Rodica Ojog-Braşoveanu

LOGOFĂTUL DE TAINĂ

-roman istoric – ciclul Andronic-

1978

PREDOSLOVIE

De-amu, dacă soarele şi-a prăpădit bărbăţia e bine. Cum s-ar zice, pot ieşi în cerdac. Uite-aşa! Şăd pe acel scaun meşterit de stolerul Mihail, şi îndrăgesc din ochi mălinul răsărit la poalele pridvorului. Munţii Vrâncioaiei îşi varsă răcoarea, sihla albăstreşte văzduhul, trage cugetul de mână să-şi caute tihna.

Ira! Păcatele mele! Stârcuţele mi-au ruşinat florile. Se cheamă că mâine trebuie însănătoşit gardul cu uluci tinere. Gardul grădiniţei şi nevrednicul de mine suntem vârsteni, împlinim prin voinţa Celui de Sus la Sân Chietru şaptezeci de ani. Pe dumnealui l-a betegit veninul pământului, pe mine o pârdalnică de vătămătură tare căpoasă şi harnică dobândită în vremea pojarului de la 1820... Ne sprijinim unul pe celălalt şi, să nu vorbesc cu păcat, o mai ducem.

După umbra conacului s-ar cuveni să fie ceasurile cinci. Slugile îşi cercetează hodina prin chilii, Niculăiţă, ucenicul meu, ispiteşte peştii iazului cu o râmă şi un bold îndoit, cercând a-i amăgi. Am în faţă cartea părintelui Ilarie, la dreapta un cofăiel cu apă rece scos din

Rodica Ojog-Braşoveanu

LOGOFĂTUL DE TAINĂ

-roman istoric – ciclul Andronic-

1978

PREDOSLOVIE

De-amu, dacă soarele şi-a prăpădit bărbăţia e bine. Cum s-ar zice, pot ieşi în cerdac. Uite-aşa! Şăd pe acel scaun meşterit de stolerul Mihail, şi îndrăgesc din ochi mălinul răsărit la poalele pridvorului. Munţii Vrâncioaiei îşi varsă răcoarea, sihla albăstreşte văzduhul, trage cugetul de mână să-şi caute tihna.

Irra! Păcatele mele! Stârcuţele mi-au ruşinat florile. Se cheamă că mâine trebuie însănătoşit gardul cu uluci tinere. Gardul grădiniţei şi nevrednicul de mine suntem vârsteni, împlinim prin voinţa Celui de Sus la Sân Chietru şaptezeci de ani. Pe dumnealui l-a betegit veninul pământului, pe mine o pârdalnică de vătămătură tare căpoasă şi harnică dobândită în vremea pojarului de la 1820... Ne sprijinim unul pe celălalt şi, să nu vorbesc cu păcat, o mai ducem.

După umbra conacului s-ar cuveni să fie ceasurile cinci. Slugile îşi cercetează hodina prin chilii, Niculăiţă, ucenicul meu, ispiteşte peştii iazului cu o râmă şi un bold îndoit, cercând a-i amăgi. Am în faţă cartea părintelui Ilarie, la dreapta un cofăiel cu apă rece scos din inima pământului şi

gavanosul cel mititel cu dulceaţă de zmeură crescută sub ziduri. Taina amestecului mi-a încredinţat-o chelarul Dionisie în ziua când Domnul l-a chemat să dea socoteală pentru bucatele de frupt hăpăite pe ascuns în postul Paştelui. Când Cel de Sus va porunci să-i bat la porţi pentru aceeaşi netrebnică ispravă, voi încredinţa-o şi eu ucenicului.

Oh, păcătosul şi poftalnicul de mine! Iar am scăpat o chicătură în omătul bărbii! Încaltea, ştiu c-o să-şi râdă Niculăiţă prin unghere.

Află, frate cetitorule, că acea carte ce se găseşte în faţa mea are o istorie lungă. La anul 1711 tătarii au năvălit hultăneşte la ceas de noapte asupra sfintei Mănăstiri a Domniţei. Cuvioşii călugări s-au apărat cu furca într-o mână şi crucea în cealaltă, dar ascuţişurile paginilor au biruit. Din toată suflarea mănăstirii n-a rămas decât un ucenic nevârstnic. El a scos de sub anteriul părintelui Ilarie, cuprins de flacără, această carte. Cine a trudit s-o întocmească rămâne o taină, aşa că, având îngăduinţa domniei tale, frate cetitorule, o voi pune pe seama acelui călugăr asupra căruia s-a găsit.

Cum a ajuns în bibliotichia boierului Alecu Florescu, tot o taină rămâne. Rânduiala cărţilor mi-a încredinţat-o bunelul conului Alecu mie, nevrednicului Pahomie, cel robit pântecelui, de îndată ce-am deprins ştiinţa buchiilor la şcoliţa din târgul Focşenilor. Trebuie să-ţi spun, frate cetitorule, că sunducurile boierilor Floreşti, mari iubitori de ştiinţă cărturărească, adăpostesc opt mii de cărţi care se cer cercetate şi îngrijite cu dragoste. Şi mai trebuie să-ţi spun că dintre toate, osebit o îndrăgesc pe cea asupra căreia a trudit pana părintelui Ilarie. Amarul de vreme care s-a călătorit i-a betegit scoarţele, negreaţa cernelii s-a stins, pergamentul e pe moarte, umbletul degetelor a şters slovele pe la colţuri.

Chibzuind că faptele cele bune n-au prea făcut pui în chilia mea, am hotărât dară s-o aştern din nou pe hârtie trainică, după tipicul buchiilor latineşti. Ieri, la vremea

când zorelele închideau ochii de somn, a venit să mă întrebe de sănătate boierul Vasile Alecsandri. I-am spus gândul care mă paşte şi dintr-o dată ochii dumnealui şi-au sporit lumina bucuriei.

Cartea părintelui Ilarie, după cum vei binevoi să afli, osteneşte să înfăţişeze mâna întinsă de valahi rubedeniilor primejduite dincolo de hotarul ţării. Vei afla de asemenea, frate cetitorule, chipul celui târg al Bucureştiului supus ciumei şi focului iscat de necredincioşi, răfuielilor dintre megieşi, căci dumnealor, dragă Doamne, numai pe malul Dâmboviţei pofteau să se păruiască!

Până în anul Domnului 1601 cetatea de scaun a fost mărunţită de unguri, tătarii hanului de la Crimeea şi turcii lui Sinan Paşa care au ras până la temelie Mănăstirea Sfintei Troiţe. Când să zică bieţii gospodari Doamne ajută, s-au repezit să-i dea palancă la pământ Simion Movilă al Moldovei şi şleahticul Ion Potocki de Potok.

Turcii din Giurgiu repede şi ei între două somnuri să-şi ia partea, după care a pogorât Bator Gabor al ungurilor cu oştenii să culeagă ce-a mai rămas. Nu s-a uscat bine zidăria ctitoriilor noi că răzmeriţa seimenilor a ales piatră de piatră. Şase ani după isprava aiasta peste cetatea Bucureştilor s-au abătut ciuma, foamea, turcul şi tătarul. Şaisprezece ani au trudit gospodarii să-şi întărească trupul şi cugetul când iară calcă acea blestemată ciumă care a pustiit cetatea cu desăvârşire. Când să prindă târgul din nou cheag, s-au abătut oleacă nemţii să jugănească negustorimea… D-apoi seceta din 1718, însoţită de ciumă? D-apoi jaful turcului de la 1738, semnul unei noi ciume? Treizeci şi trei de mii de suflete şi-au dat sfârşitul în acel an! D-apoi altele care au urmat? Şi iarăşi Bucureştii şi-au spălat obrajii, au chemat înapoi verdeaţa şi râvna de a înălţa mărturii pentru viitorime.

Călătorind pe drumurile Apusului împreună cu logofătul de taină Radu Andronic, vei vedea lăcaşele papistaşe. Alături de acele catedrale, turlele mitropoliei din Bucureşti ţi se vor părea şiştave, Biserica Scaune o mogâldeaţă

acolo... Nu cârni din nas, şi nu judeca, rogu-te, cu păcat. Arată îngăduinţă ctitorilor valahi, căci asemenea zidiri s-au înălţat în vremi tulburi, sub domnii scurte, când petica neagră de mazilire a capugiului poposea des pe umerii voievozilor.

Nu râde văzând că gospodarii târgului îşi podesc uliţele cu grinzi de stejar, şcoala cea mititică de la Sfântul Gheorghe Vechi să nu-ţi stârnească zâmbetul. Iar dacă se va întâmpla să-ţi colbuieşti încălţările pe uliţele strâmte ale Bucureştilor de la acea vreme, dacă glodul le va necinsti, alungă sudalma de pe limbă, scutură-le şi păşeşte mai departe.

Vodă Brâncoveanu, în dragostea sa pentru ctitoriile înălţate după gustul pământenilor, târgoveţii, meşteşugarii, neguţătorii şi dascălii şi-au îngropat o fărâmă din suflet între zidurile Bucureştilor, cărturarii, opincarii şi boierii credincioşi neamului au asudat sânge.

Lor mă închin!

Capitolul I

NOAPTEA ISCOADELOR

Întunericul vâslea mahmur, umplea sihla de umbre. Luna răstignită între nori cernea lumină văduvă lipsită de credinţă. Drumul se strecura sfoară subţiratică pe sub pântecele muntelui, ocolea cu mlădieri de viperă grohotişurile năpăstuite de ceaţă. Sus pe creastă, două perechi de ochi îi cercetau umbletul până departe, spre porţile Braşovului.

Miclăuş cel tânăr, scutier la Curtea nobilului transilvănean Gavril de Noţig, aştepta înfrigurat cu unghiile înfipte în căuşul palmei. Sângele fierbinte al boierilor

Miclăuşeni, dar mai cu seamă numărul sărac de ani dobândiţi până în acea noapte de Florar îi struneau anevoie nerăbdarea.

— N-o să treacă, Drăgane! Pui prinsoare?

Nu primi răspuns şi se răsuci spre bărbatul lungit alături. Moţul, o namilă de om croit parcă din inimă de codru, citea întunecat drumeagul. Chibzui îndelung şi numai după aceea mişcă buzele:

— Trece!

Şoapta scăpată din curmătura gâtlejului tună. Scutierul îşi simţi bătaia inimii.

— Mai încet, omule! Măsură înspăimântat liniştea. Curgea domoală, tulburată arar de zgomotele nopţii. Nu vine, urmă, şi chiar dacă vine, scapă iar!

Ochii aprinşi cerşetoreau tăgadă, dar moţul, credincios vorbei cumpănite cu săptămânile, rămase mut.

— Misionarul se află sub ocrotinţa lui Belzebut!

— O fi.

— Lui şi-a vândut sufletul! A făcut legământ pecetluit cu sânge, după pilda corăbierului rătăcitor, altă socoată nu mai încape.

Vorbea cu glas scăzut şi degetele încârligate, aşa cum povăţuiesc moşnegii că se cere atunci când pomeneşti asemenea isprăvi în puterea nopţii. Povestea drumeţului stăpânit de dorul umbletului pe cărările mării fusese adusă la castelul nobilului Noţig, strâmbată binişor de către doi veneţieni cititori în stele, în trecere spre Curtea lui Leopold.

Moţul ar fi poftit să cunoască legământul, căci astfel de istorie satanicească nu mai pomenise printre lotrii pământului{1} din Zarand, dar Miclăuş cel tânăr începuse să-i înşire neizbânzile transilvănenilor ori de câte ori şi-au îndreptat flinta, săgeata sau jungherul spre inima misionarului Carol Neurautter. Încheie oftând:

— O să scape iar!

Drăgan cântări stânca rânduită anume la baza prăpastiei, spre a o rostogoli asupra misionarului, şi se scărpină la

ceafă.

— De…

Zorile săltară o geană deasupra Postăvarului. Lumina firatică trudea vârtos să alunge negura. Vânticelul iscat de răsuflarea muntelui aduse un zvon îndepărtat de copite. Moţul, deprins cu zgomotele iscate în faşă, rămase stană. Miclăuş cel tânăr îi cetlui braţul.

— Vine!

Îi răspunseră huruitul roţilor rostogolite pe piatra drumului şi îndemnurile surugiului. Doisprezece călăreţi turnaţi în fier sporiră umbrele ude, azvârlite în apa râului, apoi se ivi caleaşca generalului Rabutin de Bussy, guvernatorul Transilvaniei.

Scutierul şopti gâtuit:

— Acum!

Moţul aşteptă să treacă oştenii şi se opinti asupra parului vârât pârghie sub coastele stâncii.

Misionarul îşi simţi degetele. Îl slujeau cu credinţă fremătând la ceas de primejdie. Scoase capul pe ferestruică şi porunci scurt:

— Galop!

Stânca porni, zimbru întunecat. Miclăuş cel tânăr îi urmă zborul cu inima pe buze. Văzu surugiii biciuind caii şi caleaşca pierind cu huiet. Piatra urnită de moţ tulbură colbul stârnit de caii oştenilor apoi se cuminţi.

Scutierul şi Drăgan rămaseră în genunchi, fără răsuflare. Sudoarea le îngheţase pe frunte. În ochii lui Miclăuş cel tânăr apăruseră lacrimile. Rosti încet, cu ură:

— Satana!

* * *

— Oftezi, conte?

Generalul Rabutin de Bussy fulgeră cu privirea mogâldeaţa ascunsă în sutană. Suspinase, era adevărat, dar

putea jura la douăsprezece icoane că răsuflarea zăticnită în poalele pieptului nu adiase în caleaşca. Încercă să desluşească obrazul misionarului. Ferit de gluga veşmântului şi a nopţii, chipul popii nu se lăsa citit. I se vedeau doar mâinile albe, pline de vlagă.

„Mâini deprinse mai degrabă să sugrume decât să binecuvânteze“, chibzui guvernatorul. Îşi mărturisi grija:

— Mă mustră cugetul, Neurautter.

— Pentru care ticăloşie?

— Ţi-am îngăduit să mă întovărăşeşti şi nu trebuia, spuse strunindu-şi greu paraponul stârnit de cutezanţa neamţului. Cărările de noapte nasc primejdii. Nu sunt hărăzite slujitorilor lui Dumnezeu.

— Eu îl slujesc pe Satana!

Glasul misionarului Carol Neurautter, omul Vianei, hârşit în dedesubturi politiceşti, părea sâsâit de şarpe. Adăugă mieros:

— Parcă aşa le-ai spus prietenilor dumitale în ziua când ţi-am adus porunca imperială.

— Vorbe de şagă…

— Întocmai. Astfel socotea şi Leopold.

Rabutin râse încetişor:

— E adevărat ce se şopteşte? Căpitanii mei jură că poţi auzi şi gândul nerostit. Au început să-ţi fereascăă drumurile.

— Urmează pilda generalului lor.

— Greşeşti, Neurautter. Trudind să mă răpună, mişeii îţi pot aduce pagube. Asta-i pricina pentru care nu vreau să mă însoţeşti.

Misionarul îşi dosi zâmbetul.

„Înfumurarea stă stâlp de nădejde familiei de Bussy. Hm, franţujii… Bunicu-său a rămas încredinţat până la moarte că-şi va găsi sfârşitul într-o cupă cu otravă. A murit de prea mare belşug de sânge…“

Răsuci gândul după obişnuinţa iezuitului Loyola, a cărui cărticică de cugetări, înveşmântată în scoarţe moi din piele,

o purta la piept în locul Bibliei poruncite de părintele creştinătăţii.

— Alungă-ţi temerile, conte. Împărţim primejdiile deopotrivă. Surâse liniştit. Românii transilvăneni au încercat astăzi pentru a cincea oară să-mi grăbească sfârşitul. Dintâi mi-a căutat spinarea un jungher zvârlit prin fereastra deschisă, apoi două pistoale descărcate fără răbdare de un băietan cu sticle la ochi mi-au aţintit pieptul. Podul aşezat peste Mureş s-a prăbuşit în urma caleştii mele, după care o săgeată, slobozită cu îndemânare de o făptură ciudată, mi-a străpuns umărul. Râse încetişor pipăind rana oblojită în scutece: Iar în acea făptură ciudată am desluşit-o pe jupâniţa Tofana.

— Nu e cu putinţă! Fata a deprins creştere aleasă, o ştiu din leagăn.

— Şi pe Gavril de Noţig îl cunoşti, şi el s-a bucurat de bună creştere… Acum îndeamnă românii să-mi pândească drumurile.

— Mă înspăimânţi, Carol! Asemenea nelegiuiri se cereau aduse la lumină, or, eu abia azi le aflu. Îngrijorarea săpa urme adânci pe chipul guvernatorului. Scrisorile lui Leopold, urmă, îmi amintesc necontenit că răspund cu capul de viaţa sfinţiei tale.

Sutana nu se clinti. Glasul misionarului se prelinse din glugă, firicel subţiratic:

— Treburi destule îţi apasă umerii, conte, pentru a te mai pricopsi şi cu necazurile mele. Muierile ungurilor dovedesc nesaţ la aşternut, vinul românilor se cere deşertat pe îndelete, ca să nu mai pomenesc jocurile de noroc… Şi apoi, am deprins să mă păzesc singur. Gândul care nu-mi dă pace e altul…

Tăcu o vreme, sporind diavolii din cugetul generalului. Negura începuse să se destrame. Zorile prinseseră cheag, desluşind copacii şi ghimirliile mărunte. Din coşuri, ici-colo, se desprindea câte o aţă de fum.

Boarea de lumină prinse să zugrăvească în culori pământii chipul generalului: nasul încovoiat după pilda ciocului de vultur şi bărbia săpată în cremene aminteau înfăţişarea trufaşă a străbunilor. Purta strai ostăşesc cu belşug de aur şi stele bătute în piatră scumpă. Aşezat în dreptul geamlâcului, chipul trufaş al lui Rabutin se zugrăvea limpede. Neurautter ţinea mai departe ungherul, vorbind cu măsură. Cuvintele se înşirau mătănii, ca într-o rugăciune.

— …Oamenii aceştia ştiu să urască, Rabutin, şi e bine să n-o uităm! Aleasă plămadă e aceea care în ceasuri de restrişte pune buzdugan şi jungher în mâna bărbaţilor, pistoale în palma băietanilor, iar la îndemâna fecioarelor arc şi tolbă de săgeţi.

— Buzdugane, săgeţi, furci şi topoare! Cu asemenea năzbâtii vor să-mi ţină piept?

— Teme-te de cei care nu mai au nimic de pierdut! povăţuia înţeleptul Loyola.

Şoapta misionarului răsunase plină de tâlc. Rabutin socoti că a zăbovit îndeajuns asupra unei neghiobii. Până la urmă Neurautter tot popă rămânea şi nu-i puteai cere pricepere de oştean. Dădu să se ridice în picioare, căci obişnuia să se preumble prin odaie când îşi împărţea poruncile ori lăsa vad slobod gândurilor. Îşi aminti că nu se află în cancelaria domniei sale, numai după ce se izbi în creştet de lemnul caleştii.

Se aşează suduind soldăţeşte ziua când hotărâse să intre în slujba nemţilor. Misionarul îi picura venin în suflet. Se lipise de el precum cămaşa cea udă şi nu-l slăbea cu pildele iezuiţilor, necuviinţa şi pârele către Leopold.

— Spune-mi, rogu-te, Rabutin, ai chibzuit de ce mă hăituiesc românii?

— Mă tem că au priceput gândul Vianei.

— L-au priceput, l-au dibuit ori l-au simţit, zâmbi Carol Neurautter, căci iată, de unde la început se înghesuiau să ne aducă hrisoave, peceţi şi semne săpate în aur, pentru a

ne dovedi drepturile de obârşie, acum le ascund cu aceeaşi râvnă.

— Dacă cineva le-a deschis ochii, apoi acela e principele Brancovan. Nu osteneşte niciodată să se amestece în treburile noastre.

— *Vulpea Balcanilor*, şopti misionarul… Poate… De vreme ce necazul a făcut pui, se cere să batem alte cărări.

— Vom smulge acele dovezi cu sila. Orice taină îşi are leacul în odaia de cazne.

— Crezi, generale, că-i vor îndoi ţeapa, cuiele înroşite în foc ori roata, acum când a încolţit neîncrederea în dreapta judecată a împăratului Leopold? După socotinţele mele, deocamdată prepuiesc primejdia, odaia de cazne o va adeveri. Ştiam de la început că vorbele trecute prin zahăr n-or să-i amăgească multă vreme. Am trimis dară un om iscusit care să deprindă graiul acelor hrisoave, înainte de a-ţi bucura inima aciuindu-mă pe lângă domnia ta. De trei ani omul meu bate Transilvania, Valahia şi Moldova pentru a-şi însemna în pergamente urmele aşezărilor vechi, de aceeaşi obârşie.

Ochii contelui încercară zadarnic să străpungă gluga de tafta. Chipul misionarului rămânea ascuns.

— Îl cunosc?

— L-ai cunoscut… Neurautter scăzu glasul de parcă s-ar fi temut că zorile, prăvălite dintr-o dată între pereţii de catifea, i-ar putea prinde şoapta: e contele de Saint-Lô.

— Filip D’Antin?! Vocea generalului, îndeobşte aşezată şi aspră, îşi pierduse bărbăţia spre deplina mulţumire a misionarului. Ai ales bine, Carol! N-au valahii făptură pe măsura lui, de-ar fi să-şi treacă tot meleagul prin sită. Singur diavolul i s-ar putea împotrivi.

— Voi griji să n-o facă, surâse misionarul. În noaptea asta, Saint-Lô îl întâmpină pe von Blaremberg la Bucureşti. Vom primi curând veşti de soi.

Se făcu ghem în ungherul caleştii şi închise ochii.

* * *

„Franţuzul umblă cu două proţapuri la car“, chibzui scundacul îngropându-şi umbra în zidul unei ghimirlii prăvălite într-un genunchi. Cântări călcătura străinului intrat în priveala lunii. Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, era bărbat răsărit, cu trup suleag de muiere înveşmântat după gustul celor cu osânză la pungă din ţara Bourbonului. Ţinea aninate la pălărie pene pâclii şi dese de orătănii despre care cumetrele de pe malurile Bucureştioarei n-aveau ştiinţă. Ochiul drept, vătămat de fier, îl purta sub grimea întunecată. Peste cămaşa spumă de horbotă la gât şi mâneci înveşmântase pieptar din saftian moale, supus trupului, iar pe umeri mantie largă săbuită anume să ascundă obrazul stăpânului în ceasurile de taină. O căutătură nedeprinsă cu vicleşugurile ar fi căzut lesne în greşeală socotindu-l slăbiu şi neprihănit, dacă nu zărea răsărind din cingătoare capul jungherului spelb de multă folosinţă şi drumul spadei ghicit lesne sub poalele mantiei. Străinul îşi purta ciubotele răsfrânte deasupra genunchilor prin inima uliţei, călcând iute, cu deosebită luare-aminte.

Scundacul – iscoada lui Vodă Brâncoveanu – zâmbi. Hangerul vrăjmaş, nărăvit în mişelii, răsare din cotloane dosnice, la un singur întins de braţ. O ştiu şi pruncii… O aflase cam de multişor şi omul în mantie, după cum o dovedea umbletul.

Scundacul îşi încopcie giubeaua, străpuns de răsuflarea rece a nopţii. Luceafărul de seară zăbovise pentru a treia oară la răscrucile cerului de când călca cu fereală umbra contelui, din porunca Măriei Sale. Drumurile franţuzului pe uliţele Bucureştilor aveau cântecul lor şi Vodă, dar mai cu seamă stolnicul Constantin Cantacuzino, tartorul dedesubturilor politiceşti, poftea să le cunoască viersul.

Peste mahalaua Scorţarului[{2}], întunericul ţesea pânză groasă. Lotrii cerului biruiseră luna. Un curmei de vânt, cât

şfichiul de harapnic, fugări mânios norii şoricii, dezbrăcând talgerul astrului. Lumina săracă, sleită, desluşi pe malurile bâhloase ale Bucureştioarei coşmeliile prostimii. Sfoara subţiratică de apă izvora la acea vreme dintr-o bahnă putredă de la poalele târgului[{3}]. Bălţile Broştenilor, cea din Postăvari şi cea din Scaune, a lui Şerban Vodă, ori a lui Dura neguţătorul, bogate în frumuseţe, sau dimpotrivă, cetluiau cetatea de scaun.

Franţuzul îşi înălţă ochiul norocos. Turlele Mitropoliei iţite pe gorganul din Târgul de Jos fulgerau aur. În mahalaua Broşteni[{4}], focurile zlătarilor muşcau întunericul. Zvon harnic de copite şi clopoţei strică tihna calicilor. Rădvan boieresc gonea la ceas târziu de noapte. Patru masalagii buiaci, numai picioare, alergau dinaintea cailor descâlcind cărarea la lumina torţelor de răşină.

— Fereşte uliţa!

Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, lipi gardul căutând scurt spre boierul prăvălit între pernele moi. Slugile aveau să-l ducă de subţiori în iatac, luându-i osteneala de a deschide ochii, aveau să asude zdravăn descotorosind făptura groasă de bodroanţe, ţiganca roabă, orânduită anume, avea să-i descânte degetele picioarelor cu gâdileli meşteşugite. La căpătâiul patului vor răsări talgerele cu dulceţuri pentru cea din urmă bucurie a pântecelui şi filigeanul de cafea în care sufragioaica şi-a pus întreaga ştiinţa pentru ca somnul stapânului să vină pisiceşte. În spatele uşii, un scripcar tuciuriu va izvodi sunete molatice, până ce boierul va binevoi să ducă porcii la jir.

Străinul îşi strivi dispreţul în colţul buzelor şi căută roată în jur. Se afla în uliţa Cavafilor. Izul de toval şi piele argăsită îi stăpânea nările. La o zvârlitură de secure, răsăreau ciuperci dughenele şelarilor, cu obrazul întors spre uliţă. Toate erau cetluite în cingători late din fier prost, dar trainic, pentru a alunga ispita cumaşilor. Dintre năravurile turceşti numai cel al cinstei nu făcuse pui printre blestemaţii de soartă.

Filip D’Antin ieşi din strânsoarea magherniţelor. La capătul lor, îşi croia matcă cea mai de seamă uliţă a cetăţii de scaun valahe, Uliţa Mare{5}. Cunoştea locurile şi istoria scrisă de foc şi sabie cu mult înainte de-a păşi hotarul Ţării Româneşti. Bisericii de Jurământ, iscată în creştetul uliţei, unde târgoveţii ajunşi prin judecăţi făceau legământ adevărului bun ori născocit, bătrânii îi mai spuneau încă Biserica Bălăceanului. Căci Bălăcenii fuseseră stăpânii acestor locuri până în noaptea când boier Constantin Aga, cuprins de patima puterii, uneltise cu nemţii împotriva Măriei Sale, încercând să-l aducă în scaun pe Beizadea Iordache. Brâncoveanu, mânios, osândi neamul Bălăcenilor văduvindu-i prin hrisov domnesc de întreaga avuţie. Pe pământurile lor ridicase apoi hanul care-i cinstea numele{6}. Trecuseră zece ani de-atunci, îşi urmă gândul contele de Saint-Lô socotind că acum se aflau în anume noapte a lui Florar, leat 1700.

Se încredinţă încă o dată că doar pisicile uliţarnice îl ţin în priviri, apoi scăpără amnarul, cu fereală pentru ca scânteia să fie zărită numai de la ferestrele hanului. Iscoada lui Vodă îşi simţi inima. Lumina bolnavă din odaia baronului Karl von Blaremberg, consilierul împăratului Leopold al Austriei, răspunse clipind cu înţeles.

Stolnicul Constantin Cantacuzino îşi dovedise încă o dată agerimea ochiului.

* * *

— A venit, excelenţă!

Secretarul baronului, o făptură subţiratică, stăpâni flacăra lămpii. Karl von Blaremberg se ridică anevoie din coasta crivatului. Era bărbat copt, însemnat de ani, purta veşminte de lotru păcurii şi două pistoale îndesate sub centură, la vintre, după năravul tâlharilor. În ochii sinilii, osteniţi de folosinţă prin cotloane tainice, lipsite de lumină,

nu buchiseai nimic. Trecu poala mantiei pe umărul stâng, ascunzându-şi obrazul, după care puse mâna pe clanţă.

— Îngăduie, stăpâne! şopti stârpitura. Omul domniei tale dă semne de nelinişte.

* * *

Zâmbetul cel rău strâmba chipul lui Filip D’Antin. Preţ de câteva clipe rămase nemişcat. Când se răsuci şerpeşte, între degete îi sticlea jungherul. Luna îşi smulsese feregeaua întinzând în tina uliţei umbra iscoadei.

Scundacul înţelese că nu are scăpare. Rezemă zăplazul înalt al Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou scoţându-şi armele.

Contele de Saint-Lô frământa în palma mâinii drepte sabia lungă, cu două ascuţişuri, în cealaltă, mânerul jungherului. Ochiul teafăr împungea obrazul scundacului. Înaintă întrebând încet, cu acea blândeţe pe care ţi-o dă credinţa în biruinţă:

— Cu ce gând îmi ţii spinarea, omule? Oare nu ştii că la ceas de noapte asemenea faptă numai în tăişul hangerului îşi găseşte plata?

Iscoada încruntă sprâncenele. Străinul grăise în valaha limpede a moşnenilor, lipsită de adaosurile greceşti ori ale osmanlâilor, răspândite printre târgoveţi.

— Sclipuitor de aur din pungile întârziaţilor, sau în slujbă domnească?

— Domniei tale care din cei doi ţi-ar fi de trebuinţă?

— Nici unul. Cumaşilor le aduc stricăciune la braţul pofticios, iscoadelor le cercetez inima cu ascuţişul.

Repezi fulger vârful spadei ţintind gâtul scundacului. Valahul îndepărtă fierul ucigaş zvâcnind iataganul din încheietura mâinii. Contele de Saint-Lô făcu un pas înapoi. În ochiul teafăr ardeau lumini tulburi.

— Am priceput. Nu setea de aur cea fără măsură şi nici lipsa unui funducliu[{7}] de trebuinţă pentru a păşi pragul

crâşmăriţelor din Târgul de Jos te-au adus pe urmele mele. Eşti iscoadă! Cine şi cu ce gând te-a trimis?

— Întreabă-mi jungherul, străine! Bag de seamă că domnia ta ştii şi ce scurmă godacul în bătătura târgoveţilor valahi. Nu-i de mirare să cunoşti şi graiul armelor.

Zâmbetul cel rău puse din nou stăpânire pe chipul franţuzului, împunse fără credinţă noaptea în dreapta şi stânga iscoadei, apoi izbi vânteş, de sus în jos, ţintindu-i creştetul. Cei care n-au făcut bătături în palmă mânuind iataganul înlătură asemenea lovitură încrucişând amândouă armele deasupra capului. Rămaşi fără apărare, se pomenesc lesne cu hangerul între coaste.

Scundacul întâmpină tăişul numai cu sabia, păstrând jungherul pentru celălalt ascuţiş. Filip D’Antin rămase cât ai privi în cumpănă, apoi se răsuci morişcă pe călcâie. Mâna stângă ţinea capul pumnalului proptit în degetul gros. Braţul urmă roata trupului, prin spate, căutând loc fierului în vintre. Hangerul iscoadei îi tăie scurt drumul, spre marea mirare a străinului.

— Cunoşti vicleşugul?!

— Cu îngăduinţa domniei tale, răspunse scundacul sărind în vileagul uliţei.

— Unde-ai dobândit asemenea învăţătură, omule?! Pe drumurile împărăţiei, doar trei bărbaţi dau răspuns loviturii: Buscaglione veneţianul, Sabouleux din Saint Sauveur{8} şi… îl măsură lung: Şi logofătul valah Radu Andronic. Pe cei dintâi îi ştiu, n-ar vinde taina nici pentru doi saci de taleri. Despre acel logofăt am auzit multe istorii, dar nici una nu dă semne că şi-ar fi prăpădit minţile. Căci numai oaspeţii Mănăstirii Sărindar, cu beteşug la cap, pot înstrăina asemenea comoară. Mi s-a spus de asemenea că Radu Andronic e trupeş şi bine legat, deci nu domnia ta eşti acela.

Iscoada asculta vorbele străinului socotind cum să sfârşească lucrarea. Avea poruncă să nu-i pricinuiască

chiorului stricăciuni pe cărările sale de noapte. Filip D’Antin înainta cu gând spurcat.

— Diavolul meu cel credincios îmi şopteşte că nu vei apuca să-i aduci logofătului mulţumită pentru învăţătură. Primeşte, omule!

Roti sabia cu braţul întins amăgind privirea potrivnicului. În această vreme, prinse hangerul de vârf şi făcând braţul arc îl zvârli moarte în pieptul iscoadei. Ascuţişul cel mic înfipt până în plăsele smulse de pe buzele scundacului geamăt înfricoşător. Din întuneric ţâşniră glasurile străjilor.

— Stai! Cine-i?

Contele de Saint-Lô îşi desprinse scula cu mişcare dibace şi se topi nălucă dincolo de zidurile hanului. Iscoada răsufla greu în baltă de sânge.

Şase zdrahoni din straja statornicită de Măria Sa Vodă Brâncoveanu o dată cu căderea nopţii, pentru tihna târgoveţilor, se iviră alergând din spatele Mănăstirii Sfintului Ioan. Scundacul le arătă anume semn.

— Slujbă domnească! Duceţi-mă la Mesteceni, casele Andronic…

Capul îi alunecă moale pe umăr.

— Îi vătămat rău, fraţilor!

Umplură spărtura pricinuită de hangerul străinului cu năframe oprind şipotul sângelui, apoi îi întinseră trupul pe două suliţe. Trei străjeri deschideau drumul purtând făcliile deasupra capetelor.

Luna cu degete de ceară ridică zăbranic gros ascunzându-şi chipul.

* * *

Pe celălalt mal al Dâmboviţei se afla cea mai de seamă casă a Bucureştilor acelor vremi, conacul înălţat pe la 1635

de către marele postelnic Constantin Cantacuzino{9}. Între zidurile ridicate la şapte înălţimi de om, bolovănite din belşug şi rezemate în contraforturi, curţile puteau fi cuprinse de la un capăt la celălalt în o mie de paşi nemţeşti. Casele de piatră, cu odăi nenumărate, musteau de slujitorime. Bucureştenii zvoneau că în acele încăperi s-ar putea lesne aciua trei mahalale cu prunci, bătrâni uitaţi de moarte, orătănii şi acareturi, rămânând o palmă bunişoară de loc şi zlătarilor din mahalaua Scorţarului.

De la porţile cele mari ale Dudesculuі, întorcând spatele arnăuţilor de veghe zi şi noapte în foişorul înalt, pe mâna stângă, zăreai la căpătâiul unei poteci scurte şi şerpuitoare şase mesteceni, lumânări argintii, care vegheau din trei părţi casele boierului Costache Andronic, clădite în inima uliţei Sfinţilor Apostoli. Cărăruie prunduită ducea de la gardul întocmit din butuci pântecoşi de stejar de-a dreptul în casa stăpânilor. În spate se înghesuiau hambarele, cuhniile, grajdurile şi căscioarele slujitorimii cu ferestrele spre vie. În grădina cea mare, năpădită vara de floare şi poame, căscau ochii geamurile de la iatacul jupânesei Irina. Aici, privind cum zarzărul îşi ninge floarea, trăgând pe nări aroma dulce a bujorului pe care poposeau osteniţi fluturi zănatici, ori înfiorându-se sub caţaveica de vulpi de urgia lui Făurar, îşi căuta dumneaei odihna vorbelor în ceasurile de chindie.

Limba cea robace a jupânesei Irina era cunoscută departe, dincolo de hotarele târgului, şi nimeni din neamul Andronicilor nu s-a plâns vreodată de muţenia dumneaei. Moştenise trei moşii şi o sarsana ticsită cu pilde de la maică-sa, postelniceasa Casandra Prisăceanu, femeie strângătoare de arginţi şi cheltuitoare de poveţe.

Noaptea se statornicea degrabă în casele Andronic. La cel dintâi cântat al cocoşilor, vară ori iarnă, stăpâni şi slujitorime se desfătau în braţele celui de al doilea somn. De la datină se rupea doar boierul cel tânăr, Radu, logofăt de taină al Măriei Sale Vodă Brâncoveanu, pe care slujba îl

mâna te miri unde, la vreme sucită – după cum socotea cucoana Irina – când creştinului îi e dat să înţepenească între zidurile conacului şi nu să hălăduiască sub stele ca zdruncinaţii ori cei fără de căpătâi.

Până la capătul zilelor nu şi-ar fi biruit dumneaei buimăceala dacă i-ar fi fost dat să afle adevăratele drumuri ale boierului Costache Andronic, o fărâmă de om cu ochi buiaci în care clipocea veşnic râsul. Treizeci de ani slujise Valahia la vreme de cumpănă, purtând scrisori meşterite după anume izvod către Viana ori Stambul, ori îndepărtata Curte a Bourbonului, la porunca voievozilor munteni, şi nimeni nu-i oblicise rosturile. Trupul puţintel, vorba domoală şi căutătura blândă aveau darul să-i ascundă adevăratul chip.

Patru sfeşnice de argint, fiecare având câte trei braţe, luminau odaia cea mare a Andronicilor. Urmând obiceiul pământului, jupâneasa Irina înmănunchease cu dichis în unghere ierburi plăcut mirositoare; pe măsuţa arăbească, împodobită cu aramă, se afla o ulcică de Sibiu în care aceeaşi mână aşezase crengi de cireş în floare.

Flori mărunte muriseră de mult la poalele icoanelor. Vieţuiau încă lăcrămioarele răsărite în vinerea mare să plângă patimile Mântuitorului. Pe peretele dinspre asfinţit se afla o blană de urs, iar pe acea blană armele boierului Prisăceanu cel bătrân, străbunul cucoanei Irina. Iataganele încrucişate păstrau încă urmele multor bătălii purtate cu turcul. Sofaua, atât de dragă osmanlâilor, n-avea căutare în casele jupânesei, aşa că dedesubt aşezase laviţă cu spătar asupra căreia trudise cu dalta şi ciocanul meşterul Grigore Săgetatu, vestit la acea vreme pentru ştiinţa de a isca flori şi struguri în lemn prost. Iscusinţa cioplitorului valah o dovedeau şi sunducul şi scaunele cu braţe, şi poliţa icoanelor de pe peretele răsăritului.

Jupâneasa Irina croi o cruce cât ziua de post la picioarele Sfântului Nicolae, după care înnodă vorba despre odrasla domniei sale:

— Dacă ştiam că o să ajungă olăcarul Brâncoveanului nu mai prăpădeam amar de bănet cu învăţătura lui prin târguri papistaşe. Să răpună o herghelie de armăsari, gonind bezmetic de la un capăt la celălalt al pământului pentru răvăşelele lui Vodă, poate şi Florea, argatul, şi har Domnului, n-a deprins nici slovele az-bucoavnei.

Boier Costache pipăi sub caftan clondiraşul talienesc, îmbrăcat în hăinuţă de piele. În priviri îi sclipeau lumini vesele.

— Aşa-i jupâneasă, chibzuieşti adânc, după obiceiul celor din neamul domniei tale.

Cucoana Irina îşi potrivi rochia de canavăţ, cenuşie, şnuruită cu terţei, care cădea scândură pe trupul deşirat, şi pufni pe nări. La piept îi strălucea cruce grea de aur, cu lanţ petrecut de două ori în jurul grumajilor. Conciul sărac şi-l ascunsese sub tulpan şoriciu. Se uită piezişş spre Ilie Machidon, slujitorul lui boier Radu, alt zălud ce-şi lăsa de izbelişte gospodăria, muierea şi pruncii umblând alăturea de logofăt după coada prepeliţei, şi simţi cum îi sporeşte mânia.

— Socotesc dară că de aceea a născocit Dumnezeu un hotar, strunind pofta bicisnicilor de haimanalâc. Omului îi ajung stelele de deasupra capului, credinţa şi bătătura lui. Dacă era într-altfel, ne croia pe toţi deopotrivă, ne punea aceeaşi limbă în gură şi nu ne mai zicea valah, tătar ori muscal. Pofteşti să-mi spui mie, Machidoane, ce of te mână la împărăţia turcului?! Au n-ai auzit că bostangiii nu mai pridídesc să descăpăţâneze creştinii veniţi cu gând de uneltire?

Un zâmbet cu tâlc lunecă pe sub mustaţa ţăranului.

— Cinstită jupâneasa, după mintea mea cea îngustă năravul turcului îmi poate aduce folosinţă la o adică. Trăia la noi în sat unul Săculeţe, certat cu cinstea, carele a săvârşit omor la drumul mare şi stăpânirea l-a spânzurat. Bun! La vreo lună, iacă se mânie apele Milcovului şi vin tătărăşte asupra aşezării. Casa lui Săculeţe era în bătaia

puhoiului şi nimeni din neamul lui n-a scăpat cu zile. M-am scărpinat pe sub căciulă şi am luat învăţătură: cine moare spânzurat scapă de înec...

Zâmbetul nu-i ostenise o clipă. Dintâi îl veselea iscusinţa lui boier Costache care izbutea să ducă la gură, fără ştiinţa jupânesei, clondiraşul umplut cu mastică de la Pireu, apoi vorba neobosită a jupânesei Andronic. Socotea un ceas de când gura îi măcina fără istov.

— Bună învăţătură, Machidoane! Acum pricep pentru ce anume îţi caută logofătul tovărăşia. Şi să nu-mi râzi mie mânzeşte, pe sub mustaţă, că am ac şi de cojocul tău!

Ilie Machidon clătină din cap făcându-i deplină încredinţare. Era subţirel, iar în straiul leşesc, cu ceapchen scurt şi nădragi strâmţi, semăna a băietan. Purta cămaşă albă, din in, împunsă cu înflorituri în care citeai mâna muierii, Smărăndiţa, frumuseţe vestită în Ţara Vrancei la acea vreme. Mintea ascuţită a plugarului sclipea în ochii verzi, înfipţi la rădăcina nasului puţintel strâmb. Se mişca de pe un picior pe altul stăpânindu-şi greu nerăbdarea.

Boier Costache căută să abată vorbele jupânesei de la slujitor.

— După ochiul meu, socotesc că până o bate neaua oţi afla capătul calabalâcului.

— Apoi uşor e să slobozi porunci din vârful patului, se răsuci muşcată de şarpe jupâneasa. Mi-a trecut os prin os de azi-dimineaţă, căci feciorul domniei tale, după toate semnele, nu pleacă la Mogoşoaia.

— Chibzuiam că avem slugi destule.

— Tute toate! Când rachiul stă stâlp pe masa stăpânului de cum se hlizeşte soarele în fereşti, gospodăria vine de-a berbeleacul, Doamne apără-ne!

Se răsuci închinându-se spre icoana Sfântului Nicolae, mare cât peretele, ferecată în argint. În stânga şi dreapta, spânzurau pe covoare moi, chindisite în fir de mătase, narghilele şi pistoale, a căror istorie o cunoştea doar boier Costache. În mijlocul cămării, jupâneasa Irina rânduia într-

un sunduc bodroanţele de drum ale logofătului. Era un cufăraş înalt cât un prunc mai răsărit, născocirea dumneaei, cu despărţituri bine chibzuite pentru veşminte, bucate, leacuri, prescure şi apă sfinţită.

— Uleiul grecesc de pântece e sub icoana Sfântului Visarion, păzitorul drumeţilor, Machidoane! De-l păleşte guturaiul, să-l afumi cu flori de la Domnul Cristos. Se află în teşchereaua de pânză răsurie. Cată, rogu-te, să nu uiţi… Nu-ş ce-o fi păzind cămărăşiţa! De azi-dimineaţă i-am poruncit zeama de descântec şi iacă, noaptea stă pe despicate şi încă nu s-a înfăţişat… Uită-te la mine, Machidoane, nu la stele! Dacă-l încearcă junghiul să-i citeşti moliftele Sfântului Vasile cel Mare şi să-i dai lapte proaspăt, dres cu rozmarin…

— Eu i-aş anina o juncană la oblânc, spuse boier Costache, fără zâmbet. Umblă vorba că în turcime vacile nu-s botezate…

Cucoana Irina îl cercetă cu gura căscată, apoi pricepu şi întoarse spatele oţărâtă.

— Spune-mi, rogu-te, Machidoane, tu n-ai nici o învăţătură să-mi aduci?

Ţăranul îşi rândui mustaţa fără grabă.

— Jupâneasa Irină, cred că Dumnezeu a lăsat muierii gură ca să dea poveţe şi bărbatului urechi ca să le afle.

— Ia aminte, boier Costache! Şi cum ai ajuns la asemenea înţelepciune?

— E la noi în sat, urmă slujitorul, un fierar, unul Teacă. Şi-a dobândit numele după belşugul dovedit în goliciunea casei. Poţi să-i învârţi prin odăi o mâţă de coadă şi n-are de ce se anina. În schimb, i-a dăruit Dumnezeu o nevastă tare bogată la limbă, care-i stă ciocan pe cap cât îi ziua de lungă. Mult m-am minunat eu cum de se mai ţine bietul om cu dinţii de vatră. Într-o zi l-am întrebat…

Ilie Machidon cercetă îndelung fierul sunducului sporind nerăbdarea jupânesei. Cucoana Irina porunci scurt:

— Vreau să ştiu ce răspuns ţi-a dat acel fierar supus!

— Apoi, cinstită jupâneasa, după ştiinţa dobândită de dumnealui, cică pe lumea asta s-ar afla mai multe ciocane rupte decât nicovale sparte…

Boier Costache râse gospodăreşte. Jupâneasa îl împunse suliţă cu ochii şi adăugă câteva trenţe în cufăraşul plin ochi. Slujitorul îşi cuminţi zâmbetul. Bodroanţele aveau să-i însoţească doar până Ia Conacul Morii. Aici, la jumătatea drumului spre Dunăre, îşi lepăda logofătul calabalâcul fără ştiinţa mamă-sii, spre a nu-i stârni mânia.

Costache Andronic înghiţi o duşcă zdravănă de mastică pândind spinarea nevestei, apoi prinse a pufăi mulţumit din narghilea.

— De-acum gândesc că ajunge, jupâneasa. Oamenii ăştia au trebuinţă de un ceas-două de odihnă înainte de-a se urni.

Auzind de drum, cucoana Irina se închină. În colţul ochilor îi stăruia lacrima şi inima boierului se muie.

— În van îţi stârneşti griji, Irină. Radu îţi seamănă bucăţică tăiată. Isteţ şi chibzuit…

— Dacă nu ţi-o fi cu bănat, boier Costache, află că chibzuinţă de la domnia ta a moştenit-o. Bate pe muche douăzeci şi doi de ani şi prin tărtăcuţă îi zboară doar ciocârlii şi filomele. Batîr de-ar fi avut slujitor aşezat, dar simt că mă apucă tigoarea numai când caut spre Machidon. Mai multe nădejdi îmi fac într-un curmei de tei! Porunci răspicat: Pune mâna pe sfânta evanghelie şi jură că n-ai să-mi ieşi din cuvânt!

Ţăranul trase din sunducul logofătului *Genoveva de Brabant*, tipărită de franţuzi, socotind că jupâneasa Irina n-o să-i dibuie vicleşugul. O sărută plin de evlavie şi rosti:

— Jur.

— Înainte de toate, să-mi păzeşti feciorul de ispitele turcoaicelor. Harăpoaicele sunt muieri primejdioase, iar Radu trage la genunchi de teleleică.

— Cu cine s-o fi asemănând? se miră bătrânul.

— Nu trebuie cercetat prea departe. Ia aminte, Machidoane. Teme mai cu seamă privirea neguroasă. De ea să-ţi fereşti stăpânul ca de Neaga Rea! I-am înnodat eu cămaşa spre a-l slăbi din strânsoarea farmecelor muiereşti, dar slujitorul cu credinţă izbândeşte mai mult când nu-şi ţine ochii în palmă. Iar eu te povăţuiesc să-i caşti bine, căci nu pleci în păgânime ca să legi coada la câini! Poftoreşte porunca!

Pe buzele ţăranului răsări mierea şugubeaţă a moldovenilor.

— Îţi fac încredinţare, cinstită jupâneasa, că-l voi abate pe logofăt de la ispitele diavoleşti ale muierilor cu feregea.

— Aşa, Machidoane!

— Şi că numai spre crivatul grecoaicelor am să-i dau dezlegare, urmă slujitorul fără zâmbet.

Boier Costache Andronic râse mulţumit. Cucoana Irina ridică ochii în bagdadie.

— Bine, omul lui Dumnezeu, asta ai înţeles tu?

— De, cucoană, răspunse Ilie Machidon, atâta m-a ajutat capul. Eu îs ţăran prost.

— Nu prostia ai îndesat-o în traistă, ci pe cel cu corniţe. Doamne iartă-mă şi păzeşte!

Pe chipul lui boier Costache scapără lumină veselă. Îşi anină privirea de icoana grea, s-o care năduşind vârtos trei haidamaci, şi rosti:

— Chibzuiesc că Sfântul Nicolae l-ar ţine în fereală mai abitir ca o slugă. Cheamă argaţii de grădină, jupâneasa, să desprindă cuviosul din perete. Nu cunosc tovarăş mai de nădejde la drum pentru feciorul domniei tale.

— Apăi cere lână de la broască, suspină cucoana Irina şi smerenie de la mintea supusă rachiului! Aferim, boier Costache, că mult îmi îndulceşti cugetul la ceasuri de răspântie!

Jupâneasa îşi înghesui sub nas şi la ochi marama chindisită de uceniţele maicii Agaftoclia de la Mănăstirea Tămâioara.

— Să-mi slujeşti cu credinţă feciorul, Machidoane! De îndată ce face ochi, îndeamnă-l să se închine spre răsăritul soarelui şi să nu-şi spurce gura cu bucate lumeşti înainte de a pune pe limbă anafura şi agheasmă. Ai mare grijă să zică rar şi cu evlavie Ocinaşele. Ziua de vineri să ajunaţi amândoi, căci în împărăţia cerurilor nu-i loc pentru cei robiţi pântecelui. Dacă drumurile voastre vor mâna peste ape rugaţi-vă Sfântului Ierarh Nicolae şi numai după aceea purcedeţi. Pentru durerile de măsele are în sunduc zeamă de răşină, dar mai cu folos i-ar fi o rugăciune către Sfântul Elefterie, tămăduitorul de dinţi. Întoarceţi privirile dacă ispita femeiască vă iese în cale şi rugaţi-vă Maicii Domnului de la Olari să scoată dracii din trupurile voastre. Adu-i aminte feciorului meu destoinicia Sfinţilor Vitalie, Ilarion cel Mare şi a Cuviosului Andronic, care au stat alături de desfrânate fără să cadă în păcate.

— Oare? întrebă slujitorul din vârful buzelor pe boier Costache.

După toate semnele bătrânul nu se arăta încredinţat. Jupâneasa îşi urmă pomelnicul:

— I-am pus lângă leacuri *Agatanghelul*, *Agheasmatarul*, *Liturghierul* şi *Cartea lui Efrem Şirul*, să-şi îndestuleze cugetul în ceasurile de odihnă. Dacă veţi trece apa Milcovului, aduceţi rugăciuni Cuvioasei Paraschiva, ocrotitoarea Moldovei. În păgânime, rugaţi-vă Sfântului Gheorghe, izbăvitorul de vrăjmaşi, iar la drum de seară trecând pe lângă sfântă mănăstire…

Ilie Machidon ridică amândouă mâinile. Diavolii cei şugubeţi îi jucau pe buze.

— Am priceput, jupânească, pofteşti să ne schimnicim.

— Ba poftesc să ieşi afară, neobrăzatule!

Masalele slujitorilor domneşti aprinseseră poalele nopţii. Zdrahonii coborâră suliţele depunând trupul scundacului la treptele casei. Iscoada abia mai răsufla, lucoarea dinaintea ultimului suspin îi sticlea în ochi.

Uşa de stejar se dădu în lături ţinându-l în prag pe Andronic cel tânăr, logofătul de taină al Măriei Sale Vodă Brâncoveanu. Umerii largi, înveşmântaţi în cămaşă albă de borangic, despicată până la brâu lăsând să se vadă urmă de rană veche, atingeau uşorii. Era bărbat înalt, cu chipul smead şi părul tuciuriu ce-i aluneca în lungul obrajilor. Atrăgeau mai cu seamă luarea-aminte ochii lungăreţi, cu căutătură catifelie, sclipind mereu a râs, şi semnul lăsat la tâmplă de o sabie tătărească. Sub mustăcioara subţire, sticleau dinţi albi, toţi deopotrivă, parcă mai mulţi decât între buzele altor făpturi. Nădragii leşeşti, sugrumaţi pe mijlocul subţirel şi pulpe, intrau în botforii scurţi şi moi din piele răsurie.

La vederea scundacului, faţa i se adumbri. Se lăsă într-un genunche săltându-i uşor capul.

— Cine l-a vătămat?

Străjile ridicară din umeri.

— Aşa l-am găsit lângă ulucile Mănăstirii Sfântului Ioan… Vrăjmaşul pierise. Ne-a poruncit să-l aducem la casele domniei tale.

Scundacul îşi crăpă anevoie pleoapele. Întâmpină privirea neagră a logofătului şi rosti stins:

— Chiorul şi neamţul sunt înţeleşi.

Istorisi în cuvinte puţine şi poticnite întâmplarea de sub fereastra baronului, apoi capul se lăsă greu între mâinile lui Radu Andronic.

Străjile îşi scoaseră cuşmele şi se închinară după obiceiul pământului.

Ţi s-a ridicat a mirare sprânceana gândului, frate cetitorule, şi pe sfântă dreptate te întrebi: pentru ce a alungat hodina slujitorilor Măriei Sale Vodă Brâncoveanu drumurile de taină ale franţuzului vătămat? Au nu din inima turcimii veneau stol primejdiile cele mari?

Îngăduie-mi dară-mie, nevrednicului Pahomie, să aduc deslușire zăbovind acolo unde peana părintelui Ilarion s-a

dovedit zorită.

Anul Domnului 1700 îl găseşte pe turc ţinându-şi şalvarii cu amândouă mâinile de atâta slăbiciune, căci se hrănise cu papara leahului, iar de sub zidurile Vianei fugise cu o săgeată înfiptă în şezut. Ludovic al francezilor răsufla greu după bătăliile cu craii Evropei povăţuiţi la Augsburg să-i mai taie oleacă din nas. Osânza puterii se aşternuse pe oştile Habsburgului. Leopold smulsese o mână din penele de păun ale Rigăi Soare, punând în două rânduri stăpânire pe Alsacia, pocnise turcul în moalele capului, ţinea ţara ungurului sub călcâi, iar după împăciuirea cu şalvaragiii din 1699, a supus Transilvania slugă la dârloagă. Degetele de fier pofteau spre celelalte două surori, Moldova şi Ţara Românească.

Poate că domnia ta, frate cetitorule, vei zice: de-amu, ori cu turcu' ori cu neamţu' pe cap, tot un drac. Apoi eu te povăţuiesc să nu-ţi încarci cugetul cu asemenea gând nesăbuit. Socoteşte, rogu-te, că în atâta amar de vreme pe turc nu l-a ţinut cureaua să ne îmbrace în strai de paşalâc. Mai cu zăhărelul, mai cu aurul, mai cu ascuţişul spadei la o adică, atunci când ne-a venit apa la moară, am amăgit noi necredinciosul? L-am amăgit! Ei bine, află că neamţul e altă sămânţă de om, şi altă brânză purta dumnealui în traistă la vremea aceea după cum vei vedea.

Şi apoi, am să-ţi mai spun una. Când s-a arătat primul hultan lângă coteţe, mare spaimă a cuprins orătăniile. Dar iacă poposeşte şi al doilea. Şi unde au prins a se măsura între ei cu vrăjmăşie, pândindu-se îndelung. Cum da unul semne de slăbiciune, puicuţele îi aduceau degrabă hrană. Căci vezi dumneata, frate cetitorule, a ajuns şi la mintea găinii că mai primejdios rămâne un singur vrăjmaş carele nu se teme de nimeni şi nimic.

Cine să rateze poftele hultanului împărătesc de la Viana? Turcul făcea pe nisnaiu', sugea iarba dracului din narghilea numărându-şi cucuiele. Leahul să ne sprijine? După ce bunul Dumnezeu l-a adunat de pe drumuri pe Sobiesky, şleahticii au început să-şi smulgă bărbile între dumnealor

care să pună mâna pe hlamidă. Petru cel Mare era pândit de oştile suedezilor, iar craii din asfinţit se suduiau mai rău decât harabagiii cei spurcaţi la limbă din Podul Iloaiei pentru că ieşind la arat băgaseră plugul în haturi. Singura nădejde rămânea Francia. Nu pentru că ar fi apucat-o dragul de noi, Doamne fereşte, însă Ludovic jurase să-l facă chisăliţă pe Leopold. Amândoi avan chiteau cum să pună mâna pe asemenea scăunel. Iar asemenea scăunel avea sub stăpânire talpa şi carâmbii ciubotei italiene, Ţările de Jos şi ce mai dobândiseră corăbierii oşteni în America ori prin alte coclauri.

Şi iaca, taman atunci îl îndeamnă necuratul pe Filip D'Antin, carele cunoştea toate dedesubturile Franciei, să se dea vândut nemţilor. Şi-apoi nu era la primul drum prin principatele noastre, iar cercetarea amănunţită a graiului şi a obiceiurilor româneşti stârnise îngrijorarea domnilor din Moldova şi Muntenia.

Gândul satanicesc care încolţise în cancelaria Vianei ai să-l afli domnia ta, frate cetitorule, mergând pe urma lăsată de peana cuviosului Ilarie.

Dau ascultare mâncărimii de pe limbă şi-ţi mai spun una. Toate diavoliile franţuzului vătămat, prepuite de stolnicul Cantacuzino, se vor dovedi floare la ureche pe lângă mişelia pusă la cale de către acel misionar neamţ din Transilvania, Carol Neurautter. Din porunca lui trudea chiorul să deprindă graiul şi obiceiurile românilor fără să aibă ştiinţă încotro bate gândul iezuitului. Va căsca ceapă de mirare ochiul teafăr către asfinţitul acestei cărţi, după pilda ochilor domniei tale, frate cetitorule, dacă deprinzi oleacă de răbdare şi te ţii de pasul logofătului Radu Andronic.

Capitolul II

BUCUREŞTI – LEAT 1700

Îndată ce zorile prindeau cheag deasupra cetăţii de scaun a Valahiei, cele dintâi făpturi ce-şi lepădau somnul slobozind un cofăel de apă pe obraji şi sudalme groase zodiei sub care se născuseră erau ucenicii, făpturi şiştave, însemnate de odihna săracă şi sculele calfelor, de bubele vârstei crude şi frigul lui Ghenar, intrat fără opreliştе în odăile mărunte, betegite de ani. Mare ajutor dovedea atunci lipsa straielor de schimb, căci într-un sfârâiac de minut, băietanii năpădeau târgul purtând în păr şi trenţe paiele culcuşului.

Iar în acele trenţe cu greu desluşeai cămaşa din pânză proastă, işlicul neguros, brâul şi iţarii peticiţi la şezut. Oştirea de învăţăcei în tainele meşteşugurilor bătea zorită colbul uliţelor strâmte, revărsându-se spre malurile Bucureştioarei ori ale Dâmboviţei unde nevoia de apă statornicise dughenele tăbăcarilor, şelarilor, curelarilor, lumânărarilor şi ale săpunarilor. Ucenicii jimblari, ciumgii, işlicari, pânzari, ceaprazari şi ai cavafilor subţiri luau calea Târgului Dinlăuntru[{10}], cei tocmiţi măcelarilor o suceau către Biserica Scaune. Meşteşugarii stăpâneau podurile Bucureştilor de la acea vreme, năduşind vârtos spre a mulţumi trebuinţele târgoveţilor şi ale boierilor muchelefi care se întreceau în risipă de straie şi odoare.

Cetatea de scaun a valahilor adăpostea mai multă omenire decât Belgradul, Sofia, Atena grecilor, Buda şi Pesta luate în parte, căci cincizeci de mii de suflete număra târgul Bucureştilor. Pentru fiecare zece căciuli, calpace sau fesuri se afla o crâşmă botezată *Tunelul Vieţii*, dovadă că mulţimea călătorilor nu era săracă. Or, aceşti călători pofteau hrană, adăpost şi măcar o balercă de vin la spartul zilei. Stricăciunile pricinuite de drum căruţelor cu coviltir trebuiau drese, caii potcoviţi, hamurile primenite. Rodul mâinilor iscusite ţinea piept mărfurilor aduse de neguţători greci, armeni şi evrei, iar în scurtă vreme blănării valahi dobândiseră izbândă deplină, cucerind Viana, Lipsca şi Stambulul.

Ucenicii postăvăriei iscate la porunca lui Vodă Şerban Cantacuzino trudeau sub gârbaciul meşterilor aduşi din Silezia, Prusia şi Transilvania, născocind postavul albastru ţesut din lână de Bugeac. Muncă anevoioasă, răsplătită cu strâmbătate, la care se înhămaseră ţărani, robi şi osândiţi.

Dacă biruiau foamea, frigul, bătaia, dar mai cu seamă oftica, boala fără de leac, la împlinirea sorocului ucenicii primeau în târgul Oborului Vechi botezul calfei.

Umbletul băietanilor rupţi somnului la al doilea cântat al cocoşilor îşi găsea tovărăşie lângă pasul zorit al sătenilor, neguţători meşteri în mărfuri de casă hărăzite prostimii. De la dumnealor rostuiau târgoveţii nevoiaşi abale, postavuri groase, linguri, doage şi buţi.

Sătenii păstrau cu îndărătnicie ţărănească portul străvechi – cuşmă, cămaşă chindisită, dulamă, iţari şi opinci – măsurând cu batjocură straiele târgoveţilor. Scăpate din strânsura ulicioarelor, picioarele desculţe şi opincile năvăliră puhoi pe podul de lemn al Mogoşoaiei.

La şase ceasuri dimineaţa prindea vlagă urnind meşterii zidari, cărămidari, nisipari şi pietrari spre schelăriile bisericilor înălţate din credinţă, mulţumită ori spaimă de judecata cerească pentru nelegiuirile săvârşite. Boierul

Neagu juruise încă de la Stambul că va înălţa o biserică dacă cerul îl ajută să capete caftanul, cuca şi tuiurile, semnele domniei în scaunul Valahiei. Isprava o săvârşise iadul, căci aurul împins ruşfet dregătorilor turci a fost şi va rămâne ochiul limpede al necuratului, dar lăcaşul s-a ridicat, după legământ, într-o singură zi{11}.

Cinul boieresc se cerea înfăţişat. Casele înălţate pe Podul Mogoşoaiei purtau cuşma acoperişului mai sus sau mai jos, se lăţeau în şolduri, pe măsura dregătoriei şi a moşiilor aflate în stăpânirea căftănitului. La ridicarea unor asemenea hudubăi trebăluiau meşterii de seamă ai târgului. În portul acestor meşteri sta amestecat gustul ţăranului cu al turcului. Astfel puteai vedea cămaşa de cânepă după vechea croială a dacilor, însoţită cu şalvari ghiordii şi imineii Stambulului.

Dălţile cioplitorilor săpau cu nădejde piatra la tot pasul, căci Măria Sa Vodă Brâncoveanu hotărâse să-şi întocmească diata pentru viitorime încă din primii ani ai domniei. Măria Sa alungase obiceiul zidirilor care purtau pecetea meleagurilor îndepărtate, poruncind meşterilor pietrari ai lui Vucaşin să-i ridice casele domneşti şi bisericile după tipare noi, izvorâte din dragostea de frumos a pământenilor. Zugravii lui Pârvu Mutu împodobeau pereţii bisericilor cu chipuri de sfinţi în care citeai lesne grija pentru fiece semn, oricât de mărunt. Iar sfinţii valahilor începuseră a deprinde înfăţişarea oamenilor de rând.

La vremea când ucenicii îşi dobândiseră arvuna – întâiul rând de cucuie – sătenii neguţători isprăviseră de rânduit marfa în coasta târgului, iar nisiparii întocmeau tencuiala, colbul uliţelor era stârnit de încălţările diecilor domneşti. Slujbaşii purtau halate şi chimire încăpătoare, unde-şi păstrau sculele de trebuinţă scrisului. Alături, păşeau pisarii divăniţilor, birarii dregătorilor tocmiţi să adune dările şi învăţăceii şcolii domneşti de la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Vechi, statornicită încă din anul 1576. Aici

trudeau să deprindă az-bucoavna slavonească feciorii boierilor valahi, moldoveni, bulgari şi sârbi, întrucât asemenea şcoliţă nu se mai pomenea pe meleagurile megieşe. Pofta de cunoaştere a buchiilor şi a nuielei mânuite aprig de dascăli nu mistuia peste măsură cugetul acelor învăţăcei, căci mulţi o coteau iepureşte pe lângă Biserica de Jurământ, rătăcindu-şi paşii printre mlaştinile de la marginea târgului aflate sub stăpânirea neguţătorului Dura[{12}].

Când ornicul cu o singură limbă de la turnul Curţii Vechi a Măriei Sale desluşea al şaptelea ceas, slujitorii boiereşti şi gospodinele năpădeau furnici uliţele, pentru a târgui marfa cea adevărată, de trebuinţă pântecelui. Asemenea bucate făceau ochi numai după al şaptelea ceas când capanlâii, neguţători turci care plăteau roadele pământului la preţul statornicit de dumnealor, îşi mânau spre Giurgiu carele încărcate cu unt şi miere botezate, suduind avan toată suflarea ghiaurilor.

Jupânesele de neam îşi purtau capul înfofolit în muselină scumpă adusă de la India şi Alep, rochie lungă până în călcâie, tertcluită cu mărgăritare, dulamă de lastră grea. La gât le spânzurau lefturi de diamanturi cu picioruşe de smaragd, de urechi le atârnau cercei cu câte trei picioare de diamanturi mari, pe mâini brăţări cu diamanturi rozalbe, degetele le aveau cetluite de inele cu nestemate rare. Bumbii dulamei se aflau tot din diamanturi. Mare preţ puneau dumnealor, jupânesele Bucureştiului, pe paftalele cu lucrătură de aur şi pietre scumpe şi frunzele şi florile din aceleaşi pietre care le răsăreau pe piept.

Sutanele slujbaşilor lui Dumnezeu zugrăveau pete negre în mulţimea de bodroanţe felurit colorate ale târgoveţilor cam pe la acelaşi ceas al dimineţii: casele Atotputernicului, înălţate în târgul Bucureştilor, băteau toaca utreniei.

Crivaturile căftăniţilor slobozeau cele dintâi gemete numai după ce soarele adăsta la răscrucile cerului. La al doilea căscat al stăpânului, chiselele cu dulceţuri, filigenele de cafea şi ciubucul aprins pătrundeau pe uşa iatacului purtate de mâini tuciurii. Ţigăncile rânduite anume să alunge mahmureala somnului greu, înveninat de cupele cu basamac, deşertate până la spartul nopţii, îşi începeau slujba:

— Frumos eşti, mărite!

— Ochios eşti, slăvite!

— Ptiu! Să nu-ţi fie de deochi, sprâncenatule!

Întrucât asemenea vorbe de laudă se aduceau numai voievozilor, boierul dădea fără credinţă semne de supărare. Şi odată se iţeau calicii la buzele ţigăncilor, tămâindu-l şi mai vârtos. Venea apoi rândul roabelor cu mâini dibace şi uleiuri ticluite anume să dea frăgezime cărnurilor, după care intrau odăieşii, purtători de veşminte.

Divănitul îmbrăca întâi halat din lastră, cu bumbi de aur bătuţi de meşterii braşoveni ce dobândiseră de la Măria Sa îngăduinţa să-şi aşeze meşteşugul în târgul Bucureştilor. Trei feciori trăgeau zdravăn brâul din catifea de Damasc pentru a-i cetlui polobocul pântecelui. Şi nu era zi lăsată de Dumnezeu ca boierul să nu-şi spargă bunătate de ciubuc în capul feciorilor netrebnici care nu-i subţiau îndeajuns. Peste halat şi brâu urma ilicul floriu şi numai după aceea caftanul greu, din ţesătură cu cheltuială, încopciat la ceafă. Dacă îşi potrivea papucii cu boturile răsucite şi inelele în degete, divănitul putea porunci caleaşca spre a bucura ochiul prostimii la trecerea domniei sale către treburile dregătoriei.

Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, socotea Bucureştii drept cea mai ciudată aşezare a meleagurilor de miazăzi. Strâns în chingile verzi ale livezilor, viilor şi codrilor şi lăsând în privelişte largă turlele aurii ale bisericilor căţărate pe gorgane, Curtea Domnească şi hududaiele mai de soi,

târgul ridicase de mult a mirare sprânceana franţuzului deprins cu zidurile groase ce gâtuiau burgurile Evropei papistaşe.

Pădurile Grozăveştilor, Cotroceniior, Lupeştilor, Văcăreştilor şi ale Sărindarului înspăimântaseră în vremurile cele vechi pe căpetenia romană Curione prin întunecimea şi întinderea lor fără de sfârşit. Călători şi trimişi ai crailor Evropei şi-au simţit inima purice intraţi în împărăţia acelor păduri, aşa cum s-au mărturisit misionarul catolic Baksici, poftitul voievodului Matei, Paul Strassburgh, omul de încredere al Rigăi Gustav Adolf, sau Michail Bocignoli din Ragusa. Spaima rea i-a cuprins şi pe nepoftiţi. Şalvaragiii Bosforului le-au botezat Deli-Orman, adică pădurile nebune.

Saint-Lô trecea a treia oară prin cetatea de scaun a valahilor şi de fiece dată găsea sporită în câştig dragostea târgoveţilor pentru verdeaţă. În ogrăzile îngrădite cu trunchiuri sau bolovăniş râdeau soarelui flori slobode ce nu cunoscuseră foarfecii grădinarilor; pe şoldurile caselor, văruite cu dichis, se aninau roze sălbatice şi viţă roditoare. Filip D’Antin cunoştea de asemenea năravul dereticatului. Jupânesele muntence cinsteau în fiecare zi odăile primenind aerul cu jaleş şi mintă sau arzând pe rouă nescuturată şi înaintea ultimului somn hârtii de Armenia. Porţile boierilor căftăniţi aveau lemnul chindisit cu dalta, în fel şi chip, de meşteri moşneni, spre bucuria ochiului. Se zicea că valahii deprinseseră acea iscusinţă încă din vremea regilor daci. Pe acoperişurile şindriluite, vântul aşezase strat gros de tină şi sămânţă de floare. Şi astfel se întâmpla ca pe alocuri să răsară margarete anume parcă pentru a stârni mirarea străinului.

Obrazul caselor se întuneca numai în zilele lui Făurar şi Brumărel, când noroaiele puneau stăpânire pe ulicioarele strâmte unde nu aflau poduri din lemn. Vremea cea rea şi întunericul înlesneau umbletul tâlharilor şi rareori zăreai după vărsatul serii picior de târgoveţ. În Săptămâna

Patimilor însă, gospodinele împrimăvărau ulucile şi pereţii caselor cu var bun, adus de la Târgovişte şi aşezarea îşi căpăta iarăşi chipul cel luminos.

Odată străpuns hotarul de verdeaţă, contele de Saint-Lô se simţi în vâltoarea unei omeniri împestriţate ce forfotea fără istov. Făpturi înveşmântate în cele mai năstruşnice straie, după legea şi deprinderile pământului unde văzuseră întâiul răsărit de soare, mişunau între conacele boiereşti din piatră cu foişoare ori sacnacsii ori cu amândouă, şi ghimirliile prostimii, între zăplazurile hanurilor oblăduite de mănăstiri şi dughenele neguţătorilor, pe uliţe mari, podite, ori ulicioare croite strâmb, unde tina nu prinde scoarţă înainte de Sfântul Ilie.

Armenii urlau ca din gură de şarpe aducând laudă mare chilimurilor şi bucatelor subţiri pentru mesele boiereşti, valahii şugubeţi se împiedicau printre negustorii osmanlâi întrebându-i de sănătate tocmai la ceasul rugăciunii turuite spre slava lui Alah. Jupânesele cele gureşe din Târgul de Jos pândeau Salat-Subh-ul[{13}] păgânilor cum pândeşti laptele pe foc, clipeau vulpeşte între dumnealor şi odată se repezeau stol să cumpere, dragă Doamne, covoraşele ticluite anume pentru a le aşeza sub genunchi.

— Auzi, bre, turcule, câte parale ceri pe prăpădita ceea de scoarţă?

Şalvaragiii stupeau gros blestemând după canon.

— Dinsis iman sis[{14}].

Pentru credincioşii lui Alah, turc era vorbă de sudalmă care însemna om grobian şi fără şlefuială venit din Turkestan. Avan se minunau cum de ghiaurii n-au luat încă învăţătură că otomanii se cheamă osmanlâi.

Braşovenii, argintari vestiţi, cu întreaga avuţie pe tejghea, căutau chiorâş spre mâinile muşteriilor în giubele largi, sub pulpanele cărora lesne putea muri un sfeşnic mai mititel. Căci veneticii aduseseră năravul furtişagului stârpit printre valahi încă de pe vremea lui Vlad Ţepeş.

Se înşirau apoi strănepoţii neguţătorilor valahi de la 1400, cu acelaşi soi de marfă: catifea de Ypres, după numele târgului din Ţările de Jos care o născocise, şi de Louvain, catifea de Polonia şi Cehia pentru cei osândiţi să n-aibă noroc la parale, postav francesc din Flandra, ori de Buda şi Liov şi chiar postavurile Engliterei.

Pentru prostime se afla postavul cenuşiu *bobou* ieşit din războaiele saşilor. Maldărele de pânzeturi erau şi ele felurite. Pânza de Lund, adică venită din Olanda, se vindea pe galbeni grei, cea din cânepă litvană sau săsească era preţuită la câteva arămioare cotul. Pătrundeai apoi în lumea mătăsurilor. *Camhaua* turcească şi *tebenca*, născocită anume pentru a împodobi şaua calului, furau ochii celor pricepuţi.

Pe marii neguţători ai târgului îi ştiau şi pruncii: Ghionea Mustaţă, care-şi ridicase prăvăliile pe Uliţa Mare, ori Pană Pepino, care-şi măritase jupâniţele cu căftăniţi. Multor fete de neam le-au fost hărăziţi neguţători plini de aur. Fata lui Calotă vornicul, Muşa, spre pildă, luase de bărbat pe Iane Cojocarul; odrasla lui Harvat Spătarul ot Izvor, pe Defta neguţătorul. Nici boierii n-au cârnit din nas să ia de nevastă fecioare născute în spatele prăvăliilor. Vergo, clucerul cel deştept, aflat în mare cinstire la sfatul Brâncoveanului, o ţinea pe fiica lui Ghioca Cupeţul. Manu şi Panait, neguţători bătrâni, Atanasie, Proca şi Luca Fărâmiţă, putrezi de bogaţi la acea vreme, nu cutezau să stea alături de Dumitru Nona ot Braşov care printre altele hrănea Curtea şi pe ostaşii Măriei Sale.

Sârbii îşi astupau urechile istovite de glasurile ovreilor, neguţători de mărunţişuri gingaşe, de podoabă: altiţă, terţei, bibiluri, petice de cacom, cimbere, fesfesele şi hurmuz prost pentru pungile vlăguite. Tânguielile călugărilor greci, care cerşetoreau daruri şi parale pentru lăcaşele creştineşti din Răsărit, făgăduind în schimb iertarea de păcate şi viaţă preafericită în împărăţia de dincolo, deznodau teşcherelele celor slabi de înger.

Neguţătorii franţuji şi italieni, ajutaţi de câte doi-trei ciraci în rânduirea taftalelor, a canavăţului, a sevaiului, damascurilor şi a nepreţuitului zarafir, lepădau între degetele cu unghii neguroase o părăluţă-două. Oamenii lui Dumnezeu îşi săltau bărbile trenţăroase în lumina soarelui cercetând cu ochi mijiţi banul, îi cercau credinţa între dinţi. Se descurcau greu cu gologanii feluriţi, vreo 40 de soiuri – galbeni şi taleri olandezi, galbeni venetici sau ducaţi veneţieni, taleri şi creiţari austrieci, ducaţi transilvăneni, zloţi, tulţi, mahmudele, irmilici, iuzluci, aspri, rubiele arăbeşti, taleri turceşti noi şi vechi, ţechini, funduclii şi cine mai ştie care or mai fi fost – ce aveau putere în târgul valah.

Strecurându-se opintit prin prăpădul de omenire, Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, dregător la cancelaria celui de al paisprezecelea Ludovic şi muşteriu hârşit al cârciumilor înşirate mărgele în târgul Bucureştiului, îşi potrivi zâmbetul. Avea de mult ştiinţă că sub sutana călugărilor greci se ascundeau adesea trupuri cu urme proaspete de hanger dobândite în portul Pireului, la jocuri viclene de cărţi… Milosârdia strânsă picătură cu picătură pierea peste noapte între sânii podăreselor{15}.

Franţuzul hotărî să ajungă la uliţa podită a Cavafilor. Potrivindu-şi grimeaua pe ochiul vătămat în vremea când îl încerca mustaţa, într-o încrucişare de spade pe Pont-Neuf, chibzui la năravul ciudat al valahilor de a-şi boteza uliţele potrivit meşteşugului celor ce trudeau în prăvăliile înghesuite pe o palmă de loc: Işlicari, Blănari, Şelari, ori după vecinătatea drumului cu conacul unui mare boier. Uliţa Filipesculuі{16}, spre pildă.

Dar mai cu seamă stârneau mirarea franţuzului uliţele podite, în inima drumului, cât era de lung, se afla săpat un şanţ, rezemat între pereţi de cărămizi, iar din zvârlitură în zvârlitură de băţ haznale pentru scursul apei. Deasupra acestui şanţ, se aşterneau de-a curmezişul grinzi trupeşe din stejar, încrucite cu alt rând la fel de trainice, şi numai după aceea se aşeza podina din bârne cetluite în scoabe

pentru umbletul omului şi al dobitoacelor. Din porunca Măriei Sale Vodă Brâncoveanu lepădată cu un an în urmă, vechilor pârgari, diriguitorii treburilor obşteşti, le luaseră locul zapciii şi polcovnicul de poduri, care vegheau la sănătatea drumurilor cu acoperământ din lemn.

Pe asemenea uliţă păşea acum Filip D'Antin. Vântul cel subţire sufla în poalele mantiei de mohair căptuşite cu blană de veveriţă, îi învolbura horbota bogată ţâşnită din vesta de catifea cârmizie, cu ceaprazuri de argint. Deprinşi cu străinii însemnaţi de fier în bătălii sau la vreme de noapte ce mişunau pe uliţele lor, cei de prin părţile locului nu-şi răsuceau capetele după bărbatul în puterea vârstei, lat în umeri şi subţire în şolduri, cu nas arcuit, păr cânepiu şi un singur ochi. D'Antin se purta muchelef ca o muiere şi cine-i cerceta mai cu luare-aminte chipul golit de sânge băga de seamă că-i sulemenit cu praf de orez şi roşu de Spania. În urma lui simţeai dâră de mosc şi ambră. Degetele catifelii, cu puzderie de ghiuluri, le ţinea mereu la vedere. Puţini ştiau că acele degete mânuiesc cu rar meşteşug spada şi jungherul ori că dobândesc putere vârtoasă încleştate în grumajii vrăjmaşului.

Strigăte ascuţite răsuciră capul contelui. Marele agă îşi rupea nuielele pe spatele cel moale al simigiului grec, de la poalele uliţei, care se dovedise certat cu cinstea. Obiceiul îşi avea izvorul în bazarele îndepărtatului Stambul, unde însuşi vizirul osândea asemenea fapte sub ochii şalvaragiilor.

Ajuns în coasta Mănăstirii Sfântul Gheorghe Nou, se opri la dugheana unui neguţător de odoare. Răsfiră fără gând de a cumpăra paftale, spelci şi brăţări, făcând roată din privire împrejurimile. Cu greu îşi putea da seama în viermuiala târgului dacă i se ţinea urma. Sfârşitul iscoadei ce-i citise cărările de noapte, pe sub ferestrele baronului neamţ, stârnise fără îndoială zarvă mare la Curte. Saint-Lô era încredinţat că în spatele fiecărei ocniţe îl pândesc ochi deprinşi să vadă. Păşea dară agale, chibzuind înfierbântat

prin ce vicleşug să-l întâlnească pe Karl von Blaremberg departe de privirile valahilor.

Mănăstirea care peste câţiva ani, la osârdia lui Vodă Brâncoveanu, avea să capete altă faţă, făcându-l pe secretarul florentin al Măriei Sale să scrie în cartea sa despre Valahia că se înfăţişează ca „una bellissima chiesa“, era străjuită de prăvălii şi de casele patriarhiceşti înălţate pentru odihna căpeteniilor ortodoxiei în trecere prin cetatea de scaun a Valahiei.

Zidirea bisericii începuse pe vremea lui Antonie Vodă din Popeşti, bunicul doamnei Marica. Acestea se petreceau în leat 1669. Mai târziu Altîn-Bei, prinţul Aurului cum îl numeau osmanlâii pe Constantin Vodă Brâncoveanu pentru averea sa fără seamăn, porunci pietrarului Vucaşin şi vătafului de ziduri Manea s-o ridice iar din temelii şi o împodobi cu marmură şi dar bogat de odoare. Mulţi o asemuiau cu Biserica Sfânta Sofia din Constantinopole.

Dar acestea toate nu aprindeau interesul nimănui în dimineaţa aceea de Florar 1700. Nici contelui franţuz, nici lui Radu Andronic, şi nici slujitorului său, care ţineau în priviri spinarea lui D’Antin amestecaţi în mulţimea de gură-cască.

Logofătul prinse braţul lui Machidon fluierând uşor a uimire. Schimbându-şi pe neaşteptate gândul, franţuzul se răsucise pe călcâie venind pieptiş către ei. Radu Andronic luă la întâmplare o mână de seminţe din traista unui negustor bulgar. Ochii îi alunecară pieziş pe chipul ghilosit al lui D’Antin. Nu-i întâlni privirea verde. Contele părea să caute departe, peste capetele mulţimii.

— Ciudat, şopti logofătul. Ce l-o fi întors din drum?

Machidon îşi miji ochii, îngropaţi la rădăcina nasului, ocolind răspunsul. Vorbea rar şi atunci cu împunsătură. Boierul lepădă seminţele şi se urni de lângă tejgheaua bulgarului. Saint-Lô păşea întins spre bisericuţa de lemn

ridicată de slugerul Udrea Doicescu pe pământurile{17} fratelui său, clucerul Colţea.

— Vrea să vadă dacă-i stâlpit în priviri, surâse Radu Andronic. Spre uşa bisericii lumea se împuţinează. Pui rămăşag că dă o raită şi în ţintirim? Printre babele şi moşnegii ce veghează la ceasul ăsta căpătâiul crucilor, cerni lesne cine ţi-a luat urma.

Ilie Machidon îşi potrivi bâta la subţioară.

— După mintea mea, cea sărmană, rămăşagul nu-i aduce câştig bun slujitorului, logofete. Domnia ta îl cunoşti pe văru-meu Uşurelu?

— Nu ştiam că sunteţi neamuri.

— Suntem! Căţeaua lui a fătat în claia mea de fân.

Radu Andronic râse fără să-şi desprindă ochii de paşii francezului.

— Cum s-ar zice, urmă ţăranul, iacătă-ne rubedenii îndepărtate. Ei bine, lui Uşurelu ista îi făcea boierul nostru cinstea să-l suie pe capra rădvanului la ceasurile de noapte când poftea să-şi vadă ibovnica, o greacă vădană din cele sulemenite la obraz, dar mai vârtos la inimă. Văzând geamurile muierii mute, boierul socoti că tot aşteptându-l greaca a căzut în braţele somnului. Uşurelu însă, citeşte anume semne ştiute de el, n-are de lucru şi-i dă să înţeleagă că ibovnica s-ar afla în alte braţe.

— Şi-au pus rămăşag.

— Întocmai, logofete. Cetind în crivatul teleleicii un zdrahon de arnăut, Uşurelu şi-a umezit buzele la gândul balercii de vin câştigate. Boierul s-a repezit vultureşte asupra vizirului să-şi verse otrava… Îi zvârli lui Radu Andronic o căutătură subţire: Întâmplarea, dacă domnia ta îngăduie, are tâlcul ei: adevărul umblă cu capul spart.

Urmând socotinţele logofătului, Filip D’Antin pătrunse în ţintirimul Bisericii Scaune unde-şi aflau odihna cea fără de măsură măcelarii târgului. Lespezile aveau vrejuri bogate frunze şi rodul viţei de vie îndrăgite de Vodă Brâncoveanu.

Dar ochiul cel bun al contelui se rotea zbuciumat în căutarea altor lucruri.

Pentru Ilie Machidon era limpede că franţuzul nu umbla după iepuri în biserică, haimanalâcul lui avea tâlc ascuns. Chibzui în fel şi chip de ce adulmecă Radu Andronic pulpanele străinului. La urma urmelor, Vodă avea iscoade destule. Logofătul nu trebuia decât să-i ştiricească lui Brâncoveanu moartea scundacului şi apoi să ceară învoirea de a pune şaua pe cai spre a se porni către Stambul, în treburile poruncite. Socotise să se întoarcă lângă muiere până la Rusalii, căci ogorul dovedea puţină înţelegere pentru hălăduiala lui pe drumurile împărăţiei. Ş-apoi trebuiau drese hambarul şi odăile din spate, zgâlţâite rău de viscolul Bobotezei.

Pe logofăt îl însoţea în slujbele de taină încredinţate de Măria Sa din drag şi datorinţă. Andronicii îi fuseseră stâlp de nădejde cu fapta şi povaţa, dar mai cu seamă apăsând unde trebuie în ziua când călugării îşi întinseseră moşia peste Chipriana, sat de răzeşi cu zapise întărite de peceţile lui Radu Vodă şi Ştefan cel Sfânt. Aşezarea se afla la hotarul dintre Moldova şi Ţara Românească, şi e lesne de înţeles că de-a lungul domniilor Chipriana trecuse când într-o ţară, când în alta. Gol prepeleac ar fi rămas, cât era el de bătătarnic, fără reazămul lui boier Costache.

Radu Andronic îl ţinea în preajmă dincolo de hotarul Valahiei, pentru că Ilie Machidon se dovedise spornic şi de mare trebuinţă în încăierările cu păgânii, dar mai cu seamă pentru mintea sa limpede şi vorbele de tâlc.

Stăpâneau ţintirimul cu privirea la adăpostul zidurilor năruite în pârjolul cel mare.

— Omul nostru va cerca să-şi piardă urma plecând o dată cu calicii. Se răsuci spre slujitor cu un anume zâmbet. Aici erai? Socot că s-a scurs pe puţin un ceas de când nu ţi-am auzit nici răsuflarea.

— Mi-era teamă să nu-ţi scrântesc urechile, grăind în deşert, logofete. Vorba ceea: ţăranul când merge,

tropăieşte şi când vorbeşte, hodorogeşte. Şi-apoi spusele domniei tale nu mi-au dat prilej de cumpănă ci doar de a mă minuna. Ferice de slujitorul cu stăpân înţelept. Cărările franţuzului îţi dovedesc şi prea adeveresc prepuielile. La ce m-aş mai vârî muscă?

Zâmbi după năravˎ pe sub mustaţă. De astă dată franţuzul nu urmase gândul logofătului, ieşind din ţintirim fără fereală. Radu Andronic începu să râdă.

— După cum văd, păcatul trufiei nu te încearcă. E bine, Machidoane! Deştept e acela ce se crede mai bogat la minte decât stăpânul, dar se codeşte a o arăta.

Filip D’Antin cercetă fără bucurie turlele Bisericilor Negustori şi Stelea Spătaru aflate dincolo de apele Bucureştioarei, apoi îşi iuţi paşii spre Podul Mogoşoaiei. Aici, zăbovi câteva clipe dinaintea zidurilor groase ale Mănăstirii Sărindar[{18}], „podoaba şi minunea“ târgului cu care se făleau bucureştenii. Şi nu se întâmpla călător la vremea ceea să n-o privească solomonit. O ridicaseră, se pare, boierii Cocorăşti, în vremea lui Matei Vodă Basarab, dar frumuseţe nouă îi adăugase Brâncoveanu. La porunca lui Vodă se întăriseră zidurile vechi aflate la un pas de moarte, se ridicase clopotniţă nouă, se auriseră turlele. Biserica adăpostea la acea vreme icoana Maicii Domnului, făcătoarea de minuni, bătută în pietre de mare preţ, care, după spusele înaintaşilor, pe mulţi îi tămăduise.

Contele de Saint-Lô măsură aripa hanului ce adăpostea zăltaţii şi, lăsând trecere unui rădvan, începu să coboare spre malul Dâmboviţei. Lângă Biserica Doamnei zidită de Maria, doamna voievodului Şerban Cantacuzino, peste drum de casele beizadelelor, un milog povestea din ţiteră istoria lui Agus a lui Topală. Contele D’Antin înţelese din povestea terfegosului că nesupunerea faţă de Poartă are rădăcină veche pe acele meleaguri. Rămase cale de un căscat moldovenesc în priveala credincioşilor ieşiţi în pridvor, după care se pierdu ac în carul cu fân prin mulţimea ce forfotea cu treabă, dar mai ales fără, pe Podul

Mogoşoaiei. Logofătul îl zări pierind între zidurile unei hudubăi părăsite în apropierea Bisericii Zlătarilor.

* * *

În curtea hanului Constantin Vodă târgoveţii cercetau din toate părţile rădvanul vienez cu roţi înalte, smeurii, asemenea catifelelor, ce se zăreau înlăuntru. Băietanii de-o şchioapă se hlizeau strâmbându-se în uşile lucioase, oglindă, pe care meşteri din Augsburg zugrăviseră poze cu chipuri şi copaci rozalbi, trăgeau pe furiş de coadă bidiviii bălani care-şi mistuiau nerăbdarea, săltând câte o copită şi izbind-o de pământ. Lângă uluci aşteptau treizeci de oşteni nemţi călări, spelbi şi cu feţe neclintite, în straie albastre ca sineala cu puzderie de bumbi şi ceaprazărie aurită. Prin poarta deschisă a hanului se zăreau fustaşii Măriei Sale ce aveau să-l însoţească, în semn de mare preţuire, până la hotarul cu Transilvania pe dumnealui, baronul Karl von Blaremberg, consilier al luminăţiei sale împăratul Leopold.

Dacă târgoveţii şi-ar fi ridicat ochii de la rădvanul strălucitor, spre a opta fereastră a primului cat, i-ar fi zărit chipul. Se desluşea pe el îngândurare, ochii cercetau cu neastâmpăr curtea hanului.

— Nu pot pricepe ce se întâmplă, rosti baronul trecându-şi degetele prin bărbuţa roşcată. Pe potrivnicul care-i aţinea calea azi-noapte l-a biruit, am văzut amândoi.

Secretarul cu înfăţişare de paing îşi potrivi horbotele ieşite din mânecile de postav negru.

— Excelenţa voastră uită că îndată s-au ivit străjile.

— Nu-l cunoşti pe Saint-Lô!

— Mă întreb dacă e chibzuit a mai zăbovi. Valahii pot prepui multe.

Blaremberg îi alungă cuvintele ridicând iute mâna.

— Nu vom părăsi Bucureştii înainte de a da ochi cu D’Antin. Altminteri totul a fost zadarnic.

Secretarul amuţi. Încercă încă o dată încuietorile sipeţelului persian ce avea să-i călătorească pe genunchi până dincolo de porţile Vianei şi rămase aşa, cu ochii duşi şi gura puţintel căscată.

* * *

Marghioliţa, negustoriţa de podoabe, se ivi în bătaia privirii. Purtătorii de musteţi prinseseră obiceiul să-şi facă drum spre curţile domneşti la ceasul când muierea îşi purta marfa şi dracii spre Târgul de Jos, căci, fără şagă, o herghelie de iscarioteni înotau în sângele dumneaei. Tiparul trupului îl luase de la gorjence, ochii verzi, plini de păcat, îi furase de la jupâniţele din Ţara Moldovei, umbletul îţi purta gândul spre băciţele deprinse cu săritura ciutelor din piatră în piatră. Înveşmântase în ziua aceea pieptar terteluit cu horbotă scumpă, în strânsura căruia sânii cerşeau drumeţilor ajutor, caţaveică strâmtă după moda domniţelor leşe şi o fustă retezată cu ştiinţă drăcească ca să-i ghiceşti poalele cămeşuicii fierte în busuioc şi verbină. În picioare îi săltau ciuboţele roşii, de Braşov, iar pe umeri pletele negre.

Logofătul îşi sucea gâtul peste marea de capete. La trecerea negustoresei slujitorul tuşi cu tâlc.

— Stau şi mă tot socotesc pentru care pricină anume îşi face griji jupâneasa Irina căci domnia ta, din câte bag de seamă, doar spre chipurile sfinţilor zugrăviţi pe biserică îţi porţi privirea.

— Bătrâneţele, Machidoane! Numai împăcarea cu Cel de Sus îmi stăpâneşte cugetul, rosti Radu Andronic râzând vântului subţire aţă. Cum ţi se pare muierea?

Ţăranul îşi potrivi mustaţa după obicei.

— Smerită, şi mai cu seamă supusă unui singur bărbat. De cum am văzut-o mi-a venit în minte vorba Tudoriţei, nevasta crâşmarului nostru. Istoria aiasta s-a petrecut în anul când ai binevoit să porunceşti drum întors din ţara

muscalului. Ajung eu acasă şi iaca mă pofteşte cumătră Tudoriţa la praznic. Trebuie să adăugesc că, în vreme ce noi băteam drumurile împărăţiei, omul cumetrei cu pricina s-a îndurat s-o lase slobodă, plecând în călătorie spre lumea cea veşnică.

— Scurtează coada vulpii, împărate, că ne apucă asfinţitul.

— Un bob zăbavă, logofete, şi-ai să afli vorba crâşmăriţei. Ne aşezăm noi creştineşte la masă şi iacă ridică Tudoriţa ulcica plină cu vin. „Beţi oameni buni, zice, că se împlineşte o lună de când mi-a murit bărbatul şi două de când mi-am luat altul…“ Îndesă tutunul în lulea, rostind fără să-şi ridice privirea: Mă gândesc ce bucurie ar dezmierda inima jupânesei Irina având ştiinţă despre drumurile feciorului, către o anume dugheană din târg.

— Cunoşti acele drumuri?

— Cunosc lucoarea din ochii domniei tale şi i-am citit răspunsul în căutătura azvârlită de negustoriţă.

Logofătul râse.

— Îndreaptă cuiul înainte de a-l bate, căci e strâmb! Marghioliţa se află în slujba Măriei Sale, ca şi noi, iar lucoarea desluşită avea alt temei. Cu îngăduinţa ta, Machidoane, i-am dat poruncă să-şi încerce puterea ispitei asupra străinului. Închide gura, împărate!

Ilie Machidon smulse o buruiană de lângă peretele de lemn al Bisericii Zlătarilor. O frecă între palme căutând lung după o jupânească ochioasă, în biniş de cacom, ce ieşise din dugheana unui zaraf, însoţită de slujnică. Aducea pe departe cu Smărăndiţa lui. Capul şi-l purta la fel, puţintel lăsat pe umăr, ca într-o lene.

— Aş mai pune o prinsoare, zise logofătul.

— După câte bag de seamă, avan îi mai place domniei tale câştigul. M-ai umilit dintâi la ţintirim, prorocind plecarea străinului dimpreună cu calicii, acum vrei să-mi

aduci a doua dovadă de înţelepciune. Te ascult cu amândouă urechile, logofete.

Ochii lui Radu Andronic sclipiră. Îi plăcea cârteala slujitorului. Nu se împotrivea niciodată de-a dreptul, iar gândul şi-l strecura cu tâlc. Dacă îl pricepeai, bine; dacă nu, iar bine. Nevastă-sa era singura muiere din sat care se fălea în gura mare, la fântână, că omul ei nu i se pune niciodată de-a curmezişul.

Grăbi pasul croindu-şi cu umerii largi potecă pe podul ciotcă de târgoveţi. Hudubaia în care pierise franţuzul scăpăta prin poartă dosnică în spinarea hanului Şerban Vodă{19} din mahalaua grecilor. Asemenea marilor „fondaco“ italiene, ziduri vârtoase îl împresurau covrig. Deasupra porţilor de stejar zdravăn, cetluite îndată ce toboşarii spătăriei vesteau sfârşitul zilei, întâmpina un turn vegheat de arnăuţi. În pivniţele boltite, peste care veneau prăvăliile, îşi îndesau mărfurile neguţătorii străini. Porticul înşirat în lungul odăilor avea foişoare la capete, cu privelişte asupra Bucureştiului.

Locurile acestea se aflaseră în stăpânirea boieroaicei Muşa, cea poftitoare de galbeni, care se măritase cu Iane Cojocaru. Rămânând, după cum glăsuiesc însemnările cele vechi, „săracă de bărbat şi bogată în lipsă“, le-a vândut lui Şerban Cantacuzino, viitorul domn al Valahiei. Măria Sa, chibzuind că nu-i de-ajuns, a cumpărat alte pământuri, dând întindere largă hanului, spre bucuria călătorilor.

Când D’Antin se ivi după muchea zidului, Radu Andronic râse încetişor:

— Ce nu te mulţumeşte, Machidoane?

— Vorbeşti cu păcat, logofete. L-aş mânia pe Dumnezeu să judec faptele domniei tale care faci atâta risipă de înţelepciune. Căci ce-i mai înţelept decât să-ţi pui căpăţâna sănătoasă pe butuc? De ce adică am goni spre Stambul cu treburile poruncite, când putem roade uliţele după franţuzul cel chior? Mai mâncăm o mână de sămânţă, mai vedem câte o negustoriţă…

— Chiorul e uns cu toate sulimanurile, Machidoane, şi te poţi socoti norocos că-i ţii urma. Nu oricine are cinstea să doboare asemenea vânat.

— Plouă cu noroace pe capul meu, cum socotea cela care a luat zestre toţi iepurii din sat.

Fruntea boierului se încreţi, în ochi îi juca lumina unui gând vechi.

— Spune-mi, rogu-te, ai auzit de contele de Tournon?

— Dacă ţinerea de minte mă ajută, glăsui slujitorul, nu cred să fi argăţit în ograda mea, şi nici după aceeaşi catrinţă n-am alergat.

— Mult mă minunez, căci contele era bărbat robaci, iar drumurile sale de dragoste duceau adesea în Ţara Valahiei. Îi smintiseră odihna ochii unei fete de neam, Anastasia, nepoata vornicului Leurdeanu.

Slujitorul dădea semne că nu cunoaşte pătărania. Logofătul urmă, ţinând sub stăpânirea privirii umbletul lui D’Antin:

— Anastasia îngenunchease multe inimi de boieri pământeni şi venetici de la acea vreme. Iar acea vreme se petrecea în leat 1675. În cele din urmă, a biruit contele franţuz. Pentru că Ludovic Bourbonul năpăstuia pe cei rupţi de Biserica Catolică, nunta s-a făcut pe moşia Leurdenilor. Azvârli slujitorului privire scurtă. Şi iară mă minunez cum de nu te-au poftit şi pe domnia ta, Machidoane.

— Ba să-mi fie cu iertare, logofete, de poftit m-au poftit ei săracii, dar puteam oare să las de izbelişte pe dealuri caprele lui tataia şi să mă duc?

— De mic dădeai semne de supunere. Am chibzuit bine când te-am luat în slujbă.

Plugarul era gata să-i istorisească ce-a pătimit armăsarul când şi-a tocmit argat catârul, dar socoti că mai vârtos câştig i-ar aduce istoria Anastasiei şi a franţuzului.

— Îmi fac nădejdi, logofete, că n-ai să-l laşi pe nevrednicul slujitor al domniei tale flămând de ce s-a petrecut după acea însoţire.

— Nepoata vornicului a adus pe lume un fecior, după care s-au statornicit toţi trei la castelul contelui din Francia. Anastasia şi-a crescut feciorul în dragostea pentru Valahia şi astfel tânărul viconte Etienne de Tournon s-a dovedit cel mai înflăcărat slujitor al Ţării Româneşti la Curtea Bourbonului. Prea mulţi prieteni n-a avut pământul acesta, aşezat hotar la poalele împărăţiilor, şi nu-i de mirare că fruntea Măriei Sale Vodă Brâncoveanu s-a înnourat primind vestea că vicontele de Tournon urmează să fie descăpăţânat.

— Pentru care pricină? întrebă Ilie Machidon oprindu-se în drum.

— Dacă ai să-ţi îndemni paşii să mă urmeze, vei afla că în urmă cu opt ani, Anglia şi Ţările de Jos au trimis la fund treisprezece corăbii de-ale Bourbonului, lângă Houque. Fapta a rămas multă vreme de neînţeles, căci doar cu o zi înainte, în acelaşi loc, francii puseseră pe fugă vrăjmaşii pricinuindu-le stricăciuni însemnate. Iscoadele Bourbonului au dibuit pricina. Cineva vânduse anume taină de mare însemnătate. La scurtă vreme, Iuda şi-a schimbat stăpânul dezvăluind nemţilor bărbăţia tunurilor frânce.

Ilie Machidon fluieră încetişor.

— Să nu-mi spui, rogu-te, logofete, că acel vânzător s-a dovedit a fi prietenul Valahiei.

— Nu eu am spus-o, dar asemenea vorbă a ajuns la urechea Bourbonului. Iscoadele i-au luat urma şi iată pun mâna pe un răvaş de la cancelaria lui Leopold prin care i se aduce lui Etienne de Tournon mulţumită pentru credinţă… De zece zile vicontele se află în temniţa osândiţilor la moarte, aşteptându-şi sfârşitul.

Cu ochii ţintă la spinarea lui Filip D’Antin, Ilie Machidon îşi scarpină ceafa.

— Să fie oare lucrarea diavolului aista chior?

— Când stolnicul i-a pus urmă, îl prepuia, dar nu-l dovedise. Scundacul a mai apucat să-mi spună că Filip D’Antin schimbase semne tainice cu baronul neamţ, sub

fereastra hanului. Răvaşul de mulţumită al cancelariei lui Leopold, către prietenul Valahiei, a fost ticluit anume pentru a da prilej de odihnă iscoadelor frânce care asudau din gros căutând vânzătorul.

— Iar Iuda îşi vede astfel liniştit de treburi, adăugă slujitorul. Ticăloasă ispravă, logofete!

— Ticăloasă şi mai cu seamă primejdioasă, căci odată înfrântă Francia, Leopold se va întinde pecingine spre Dunăre. Măria Sa mi-a poruncit ca în aşteptarea cuvântului de plecare spre Stambul să îndeplinim slujbă pe lângă franţuz.

Ilie Machidon îl măsură dintr-o parte.

— Ţi-a poruncit Măria Sa? Când?

— În creştetul dimineţii, împărate, când domnia ta sforăiai gospodăreşte. Şi tot Vodă a fost acela care şi-a învăţat olacul să împrumute pasul pisicii spre a nu-ţi vătăma somnul.

* * *

Sprânceana bucureştenilor se ridicase a mirare. Nu pentru că dumnealor n-ar fi fost învăţaţi cu caleştile meşterului Hoffmann din Viana – căci erau mulţi boieri valahi care se preumblau în asemenea drăcării – dar se petrecea un lucru cu deosebire ciudat. Şase armăsari negri, cu hamuri roşii şi bumbi de alamă, slujeau rădvanul căptuşit în catifea purpurie precum miezul de harbuz. Ce nu pricepeau supuşii Măriei Sale Vodă Brâncoveanu era lipsa herbului de pe pântecele caleştii. Căci asemenea caretă, dichisită, ieşea fără îndoială din curţile unui boier de neam ales, şi unde s-a pomenit vreodată căftănit să nu-şi zugrăvească armele pe uluci sau lucruri dobândite cu mare cheltuială?

O privire ageră ar fi desluşit văpsea proaspătă pe uşiţele rădvanului, aşternută parcă să ascundă anume semne.

Surugiul, precum şi cei doi slujitori ce ţineau urma caleştii, atrăgeau şi dumnealor luarea-aminte a târgoveţilor aflaţi la ceasul acela pe uliţa Filipescului. Aveau chipuri neguroase, mantii negre, nu se hlizeau la jupânese, nici nu aruncau uitături poftalnice în tejghelele neguţătorilor, de parcă ar fi fost burduşite cu prune uscate, ori blană de cloţan şi nu cu giuvaiericale.

În dreapta rădvanului îşi strunea roibul un ins slăbiu, cu sticle la ochi. Târgoveţii n-ar fi prăpădit mulţi irmilici pe băietanul cu chipul spelb, puţintel la trup, şi se întrebau cu mirare de ce-l îngăduie alăturea îngerul de jupâniţă răsărit la ferestruica rădvanului.

Din pădurea de omenire un singur ochi ar fi desluşit în făptura jupâniţei pe Tofana, fata care vătămase cu o săgeată umărul misionarului Carol Neurautter, iar în băietanul slăbiu pe Ioan Singuru, feciorul părintelui Ştefan din Sânzienii Maramureşului, grăbit să-şi descarce pistoalele asupra aceluiaşi misionar. Iar acel ochi fără beteşug clipea pe obrazul contelui de Saint-Lô.

Pe jupâniţa Tofana o cuprinse râsul şi dintr-o dată la fereastra rădvanului păru a înflori livadă de cireşi. Purta pălărie albă de muselină, iar albăstriţele înfipte la buza gardinilor largi păreau clădite în sineala ochilor prelungi. Buclele scăpate de-o parte şi alta a obrajilor alunecau pe umerii strânşi în contaş de catifea, cu bumbi de mărgean.

Singuru îi întâmpină privirea şi, într-aceeaşi clipă, pâcla de pe chip îi pieri. La urma urmei, gândească ce-o vrea mulţimea de gură-cască…

— Acum e bine, spuse veselă Tofana. Îmi place când zâmbeşti. Singuru suspină uşor. „Numai slujitor de m-ar îngădui, chiar cu braţul retezat şi tot i-aş surâde.“

Înghiţi nodul arducat în gât şi dădu glas gândului care-l împungea de la răsăritul zilei:

— N-am să te las să mă alungi, Tofana! Te însoţesc până la capăt.

— Mai departe merg singură!

— De ce?

Jupâniţa nu-i răspunse. O umbră învălui privirea albastră. Singuru ştia că ar fi trebuit s-o lase în voia ei, căci Tofana se dovedise catâr încă de pe vremea când jucau amândoi oarba şi inelele, în grădina părintelui Ştefan. Năvala întrebărilor, zăgăzuite multă vreme, îşi găsi vad:

— De ce nu pot să te însoţesc? De ce nu trebuie? De ce de doi ani vânturi Europa singură? Nu ţi-a scăpat un singur burg.

— Mi-au mai scăpat câteva, surâse liniştită jupâniţa.

— Nu mi-ai răspuns.

— N-a venit încă vremea.

— Credeam că suntem prieteni.

— Suntem. Dar aşa îi e hărăzit tainei, să n-aibă tovarăş. Tuşi uşurel: Am o datorinţă faţă de părintele meu, Ioane. După ce o voi împlini, mă voi întoarce la gherghef, la prisacă şi te-oi pofti să-mi cercetezi cămara cu dulceţuri.

— Încă n-am văzut şoim cu pestelcă…

— Ai să vezi! Trag nădejdi să-mi isprăvesc degrabă treburile la Paris şi de-acolo să zbor drept în cuhniile caselor părinteşti…

Jupâniţa îşi alungă râsul. Mă îndeamnă grijile, Ioane! Nu desluşesc deloc ce pânză ţese Neurautter în Transilvania.

— Mulţi români ar dori s-o afle. Şi nu-s puţini nici cei care cred că acea pânză se cheamă giulgiu. Aud că nobilul Noţig adună viteji în Făgăraş.

— Aşa-i. Dar socotelile Vianei nu le-a ghicit nici el, mi-a mărturisit-o Miclăuş cel tânăr. De ce nu i te alături, Ioane?

Chipul lui Singuru se adumbri. De îndată ce i se aflau în preajmă, toate muierile luau chip de cloşcă. Maică-sa, Flavia, Tofana, se întreceau cu poveţele şi dădăceala.

Simţi mâna mică a jupâniţei încleştată pe braţ şi ridică ochii. Din ulicioara strâmtă, năpădită de smârcuri, răsărise Filip D’Antin.

— Contele de Saint-Lô! şopti Ioan Singuru.

— De astă dată nu ne mai scapă!

D’Antin ajunsese la poalele Curţii Domneşti[{20}]. Pe lângă zidurile răsărite se înşiruiau conace boiereşti arătoase, din piatră, acoperite cu şindrilă şi îngrădite de palane din trunchiuri zdravene, de stejar. Radu Andronic socoti de cuviinţă să-i descâlcească locurile slujitorului.

— Ciupercăria dughenelor ţinute de cafegii îşi are rostul ei, Machidoane, căci aici îşi fac veacul târgoveţii şi boierii mărunţi de ţară. Iar ce le macină gura şi le aud urechile nu mă întreba.

— După socotinţa mea, dacă domnia ta îmi îngăduie, în orice şoaptă trebuie să fie şi vreo diavolie.

— Dincolo de apele Dâmboviţei, către Cotroceni, urmă logofătul, ai să întâlneşti mai multe lăcaşe ridicate spre slava Satanei decât a lui Dumnezeu.

Mustaţa slujitorului tresări a zâmbet.

— Să înţeleg oare că-i vorba de acele crâşme cărora le-a mers buhul până la ţara muscalului?

— Întocmai.

— Bag de seamă că târgoveţii nu-s chiar atât de nerozi. Până la ceasul aista am cotit numai printre biserici. E bine să trăieşti în pace cu Cel de Sus, dar nici cu Scaraoţchi să nu te strici…

Radu Andronic îşi aţinti privirea spre locurile pomenite.

— În colţul uliţei se află beciul Irinucăi, cu vin curat de la Moldova, unde-ţi poţi clăti gâtlejul. Dacă vrei să-ţi clăteşti privirea, n-ai decât să cauţi spre crâşmăriţă. Alături e o hudubaie cu ifose unde-şi sorb holerca veneticii. Urmează trei cârciumi ţinute de trei fraţi din Teleorman, juraţi să-şi mănânce unul altuia comândul. Toţi trei au vinul aghesmuit. Vinul cel bun, cu buchet de tămâioasă, numai la Profiriţa ai să-l dibuieşti.

Ilie Machidon îşi pocni palmele a mare mirare.

— Stau şi mă minunez câtă învăţătură ai deprins, logofete! Cum să te înfrunte un neghiob ca mine, care din

neştiinţă duce ulciorul la ureche crezând că aşa se bea?

Logofătul îl cercetă iute:

— Am priceput unde baţi, Machidoane. La sfârşitul slujbei ai îngăduinţa unei vedre de vin.

— Asta îmi place mie la domnia ta. Pricepi degrabă…

Despicând negura, soarele scapără flacăra verde peste grădina Curţii Domneşti. Sticlele paraclisului prinseră a străluci prin cununa copacilor, o dată cu turlele Bisericii Domneşti, veche de o sută cincizeci de ani.

Ochiul cel bun al lui D’Antin rămase aţintit la pridvorul cu stâlpişori răsuciţi în piatră ce rezemau capiteluri grele de poamă, şi flori, şi păsări. Îi aminteau de loggiile palatelor veneţiene. Pe treptele de marmură, în luciul cald de fildeş zburdau coconii cei mititei ai principelui valah. O fetiţă de vreo nouă ani, în caţaveică de postav albastru, chenăruită la poale cu vulpe rusească, şi ciuboţele untii călărea balustrada scării, dându-şi drumul să lunece. Un deliu din straja domnească o ajuta, apucând-o de subţiori, să încalece parmaclâcul înalt. Câţiva paici din straja Măriei Sale, aflaţi în clipă de răgaz, flecăreau lângă foişor. Veşmintele roşii cu brâie de argint, cuşmele rotunde şi bâtele subţirele la care clopoţeau lanţuri şi zurgălăi strâmbară nasul contelui de Saint-Lô.

Îşi cocoţă privirea spre ceasornicul cu un singur ac din turnul palatului. La ceasul acesta, neamţul era fără îndoială năpădit de griji. Îşi văzu de drum strivind sudalmă ce n-o deprinsese lângă tronul lui Ludovic. Îşi simţea cărările pândite pas cu pas încă de cu seară, o simţise mai vârtos după răpunerea iscoadei valahe, dar în sodomul acela de bărbi, caftane şi anterie, ieşite pe poduri să întâmpine dulceaţa soarelui, nu izbutise încă să-şi dibuiască umbra.

Alunecă cu nepăsare pe lângă grădina Brâncoveanului. Arome plăpânde de zambilă şi liliac tânăr săreau zăplazul înalt, şipotul fântânilor şi ţipetele ascuţite ale păunilor zvoneau până departe. Franţuzul apucă drumul şerpuit al Dâmboviţei. Pe dealul unde altădată veghease bisericuţa lui

Oprea Iuzbaşa, domnul Constantin Şerban înălţase în urmă cu 50 de ani Mitropolia. Turlele aurii şi clopotniţa adăugită de Măria Sa Vodă Brâncoveanu, zidurile plămădite în piatră trainică cu podoabă de floare uimeau drumeţul care urca pântecele gorganului, ameţit de strălucire.

Vrăjit fusese şi acel călător vestit de la mijlocul veacului, Paul de Alep. Pogorâse în Bucureşti tocmai din îndepărtatul Aram, întovărăşindu-l pe patriarhul Macarie din Antiohia poftit să târnosească sfântul lăcaş.

N-ar fi pregetat altădată să urce dâmbul Mitropoliei nici Filip D'Antin. Îndrăgea frumuseţea iscată de iscusinţa oamenilor. Inima i-o îndupleca piatra cioplită, plăsmuirile în aur, argint ori fildeş ale unor mâini şi ochi dăruiţi cu har. Comorile strânse în castelul său de pe malul Virei erau vestite şi călătoriile contelui ce nu arareori depăşeau hotarul Evropei le aduceau spor bogat. Aveau să li se adauge acum o cristelniţă dibăcită în dugheana unui neguţător sibian şi o icoană măruntă, zugrăvită pe lemn de un meşter valah.

Dar nu la acestea erau gândurile franţuzului. Păşea întunecat la chip şi cuget, ocolind porţile caselor brâncoveneşti. Zidurile negre ale Mănăstirii Sfânta Ecaterina, care mai păstrau urmele focului cel mare al lui Sinan Paşa, azvârleau grimea neagră peste dimineaţa de Florar. Filip D'Antin nu credea în semne. Întoarse totuşi capul. Stol de rândunici dădeau târcoale clopotniţei înnegurate de pârjolul păgânilor. La Saint-Lô, rândunelele în pâlc, trudind să smulgă crucea, vesteau priveghi ce se apropie. Sătenii le goneau aprinzând torţe de cânepă. Privi în urmă. O ceată de călugări păşeau cu nasurile în pământ.

Logofătul Andronic şi slujitorul nu se zăreau.

* * *

Încă din primele ceasuri ale dimineţii, soarele îşi vestise fierbinţeala. Pe podurile târgului slujbaşii agiei alungau colbul, adunat în bulzuri, cu mături lungi de salcă verde, după obiceiul pământului. Tot cu salcă, în care împletiseră maghiran şi rujă, îşi împodobiseră târgoveţii uşile şi ferestrele, iar în pridvoare şi cafasuri aşternuseră chilimuri, ştergare înflorate şi covoare iscate din iscusinţa şi răbdarea degetelor de fată mare. Căci în acea zi de Florar creştinii cinsteau hramul Bisericii Cozieni.

Spre ceasurile zece, când clopotele Bucureştiului începură a bombăni văzduhul, stârpind haimanalâcul păsărilor, alaiul domnesc pătrunse în mahala luând pieptiş podul la capătul căruia se înălţau în pâlc de cedri zidurile conabii ale bisericii. În aşteptare, părintele Ionică – căruia enoriaşii îi spuneau Clopot căci dacă-şi slobozea glasul la „Bucură-te al Munteniei casnic luminător“, de pildă, sau oraţiile Sfântului Vasile, credincioşii deschideau gurile spre a nu-şi pricinui cine ştie ce betegeală urechilor – îşi dregea gâtlejul cu ouă abia scoase din cuibar, bătute în lapte şi şerbet. Despre viersul părintelui se dusese buhul, sârbi sau bulgari din alt meleag veneau parcă în hagialâc să se minuneze, Vodă şi doamna Marica încercau să-l îmbie cu slujbă la Biserica Domnească, dar enoriaşii din mahalaua cozienilor, negustori ciufuţi, negri la cuget şi sprâncene, crâcneau.

Darul şi-l primise părintele Ionică de la tatăl dumnealui, dascălul Haralamb, iar la rândul său avea să răstoarne aur şi miere în grumajii urmaşilor.

La ghiersul său minunat chibzuia şi logofătul când întâmpină oşteni în dulame roşii ce deschideau alaiul, însoţiţi de alergători, cunoscători ai drumului. Îi urmau cam la cincizeci de paşi călăraşii şi steagurile de treizeci şi trei de tălpaşi, cu ciubote şi straie noi din postav de la Braşov, darul lui Vodă. În stânga şi dreapta, veghind rânduiala, se aflau iuzbaşii cu atâta bumbăraie, arme şi ceaprazuri

strălucitoare, încât păreau tinicheiuiţi din creştet până în tălpi.

Prostimea adunată la privealã cerceta cu ochi de geambaş caii dăruiţi lui Vodă de sultan, muierile, cu floare înfiptă în nodul maramei, căutau asmuţite la tunuri, ţinându-şi icnelile în palmă.

Filip D’Antin, împresurat de trupurile şi răsuflarea mişeilor, scociora zadarnic după potecă slobodă. Lucrul se dovedea cu neputinţă de împlinit, căci târgoveţii înţepeniseră în ciubote şi nu se învoiau în ruptul capului să se urnească un singur deget. Dintr-o dată hazul mulţimii, voroava şi râsetele conteniră ca la poruncă. Împrejmuit de paici, ţinând dinainte beizadelele în straie de brocart, cu calpace mititele cireşii, Măria Sa Vodă Brâncoveanu se iscă mai strălucitor decât arhanghelii. Bucureştenii de toate seminţiile, jupânesele, neguţătorii, babele şi pruncii căzură cu genunchii în ţărână. Capetele se plecară precum cuşmele păpădiilor sub opinteala vântului de seară, privirile căutau cu ocol smerit, după cuviinţă, chipul lui Vodă.

Călărea armăsarul alb dăruit de padişah, iar de sub poalele caftanului răsărea tacâmul îmbumbat cu bucăţi de aur şi odoare scumpe, după rânduiala împăraţilor de la Bizanţ. Pe umeri îi flutura cabaniţa din vulpe neagră. Când se răsuci spre marele postelnic aflat în stânga sa, cuca de argint cu surguci din pene de struţ înmănuncheate în clamă de smaragde şi adamante fulgeră ochii târgoveţilor. Junghiul luceferilor săgeta departe, străpungând răcoarea pridvoarelor unde căutau umbra moşnegii.

Ieşit din privirea lui Vodă, marele stolnic Radu Izvoranu, al cărui brâu roşu abia-i putea cuprinde polobocul pântecelui, vâra bastonaşul de argint subţioară şi repejor îşi ştergea sudoarea ce-i şiroia chipul cu o maramă de la Damasc pe care anume grijise dumneaei stolniceasa să i-o dosească într-o clapcă a caftanului. Tot fierbinţeala îl osândea şi pe medelnicerul Ştefanache. Straiul de ighemonicon, din atlas cu podoabă de vulpe albă, îi apăsa

greu umerii. Şi-ar fi lepădat bodroanţele şi, ca la Iordan, drept în apa Dâmboviţei ar fi sărit să ţină broaştelor de urât, măcar un ceas, două. Pădurea de calpace îi păienjenea privirea, dar trăgând cu ochiul la marele spătar, ţeapăn de parcă ar fi înghiţit o suliţă, precum toţi Cantacuzinii, îşi îndreptă umerii şi cercă să uite hainia soarelui.

Marele spătar Mihai îi simţi slăbiciunea, făcu haz în sinea lui, dar nici un zâmbet nu-i descreţi buzele sărace. Străjuia spinarea lui Vodă, cu grijă să nu strice numărul paşilor porunciţi de ighemonicon. Cuşma părea stâlpită în bolta cerului, căci Cantacuzinul nu-şi îngăduia privire lăturişe şi nici dezmorţire grumajilor. Ţinea în locul lui Vodă însemnele domniei, spada şi buzduganul, asupra cărora poposeau ochii mişeilor, dar şi gândurile unora dintre boieri.

Saint-Lô cerceta cu uimire alaiul Brâncoveanului. Şuşotea o Evropă despre bogăţiile sale ştiute, dar mai ales despre cele tainice, date în grija bancherilor din Viana, Florintia şi Stambul. Văzându-i Curtea – şi nu la cea mai mare dintre sărbători – te încredinţai de-a binelea. Până şi cei din urmă oşteni purtau strai din ţesătură de soi, câte un smaragd – patima domnului – le însemna tâmpla cuşmelor; cât despre boierii divăniţi, aceştia asudau pe cai arăbeşti sub greutatea blănurilor şi odoarelor.

Alaiul ajunsese abia spre mijloc. După ultimii slujitori şi copii de casă ai Măriei Sale, vegheaţi de vătaful lor, se iviră paharnicii şi stolnicii însoţiţi de trei steaguri. Logofătul Andronic, aflat cam la zece capete în spatele lui D’Antin, privea înveselit chipurile năduşite sub cucile grele de ighemonicon. Mulţi îi erau prieteni, le cunoştea năravurile. Paharnicul Dumbravă, de pildă, îşi mânca musteaţa, rămasă din această pricină mai scurtă pe partea stângă, chibzuind că jupâneasa Safta are răgaz bun spre a-şi mistui patimile. Tot târgul ştia că-şi teme nevasta şi când paharnicul pleca de-acasă ploua cu ştafete şi iscoade în ograda muierii.

Un val de purpură înecă podul. Treceau seimenii în straie răsurii cu ceaprazuri de argint, păşind apăsat spre a li se

auzi clinchetul pintenilor. În urmă, între armaşi şi muzici, se iviră straiele împestriţate ale veliţilor şi numai după aceea ale boierilor de mâna a doua şi a treia. Rânduiţi cam la urma cozii, păşeau cu nasurile în jos boierii scoşi din slujbă. Aşa poruncise Măria Sa şi acum simţeau în ceafă răsuflarea gloatei, oameni de toată mâna, negustori, dieci mărunţi, slugi boiereşti, gură-cască, calfe şi ucenici. O ceată de mişei care râdeau din te miri ce, sorbeau basamac din ploscuţe şi spărgeau sămânţă de dovleac.

Pândind spărtură în ţesătura rărită a mulţimii, Saint-Lô se strecură şopârlă spre a nu fi prins în clapcă nouă de trupuri. După o scurtă zăbavă prin ulicioarele arse de vipie, dibuind drum bun, lăsă în urmă mahalaua cozienilor.

Ştia că nu scăpase din pânda iscoadelor brâncoveneşti, dar izbuti să nu privească în urmă.

* * *

Arnăuţii care urmau să-l însoţească pe von Blaremberg descălecaseră. Culeseseră câteva cioburi de sticlă şi jucau ţintar pe o piatră turtită din preajma porţilor, strecurând priviri înlăuntrul curţii. Oştenii din garda baronului încremeniseră în şa. Răbdau fără să crâcnească bobotaia soarelui arducat în vârful plopilor; pe chipurile neclintite sudoarea curgea din gros. Un arnăuţ iute şi subţirel ca un ţipar, cu musteaţă bălană, se holbă:

— Ia uitaţi-vă, oameni buni, la nemţi! Nu suflă unul. Să juri că-s înţărcaţi cu beică{21}, nu cu lapte!

Ceilalţi ridicară capetele chibzuind.

— Oare cum se descurcă dacă-i încearcă nevoile trupului?

— Stau stâlp de patru ceasuri! Ce lighioană de oameni or fi şi ăştia?

— Poate dă Dumnezeu un bondar din cei vârtoşi! Atâta aş pofti să văd.

— Nu mă taie capul de ce nu ne urnim odată.

Ţiparul râse.

— O fi vreo suceală de-a lor. Să te porneşti la prânzul cel bun, cu soarele în ţeastă.

Un rădvan colbuit se ivi în capul podului curmându-le vorba. Surugiul strigă de departe:

— Fereşte uliţa!

Auzind copite şi pocnet de harapnic, von Blaremberg zbură la fereastră. Din trăsură coborî, ajutat de slugile banului ieşite în întâmpinare, un neguţător pântecos. Baronul îşi purtă înciudat palmele la spate şi începu din nou măsuratul odăii. Secretarul picotea cu ochii deschişi şi mâinile rezemate de sipeţel.

— Dacă ne pornim fără veste de la D’Antin, rosti Blaremberg, stârnesc mânia lui Leopold. Dacă mai zăbovim, cădem în bănuiala slujitorilor valahi. Sunt încredinţat că l-au şi vestit pe principe… Ce e de făcut?

Secretarul se foi trăgându-şi picioarele sub scaun.

— Excelenţa voastră are căderea să hotărască.

— D’Antin ştie că plecarea a fost rânduită pentru azi-dimineaţă şi mai ştie cum poate fi răstălmăcită zăbava de Brâncoveanu, dar mai ales de bătrânul acela primejdios, stolnicul.

— Stolnicul Constantin Cantacuzino e unchiul principelui. Un om cu adevărat ciudat. Ochii lui te urmăresc şi după ce a părăsit odaia.

— Pe mintea şi povaţa lui se reazemă politica lui Vodă. D’Antin îl socoteşte un Niccolo Machiavelli valah.

Secretarul îşi miji privirea.

— Dacă-mi îngăduiţi, excelenţă…

— Vorbeşte!

— Lipsa oricărui semn din partea lui Saint-Lô ar putea fi căutată în preţul ce-l pune pe iscusinţa stolnicului.

— Nu pricep. Limpezeşte-ţi gândul.

— Filip D’Antin, desluşi secretarul, calcă cu deosebită băgare de seamă prin acele locuri unde vânătorii de iscoade se arată dibaci. Or, după cum însăşi excelenţa voastră spunea, bătrânul Cantacuzino se bucură de multă trecere în ochiul fără cusur al contelui.

— Gândul e bun, urmează.

— Gândul e al vostru, o întoarse secretarul. Nu fac decât să-l duc mai departe. Saint-Lô încă nu şi-a pierdut umbra, sau… Ochii paingului prinseră strălucire: Sau încă n-a descoperit-o şi atunci pentru nimic în lume nu s-ar înfăţişa excelenţei voastre.

— Aş plăti bucuros o mie de scuzi ca să aflu adevărul.

— Îl puteţi afla păsuindu-l pe D’Antin încă o zi. Pentru a adormi temerile stolnicului, cu îngăduinţa excelenţei voastre, aş născoci de pildă că v-aţi îmbolnăvit…

Karl von Blaremberg rămase ţintuit în mijlocul odăii. Îşi bulbucă ochii apoşi.

— Ar fi o dezlegare, glăsui, trecându-şi degetele lungi prin bărbiţă. Dar altfel vom face. Vom zvoni că sănătatea domniei tale e în suferinţă.

Secretarul îşi plecă privirea.

— Ştiam că în cele din urmă veţi găsi dezlegarea.

— Având seara slobodă pot trece pe la casele clucerului Negoescu. M-a poftit încă de la sosire şi se întunecase la obraz aflând că părăsim Bucureştii chiar în ziua zaiafetului.

— Ce nădăjduieşte excelenţa voastră să dobândească la acest ospăţ?

— Casele Negoescu sunt călcate de toţi străinii mai de soi, statorniciţi, ori în trecere prin oraş. Dacă nici aici nu-l voi afla pe D’Antin, înseamnă că nu mai e în viaţă.

Deschise fereastra şi făcu un semn scurt. Imperialii săriră de pe cai, scăpaţi din puşcă. Se strecurară apoi în linişte pe sub bolţile hanului căutând umbra. Călcau cu pas orânduit, unul în spatele celuilalt, mişcându-şi deopotrivă mâinile şi picioarele. Ţineau gâturile ţepene, iar ochii nu slăbeau ceafa oşteanului din faţă.

Căpetenia cetei lătră ceva nedesluşit şi din tunicile albastre de postav se iviră năframe. La al doilea lătrat, năframele ştergeau chipurile leoarcă de sudoare, la al treilea pieriră în buzunari. Urmă şi a patra poruncă. Treizeci şi unu de nemţi răsuflară toţi deodată până în adâncul rărunchilor.

Arnăuţii Măriei Sale, pieriţi de mirare, îi priveau cu gurile căscate.

Păcatele mele! Iar mi-a zăhăit ucenicul hârtiile. Niculăiţă! Frate Niculăiţă! Nu mă aude. Ehei, unde ţi-e glasul cel îmbelşugat în vlagă, moş Pahomie? Aţă subţiratică, numai noduri e acum. Tragi vârtos cu urechea şi abia te auzi. Eşti pe ducă bre, ghiujule!

De la o vreme încoace îmi bodogănesc gândurile şi slujitorii au prins să-şi dea coate. De Niculăiţă nu mai spun, abia îşi ascunde râsul…

Astăzi au tulburat picoteala conacului boierii unionişti. Trei mânji buiaci cu musteaţa în furculiţă, îmbrăcaţi după moda franţuzească şi-o muiere subţiratică, numai horbotă, adăpostită sub cortel alb. Amu, pogoară tăpşanul prăvălit spre streaşina pădurii, culeg maci şi albăstriţe. Cucoana îşi prinde buchetul la pălărie după care urcă în droşcă. Cortelul mai dănţuieşte o vreme, fluture alb în vileagul drumului şi se stinge…

Bată-te smerenia, Niculăiţă! Unde mi-ai pus hârtiile? A, iacătă-le!

De-amu, frate cetitorule, vei păşi în casele boierilor valahi Ioniţă Fărcăşan şi Negoescu. Ce neam de păsărele şi-au făcut cuib în tărtăcuţele dumnealor ai să vezi de-ndată. O ispravă de pomină rămasă în letopiseţe aş vrea să mai adaug. Poftind să se rupă de ploaia cea fără hodină a lui Cireşar din anul Domnului 1704, boierii noştri s-au călătorit mai la vale, către porţile Bosforului. O armie de slujitori le cărau bodroanţele şi şaisprezece balerci de vin trebuincioase de un început. Cum hurducăiala drumului ameninţa să smintească aşezarea rodului viţei de vie, s-au

pus pe capul celor balerci cu gând cuminte să mute vinul în polobocul pântecelui. Negoescu hotărâse să numere păgânii întâlniţi în cale şi se înţelege dară că avan l-a mai apucat grija pentru soarta creştinătăţii văzând că-s de două ori pe cât chibzuise.

Lângă casele tocmite spre găzduire se afla un minaret, iar în vârful acelui minaret un muezin carele răcnea ca din gură de şarpe chemând şalvaragiii la rugăciune. Nedeprinşi cu obiceiurile păgânilor, boierii noştri au socotit că turcu' e scăpat de la Mărcuţa. I-au făcut semn să tacă, şi-au scuturat pumnii, nimic! Graurii din mintea lui Ioniţă Fărcăşan i-au ciripit atunci poruncă să arcănească muezinul cu laţul şi să-l tragă la pământ. Zis şi făcut! Turcul, simţindu-se smuls, s-a prins de parmaclâcul minaretului ţipând spăriet de moarte... Trage vârtos! zice Negoescu... Las pe mine că-l smulg şi din sânul lui Alah! zice Fărcăşan.

În vremea aiasta bostangiii – un fel de jandari – veniţi în grabă, au rămas cu gurile holbate de mirare. Cum turcul era gata să se prăvale cu minaret cu tot, s-au repezit asupra valahilor, rupând trei rânduri de nuiele pe şezutul domniilor lor...

Multe din isprăvile boierilor pământeni au ruşinat obrazul Valahiei şi Moldovei, multă mătrăgună au semănat ispitiţi de aur şi putere. Cercetând scrierile vechi, aflu cu tristeţe obiceiul căftăniţilor de pe vremea lui Moruzi Vodă. Întrucât ochii grecului căţărat în tron căutau ponciş, boierii doritori să-i fie plăcuţi îşi aninau acasă un benghi pe vârful nasului învăţând să-şi încrucişeze privirea. Oare puţine sunt răvaşele către voievozii lipsiţi de însemnătate care începeau cu risipă mare de tămâie: prealuminatul, preaînălţatul, preaputernicul, de sus pogorâtul... pentru a-i căuta în coarne?

Întrucât pana cuviosului Ilarie zăboveşte asupra boierilor petrecăreţi, n-aş pofti să crezi, frate cetitorule, că toţi purtătorii de caftane se dovedeau rupţi de grijile pentru

trebuinţele ţării. Îngăduie-mi dară, să-ţi stârnesc aducerea aminte după cât mă ajută puterile.

De la întemeietori până în zilele noastre, şi-au dobândit cu cinste loc de gropăciune pârcălabii de Hotin şi Soroca, marele vistier şi marele vornic Sima Boldur, logofătul Baldovin, boierii Craioveşti, Barbu, Pârvu şi Danciu, Dragoş Viteazul al Moldovei, Duma Limbă-dulce, şi celălalt Duma zis Negru, Ion Frunte, şi Giurgiu Jumătate, fraţii Buzeşti, şi Calotă din Lipov, marele postelnic Constantin Cantacuzino, Giurgiu Piatră, Hrană, Cosma Moghilă, şi Oană Pântece, Dobromir din Runcu, mare ban sub Petru Cercel, Ivaşcu şi Albu Golescu, şi Ivan Norocea, dregător în toate cele trei ţări româneşti, şi câţi or mai fi fost, odihnească-se în pace.

Acum, când Ţările Române fierb sub porunca unirii, boierii moldoveni sunt gata să-şi jertfească toate noroacele. Oricine ştie că Bucureştii vor ajunge inima României, Ieşii rămânând un târg acolo, fără Curte domnească, fără călători care să-i umple hanurile, fără vad pentru roadele crescute pe moşiile dumnealor.

Cât timp asemenea sământă de oameni va dăinui, putem dară măsura, frate cetitorule, istoria fără să plecăm ochii a ruşine.

Capitolul III

CUM PETREC BOIERII VALAHI

În mahalaua Scorţarului, căutând pieptiş spre zidurile de miazăzi ale Caselor Domneşti, se afla conacul clucerului Grigore Negoescu. Fusese clădit de bunicul domniei sale, Haralambie, după gustul ciudat al jupânesei, o moldoveancă ce petrecuse câţiva ani la Curtea regelui Ladislau al IV-lea.

Dumneaei se purta în strai leşesc, călărea ca nohaii şi ieşea la orice ceas mânându-şi singură careta uşoară pe două roţi spre deplina uimire a târgoveţilor. Îşi însoţea bărbatul la toate zaiafeturile, iar odraslelor le adusese dascăli străini, un neamţ şi un genovez, îngăduindu-le fetelor aceeaşi învăţătură şi cărări la fel de slobode. Când jupâniţele Safta şi Despina se măritau, nu ştiau chindisi la gherghef şi îşi închipuiau că gavanoasele mari cu dulceţuri de zmeură şi alămâie cresc în copaci. Deprinseseră în schimb a vorbi mai multe graiuri, cântau la clavir şi te cruceai auzind din gura lor stihuri născocite de Marot, Ronsard, sau alte nume păsăreşti de care nu pomeniseră oamenii de pe malurile Dâmboviţei. Despina se stinsese de tânără fără a lăsa urmaşi, iar despre Safta, fugită cu un şleahtic, nu se mai ştia nimic.

Toate acestea se petrecuseră în veacul celălalt şi nimeni nu-şi mai amintea de bunica Didina şi fetele ei, decât poate băneasa Stanca Brăiloiu, uitată de moarte, şi nepotul, clucerul Negoescu, care le mai păstra chipurile zugrăvite

de un neamţ pe cioburi smălţuite, mici cât să încapă într-o palmă. Casele zidite de boier Haralamb după pofta muierii dăinuiau însă.

Conacul clucerului Negoescu mustea de musafirlâc. De la bunică-su Grigore moştenise pofta neostoită de petrecere, dorul de ducă, ce-l aţâţa să treacă hotarul ţării măcar o dată în an, plăcerea de a tăifăsui cu oameni din celălalt capăt al lumii. Nu se pomenea străin prin Bucureşti, mai puţin terfegos, care să nu fie poftit în casele clucerului, ospătat şi ţinut în gazdă ca oaspete de mare preţ. Altminteri, năravul era vechi, împământenit deopotrivă în Moldova şi Ţara Românească. De îndată ce se zvonea că drumeţ străin s-a oprit la han, boierii îşi zoreau slugile să-l poftească la conacurile dumnealor, primindu-l cu deosebită cinste. Căci e lesne de înţeles, acei călători erau purtătorii unor veşti despre mersul lumii în tot meleagul, care nu-şi găseau altă cale de pătrundere în târgul Bucureştilor sau al Ieşilor.

Jupâneasa Ilinca, soaţa clucerului, femeie cu gusturi mai puţin smintite şi sănătate cam nevolnică, petrecea mare parte din vreme la Blidari, moşia dumneaei din cotul Vlaşcăi, grijindu-şi odraslele ce abia deprinseseră a păşi. În lipsă, clucerul îşi primea oaspeţii avându-l mereu la mâna dreaptă pe Ioniţă Fărcăşan, un găman gros în pântece, cu limbă necruţătoare pusă pe râs şi cleveteală. Se ştiau prieteni de când deschiseseră ochii şi în douăzeci şi patru de ani cât împlineau dumnealor – Ioniţă în moţul lui Cuptor, Negoescu spre capătul lui Brumar – doar săptămânile cuvenite nunţii clucerului îi despărţiseră. În zilele acelea boier Fărcăşan bezmeticise singur pe uliţele târgului, băuse mai cu spor în crâşmele ce ticseau mahalalele. Lipsea tocmai atunci şi logofătul Radu Andronic, al treilea tovarăş de petrecere, trimis cu slujbă domnească la muscali. Pui de cuc se simţise în zilele acelea Ioniţă Fărcăşan şi îşi amintea de ele cu cârcel în inimă.

Acum însă, în odaia cea mare a clucerului, ticsită de boieri munteni, de greci, un conte leah, doi neguţători din Florintia, statorniciţi în Bucureşti, un grămătic spaniol de la cancelaria regelui Carlos la Stambul şi un călător franţuz vătămat la ochi, boier Ioniţă Fărcăşan se simţea buestru nărăvaş.

Oaspeţii tăifăsuiau prăvăliţi pe divane moi sau în picioare, după moda curţilor papistaşe, cu cupele de rachiu în mână, ori rezemaţi de zidurile învelite în covoare de Ispahan, Ghiordez şi Tabriz.

Contele cercetase cu luare-aminte conacul valahului. Era orânduit ciudat, cu puzderie de odăi, dând una într-alta, care la rândul lor, făceau cerc altei încăperi. Iar în acea încăpere, o oaste de slujitori aşteptau poruncile stăpânului. De-afară semăna a cetate din pricina zidurilor înalte, ştirbite de metereze, şi a porţilor grele cu înfloriturі de piatră şi fier. Grădina i se păruse contelui mare, şi cam sălbatică: valahii iubeau frumuseţea nestrunită a codrului. Odăile plăcut aromate de iasomie, mintă şi jaleş, risipite în văscioare de argint, străluceau de curăţenie. Mobilele se aflau amestecate: secretăraşe veneţiene, un scrin vienez, o mescioară turcească, lăzi braşoveneşti cu încuietori grele, sofale gemând sub greutatea perinilor, jilţuri aurele, arginţele, ori iscate din lemn de chiparos.

Privirea verde a lui Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, se oprise apoi la argintăria împrăştiată cu mare risipă în tot locul, candele, sfeşnice, cupe şi besactele, narghilele şi talgere, la icoanele cu sfinţi priponiţi în ferecături grele de aur. Chipurile bizantine ale osândiţilor erau lipsite de vlagă, dar cucernicia tipărită în ochi şi buzele neprihănite glăsuiau multe despre mâinile iscusite ale meşterilor valahi.

Filip D’Antin simţi răsuflarea udă a lui Ioniţă Fărcăşan şi se răsuci cu zâmbet.

— Frumoase icoane…

— Da, făcu gămanul, rotindu-şi pântecele spre tipsia cu băuturi.

Gândurile boierului nu păşteau acum la cele sfinte. O dată în an, de şapte Ghenar{22}, făcea dar bogat călugărilor de la Mănăstirea Comana. Avea atunci simţământul că a dat mâna cu Dumnezeu şi-şi lua rămas-bun de la El până la Cărindarul[1] următor.

— Domnia ta nu pofteşte o măsură de vinars? Arătă spre cupele umplute cu rachiu galben ca mierea, verde mintă, roşiatic, gros şi leneş ca răşina ori alburiu cum e pâcla în dimineţile de Brumărel, răstălmăcind: kirsh, rachiu de mărar, vinars de la Pireu, mastică de Chios, rachiu leşesc.

Franţuzul întinse mâna alene, prinzând fără mare îndemn un pocal semănat cu flori de argint.

— Rachiul leşilor?! râse înveselit Ioniţă Fărcăşan. Asta-i licoare pentru gâtlejuri tăbăcite, cu trecere printre…

Îşi înghiţi restul cuvintelor. Voise să spună că asemenea tărie o încearcă numai beţivanii cei îndărăpnici de la poalele târgului: lotrii, craii ififlii ai uliţelor, oştenii fără polcovnic pripăşiţi pe pământul muntenesc.

Franţuzul îşi muie buzele subţiri apoi înghiţi o duşcă zdravănă. Boierul cercetă curios dacă nu se iveşte lacrimă în ochiul de mucegai, dar chipul contelui nu se clinti. Simţi dintr-o dată că străinul ţeapăn plop, cu obrajii ghilosiţi ca ai muierilor, începe să-i placă.

— Beau rar vinars, zise contele, dar când o fac poftesc să-i simt arsura.

— Vorba aceasta să i-o spui, rogu-te, şi clucerului Negoescu. Dumnealui umblă cu nerozii muiereşti: vutci îndulcite, lichioruri, mastică. Dacă nu-şi găseşte minţile prăpădite sub papucul jupânesei, ajunge la şerbeturi şi salep. Bag de seamă cu osebită bucurie că ţii piept la rachiu dârz, conte! Să pofteşti dară a gusta holerca mea de la Piteşti. De ajuns un singur clondiraş să sară mortul de pe năsălie şi să iasă cântând la seceră.

Trase de poalele caftanului din canavăţ cu chenar de zibelină. Era cumpărată de la Duma Chiur ciubaşa, blănar vestit de pe uliţa mare, la fel de vestit ca Cimpoeşu şi Popeţ.

Li se dusese buhul dincolo de hotarele ţării, iar mărfurile lor îndestulau prăvăliile din Stambul, Lipsca şi Viana. Tot de la Duma îşi luase şi clucerul Negoescu anteriul, căptuşit cu cacom, iar armăşelul Stroe binişul de nurci aurii.

Cei mai muchelefi boieri din tot târgul, ginerele Domnului, Iordache Creţulescu, şi logofătul Radu Andronic îşi porunceau blănurile aceluiaşi neguţător. Creţulescu iubea samurul, iar cu năravul logofătului pentru straiul alb, chiar şi pe vreme de iarnă, la care însoţea hermina ori vulpea rusească, bucureştenii se deprinseseră de mult…

Franţuzul îşi înfipse privirea verde în obrazul lui Ioniţă Fărcăşan. Acesta cerceta cu neastâmpăr lacom talgerele depuse de slugi pe mescioarele cu cioburi din argint şi fildeş din preajma divanelor. Erau bucate menite să aţâţe pântecele şi gâtlejul dând mai pe urmă îndemn altora: cârnaţi vârtoşi, iuţi şi pipăraţi, din dughenele bulgarilor gabroveni, somon afumat, marinată de cegă grecească şi stacoji, licurini, icre înecate în untdelemn de Mitilene şi zeamă de alămâie, măsline din Thessalia şi halva de la Adrianopole.

Filip D’Antin, cumpătat din fire şi cu silă de hulpavi, îşi mută privirea spre celălalt cotlon al încăperii. Sub un chilim de Idirne zăbovea gazda sindrofiei, clucerul Negoescu. Nu prea răsărit şi nici din cale afară de voinic, îşi flutura mânecile caftanului din catifea vişinie, turnând într-o carafă cu anason mastică de Corint. La brâu şi pe degete îi sclipeau agate de care nu se despărţea niciodată; aflase dintr-un calendar grecesc că asemenea piatră îi apără de vătămătură, deochi şi primejdie pe născuţii în luna lui Brumar. Sub nasul repezit în vânt îi creştea o mustaţă castanie, stufoasă şi pleoştită. Ochii blânzi cercetau cu veselie domoală chipurile neguţătorilor franţuzi, care nu cutezau să-i încerce rachiurile.

Contele de Saint-Lô îşi pipăi în clapca tunicii ceasornicul cu mirază, fără a-l scoate. La ospăţ e lipsit de cuviinţă să ţii seamă de scurgerea vremii. Gazda ar putea gândi că n-a

făcut de-ajuns pentru veselia oaspeţilor… Se simţea îngrijorat întrebându-se dacă lui von Blaremberg îi va trece prin minte să se abată la conacul clucerului, singurul cotlon din târg unde două iscoade se pot întâmpina fără a chema luarea-aminte.

Din păcate, pe baron nu agerimea minţii îl strica. Leopold îl păstra de hatârul Henriettei, verişoara lui von Blaremberg şi ibovnică imperială. D’Antin se afla printre cei doi sau trei care o ştiau, căci Curtea habsburgică nu cunoştea îngăduinţa Versaillesului pentru asemenea isprăvi. Buzele contelui întinseră zâmbet de dispreţ, împăratul Leopold, rege al Ungariei, arhiduce de Austria şi rege al Boemiei, era silit să îmbrace strai măsluit şi să se strecoare precum lotrii afară din palat spre a-şi întâlni ibovnica la celălalt capăt al Vianei. Potecile neîngăduite au totdeauna dulceaţă, dar şi preţ greu. În ultima vreme, se zvonea mult despre boala de inimă a principelui.

Simţi ochii iscoditori ai Fărcăşanului şi colţul gurii îi zvâcni de nemulţumire. Nu-i plăceau privirile aţintite. Începu să vorbească spre a-i abate gândurile.

— Nu ţin minte să fi zărit în alt oraş din Evropa atâta belşug de drumeţi: greci, albanezi, bulgari, macedoneni, dalmaţi, veneţieni, nemţi şi cred că nu i-am înşirat pe toţi… Am văzut şi franţuji în târg şi nu lipsesc nici de la această petrecere. Parcă aş călători cu poştalionul.

Surâse şi Ioniţă Fărcăşan avu simţământul că franţuzul s-a cocoţat dintr-o dată în creştetul Caraimanului. Îi strecură căutătură şireată şi începu să râdă.

— Când omul vede că-i adoarme norocul, îşi bucşeşte traista şi se porneşte la drum, căci vorba aceea, de-ar fi un singur milog, toţi cu zahăr l-ar hrăni. Popas face unde găseşte fagure cu miere şi tot acolo îşi întocmeşte bordei. Domnia ta ai pomenit şapte-opt seminţii, mai adaugă ovrei, armeni, turci, sârbi. În Ţara Românească traiul e blând, neguţătoria şi meşteşugurile cu câştig, căci nu purtăm

hram de paşalâc, bărbaţii sunt lumeţi, muierile chipeşe, iar vinul atât de dulce că până şi sfinţii au nasurile roşii.

O slugă nepricepută îi reteză vorbele scăpând cu zgomot mare un taler de argint. Într-aceeaşi clipă, mâna franţuzului zvâcni singură spre stiletul aflat la cingătoare. Boierul, cu ochii subţiaţi, îşi muşcă mustaţa. Străinul era bărbat primejdios. Când mâna îi scapă pe jungher din orice nimic, înseamnă că ciubotele îţi bat cărări poticnite, în fereala lunii şi alăturea cu drumul.

Înghiţi două vutci la iuţeală apoi îşi uită gândul. În curte se ivise caleaşca imperială a lui von Blaremberg.

* * *

Milogul orb strecură milosârdia târgoveţilor în chimir şi pomi cercetând drumul prin ochii toiagului. Mare ar fi fost mirarea uliţarnicilor văzându-i umbletul în tinda plină de bodroanţe şi saci a negustorului de cofeturi, fără să se împiedice. Terfegosul ciocăni într-o uşă, după anume semn, şi primind învoială intră. Era o încăpere de taină rânduită, după pilda altora, în magherniţele neguţătorilor din Târgul de Sus, al căror rost nu-l cunoşteau decât iscoadele aflate în slujba Măriei Sale. Într-un ungher ferit de bătaia lumânărilor se afla făptura nedesluşită a stolnicului Constantin Cantacuzino.

— Veste?

— Baronul neamţ a poposit în ograda clucerului Negoescu.

Pe chipul bătrânului se aşternu ceaţa unui zâmbet.

* * *

Inima gămanului tresări de mulţumire. Neamţul ducea la băutură, se înnădise mai cu seamă la tămâiosul de

Drăgăşani şi pesemne, spre a-i mai simţi o dată pişcătura, îşi zăbovise plecarea, îi ieşi în întâmpinare dimpreună cu Negoescu.

Contele răsuflă adânc mângâindu-şi bastonaşul de abanos zugrăvit cu aur. Endrişaimii dintr-o glastră de aramă ţeseau aromă grea. D'Antin rupse câteva petale şi le strivi în palmele moi. În urma sa se ivise risipind zâmbete şi cuvinte neînţelese un valah cilibiu, cu umeri uriaşi, în strai alb. Părea prieten cu toţi, munteni şi venetici. Încruntătură aspră despică fruntea lui D'Antin. Deşi nu poposise nici o clipă asupra lui, privirea neagră a logofătului Andronic nu-i plăcea.

O clipită de răgaz nu-i lăsară boierii lui von Blaremberg. Îl înghesuiau cu vutcile – trebuia să deşerte câte o cupă din drag pentru fiecare – şi de la o vreme, deşi îl ştia băutor încercat, franţuzului îi fu teamă să nu apuce purceaua de coadă.

Armăşelul Creţu, bărbat bălan cu o malotea de vidră pe umeri, îi luase bastonaşul, zugrăvit deopotrivă cu al contelui şi-l răsucea cu mirare. Ca bâtă, era cam firav, goneai cu el cel mult două-trei potăi mai mititele, iar la alt rost pe armăşel nu-l tăia capul. Ioniţă Fărcăşan îl trăsese pe logofăt într-un ungher şi-i şoptea ceva de zor la urechi împungându-l cu pântecele ţuguiat. Contele de Saint-Lô avu vreme să-l privească cu luare-aminte. Andronic era cu adevărat chipeş şi când râdea, faţa prindea o lumină a cărei putere doar muierile o simt. Cele crude deschid gura orbite şi fără răsuflet, cele coapte o tem – căci orice mamă ştie că ginerele bun are gheb şi ochi crucişi – cele ostenite de vârstă clatină din cap căutând cu anume zâmbet şi anume privire peste ani.

În horbota revărsată din vesta argintie sclipeau diamanticale de preţ. O perlă mare, parcă atunci smulsă din inima scoicii, sclipea rozalb dulce la degetul cel mic. Curios să afle hramul valahului, franţuzul făcu doi paşi înainte

amestecându-se printre oaspeţi. Abia când întoarse spatele, logofătul îşi îngădui să-l privească. Ioniţă nu-i da răgaz, trăgându-l de mânecă.

— Nu-s beat, Andronic, poţi să-mi faci încredinţare. Abia am deşertat zece vutci şi acelea sălcii, căci Negoescu de când s-a subţiat la gust îţi pune dinainte licori numai bune să ţi se lehămeţească de zile. Ascultă la moşu'! Chiorul e tâlhar de drumul mare. I-am zis şi clucerului să fie cu băgare de seamă la bodroanţe. Cât întorci capul, ăsta îţi sperie un sfeşnic, o cupă ori te miri ce.

Logofătul asculta cu o singură ureche fără a-l lua prea mult în seamă. Gămanul nu era netot, simţise ceva, dar cum nu-şi bătea capul cu împărăţiile, căci el unul nu tânjea după slujba lui Vodă, mintea nu-l ducea mai încolo de furtişaguri mărunte.

— Dacă-l cercetăm, o ţinea boier Fărcăşan pe-a dumnealui, pun rămăşag că-i şi găsim câte ceva prin berneveci. Un ghiul, vreo pafta…

— Sau un armăsar nărăvaş! Las-o baltă, Ioniţă, şi fii cu luare-aminte să nu te audă cineva. Vodă nu vrea zarvă cu străinii.

— Cum ţi-e pofta, logofete, dar să nu spui la urmă că nu ţi-am vârât degetele în ochi.

Se răsuci şi o apucă întins spre tipsia cu vutci. Andronic se uită la neamţ. Von Blaremberg n-avea agerimea chiorului, ducea cam des cupa la buze şi tot cam prea des căuta cu neastâmpăr şi tulburare spre D'Antin. Acesta, întorcându-şi spatele nepăsător, tăifăsuia cu neguţătorii veneţieni. Logofătul se întreba cum avea să se apropie de baron, astupând ochii oaspeţilor. Se îndreptă alene spre fereastră. Un cocoş văduv îşi cercă glasul apoi amuţi.

Slugi tăcute începură a strânge tipsiile cu sărături şi pocalele goale, aşteptând poruncă nouă. Radu Andronic simţi privirea aţintită a chiorului şi luă hotărâre iute. Avea să se vâre muscă în ochiul cel bâhlos al franţuzului. Zâmbind se apropie de veneţienii ce ţineau giuvaiergerie pe

Podul Mogoşoaiei şi le făcu închinăciune. Neguţătorii se grăbiră să-i desluşească lui D’Antin hramul logofătului. Chipul contelui rămase de piatră. De Radu Andronic auzise de mult. Cunoştea numele tuturor iscoadelor de seamă ale cancelariilor evropene: Wladzo al leşilor, Maliavin al ţarului Petru, Rutherford al Annei Stuart, Felipe cel Gras al Siciliei, prusacul Siegbahn… Omul Brâncoveanului se afla printre cei mai primejdioşi.

Franţuzul îşi pipăi grimeaua neagră aplecând capul. Mireasmă tare de ambră şi mosc însoţi mâna molatică. Chibzui dacă întâmplarea ori porunca lui Vodă le încrucişa drumurile. O iscoadă obişnuită nu i s-ar fi înfăţişat cu dinadinsul, ar fi căutat prilej care să nu sară în ochi. Aşa îşi dăscălea D’Antin ucenicii. Pesemne însă că valahul deprinsese meşteşugul în bucoavnă cu alte buchii. Îi pomenise întâia oară despre el Felipe cel Gras, la Padova… În pergamentele tainice ale contelui, din castelul său de pe Vire, se ivise astfel un nume nou:

…Radu Andronic, valah, douăzeci-douăzeci şi cinci de ani, foarte chipeş, novac, păr şi ochi păcurii. Slujitor credincios al principelui Brancovan, cu rang de logofăt. Ager, spadă iscusită, mânuieşte la fel de dibaci stiletul şi laţul. Nu poate fi răpus pieptiş, peste putinţă a fi cumpărat. Grăieşte toscana, franceza, nemţeasca şi otomana. Ucenicia şi-a făcut-o în Cancelaria Neagră a stolnicului Cantacuzino. Spre a-l răzbi, trebuie ademenit prin vicleşug ori muieri…

La înşiruirile lui Felipe, contele de Saint-Lô adăugise cu tuş roşu: *Primejdios*.

Logofătul încerca să descâlcească privirea ochiului putred fără să aibă habar de pergamentele franţuzului. Contele nu se lăsa citit.

Zvon de gâlceavă întoarse capetele tuturor. Negoescu şi Ioniţă Fărcăşan se certau pe oaspeţi. Gămanul împungea după obicei cu pântecele, clucerul da din mâini şi mustaţa

castanie îi tresăltă mânioasă. Scăpând din strânsoarea burdihanului, clucerul se avântă spre logofăt.

— Ăsta s-a smintit de tot! Auzi, bre, Andronic, îmi scoate oamenii din casă să-i ducă la el, la conac. Ai mai pomenit asemenea ispravă?!

Fărcăşan îl ajunse din urmă clătinându-se pe picioarele scurte.

— Şi adică de ce nu? Unde-i sminteala?!

— N-ai decât să-i pofteşti în altă zi.

— Ce-ţi veni, Ioniţă? întrebă logofătul râzând. Prea băut nu te arăţi…

— Păi cum să mă îmbăt, omule? Cu ce? Cu zeama clucerului? Ascultă, logofete, tu, spre deosebire de Negoescu, pricepi degrabă. Mâine neamţul încalecă. Nu-i păcat de Dumnezeu să-l lăsăm nevătămat? Hai dară să-i dovedim noi un ospăţ cum n-a pomenit el la şleahticii ceia deşiraţi ai lui Leopold.

— Şleahticii-s leşi, Ioniţă, zâmbi Andronic.

— Domnul cu ei! Asta voiam să spun. Am gustat sărătura şi vudcile Negoescului, luăm prânzul cel bun la mine, îi tragem către chindie un miel haiducesc la călugării de la Comana, mergem să ne trezim la crâşma Rădiţei cu pelin şi moare de varză, iar după aceea…

— Îl scoţi pe neamţ din Valahia cu ciubotele înainte.

— Fugi, bre, ăsta ţine vârtos la băutură, juri că-i alambic. Nu fi îndărăpnic, Grigoriţă, o îndulci prinzând umerii clucerului. Ştii că moşu’ te învaţă numai faptele cele bune.

Oaspeţii râdeau. Veneţienii statorniciţi în Bucureşti tălmăceau vorbele gămanului celorlalţi străini. Le sclipeau ochii… Ar fi vrut să-l urmeze pe Fărcăşan, petrecerile valahilor nu-şi aflau perechea, dar nu puteau s-o arate pe faţă gazdei. O frântură de clipă baronul întâmpină privirea franţuzului. Chiorul abia coborî capul. Logofătul pricepu că oricât aveau să se mai tocmească, Ioniţă Fărcăşan izbândise.

* * *

Iscoada se aplecă adânc dinaintea stolnicului Constantin Cantacuzino şi ieşi. Bătrânul îşi desprinse o clipă ochii de la flacăra lumânărilor, cercetând umbra.

Aştepta.

* * *

Pe Podul Mogoşoaiei, ochi în ochi cu Mănăstirea Sărindar, se iţea dintr-o văiugă nălbită de mixandre şi calomfir acoperişul guguiat al casei lui Ioniţă Fărcăşan[{23}]. Împresurat de un pridvor cu ocniţe unde înfloreau în oale mari de piatră măghiranul, mirtul şi moartea-purceluşului, conacul fusese alcătuit fără prea mare sinchiseală pentru desfătarea privitorului. Atât părintele său, boier Zaharia, cât şi dumnealui, Ioniţă, ţineau cu cerbicie la ceea ce supuşii Stuartului numeau *confort*. Ioniţă şi tată-său vorbeau despre trai dulce şi râdeau pe faţă de mofturile lui Negoescu, ale vornicesei Leurdeanu şi ale altor zăluzi, puţini la număr, care se spurcaseră la gusturile nemţilor. Lemnărie papistaşă, pupitre veneţiene, bahut-uri, scăunele poleite şi altele asemenea nu se pomeneau în conacul Fărcăşenilor.

În odăile numeroase şi încăpătoare se aflau divane moi şi adânci, câteva sofrale pentru a putea lepăda un minut de ceas luleaua ori cupa, covoare de Brussa, Smirna şi Damasc, o policioară cum puteai întâlni în fiece conac boieresc, doldora de oale frânceşti, pahare domneşti şi zarfuri talieneşti, dar mai cu seamă merinde ce-ar fi îngăduit stăpânilor şi slujitorimii să nu treacă pragul porţilor din postul Crăciunului până la Duminica Tomei.

Icoane ţineau atâtea cât să nu-i afurisească părintele Ştefanache, când venea cu botezul, deşi cu sfinţii se aveau

bine. Până a nu-şi lepăda potcoavele fulgerat de dambla într-un chef de nouă zile, boier Zaharia – un mal de bărbat ce trăgea o sută zece ocale moldoveneşti – şi fecioru-su cinsteau împreună închinând cupa dinaintea icoanelor…

Beciurile Fărcăşenilor, adânci şi boltite, nu erau întrecute decât de cele domneşti. Vinul tras în carafe şi-apoi turnat cu dichis lăsa brumă pe pereţii de argint ai pocalelor. Cuhniile nu se aflau peste drum, după obicei, ci tot în conac, căci boierilor le plăcea orânduiala negreşită a bucatelor care să sosească fierbinţi de-ţi sminteau gâtlejul şi fără zăbavă, nelăsând pântecele să lăcrămeze între feluri. Ghimirliile a o sută douăzeci de slujitori încolăceau casa. Către faptul zilei, mişuna în curţile Fărcăşenilor atâta gloată încât te puteai crede în bazarul din mahalaua Scorţarului.

„Cocoaţă o cruce în vârful conacului şi juri că-i han cu mănăstire“, râdea clucerul Negoescu.

Ioniţă îşi sălta umerii învăluiţi în halat subţire de caşmir. Fiece slugă îşi avea rostul său bine statornicit: vătaf de ogradă, camardineri, sofragiu, bucătarul pentru masa boierească şi un altul pentru a slujitorimii, ţigăncile cusătorese ce grijeau de albituri, rândaşii, chelăreasa, pitarul cu ajutoarele sale, surugiii, spălătoriţele, argaţii de curte şi grădină, opt găinăriţe, grădinarul, puşcaşul care grijea de vânat pentru masa boierească şi încă mulţi a căror trebuinţă doar stăpânul o ştia.

Fărcăşan se călătorise şi el. Dintâi, pentru a nu se lăsa mai prejos de Radu Andronic, dar mai cu seamă spre a nu-l lepăda de izbelişte printre vrăjmaşi pe Negoescu. La şcolile din Padua şi Veneţia dăduse cuviincios ziua bună dascălilor şi răsucindu-se repejor pe călcâie îşi văzuse de drum. Ale lor bucoavnele şi pergamentele pentru care se cheltuiseră ocale de cerneală, ale dumnealui uliţa, văzduhul cu ciocârlii, pasul slobod şi crâşmele. Deprinsese două-trei limbi şi numele tuturor licorilor măsurate cu balerca ori cupa, de la un hat la altul al Evropei.

Pe Ioniţă, lumeţ şi plin de voie bună, îl îndrăgea tot târgul: slugi, prieteni, neguţătorii cu dever – precum fraţii Petru şi Ghioca Cupeţul din Uliţa Mare şi Luca Fărâmiţă, de lângă Sfântul Nicolae ot Şelari şi alţii, mulţi, cu prăvălii mărunte – crâşmăriţele şi bătuţii de Dumnezeu din Podul Calicilor. Însuşi ochiul lui Vodă poposea asupra lui cu zâmbet.

De aceea când ograda se umplu pe neaşteptate de musafirlâc, slujitorii săriră să-i împlinească poruncile cu un sârg ce-ar fi uimit-o de-a binelea pe jupâneasa Irina Andronic. Deşi cârtitoare, căci sluga dezmierdată te pune s-o cauţi de păduchi, robace, şi cu gârbaciul mereu la îndemână, n-ar fi izbutit în veac atâta destoinicie la curţile dumneaei. Cât ai azvârli securea se iviră zăplaz dimprejurul mesei făclâoarele aprinse, trestica şi iedera înfloritǎ, apoi pe ştergare cu bibiluri şi sangulii, clondire pline, aburite cu tămâioasă de Cernăteşti, pelinul rumenit şi vinul chihlimbariu de Tenedos, marinată de borbuni şi icrele negre de Taigan, spre a lăsa răgaz celorlalte bucate să se înfierbânte.

Armăşelul Stroe, agăţat de pulpana lui Radu Andronic, vorovea în pustiu despre vorniceasa lui Stroe Leurdeanu. Logofătul urmărea îngrijat mişcările chiorului şi ale lui von Blaremberg. Se arătau cu desăvârşire nepăsători. Purceseră spre Ioniţă în rădvane deosebite, şi nu dădeau semne că ar pofti să se apropie.

Petrecerea prinsese spor. Neamţul, împăunat de cinstea ce i-o dăruiau boierii valahi şi băut binişor, închina cu toţi aducând laudă peste măsură la tot ce vedea.

Filip D’Antin tăifăsuia cu veneţienii. Li se alăturase şi un cărturar din Salonic, astrolog cu faimă, aflat în drum spre Paris. Contelui i se părea ciudat ca omuleţul înveşmântat în straie proaste, mirosind a camfor şi şoareci, cu ţeastă pleşuvă, îngălbenită la flacăra lumânărilor, să-i vorbească aici, în conacul unui senior valah, despre *Reflecţiile* lui Pascal, despre *Epistola* lui La Fontaine închinată lui Huet,

episcop de Avranches, despre salonul contesei de La Suze şi cel al lui Ninon de Lenclos. Ai fi zis că a părăsit ieri Franţa. Din bâiguiala grămădită puhoi pe buzele sărace, era lesne de înţeles că grecul cerşetorea cuvânt scris ce i-ar fi îngăduit să pătrundă în casele de seamă ale Parisului.

Privirea verde şi o dată cu ea gândul se răsuciră spre Radu Andronic. Capul şi umerii largi se desluşeau cu câteva palme deasupra celorlalţi. Îşi îndesa ciubucul de antep cu tutun auriu, râzând de cele ce-i povestea un boier tânăr. Vorbeau despre muieri, bineînţeles. Ciudaţi şi valahii… La petrecerile lor nu calcă picior de femeie, benchetuiesc ca de frica apocalipsului, se închină padişahului, şi fac cu ochiul lui Leopold, ţarului şi chiar lui Ludovic.

Logofătul părea venit în petrecere, nici o clipă nu-i citise luarea-aminte a iscoadei pe care el o cunoştea bine. Ochii negri alunecau cu nepăsare, aproape fără cuviinţă, asupra baronului şi a lui însuşi.

Nemulţumit, contele de Saint-Lô deschise tabachera emailată cu dichisuri de aur alb. Nu credea în potrivelile întâmplării. Faptele trăiesc totdeauna o înlănţuire a lor, e un adevăr pe care uneltitorul nu trebuie să-l uite dacă vrea să-şi păstreze capul. De aceea, cu greu îşi putea închipui că Radu Andronic, cea mai primejdioasă iscoadă a Brâncoveanului, rodul dospit cu migală în Cancelaria Neagră a stolnicului Cantacuzino – ucenicia, îi şoptise Felipe cel Gras, şi-o începuse înainte de a fi împlinit 15 ani – se afla aici fără gând doselnic.

Ornicul de la Curtea Veche vesti târgoveţilor şase ceasuri, înserarea începuse a-şi lepăda levănţica şi la ferestrele lui Ioniţă Fărcăşan. În odaie se statornicise lumină albastră. Flacăra ghiordezului de pe peretele cel mare se stinse, începură a tremura umbre pe chipurile sfinţilor ţintuiţi în icoane. Ioniţă bătu scurt din palme şi două slugi se iviră cu făclii aprinse. Când toate lumânările din sfeşnice prinseră viaţă, valahii se ridicară de pe sofale şi

făcându-şi închinăciune adâncă îşi dădură bineţe unul altuia după datină:

— Seară bună, logofete.

— Seară bună, clucere.

— Bună seara, Fărcăşene…

Străinii le urmară pilda. Grecul, care nu cunoştea rânduiala, îşi îmbumbă giubeaua spre hazul nespus al oaspeţilor, chibzuind că valahii îşi curmă zaiafeturile pe neaşteptate, o dată cu căderea nopţii.

Când veselia osteni, braţul Fărcăşanului prinse umerii lui D’Antin. Îşi uitase prepuielile, ori poate gândea că franţuzul nu poate ascunde în hăinuţa strâmtă de catifea icoana Sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena, căci bodroanţe mărunte, mofturi de-ale clucerului, gămanul nu păstra. Îl îmbie spre mescioarele năpădite de bucate calde. Valahii şi străinii îşi puseră pântecele în slujba castronului de aramă, cu ciorbă de ştiucă fiartă în zeamă de varză, hrean şi usturoi.

— Ştiuca, îi explică Ioniţă grecului, o mănânci din văscior de cupru, godacul pe talger de lemn frecat cu cimbru, pelinul îl bei din oală de lut, vinul de Periş din pocal de argint, mintă napolitană din cupă de Bohemia, iar cafeaua de seară din filigean să-i simtă degetele căldura. Numai aşa chemi somnul să poposească în crivat. Prinde învăţătură, Kir Hristodulo, şi spor îmbelşugat trupului vei aduce!

Grecul, chinuit de beteşuguri la vintre şi osândit la post îndelungat, privi cu silă galbenă risipa de merinde. Nu-l ademeneau mai mult nici crapii ghiftuiţi cu stafide, coconare şi ficăţei de pasăre mărunţiţi în tigaie, nici mihalţii şi păstrăvii rasol, iahniile şi plachiile cu adaos de alămâie, şi măsline, şi dafin, străchinioarele cu fudulii de berbec înfrânte în arpagic, usturoi şi ienibahar, curcanii, claponii, limbile afumate cu adaos de castane şi mere creţeşti, opărite în cuptor şi stinse cu anason de Chios.

Fărcăşanului îi plăceau bucatele cu cheltuială, iar slugile de la bucătărie se aflau în aleasă preţuire. Un ceas tăifăsuia Ioniţă în fiece dimineaţă cu căpetenia bucătarilor, care primea simbrie treizeci de galbeni pe an, cât un grămătic cu deprindere de la cancelaria domnească. Ioniţă se fălea oricui voia să-l asculte că-l ademenise pe Gireau, franţuzul de la cuhniile Brâncoveanului, cu un armăsar persan spre a-i încredinţa orânduiala cărnii şi a mirodeniilor pentru o mâncare aleasă ce se chema potârniche gasconă. Acea mâncare se afla acum pe sofraua din mijlocul odăii, dezmierdată de ochii lăcrămoşi ai oaspeţilor. Fărcăşan, fericit peste măsură, îi urmări cu dragoste de părinte cum îşi clătesc mâinile în văscioarele cu apă de roze pentru a şi le înfige vârtos în plămada aromată de cărnuri şi aluat. Taina avea să şi-o răsufle nepoţilor, cu vraciul la căpătâi şi nasul vidmei lipit de fereşti. Potârnichile – numai cele roşii – ostenite la foc pripit în vin alb, după ce se frăgeziseră cale de-o săptămână în oţet armenesc şi scorţişoară, veneau în straturi peste claponii îndopaţi cu miere. Pesmetul cu smântână şi gălbenuş de ou întocmea pojghiţă arămie. Scoteai apoi oala din vatră, o răsturnai pe talger de piatră, acopereai cu carapace de cositor să năduşească bine în bătaia vântului şi numai după aceea îngăduiai oaspeţilor să se înfrupte.

Turcul, dacă preţuieşte ce-i pui dinainte, îşi linge degetele şi râgâie. Ioniţă se mulţumea cu destoinicia oaspeţilor. Degetele cărau grăbite la gură, se auzeau doar suspine şi bumbii de la mâneci ce loveau în truda lor măsuţele din teck şi santal. Înghiţea neamţul ca pentru nouă pântece, catadicsea să se înfrupte şi franţuzul ţanţoş.

Logofătul părăsi sofaua îndreptându-se alene spre tipsia cu vutci. Se opri în dreptul ocniţei astupate de perdea groasă din catifea, îndărătul căreia Ioniţă păstra straiele de iarnă, blănurile şi cizmele ruseşti, covoarele de lână cărora la mijloc de Mărţişor ori început de Prier le luau locul cele de mătase şi caşmir. Înăbuşit de levănţică, cimbru şi sulcină,

Ilie Machidon îşi ţinea gura şi nasul astupate cu o maramă. La privirea strecurată de logofăt clătină capul. Chiorul şi baronul neamţ nu luaseră încă înţelegere.

* * *

— Nici un semn, doamne! răspunse stolnicul Cantacuzino privirii lui Vodă.

Degetele Brâncoveanului dezmierdau găvanul ciubucului, darul marelui vizir. Ochii i se răsuciră spre vopseaua amurgului iţită la fereşti. Se aflau în spătăria mică, numită „cu stele“ deoarece avea zugrăviţi luceferi pe pereţi, rânduită departe de joaca coconilor pentru ceasurile de cumpănă când Măria Sa scotocea cărările gândului. În asemenea ceasuri, Vodă îşi lepăda semnele domniei şi marea sa dragoste pentru diamanticale, purtând strai uşor de atlas. O candelă de sticlă sinilie ardea fără odihnă sub icoana Sfântului Ioan cel Mare luminând tulbure bagdadia zugrăvită cu flori. Deasupra meselor desluşeai vase de Bohemia şi Olanda, toate într-o culoare, pe dalele de marmură se aflau aşternute covoare de Damasc.

— Încă nădăjduiesc? întrebă Vodă cercetând cerul vânăt.

— Contele de Saint-Lô se dovedeşte hârşit în viclenii, spuse stolnicul. Am încredinţarea că până la urmă va născoci ceva ca să-şi lepede veştile în mâna neamţului.

* * *

Curţile Fărcăşanului vuiau de atâta larmă. La ferestrele deschise se vedeau boierii, preumblându-se de colo-colo cu pocalele în mână, slugile mişunând sprintene şi mute, spre a fi de folos fără a stingheri oaspeţii, mâini ce trudeau

harnice pe o palmă de loc de la blid la gură. Dar mai cu seamă se vântura anteriul cel vânăt al clucerului Negoescu, căci se socotea în conacul lui Ioniţă gazdă de-a doua.

Ilie Machidon, rezemat de ulucile gardului, veselit straşnic de atâta tevatură, se întreba oare ce-o fi îndesând acum clucerul în urechile franţuzului. D'Antin, rezemat cu şalele de fereastră, dădea din cap, cârnind nasul în toate felurile spre a-l feri de răsuflarea Negoescului. Acesta însă se ţinea scai, i se îndesa peste pântece şi Machidon începu să râdă.

Zgomote firatice, iscate în umbra castanului de lângă poartă, îi chemară privirea. Desluşi în bătaia lunii un băietan subţire care-şi potrivi săgeata în arc şi o îndreptă spre spinarea contelui.

Ilie Machidon se tupilă pisiceşte pe lângă uluci, apoi, dintr-un salt, cetlui în căuşul palmei mâna gata să zădărnicească truda stolnicului Cantacuzino.

Băietanul prinse a se zbate zghihuit de diavol. Din pricina zbuciumului îşi pierdu pălăria. Plete păcurii năpădiră straiul întunecat.

— Cristoase! E muiere! se minună slujitorul.

N-avu vreme să-şi macine buimăceala căci simţi dinţii fetei înfigându-i-se în mână. Şuieră scurt, în anume fel, şi logofătul se ivi cuprins de grijă.

— Ce se petrece, Machidoane?!

Cerceta fără a-şi ascunde mirarea făptura Tofanei.

— Iacă, desluşi ţăranul, sălbăticiunea aceasta a vrut să-l mântuie pe franţuz bortindu-l cu săgeata. Nu i-am îngăduit să-şi ia asemenea păcat pe suflet şi, drept mulţămită, mi-a muşcat mâna până la os. Rămâne s-o judeci domnia ta.

Radu Andronic prinse braţul jupâniţei şi-i porunci slujitorului:

— Ţine franţuzul în priviri! Să nu-ţi scape răsuflare!

Tofana cerca să-l izbească cu botforii, se zbătea îndrăcit.

— Las-o, logofete!

Radu Andronic întoarse capul mirat. Îl vedea dintâia oară pe feciorul popii din Sânzieni şi se întreba cu uimire de unde-i cunoaşte hramul.

Ioan Singuru căută ochii jupâniţei.

— Alungă spaima, Tofana! Boier Radu Andronic nu ne va pricinui neajunsuri.

Logofătul slobozi zâmbind braţul fetei.

— Ai bunătatea să-mi desluşeşti cine sunteţi şi ce căutaţi în curţile Fărcăşanului?

Cerceta jupâniţa cu coada ochiului. Era frumoasă şi, judecând după bărbia ridicată cu trufie, părea de neam. Îşi aduna furioasă Bistriţă pletele, potrivindu-le pe o singură parte a grumazului. Radu Andronic cercă să desluşească semnele herbului săpat pe ghiul, dar fata duse degrabă mâna la spate.

„Ciudat! chibzui boierul, asemenea făptură umblă slobodă în puterea nopţii având drept tovarăş un arc şi un băietan lipsit de vlagă.“

— Suntem români din Transilvania, logofete. Fapta jupâniţei, dacă domnia ta îngăduie să-i spun, nu-i fără de lege, ci dreapta judecată care se cuvine unui ticălos. Acest D’Antin l-a răpus pe părintele Cristea Mureşan din Alba Iulia.

— Pentru care pricină?

Întrebase cercetând căutătura fetei. Tofana îşi răsuci capul, semn că nu catadicseşte să-i răspundă. O făcu Ioan Singuru:

— Pricina îşi află izvorul în diploma lui Leopold, lepădată acum un an, care îndeamnă românii să treacă la credinţa papistaşilor. Părintele Cristea ostenea vârtos să lumineze oamenii, că gândul nemţilor ascunde primejdie mare. Într-o noapte, l-a ajuns din urmă jungherul franţuzului. Bărbaţii noştri au răpus şase cai gonind pe urmele ticălosului. Răsuflă adânc: A scăpat.

Radu Andronic îl căută în luminile ochilor.

— Prepuiţi, dară, că D’Antin s-ar afla în slujba Vianei?

— Trup şi suflet, logofete! Jupâniţa Tofana l-a văzut în tovărăşia misionarului Carol Neurautter pe uliţele Veneţiei, eu i-am zărit la Padua. Iar acel misionar urgiseşte astăzi întreaga suflare a românilor din Transilvania. Află de asemenea că chiorul a colindat vreme îndelungată ţinuturile noastre, dovedind sârg de cunoaştere pentru mărturiile rămase de la strămoşi. Misionarul neamţ bate azi aceleaşi cărări stârnind neliniştea cerurilor.

Radu Andronic ar fi poftit să afle ce căuta jupâniţa în oraşul dogilor, dar muţenia încăpăţânată se citea lesne pe chipul fetei. Se răsuci spre Singuru.

— Nu mi-ai spus de unde mă cunoşti.

— Umblând pe urmele franţuzului, am băgat de seamă că-i mai ţine cineva umbra. În Târgul de Sus, un neguţător armean ţi-a dat bineţe adăugând urări de sănătate boierului Costache Andronic…

— Şi că mă aflu în slujba Măriei Sale tot de la armean ai înţeles?

Chipul lui Ioan Singuru se lumină a zâmbet.

— Se povestesc multe isprăvi săvârşite de anume logofăt al Brâncoveanului…

— Numele domniei tale!

— Ioan Singuru, feciorul preotului Ştefan din Sânzieni.

— Şi jupâniţa?

Singuru se uită repede la Tofana şi îşi plecă ochii îngânând cu sfială:

— Să nu-ţi fie cu supărare, boierule, dar nu mi-e îngăduit să-ţi spun.

— Iar dumneaei, din câte bag de seamă, râse Radu Andronic, n-are limbă. Ferice de cel care o va duce în faţa altarului.

Jupâniţa îl fulgeră cu privirea, se răsuci pe călcâie şi pieri în noapte. Zgomot harnic de copite se iscă curând în umbra ulucilor. Logofătul clătină din cap.

— Vai de vieţişoara bietului creştin! îşi alungă râsul. Uite care e istoria, jupâne Singuru! Era cât pe-aci să săvârşiţi

neasemuită neghiobie. Filip D’Antin îşi merită cu prisosinţă moartea, dar anume dedesubturi politiceşti cer să-l îngăduiţi o vreme. Spune, rogu-te, jupâniţei şi oamenilor voştri că de sfârşitul ticălosului ne-om îngriji noi. În ceasul când voi aduce dovezi că s-a vândut nemţilor, îl puteţi socoti descăpăţânat.

* * *

La zece ceasuri, în chiotele surugiilor şi ale ţiganilor masalagii ce prinseseră inimă deşertând două balerci de rachiu din pivniţa Fărcăşanului, rădvanele retezau Bucureştii de-a curmezişul. Stricară odihna târgoveţilor din mahalaua Sfinţii Apostoli şi, trecând pe dinaintea caselor Andronic, apucară Calea Craiovei.

Mănăstirea de călugări Comana, împresurată de livezi şi vii, se afla la două poşte mânând spre Sinteşti. Vrând să alunge posăceala nopţii, Ioniţă începu octoihul şi anume cântările cuvenite zilei de luni, gândind să săvârşească săptămâna până în pragul Comanei. Îl ajutau vârtos din celelalte rădvane boier Stroe, clucerul, armăşelul Creţu şi încă vreo câţiva, căci canonul cerea opt glasuri. Asmuţiră în cale câinii şi cocoşii, încurcându-le ceasurile.

Trezită, noaptea cerceta chefliii cu un ochi mare, făţuit în aramă. Umbletul boierilor alunga miresmele de sulcină şi floare de mălin, şi ţarină năduşită sub răsuflarea somnului, colbul astâmpărat se mânia sub bătaia copitelor. Ici-colo, câte o ghimirlie oarbă dormea somn ţeapăn sub streaşină de întuneric.

Caii lui Ioniţă Fărcăşan la rădvanul din frunte cunoşteau drumul, goneau spre mănăstire fără călăuza hăţului. Ilie Machidon strecură cu meşteşug careta după caleaşca imperială a lui von Blaremberg şi chervanul clucerului unde Filip D’Antin îşi rumega nemulţumirea. De aproape nouă ceasuri aştepta să se cherchelească valahii spre a se putea

apropia de baron, dar semnele nu lăsau loc nădejdii. Proaspeţi ca roua, boierii pământeni mânau vijelie spre mănăstire, căinând suspinele pântecelui aţâţat de drum.

— Ţi-e somn, Machidoane? întrebă logofătul, prinzându-i căscatul.

— Învăţătura dobândită în noaptea aiasta mi-a alungat de mult gândul de odihnă.

— Şi ce învăţătură ai dobândit?

— Apoi nu degeaba umblă vorba printre domniile voastre că noi, ţăranii, suntem tare proşti. Ne culcăm o dată cu găinile şi la primul cântat al cocoşului am şi vârât plugul în ţarină. Pesemne că bucatele pământului cresc fără să asuzi, se aşează singure în cămări şi nu aşteaptă decât bunăvoinţa gurii, altminteri n-ar prăpădi boierii sfânta noapte…

Andronic asculta cu o singură ureche privind spre rădvanul lui Negoescu. Se lăsase întrecut de armăşel şi logofătul chibzui că altă iscoadă l-ar fi asmuţit pe clucer în joacă de petrecăreţi să dea bici cailor spre a le trece tuturor dinainte. Franţuzul ar fi avut prilej în zavera goanei şi oblăduit de negură să-i strecoare cuvânt ori altceva lui Blaremberg. Dar pesemne socotelile franţuzului îl sileau să caute altă împrejurare.

— Comana nu-i departe.

— Asta-i bine, spuse slujitorul, căci mare nerăbdare citesc pe chipurile dumnealor să ajungă fără pui de zăbavă. Se vede treaba că dorul de schimnicie amarnic îi munceşte. Amărăluţă viaţă când nu-ţi mai prieşte aşternutul de acasă şi baţi năuc drumurile.

— Teamă mi-e, împărate, că nici domniei tale nu i-a priit, râse cu tâlc Radu Andronic. Din Chipriana la Bucureşti e cale lungă…

— Ai grăit adevăr mare, logofete! Nărodul vede paiul din ochiul altuia mai lesne decât parul proptit sub nasul lui. Iar neghiobia e cu cântec. N-o smulgi din dovleacul plugarului nici dacă opintesc patru boi… Hm, şi mă întreba deunăzi muierea de ce capul măgarului nu încărunţeşte niciodată.

— Întrebarea a fâcut-o când îţi găteai straiele de călătorie?

Ţăranul râse..

— Zăticneşte apa Dunării şi pune stăvilar întrebărilor muierii. Tot un drac…

— Mă bucur. Rău mă osândea gândul că doar chemările mele îţi aţâţă nerozia.

Oftat plin de alean se rupse din pieptul slujitorului.

— Ehe, de-aş fi prostănac doar cu ceasul bine ar fi, logofete! Dar şi pe de altă parte, tot bine-i, căci ştiindu-mă netot, capul mi-e slobod de griji. Şi-apoi vorba lui Dobrică, megieşul meu… Îşi rândui mustaţa: Dobrică ăsta îndrăgise rachiul crâşmarului şi într-o bună zi şi-a băut crivatul. Venind el cântând şi chiuind pe uliţă, iacă îl întâmpină părintele Sofronie carele îşi freca cotul betegit fiindcă îl zvârlise din aşternut nevasta morarului. „Pentru ce ai săvârşit asemenea faptă, bre, creştine? Tocmai crivatul să-l bei?“ întreabă popa. Dobrică i-a dat atunci răspuns râzând mânzeşte: „Apoi, părinte, am socotit că cine doarme pe pământ n-are teamă să nu cadă când se întoarce…“

— Bag de seamă că a plouat cu înţelepţi la Chipriana, zise Radu Andronic.

— Dacă la târg a bătut seceta…

Logofătul îşi pocni pumnul mâinii deprinse cu iataganul în căuşul palmei, măsurând lung făpturile străinilor.

— Le-ai văzut bastoanele, Machidoane?

— Beţigaşele celea două?

— Nu ţi se pare că avan mai seamănă unul cu celălalt? Slujitorul clipi iute şi rosti pe gânduri:

— Şi unul şi celălalt nu le-ar aduce slujbă în ceas de primejdie, când se arată cumaşii ori câinii târgoveţilor… Asemenea sculă s-ar potrivi numai prin grădinile acelui împărat neamţ despre care domnia ta ai făcut atâta risipă de vorbă scumpă. Am încredinţarea că logofătul Radu Andronic va găsi degrabă adevărata lor trebuinţă.

Ciudată făptură şi ghiujul acela de stolnic, frate cetitorule! Purta veşnic strai beguros şi trei hangere: unul smerit, fără podoabe, la cingătoare, şi două ascuţite ac, în ochi. Nu mergea ca tot omul, ci se furişa lipind zidurile năpădite de umbră. Ivit pe neaşteptate, când ţi-era lumea mai dragă, căftăniţii stupeau vârtos în sân zugrăvind semnul crucii cu limba. Frate-său, Vodă Şerban Cantacuzino, avea tunet în vorbă. Letopiseţele şoptesc că a răcnit odată la un turc lipsit de cuviinţă, taman când ducea cafeaua la buze, de s-a opărit sărmanul şi nu l-a lăsat sughiţul până ce nu i-a citit Vlădica.

Stolnicul Constantin îşi petrecea voroava prin dulceaţă, şi-o slobozea cu acea blândeţe care nu amăgeşte pe nimeni. Era stup de învăţătură, iar la o adică, atunci când poftea trântă dreaptă prin meşteşugul graiului şi al învăţămintelor dobândite, numai Dimitrie din neamul Cantemireştilor îndrăznea să-i ţină piept. Moştenise de la tătâne-su o bibliotichie cu două mii de cărţi în carele se afla toată agoniseala slujitorilor cu mintea, pe lângă ce mai adunase prin şcolile Padovei, Veneţiei şi Stambulului. Pe lângă limba lui Aristotel, sorbită din leagăn, mânuia vorba franţuzească, latinească, italienească şi a turcaleţilor mai dihai ca aceia. D-apoi să-ţi spună dumnealui tainele pământului şi ale trupului omenesc, d-apoi să-ţi arate cum se cere orânduită cifrăria, d-apoi să-l asculţi câte-n lună şi-n stele mai ştia despre bolta cerului, de jurai că-i Nichipercea!

Pofteai cumva să afli aşezarea omenirii sau istoria ei? Îţi prăpădiseşi cumva somnul fiindcă n-ai priceput cugetările înţelepţilor? N-aveai decât să-i ceri desluşiri şi-ţi făcea capul călindar.

Multe nopţi a mai cheltuit dumnealui spre a dobândi ştiinţă de începuturile istoriei românilor, chitind să dea în gât „basnele“ născocite de Simion Dascălu. A întocmit şi o hartă a Valahiei, care hartă a înălţat capul de sub tiparniţa Padovei, în leat 1700.

Seara îşi leapădă cenuşa asupra cerdacului. Ucenicul a adus o lampă căci poftesc să rămân în bătaia mirosului de

iarbă cosită. Vânticelul apusului îmi aşează pe tâmple o mână de răcoare, dând vlagă gândului ostenit…

Află, frate cetitorule, că neamul Cantacuzinilor avea pe herb armele Bizanţului din îndepărtările căruia pogorâse. Părintele stolnicului Cantacuzino, marele postelnic Constantin, o ţinuse pe domniţa Ilinca, fata lui Radu Vodă Şerban, crescută la Curtea Habsburgilor spre a dobândi creştere subţire. Nouă copii a născocit dumneaei şi mult s-a ostenit sărmana să-i ştie în pace pe unii cu alţii dar în van, aşa cum se va vedea.

Şerban, viitorul domn, cam muieratic, a dus-o în faţa altarului dintâi pe Maria, fata clucerului Gheţea. După o vreme, i-a pus muierii bodroanţele în braţe şi-a trimis-o la tătâne-său. Din pricina aceasta, ori din altele, umblă vorba că tata socru l-a strâns oleacă de gât pe cuscru. Marele postelnic s-a călătorit pe lumea cealaltă chibzuind că l-or răzbuna copchiii. Numai că acei copchii au prins să se păruiască între dumnealor pentru acareturi…

N-a apucat să se răcească în groapă biata Ilinca şi Vodă Şerban l-a băgat în spărieţi pe ieromonahul Ştefan, duhovnicul maică-sii, poruncindu-i să jure calp spre a strâmba diata că altminteri îl coşeşte în pumni. Şi astfel, ceilalţi fraţi, printre care stolnicul Constantin Cantacuzino şi spătarul Mihai, au rămas numai într-un rând de izmene.

Dumnezeu să-l ierte pentru lăcomia lui, căci multe lucruri de trebuinţă Valahiei a săvârşit. L-a urmat în scaun nepotul stolnicului. Vodă Brâncoveanu şi… hm! Parcă te-aud, frate cetitorule: Irra! Hârbul cela de copist a cotit-o din condei! Păi bine, moş Pahomie, nu ţi-e aşa oleacă pe la obraz să acoperi fapta fraţilor Constantin şi Mihai Cantacuzino?! Au nu ştii, mătăluţă, că dumnealor i-au îndulcit băutura acelui Şerban Vodă cu otravă spre a-şi dobândi moşiile şi ca să nu se dea cu nemţii?

Ştiu istoria aiasta, dar iaca, osândeşte-mă numai în palme şi sudalme şi nu cred! Îngăduie-mi, rogu-te, să nu cred că o făptură aleasă poate ascunde atâta ticăloşie. Stolnicul Constantin era unul dintre cei mai de seamă

bărbaţi ai Evropei de la acea vreme, iar învăţătura dobândită nu pune preţ pe lucrurile trecătoare. Şi apoi cronicarii noştri aveau slăbiciunile lor, ca tot omul, şi să nu-ţi fie cu mirare că au strecurat vreo vorbă cu două înţelesuri. Şi vânzarea Brâncoveanului de la 1714 pentru a-şi înălţa feciorul în scaun tot vorbă cu două înţelesuri a fost, moşule? ai să întrebi domnia ta. Am să-ţi răspund: încearcă să preţuieşti dintâi faptele cele vrednice, săvârşite într-o viaţă spre binele urmaşilor, şi numai după aceea zăboveşte la rătăcirea de-o clipă. Iar o clipă de rătăcire nu înseamnă că ţi-ai vândut pentru totdeauna sufletul.

Aşa socot eu, Pahomie cel nevrednic!

Capitolul IV

VIZUINA

Cancelaria Neagră a stolnicului Cantacuzino sau Cabinetul Negru, după cum îi spuneau cei câţiva frânci care-i cunoşteau rostul, dregători iscusiţi în dedesubturile politiceşti ale Evropei, fusese statornicită într-o cămară rotundă, fără ferestre, unde doamna Marica Brâncoveanu, coconii şi boierii divăniţi nu pătrunseseră niciodată. Felinarele înfipte în zidurile îmbrăcate cu atlas păcuriu – căci stolnicul nu îngăduia flacăra slobodă a luminării spre a nu-şi pune în primejdie tainele încredinţate pergamentelor – ardeau zi şi noapte. Treizeci de slujbaşi cu credinţa încercată, dieci, logofeţi, pisari şi grămătici trudeau în cele patru chilioare care împresurau cancelaria. Nimeni, nici măcar neamurile, nu le cunoştea hramul. Se strecurau în palat prin portiţă dosnică, şi-l părăseau tot asemenea, uitând cu desăvârşire în afara curţilor domneşti, ocrotite de seimeni, tot ce văzuseră ori auziseră între zidurile neguroase, ridicate după povaţa stolnicului. Simbria plătită din tainul neştiut al vistieriei, sporită din belşug la Crăciun, de Paşti şi Sfinţii împăraţi Constantin şi Elena, era pe măsura buzelor cetluite. În zece ani, numai doi slujbaşi dovediseră ţinere de minte, lepădându-şi ştiinţa la urechea unui leah. Cantacuzinul îi răsplătise şi pe aceştia. Osemintele lor tinere, rânduite în Cimitirul Sfinta Vineri,

ţineau la căpătâi în loc de cruce două pungi, semnul vânzării, cioplite în piatră de însuşi meşterul Vucaşin…

Opreliştile stolnicului treceau şi zidurile Curţii Domneşti. Slujbaşilor nu le era îngăduit să se încuscrească între ei, ori să dea ospeţe, căci ştiut este că rachiul nu face noduri la limbă. Dacă grămăticul poftea vinars, n-avea decât să-l beie singur între patru pereţi, ferecat şi oblonit.

În slujba stolnicului se aflau şi muieri plătite anume pentru a-i ispiti pe dieci cu bucuriile trupului; iscoadele dădeau rost de orice pas şi numai un stricat la minte putea trage nădejde că stolnicul s-ar lăsa amăgit.

Cantacuzinul îşi păzea cu străşnicie tainele şi o făcea cu temei. Aurul, vinul şi muierea se dovediseră dintotdeauna cheile tuturor ascunzişurilor.

Împărţirea grămăticilor în cele patru chilii fusese chibzuit rânduită după soiul veştilor sosite din te miri ce meleag al Evropei. În scrinurile veneţiene, cu puzderie de poliţe care umpleau cămările, puteai citi câte în lună şi în stele despre împărăţia turcului, de pildă, de la numărul galioanelor, fregatelor şi catargelor, ori al spahiilor şi ienicerilor aflaţi în slujba padişahului, până la patima pentru smaragde şi alexandrine a cadânei celei mai tinere din haremul vizirului Rami-Mehmed, dezmierdată de acesta în dulceaţa iatacului Picătură de Rouă; numele ticălosului ce pusese foc la moscheea Eyub-Nour-Osmani, nedibăcit încă de bostangii, sau numele iscoadelor otomane de la Curtea Ţarului Petru. Îi era de-ajuns stolnicului să se răsucească în călcâie şi să întindă mâna spre un alt scrin pentru a cunoaşte căpeteniile creştinilor răzvrătiţi din Anatolia, Mesopotamia, Siria şi Egipt sau din Serbia şi Bulgaria, oamenii lui Ludovic al XIV-lea puşi să uneltească în Lorena şi Luxemburg, rupte de nemţi cu trei ani în urmă, când înfăptuise, sughiţând a pagubă, pacea de la Ryswig.

Aceleaşi scrinuri adăposteau şi tainele de soi ale înţelegerii de la Augsburg puse la cale împotriva Bourbonului de către Leopold cel nehotărât, numele

hainiţilor care înlesniseră izbânzile franţujilor la Fleurus, Steinkerque şi Neerwinden…

Dar luarea-aminte a Cantacuzinului poposea îndelung în ultima vreme asupra imperiului nemţesc. După îngenuncherea Ungariei şi cucerirea Transilvaniei, habsburgul devenise neîngăduit de puternic, iar poftele lui, chibzuia stolnicul, nu se împiedicau de crestele Carpaţilor, ci băteau mai departe, către hotarul Dunării.

Stolnicul zăbovea în împărăţia tainelor noapte de noapte, până pierea luceafărul, cu ochii pe harta Evropei, încovoiat asupra pergamentelor, primind veştile de ultim ceas ce străbătuseră cale lungă şi întortocheată până a ajunge între degetele sale albe cu un scarabeu iscat din onix, pe arătător.

Cel mai vârtos îl ispitea încăperea unde slujbaşi cu mâini viclene desprindeau fără să vateme peceţile veştilor purtate de olăcari străini în drum spre Stambul, Moscova, Viana ori Republicile Italiene, cumpăraţi cu pungi grele. Ştafeta aştepta în pivniţele domneşti, departe de orice privire, cale de un cofăel cu vin, apoi punea iară şaua pe cal.

Aceleaşi mâini dibace ştiau a-şi strâmba scriitura astfel încât privind răvaşul măsluit, nu l-ai fi putut deosebi de cel adevărat. Căzându-i cu doi ani în urmă asemenea pergament în mână, din zăpăceala unui olac, bailul Gustiniani se întrebase şi avea să se întrebe până la capătul zilelor când îl scrisese. Din aceeaşi zi, carafa cu vin de Mosella pierise de pe masa italianului, iar numărul vracilor hrăniţi la curţile domniei sale sporise.

Cantacuzinul păstra între scoarţe de piele, închise în ocniţă zidită, pilde de scriitură ale celor mai însemnaţi crai din Evropa. Stolnicul nu râdea niciodată. Uneori însă, în clipe însorite când împlinirile îi ştergeau adânciturile frunţii, se întreba cum ar arăta harta Evropei dacă ar împânzi curţile împărăteşti cu scrisori plăsmuite de slujbaşii Cancelariei Negre. De pildă, un răvaş de-al lui Petru cu sudălmi groase, la care ţarul nu se scumpea, întărit,

înţelege oricine, cu sigiliul verde al rusului, ar fi smuls turbanul sultanului, ori un pergament de-al lui Malborough, capul oastei engleze, cerând o sută de mii de scuzi pentru a trece de partea Bourbonului…

Diecii care izvodeau asemenea minuni în politichia de taină se bucurau de preţuirea sporită a stolnicului şi ajunseseră de mult oameni căpătuiţi. Dimineţile, când truda nu-i zorea, dădeau învăţătură unor ciraci, băietani de 14-15 ani, aleşi de Cantacuzin să deprindă bucoavna vicleşugurilor de cancelarie. Într-altă cămară, uceniceau cei care, asemenea logofătului Radu Andronic, erau sortiţi să ajungă iscoade primejdioase. Vorbeau otomana şi două-trei graiuri evropene, dascăli nemţi şi italieni îi deprindeau cu iscusite lovituri de spadă, cu şiretlicurile jungherului şi ale laţului.

Un lăcătuş din Salzburg, cu sticle la ochi şi degete de ceară, le împărtăşea tainele celor mai încâlcite rătezuri şi lacăte, un franţuz ca nuiaua, cheltuielnic la ocară şi lovituri de gârbaci, îi învăţa pe o moşie a lui Vodă să stăpânească armăsarii care nu cunoscuseră încă şaua. Pe franţuz, învăţăceii îl temeau mai presus decât pe stolnic. Nebunul îi silea să călărească precum boscarii de prin bâlciuri, rezemaţi într-un genunchi sau cu capul lipit de coada bidiviului, îi cocoţa în vârf de copac de unde îşi dădeau drumul în şa – cine-şi vătăma capul nenorocul lui! – îi gonea printre stânci anume orânduite. Şi când abia îşi trăgeau răsuflarea de osteneală, începeau să se păruiască cu suliţa, cu ghioaga ori cu spada, după cum poftea zăludul. Aveau să-i aducă mulţumită, ca şi Radu Andronic, pe potecile întortocheate ale slujbelor încredinţate de Măria Sa. Atunci, în înfruntarea îndârjită cu vrăjmaşul, gândul învăţăceilor care-i datorau vlaga aprindea o lumânare pentru gârbaciul franţuzului…

În cămara rotundă, unde stolnicul o aştepta pe Marghioliţa la acel ceas târziu din noapte, stăruia liniştea. Aşezat la o masă lungă cum numai în trapezele mănăstirilor

papistăşeşti puteai întâlni, răsfoia pergamente întărite în scoarţe de pânză pe care se citea desluşit: *Filip D’Antin, conte de Saint-Lô*.

Rafturile care dădeau ocol încăperii erau pline de asemenea zapise. Aplecându-te asupra lor, aflai cu uimire că Rutherford, spre pildă, iscoada lui Wilhelm de Orania, se află şi în slujba lui Ludovic. Neamţul era întrecut în nelegiuire numai de Wladzo al polonilor ce primea simbrie şi de la ţar, şi de la Leopold. Cantacuzinul însemnase în dreptul lor: *În slujba aurului*.

Pe Felipe cel Gras, supus al lui Carol al II-lea, Riga Spaniei, om de încredere al lui D’Antin, îl puteai cumpăra făgăduindu-i titlu de nobleţe şi, nu se ştie de ce, Ordinul Sfântului Gheorghe al nemţilor. Pe Stădel al Franconilor îl răpuneau muierile roşcovane; pe Şoim, logofătul de taină al voievodului moldovean, vinarsul.

Zapisele stolnicului mai cuprindeau isprăvile de seamă ale iscoadelor, învăţătura ce o dobândiseră, arma şi bucatele îndrăgite, un sodom de mărunţişuri care buimăceau mintea tulbure a celor fără de ştiinţă în treburile de taină.

Cantacuzinul îi strecură privirea aceea de sfredel care o tulbura, chircindu-i inima arici. Dinaintea ei, Marghioliţa îşi strunea cugetul în chingi, neîngăduind gândului slobozenie, căci temea puterea drăcească a bătrânului de a desluşi vorbe pe care buzele mute nu le rosteau. Aceeaşi înfrânare şi-o poruncea când genunchii îi poposeau la poalele icoanelor. Smerenia ce i-o picurau însă în inimă chipurile sfinţilor poleiţi lipsea din întâmpinările cu stolnicul. Ochii mari, mereu neguroşi, o făceau să-şi simtă slăbiciunea şi cugetul negustoriţei se răzvrătea.

Se desprinse de zidul pâcliu al cancelariei şi, cu unghiile înfipte în palme, cercă să-i rezeme privirea.

— N-ai izbutit, rosti scurt Cantacuzinul.

Fără a-i aştepta răspunsul, luă o pană din cele înşirate lângă călimara de argint şi începu să-i dezmierde ascuţişul.

Muierea îşi muşcă buzele rumene. Era deprinsă cu izbânzile lesnicioase, căci nici un purtător de nădragi, din postav prost ori ţesătură cât de scumpă, nu-şi păstrase capul pe umeri dacă apuca să-i strecoare zâmbetul o singură dată. Deşi grijise să se afle în priveala ochiului cel teafăr, Filip D'Antin rămăsese de piatră. Răsuflă adânc şi harbujeii pieptului descopciară ilicul.

— Nu mai am cincisprezece ani.

— Ştiu. Se vor adăugi încă cinci la Sfântul Alexandru. Pricina e însă alta.

Negustoreasa se întrebă dacă bătrânul ţine călindarul tuturor iscoadelor. Cu adevărat, mamă-sa, Aspasia, o adusese pe lume în 30 ale lui Gustar, într-o fâneaţă din Snagov, unde stăpânea o delniţă de pământ. O dată cu acareturile, Aspasia îi lăsase în seamă povaţă bine chibzuită: „De ziua ta, nu chema mahalaua la zaiafet cu plăcinte şi rachiu. Acum eşti crudă, dar peste zece ani, cât ai vrea să-i ascunzi nu mai poţi înşela. Oamenii dovedesc bună ţinere de minte la asemenea trebuşoară…"

— Alta-i pricina! poftori stolnicul. Trei însuşiri se cer iscoadei: ochi buni, minte ascuţită şi inimă slobodă. Când gândul zburdă însă pe alte cărări, anevoie mai pot ispiti buzele oricât de rumene.

Un val de sânge năpădi obrajii Marghioliţei. Mânia şi ruşinea îi dogoreau cugetul.

— Inima nu-mi stă sub poruncă!

— Ba să-i porunceşti, Marghioliţă!

— Ştiam că murmurul ei i se desluşeşte doar duhovnicului.

— Când îl slujeşti pe Dumnezeu. Acum te afli sub poruncile altui stăpân, domnul Valahiei. Aşa că până una-alta eu ţi-s duhovnic! Ne-ai fost iscoadă de preţ şi mult ne-ai îndatorat, dar pe ziua de ieri ovreiul nu dă un singur zimţ.

Negustoreasa îşi muşcă limba. O încerca poftă aprigă să-şi înfigă unghiile rozalbe în obrazul de lemn al Cantacuzinului, să-i trântească uşa şi-apoi s-o ţină tot la vale. Simţi privirea bătrânului cotrobăindu-i printre veşminte. Privire stearpă, de anahoret.

— Te-au adumbrit vorbele mele, Marghiolită.

— Mi-au dezmierdat sufletul.

— Învaţă să-ţi înflorească zâmbetul mai vârtos atunci când mâna e gata să prindă securea şi de mare folosinţă îţi va fi.

— Când împlineşti la Sfântul Alexandru 20 de ani – văd că a aflat tot târgul – greu mai deprinzi învăţătură nouă. Mintea se hârbuieşte o dată cu trupul.

Stolnicul lepădă pana pe masă.

— Nu mânia pe Satana, femeie, că de la el ai farmecele fără de măsură! Oftă. Al doilea prilej de a duce dovadă asupra vânzării lui D'Antin nu vom dobândi în curând, iar fără această dovadă vicontele de Tournon va fi descăpăţânat.

— Aştept porunca.

— Aşa, Marghioliţă! Dacă Saint-Lô pare să fi deprins năravul spurcat al slujitorilor de pe catarge, care bat cărările mării fără să vadă picior de muiere, ne rămâne să încercăm cu neamţul. Către el se cere dară să-ţi îndrepţi dulceaţa privirii.

Ieşi de sub stăpânirea flăcării şi încăperea păru dintr-o dată pustie. Negustoriţa ştia însă că stolnicul n-a dezlegat-o din lanţurile ochilor.

— Von Blaremberg, se auzi vocea bătrânului, şi-a păsuit plecarea pentru mâine sub cuvânt că secretarul său are sănătatea betegită.

— De opt ceasuri petrece cu boierii valahi.

— Ştiu.

— Mizilicul l-au luat în casele clucerului Negoescu, iar bucatele cele vârtoase la Ioniţă Fărcăşan, adăugă muierea.

— Mi s-a ştiricit.

— Acum bat drumul Mănăstirii Comana.

— Am primit veste.

Răspunsurile stolnicului nu-i ridicară sprâncenele. La fiece jumătate de ceas i se înfăţişau iscoadele înşirate pe drumul neamţului. Chipul Cantacuzinului se ivi în lumină.

— Aşteaptă porunca logofătului, Marghioliţă. O va lepăda fără să-i cauţi cu dinadinsul privirea. Îmi pun toate nădejdile în vinul şi muierile valahilor. Sunt la fel de viclene.

* * *

Auzind chiote şi zurgălăi în vale, călugărul Porfirie aduse viaţă unui ciot de lumânare. Se lepădă de dulceaţa crivatului cu suspin mirean, îşi dibui încălţările şi potcapul, încuie chilioara şi se duse la cuhnii să pună vreascuri pe foc. Trezi în cale pe fratele Gheorghiţă, ucenicul său, închinând cugetări nu tocmai pioase Fărcăşanului. Era a treia oară într-o săptămână când poposea în vlaga nopţii, cu ceată de păgâni, făcând zdrenţe tihna mănăstirii.

Stareţul nu crâcnea, căci Ioniţă lepăda în fiece Ghenar două pungi în vistieria lăcaşului, iar vitele Comanei erau slobode să intre în imaşul boierului. Stătu în cumpănă chibzuind ce mioară să jertfească poftelor sataniceşti. O hotărî pe Moţată, o oaie dolofană, care, privită dintr-o parte şi cu luare-aminte, aducea la chip cu Ioniţă Fărcăşan.

* * *

Smulsă din cel dintâi somn, mănăstirea încă nu se dezmeticise la sosirea rădvanelor. Curţile se aflau pustii, câte un opaiţ crăpa o geană de lumină la ferestrele chiliilor, mici cât palma. Gămanul, pus pe blestemăţii, năvăli asupra toacei băgând în sperieţi monahii, păsările şi sătenii din Comana de Jos. Porfirie îşi zise că avan se mai bucura

Belzebut. Nici sălaşul Satanei nu putea fi zdruncinat de zavistie mai straşnică.

Străpunşi de răcoarea întunericului, oaspeţii grăbiră spre arhondaric. Aici, pe mesele lungi de brad, aşteptau din grija monahului Gherontie, pivnicerul, carafele cu basamac tare de mătăcină, ori balaurul moldovenesc, după cum îl botezase prostimea. Ajungea o duşcă să te crezi muşcat de flacăra Gheenei şi să-ţi smulgi copca de la gât. La celălalt cat, surugiii şi slujitorii se îndestulau cu holercă de anghelică.

Filip D'Antin privea chilimul chindisit în fir de aur şi mătase, cu privelişti de pe meleag auriu: Sava sfinţitul scoţând, în pustiul Ruba, ţeapă din laba unui leu sleit de vlagă, cu coamă sălbatică şi ochi blânzi. Sub icoana mare de argint a Cuvioasei Paraschiva, călugării alcătuiseră în oală de pământ buchet de micşunele, dobronică şi lemnul-domnului. Ici-colo îşi iţea căpşorul albastru, cu mijlocul galben, urechea-şoricelului.

Simţi pe cineva în spate şi îşi răsuci ochiul nevătămat. Logofătul Radu Andronic îi zâmbea cu două cupe în mână.

— Încearcă-l, conte, şi vei alunga primejdia iscată de răceala nopţii. Clucerul, şi mai apoi Ioniţă Fărcăşan, prinşi de oaspeţi şi sub puterea basamacului, n-au găsit vremea să ne apropie. Le îndrept eu acum, dacă îngădui, necuviinţa. Numele mi-e Radu Andronic, logofăt.

Filip D'Antin luă pocalul închinându-se.

— Vorbeşti o franţuzească fără cusur, seniore.

— Mi-am risipit vremea cale de un an la Strasbourg, fiind nevrednic învăţăcel al abatelui D'Argenson.

— Hm, bag de seamă că valahii nu sunt trufaşi.

— Nimeni nu-i croit fără greşeală…

— Dispreţuind fala, micşoraţi lucrurile până la neînsemnat. La domniile voastre rachiul dârz se cheamă lichior, clucerul Negoescu m-a poftit la o mică gustare care ţine de cincisprezece ceasuri, o bacanală cu nimic mai prejos de cele ale străbunilor romani… Frumoase flori,

adăugi smulgând un fir de urechea-şoricelului. Dintre toate, numai aceasta mi-este cunoscută.

— Valahii îi spun *nu-mă-uita*.

Franţuzul îşi pironi privirea în obrazul boierului. Era cu adevărat dibaci. Şi el, D'Antin, ar fi sfârşit prin a se apropia de vrăjmaş. Nepăsarea îndelungată ţine iscoada mai trează decât propteala ochilor. Se miră într-o doară:

— Nu-mă-uita?

— Numele e iscat de-o poveste veche pe care cu îngăduinţa domniei tale ţi-o voi istorisi. S-a întâmplat ca fiica lui Radu Vodă, hărăzită unui principe leah, îndrăgind un curtean, să fugă cu acesta supunându-se poruncii inimii. Fugarii au fost prinşi. Înainte de a fi descăpăţânat, boierul cel tânăr a smuls o mână de flori albastre şi le-a azvârlit la picioarele domniţei, strigându-i: „Nu mă uita"…

Saint-Lô surâse ducând cupa la buze cu meşteşug.

— Încep să cred că în Valahia până şi cel mai neînsemnat fir de buruiană îşi are istoria sa.

— Dumnezeu ne-a hărăzit să stăm în calea răutăţilor, la încrucişare de drumuri, cum grăieşte un cronicar moldovean. Socoteşte, rogu-te, cât amar de neamuri ne-au trecut pragul, iar faptele lor, bune ori haine, s-au înscris în mintea moşnegilor dimpreună cu locul în care au fost săvârşite. Ştii cum au poreclit târgoveţii băncuţa? *Pomana-franţuzului*.

Filip D'Antin îşi încruntă fruntea a mirare.

— De ce?

— Pentru că domnia ta ţi-ai făcut obiceiul să lepezi în palmele terfegoşilor din preajma hanului de fiecare dată aceeaşi părăluţă.

— N-aş fi crezut că-mi pot cumpăra atât de ieftin cinstea de-a pătrunde în vorbirea valahilor. Târgoveţii au privirea ageră.

— Un Saint-Lô, o răsuci logofătul, nu poate trece nebăgat în seamă. Dar ţi s-o fi făcut silă de atâta voroavă. Ioniţă Fărcăşan ne pofteşte în curtea arhondaricului.

Filip D’Antin îl urmă gânditor. Deşi ar fi avut prilej, logofătul nu se întinsese la vorbă. Dovedise doar cuviinţa unei creşteri alese, fără să i se îndese cu dinadinsul în suflet. Von Blaremberg, împresurat de valahi, mormăia cântec ostăşesc, cu bastonaşul într-o mână şi clondirul de rachiu în cealaltă. Când îi întâmpină privirea, Saint-Lô se linişti; Baronul nu era beat.

În curtea arhondaricului, călugărul Porfirie, ajutat de Gherontie pivnicerul şi fratele Gheorghiţă, ticluiseră pe fundul unei gropniţe foc straşnic, din crengi de cedru. Oaspeţii fură poftiţi să se aşeze ca la panoramă dimprejurul mesei rotunde pe care odihneau talere de lemn, un ulcior de vin înnoit mereu dintr-o balercă şi ulcioraşe de lut rânduite în locul pocalelor, lăsate în arhondaric.

— Datina, desluşi Ioniţă, porunceşte să stăm martori la săvârşirea mielului călugăresc, căci numai asmuţindu-ne nările şi pântecele spre a ne înfrupta cu poftă nesilită, vom cinsti îndeajuns învăţătura cuvioşilor monahi.

— Ba pojarul Satanei în pântecele şi nările şi pofta-ţi nesilită, mormăi în barbă Porfirie.

Spintecă mielul cu meşteşug, apoi îl curăţi de măruntaie. Câinii, deprinşi cu tipicul bucatelor mănăstireşti, se repeziră asupra lighenaşului de aramă. Fratele Gheorghiţă ţinea la îndemână un ac gros prin care trecuse un curmei de sfoară. Călugărul începu să coasă pântecele Moţatei. În aşteptare, boierii rupeau dintr-un muşuroi înalt de brânză, înfruptându-se muscăleşte din mămăliga fierbinte. D’Antin îi cercetă uimit. Să juri că n-au înghiţit fărămitură de două zile.

Căţărată pe pirostrii fierbea o oală la care moşmondea cuviosul Gherontie. Când apa dădu în undă deşertă înlăuntru un clondir de vin alb, oţet armenesc, usturoi, piper, cimbru şi un pumn de ardei iute, mărunţit pulbere.

Ioniţă străjuia lucrarea cu palmele la spate. Gura îi lăcrăma ca în zile de post. Clucerului Negoescu începuseră

a-i juca priveliştile dinaintea ochilor, dar încă se ţinea bine. Parcă-l cususe cineva de mâneca baronului, nu-l părăsise frântură de clipă, hotărât nevoie mare să-l înveţe cum se suduieşte vârtos în valahă.

Privirea râncedă a contelui de Saint-Lô azvârlea pumnale, dar clucerul sporovăia vesel grijind ca neamţul să nu vadă fundul ulcelei. Asemenea năravi isca stenahoria lui Ioniţă Fărcăşan. Oricare prunc înţărcat cu vinars ştia că pocalul se goleşte întâi şi numai după aceea se umple, fără a-l vârfui. Ulcelele înnădite sunt ca izmenele de sâmbătă, pentru calici. Zici că bei adunat la un loc ce-a rămas din cupele altora.

Răcoarea îl îndemnă pe D'Antin spre focul din gropniţă. I se păru că ostenise şi vru să azvârle câteva vreascuri. Cuviosul Porfirie îi opri braţul zâmbind.

— Mielul se frige în jar, nu la flacără, astupat cu ogheal de pământ moale, desluşi Ioniţă. Doar vlăguit cu încetul dobândeşte frăgezime.

Franţuzul clătină capul. Căuta tot mai des spre von Blaremberg, numărându-i oalele deşertate. Cât avea să mai ţină piept valahilor? Răpus de puterea vinului, era în stare de orice neghiobie. Avusese prilejul să-l vadă la cârciuma din Sant'Arcangelo di Romagna. El şi Felipe cel Gras nu ştiau cum să-i astupe gura. În mulţimea ceea de uliţarnici, condotieri, calici, iscoade şi piraţi, oameni fără ţară şi fără nume, se găseau destui care ar fi poftit să-l asculte până la surâsul zorilor pe neamţul atât de beat încât, după cum spun sicilienii, vinul îi ţâşnea prin urechi. Căci nu strica să afli ce gânduri are Leopold şi cum va smulge preşul de sub picioarele auguste ale Bourbonului, laţul rânduit sultanului Mustafa, umbra lui Alah pe pământ, sau numele iscoadelor lui Altieri. Se credea al dracului de dibaci spunând Altieri şi nu Clement al X-lea. Hm, italienii nu ştiu cum îl cheamă pe papă, când ultimul *paisano* ţi-ar putea povesti, fără să stea în cumpănă, şi câţi negi avea pe şezut a treia ori a cincea din ibovnicele divinului.

Un chiot prelung îl făcu să tresară. Ajutorul călugărului slobozea mielul în gropniţa cu jar. Aşternu cruciş un covor din cetină deasupra, apoi altul, de pământ şi un rând de jăratic. Boierii se bucurau ca de izbândă straşnică, chiuind şi lovindu-şi spinările caftanelor. Zvon de diblă ţâşni pe neaşteptate din întuneric. Fără a lăsa răgaz nedumeririi, ţiganii tocmiţi cu anul de boier Fărcăşan începură o *corăbiereascâ* îndrăcită urmată fără a lăsa răsuflet de o *raţă* şi *ca la uşa cortului*. Arcuşurile cu podoabă de argint scoteau fulgere.

Valahi şi străini, cuprinşi de flacăra viersului, îşi sumeseră poalele caftanelor şi înnădindu-şi braţele prinseră a juca în jurul focului. Colbul stârnit poposea în catifelurile genoveze şi postavurile de Flandra, dar mai cu seamă pe barba cuviosului Porfirie, care stupea căutând mereu cu ochii spre cerul înflorit de stele, pentru a se încredinţa că nu se află în sălaşul Satanei.

Filip D’Antin se apropie alene de logofăt. Pufăia rezemat de marginea mesei.

— E un dans valah?

Radu Andronic dădu din cap. Scoase luleaua dintre dinţi şi începu să râdă. Von Blaremberg se rupsese din horă şi sărea peste gropniţă cercând să ţină bătaia ţambalului. Stârniţi, îi luară de îndată pilda Negoescu, genovezii, armăşelul Stroe şi încă vreo câţiva bezmetici.

— Obiceiul acesta ni l-au lepădat nohaii, desluşi logofătul.

Filip D’Antin zâmbi.

— Bag de seamă că se bucură de trecere printre nemţi. Prima încercare a făcut-o prietenul Valahiei, baronul…

— Numai prietenii bat drumurile cetăţii de scaun a Măriei Sale Vodă Brâncoveanu…

Se întoarse spre Ioniţă Fărcăşan. Gămanul gros la trup şi scurt de picioare şovăia. Îşi lua avânt, dar, ajuns la marginea gropii, se oprea. Porfirie îl pândea întărâtat. Avea să se osândească apoi la canon greu pentru gând ticălos şi urgisirea aproapelui, dar acum, în pântecele nopţii, se

simţea sleit de un singur dor: să-l vadă pe Fărcăşan în scufundătură, cu şezutul dezmierdat de tăciuni aprinşi. Cum Ioniţă da semne că se lecuise şopti slujitorului îndeajuns de tare ca să fie auzit:

— Mă cuprinde mirarea, frate Gheorghiţă, că tocmai binefăcătorul nostru nu-şi arată bărbăţia.

— Sare dumnealui până la urmă, sunt încredinţat. Nimeni din cinstitul neam al Fărcăşenilor nu s-a dat în lături de la asemenea isprăvi.

Sfatul călugărilor ajunse la urechea lui Ioniţă. Îşi făcu o cruce mare şi se năpusti taur asupra gropii. Monahii suspinară strâmb. Boierul sărise fără să-şi aducă stricăciuni la spinarea cea moale şi zburda printre căftăniţi de bucuria izbânzii.

Von Blaremberg rostui o scândură, o întinse punte peste jăratic şi porni cocostârceşte cu braţele desfăcute aripi.

— Pe nemţi îi osteneşte diavolul născocirilor, spuse logofătul.

Filip D’Antin îşi prinse între degete bărbia albită de suliman.

— Dar pe valahi?

Radu Andronic îl cercetă în adâncul ochiului nevătămat, întrebarea contelui n-avea poate însemnătate, dar fusese rostită în anume fel. Îşi arată dinţii în zâmbet larg.

— Dragul de străini. Nicăieri în Evropa călătorul nu e întâmpinat cu atâta drag ca în Ţara Românească.

— Oare nu greşesc valahii?

— Datina cere să pui vin şi pâine dinaintea drumeţului.

Franţuzul râse fără a-şi dezlipi buzele.

— Datina poate aduce şi necazuri.

— Pesemne însă că valahii s-au simţit răsplătiţi pe măsura osârdiei lor de vreme ce nu şi-au primenit obiceiurile.

— Mda… Pentru că veni vorba de obiceiuri şi pentru că te văd plin de bunăvoinţă faţă de nedumeririle drumeţului, te voi ruga, logofete, să-mi desluşeşti anume deprinderi ciudate ce m-au întâmpinat în Valahia. Am văzut nu o dată,

la împlântarea pietrei de hotar între două moşii, copilandri a căror spinare era amar urgisită de bâtă. Desluşeşte-mi, rogu-te, rostul acestei fapte.

— Tâlcul e limpede, răstălmăci Radu Andronic. Pruncii sunt năpăstuiţi spre a le pecetlui în veci ţinerea de minte. După asemenea caznă, nu vor uita până la adânci bătrâneţe hotarul moşiei, chiar dacă piatra s-ar fărâma pulbere. De aceea, locul ocării şi hatul trebuie să se potrivească întocmai.

— Bine chibzuit, râse contele de Saint-Lô.

— Iar peste ani, de s-ar întâmpla gâlceavă asupra hotarului, pruncii osândiţi fără pricină, ajunşi moşnegi, îl vor dovedi păşind în lungul său, cu o traistă de pământ pe cuşmă, spre a face deplină încredinţare.

— Acesta e un obicei roman.

— Aşa socotim şi noi. Se numeşte *Jurământul cu brazda în cap* şi însoţeşte o carte de blestem care-l afuriseşte pe cel ce s-ar încumeta să mintă…

Un bubuit năprasnic îi cetlui cuvintele de pe buze. D’Antin se răsuci mirat încreţindu-şi fruntea. Lăutari şi oaspeţi se adunaseră în jurul gropii.

— Mielul e gata, spuse Radu Andronic.

Într-o clipă, Moţata scoasă de monah cu dibăcie şi grijă de a nu o fărâma fu ciopârţită pe talerele de lemn. Gheorghiţă răsturnă a doua mămăligă într-un blid adânc de lut, peste care cuviosul Gherontie deşertă zeama dreasă din mirodenii.

Oaspeţii se azvârliră asupra ciozvârtelor temându-se că nu le ajung mâinile. Lingurile trudeau harnice răpunând mămăliguţa. Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, se aşează cam în silă, abia catadicsind să ducă fărămitură la buze. Înghiţi, apoi îmbucăturile se îndesiră.

Radu Andronic îşi dosi zâmbetul. Îi făcu anume semn lui Ilie Machidon care rezema pridvorul. Şopoti câteva cuvinte la urechea slujitorului şi se întoarse la masă.

* * *

Asemenea altora, crâşma Rădiţei fusese ridicată la îmbinare de uliţe, cu cheltuială puţină spre a mărunţi paguba dacă ceasul cel rău sau vreun netrebnic cu mintea stăpânită de holercă ar fi stârnit foc ori alt neajuns. Numai la pivniţe nu se scumpiseră Rădiţa şi omul ei care împlinea de Sfinţii Petru şi Pavel zece ani de când fusese însoţit cu alai, dar fără lacrimă la ţintirimul Bisericii Scaune.

Deochiul cumetrelor din mahala şi blestemul pungilor vlăguite îndesară traista de necazuri a Rădiţei cu încă o năpastă, în zi fierbinte de Cuptor, cu soare vrăjmaş, pojarul iscat de o tinichea rătăcită în stuful acoperişului mistui pereţii de vălătuci până în temelii. Muiere bătătarnică, în crucea tinereţii la vremea aceea, Rădiţa nu se încovoie dinaintea ananghiei. Rostui bani cu împrumut de la boier Fărcăşan cel bătrân, ridică alte acareturi din trunchiuri de stejar, şindrilui acoperişul, după care alungă din bătătură orice bodroanţe ce purtau semnul necazului, căci oamenii tem bufniţa, cloşca neagră cu treisprezece ouă, blestemul de văduvă şi lemnul ars. Apoi o chemă la Bucureşti pe Agripina, soră-sa, un muscal de muiere, zăludă, cu vlagă şi uitătură cruntă, de nohai. Era de-ajuns să se arate în pragul cuhniei cu ghioaga în mână – căci fără şagă de asemenea sculă se slujea – pentru ca muşteriii cei nărăvaşi să amuţească şi să-şi vadă de ulcică.

Trecuse multă apă pe Dâmboviţa de atunci, Rădiţa se chivernisise, dar o dată cu belşugul galbenilor grămădiţi în sunduc rătăcise în colbul anilor şi privirea catifelie a ochilor ca aluna. Şi muşteriii se primeniseră. Boier Fărcăşan cel bătrân băuse paharul morţii gândind că-i tot cupa cu rachiu de anason ce-i dezmierdase o viaţă gâtlejul, Costache Andronic, ajuns în creştetul vârstei, nu-i mai trecea pragul. Semn că răsuflă îi da însă în fiece primăvară trimiţând, în

tainã de ştiinţa jupânesei Irina, slugă încercată după câteva carafe de pelin.

Mai fuseseră şi alţii la gândul cărora ochii Rădiţei se aprindeau în ceasurile de răgaz ale sfintei duminici când biserica poruncea ferecarea crâşmelor. Pesemne însă că în diata lor, alături de moşii, şi livezi, şi conace, căftăniţii porunceau pruncilor şi lăcaşele de desfătare. Uneori, cătând spre Ioniţă, îl avea dinainte pe boier Zaharia, nasul repezit în vânt al clucerului Negoescu era aidoma cu al bunicului Haralambie, ochii buiaci ai lui Radu Andronic ştiau privi iscusit în inima şi chipul femeilor, după cum ştiuseră şi ai lui boier Costache.

La asemenea cugetări, inima Rădiţei se răcea, căci Dumnezeu nu-i sorocise prunci, după cum nu-i sorocise nici Agripinei. Unde era vlaga valahilor celor de altădată dacă nu cutezase o singură pereche de nădragi să înfrunte voinicia soră-sii şi s-o răstoarne în fânul grajdului? Cum dădeau ochi cu spetele zdravene ale muierii, căutau ungherele precum cloţanii, deşi cunoşteau numărul pungilor şi al acareturilor ce aveau să însoţească binecuvântarea părintelui Sofronie de la Scaune. Dar netrebnicilor, chibzuiau Agripina şi Rădiţa, le era mai vârtos teamă de papară decât de sărăcie.

Oftau amândouă în nopţile de iarnă când aşteptau muşterii, căci crâşma îşi ţinea porţile deschise la orice ceas. Privirile lunecau mâhnite pe mesele lungi de brad negeluit, cu ulcele din pământ smălţuite şi înflorate, dezmierdau scăunaşele cu trei picioare, duşumelele aşternute cu rumeguş proaspăt, butoaiele cu vin porfiriu şi rachiu sârbesc. Când una, când cealaltă tăiau încăperea, ieşeau în curte pentru a slobozi vreo poruncă argatului, căutau la untdelemnul fanarelor înfipte în stânga şi dreapta porţii, apoi cercetau lungul uliţei.

Nu se făleau cu cine ştie ce belşug, dar cheag tot prinseseră. Cui aveau să rămână casele din mahalaua Scorţarului, prăvălia de la Sfântul Ioan cel Mare, sfoara de

vie din dealul Piteştilor? Marghioliţa, negustorească în Sfântul Gheorghe, le venea nepoată de sânge, dar nu li se lipea de inimă. Rădiţa îi cerceta chipul ca roua cu cârcel în piept, pentru ceea ce miraza îi spusese ei acum zece ori douăzeci de ani. Agripina încerca acelaşi junghi pentru ceea ce oglinda nu-i spusese ei niciodată.

Gândul că la casele nepoatei nu se statornicise încă picior de bărbat le picura miere în suflet şi ridicau bărbiile în vânt – creadă cine-o vrea! – când megieşii zvoneau despre încă un neguţător ori meşter, ori târgovăţ cu te miri ce hram, venit în peţit şi alungat de Marghioliţa. De vreo doi ani, se auzea că un boier de neam mare îşi lepădase inima fără zălog în mâinile muierii. Altă nerozie, căci căftăniţii nu-şi iau soaţă o dugheană cu mărunţişuri unde orice calic s-a simţit măcar o dată stăpân, poruncind doi coţi de postav prost, sau copci de oţel pentru dulamă.

Când Marghioliţa săltă uşoară din careta înaltă, ridicată pe două roţi, surorile se priviră cu tâlc. Ce căuta negustoriţa pe lumină nedesluşită la uşa lor? Rădiţei nu-i plăcu nici închinăciunea din cale afară de cuviincioasă a nepoatei, închinăciune cuvenită celor cu răbojul încărcat de ani.

— Mătuşă Agripina, ciripi muierea, cum, Doamne iartă-mă, umbli fără broboadă la ceas de noapte? Vrei oare să-ţi stârneşti vătămătura cea veche? O fi având tuşa Rădiţa cinci ani mai mult decât domnia ta, dar în afara beteşugului de la picioare, din mila Celui de Sus se ţine bine.

În ochii surorilor clipocea otrava.

— Dacă tot te osteneşti să-mi ţii răbojul, rosti Rădiţa muşcând cuvintele, află, rogu-te, că Agripina a venit pe lume numai la doi ani după mine.

— Îmi fac nădejdi c-ai să mă ierţi, mătuşă, căci greşeala izvorăşte din neştiinţă. La vremea ceea mama încă nu se născuse… Schimbă repede vorba. V-aţi şi trezit?

— Tocmai chibzuiam să ne hodinim un ceas-două.

— Cine chibzuieşte mult, doarme puţin, râse Marghioliţa. Vă pică musafiri de soi. Boier Fărcăşan îţi trimite rugăciune, minţi negustoreasa, căci porunca venea de la logofăt, să găteşti mireasă un butoiaş din cel uitat în hrubă, a noua balercă de la geamlâc către grinda cea albă.

— După cum văd, pufni Rădiţa, ştiţi şi ce culoare de panglică ţin la dedesubturi.

— Eu una pot să-ţi fac încredinţare, căci prin mâinile mele au trecut, răspunse Marghioliţa cu zâmbet. N-aş pune degetele în foc că le-au bătut şi ochiul boierului.

— Pe-ale tale în schimb le ştiu toţi purtătorii de musteţi.

Agripina rosti cu gura pungă:

— Umblă vorba că-ţi schimbi crivatul, Marghioliţă! De, s-o fi hodorogit sărmanul de-atâta folosinţă.

— Adevărat. Tocmai gândeam să târguiesc unul de la neamuri, dacă tot şade neatins. Porunceşte, rogu-te, argatului să nu sminteascâ vinul din acea balercă hâţânându-l, şi răsplata îţi va fi ca totdeauna pe potrivă.

— Nu ştiam că eşti în slujba Fărcăşanului, spuse Rădiţa.

— Mi-e ibovnic. Se răsuci spre Agripina lămurind: Ibovnic este bărbatul carele cinsteşte aşternutul unei muieri cu dragoste nemăsurată. Îţi aduc desluşire, tuşă, căci domnia ta ai dat uitării de mult asemenea lucruri lipsite de însemnătate.

În ochii verzi râdeau lumini primăvăratice, toată talpa iadului îi muncea boiul subţire, sânii, iezi buiaci, zburdau slobozi sub borangicul cămăşii.

Mult l-ar fi bucurat pe Ioniţă Fărcăşan vorbele muierii, căci în zadar îi bătuse uliţa ani în şir. Despre treburile de dragoste ale Marghioliţei nu aflase decât diavolul cel bătrân, stolnicul Cantacuzino.

Rădiţa îşi înfipse pumnii în şolduri.

— Ia ascultă, cui vrea Fărcăşan să-i zdruncine minţile? Pietroasa mea îţi doboară dintr-o ulcică un oştean muscălesc cu flintă şi raniţă cu tot.

Negustoriţa şopti în mare taină:

— Printre petrecăreţi se află şi paşa de la Vidin, îmbrăcat în straie de boscar spre a nu atrage luarea-aminte. M-ai îndatora peste măsură, mătuşă, dacă mi-ai îngădui să urc în cămările voastre. Când am tăiat podul mi s-a părut că văd umbră de tâlhari şi parcă nu mă încumet să înfrunt încă o dată drumul înaintea zorilor.

— De ce? se miră Agripina. Podoabe nu porţi, iar celelalte daruri le-ai rătăcit de mult…

Crâşmăriţa îi făcu semn spre ocniţa astupată cu o rogojină. Iscoada Cantacuzinului vru să-i răspundă Agripinei, dar nu mai avu vreme. Larma petrecăreţilor începuse a zdruncina porţile.

* * *

Rădiţa îşi primi muşteriii în prag, cu temeneli şi zâmbet păstrat anume pentru logofăt. Pândind aşezarea chefliilor, Andronic îşi strecură iute întrebarea:

— A venit Marghioliţa?

Muierea îşi lăsă capul în piept şi arătă spre ocniţă.

— S-o chem?

— Nu.

— Pricep. Domniile voastre aţi adus *alte* podărese la zaiafet.

— Dacă ai să depui aceeaşi iscusinţă şi în negustorie, tare mi-e teamă că într-o bună zi chefliii Bucureştilor vor bate uliţa Sfinţilor Apostoli, către beciurile lui Dragomir.

Rădiţa tăcu. Ar fi schimbat o vorbă cu soră-sa, dar Agripina nu se arăta muşteriilor înainte ca ciubotele acestora să zacă sub masă, iar cupele să nu se fi golit a noua oară. Rânduiala o statornicise Ioniţă Fărcăşan, după ce rămăsese odată fără tovarăşi de pahar. La vederea zdrahonului, oamenii se buluciseră către uşă pierind în noapte.

Gămanul, ciupit bine, dar încă ţeapăn pe picioare, duse ulcica la gură ostoindu-şi setea aprigă.

— Bre, Rădiţă, ţipă stăpânind cu glas de taur hărmălaia. Dar bucate nu ne dai? Îi peste un ceas de când n-am luat înghiţitură şi simt cum mă prăval de slăbiciune. Grijeşte de curcani, fleici, şi niscai cârnaţi fripţi în jăratic şi, dacă tot asmuţi focul, pune şi un purcel să avem mai încolo de un mizilic.

Filip D'Antin, conte de Saint-Lô, rezemă zidul. Ce znamenie de creştini or mai fi şi valahii!? De şaisprezece ceasuri cărau în ei merinde şi băutură cât să astâmperi o oaste de flămânzi, şi tot îşi căinau pântecele. Asemenea urgie nu pomenise nici la Hamburg, oraş vestit în Evropa pentru mâncăii lui, nici în Sicilia unde muierile se semeţeau că-şi înţarcă pruncii cu o oală de spaghetti. Nu-i vorbă, baronul aproape că le venise de hac. Băuse şi mâncase cot la cot cu valahii, iar acum se năpustise cu hărnicie asupra carafei de pietroasă. Ioniţă Fărcăşan se anină de braţul lui Andronic.

— Frumuşică petrecere, ce zici logofete?

— Ştiu eu…

— Adică?

— Parcă ar mai lipsi ceva.

Gămanul se holbă.

— Ce?

— Fără trăsneli, zaiafetu-i ca balta stătută. Mi-ar plăcea o boacănă. Altădată aveai închipuire, Ioniţă…

Fărcăşan, amuţit, îşi scarpină ceafa.

— Ai vreun gând?

— Mde… Logofătul păru să se codească. Ar fi ceva, dar mi-e că iese prea lată.

— Nu-i lată, Andronic, nu-i deloc! Spune-i lui moşu'!

— Dacă aude Vodă…

— N-aude!

Îl împungea cu pântecele, ochii mici nu slăbeau chipul logofătului.

— Nu mă fierbe, omule!

Radu Andronic micşoră glasul la urechea gămanului.

— Ce-ai zice tu de un clopot slobozit în puterea nopţii? De spaimă, neamţul şi-ar scăpa inima în bemeveci şi nici ăilalţi nu s-or lăsa mai prejos. Face să plăteşti parale bune ca să vezi asemenea ispravă.

— Phii! făcu Ioniţă gâtuit şi cu ochii cât cepele. Ăsta zic şi eu gând chibzuit!

— Biserica-i colea, scăriţa spre clopotniţă lesnicioasă. Daţi trebuie îndrăzneală…

— Eu îndrăznesc, logofete!

— Ştiu. Cum a îndrăznit iepurele când a văzut lupul.

— Te prinzi pe zece galbeni? spuse aţâţat Fărcăşan.

— Lasă şaga, Ioniţă.

— Te prinzi, ori nu?

— Mă prind, rosti moale Radu Andronic ca omul care nu vrea să strice cheful nimănui.

— Atunci nu sufla cuvinţel şi grijeşte să nu prindă ăştia de veste când m-oi strecura pe uşă.

După plecarea gămanului, Andronic mai zăbovi un minut de ceas şi, pândind spinarea întoarsă a chiorului, se strecură nălucă în ocniţă.

— Foc! strigă clucerul Negoescu sărind de la masă.

Clopotele Bisericii Scaune porniseră a se zbuciuma semănând spaimă mare în mahala şi printre petrecăreţi. Se năpustiră bezmetici asupra uşii împiedicându-se în ciubote şi caftane.

În urmă, D’Antin cercetă cu grijă odaia goală apoi prinse braţul baronului. Schimbară iute bastonaşele şi ieşiră după ceilalţi.

Afară, franţuzul îşi îndreptă ochiul verde spre cer răsuflând cu mulţumire.

— Sit nomen Dei benedictum[{24}], şopti.

Răsuflă şi Radu Andronic în ocniţă. Taina franţuzului făcea înmiit cei zece galbeni dobândiţi de Ioniţă Fărcăşan.

— Vreun zălud! spuse armăşelul Stroe. Auzi ce i-a trăsnit! Să tragă clopotele. După mintea mea numai tărtăcuţa gămanului poate lepăda asemenea blestemăţii.

Negoescu râse adulmecând talgerul pe care Rădiţa depusese o movilă de cârnaţi.

— N-om fi singurii din târg care bem de ieri.

— Caută, rogu-te, împrejur şi spune-mi unde e Ioniţă…

Glasul tăios al contelui le zgârie urechile.

— Necuviinţa n-o îngădui din partea nimănui, baroane, şi dacă n-ai fi beat i-ai găsi răspunsul în tăişul spadei.

— Te făleşti, chiorule! râse von Blaremberg.

Filip D'Antin păli. Chiar dacă gâlceava o iscaseră de ochii valahilor, vorba îl rănea adânc. Duse mâna la hanger, ştiind că ceilalţi vor sări stavilă. Radu Andronic alungă zâmbetul de pe buze şi din priviri, încercă să-l abată pe franţuz în celălalt ungher. Negoescu, grecul şi veneţienii făcură roată în jurul neamţului. Von Blaremberg râdea gros.

— Hai! Scoate sabia, ochi văduv!

Umerii franţuzului zvâcniră sub mâinile grele ale logofătului.

— Lasă-mă să trec, scrâşni.

— Încearcă să chibzuieşti, conte, îi spuse logofătul cu dulceaţă. Sunt încredinţat că iscusinţa spadei nu ţi-e întrecută decât de aceea a minţii. Asemenea izbândă – arătă spre baron – nu aduce falâ nimănui. Ş-apoi Brâncoveanului nu-i place sfadă între străini.

Filip D'Antin şovăi câteva clipe. Dădu scurt din cap şi ieşi glonţ din cârciumă. În urma lui se aşternu tăcerea. Ioniţă Fărcăşan, care abia aşteptase să se fălească cu isprava din clopotniţă, întrebă mâhnit:

— Din ce se luară, frate? Înainte de-a afla răspuns, speriat ca nu cumva sfada străinilor să curme zaiafetul, se grăbi să poruncească: Vin proaspăt, Rădiţă, ulcele curate şi adă purcelul cela până a nu se face tăciune.

După toate semnele însă, pofta de petrecere a neamţului ostenise. Adumbrit, mai zăbovi cât să deşerte două cupe şi

ceru caleaşca. Logofătul Andronic îşi răsuci capul spre ocniţă. Făcu semn mic şi într-aceeaşi clipă rogojina se dădu în lături.

În prag zâmbeau ispitele Marghioliţei.

* * *

Când Filip D'Antin se ivi în capul uliţei, Ilie Machidon, dosit în umbra unei sălcii, şuieră scurt. Patru zdrahoni cu umeri vârtoşi, junghere iuţi şi spinări trenţăroase se apropiară tupiluş.

— Ăsta-i! Fiţi cu luare aminte! Îl doborâţi, dar nu-i pricinuiţi stricăciuni mari. Mi-e de-ajuns dacă uită cum îl cheamă o frântură de ceas.

Slujitorul îşi zornăi punga a făgăduială. Pe lotri îi pescuise pe malul Bucureştioarei. Pentru cinci taleri de cuşmă ar fi spintecat – Doamne fereşte! – şi icoana cea mare a Cuvioasei Nastasia, darul patriarhului Dositei de la Ierusalim către Mitropolia Valahiei. Fuseseră de-ajuns câteva vorbe pentru a-l însoţi bucuroşi pe Machidon. Două podărese şoldii strigaseră dogit în urma lor. Slujitorul o luase repede din loc, stingherit. Privirile tălăniţelor, care vegheau un stol de vrăbii înfipte în proţap, despuiau. Asemenea căutătură şi asemenea râs hulpav neobrăzat, Machidon nu pomenise. Pe lângă acestea, Anisefta, văduva roşcovană din Chipriana, afurisită de muieri şi de părintele Sofronie, era numai bună de stareţă la Agapia.

Franţuzul ajunsese în crucea uliţei. Primul cârjaliu se smulse din umbră şi-i ieşi din întâmpinare cu mâna întinsă. Paşii contelui se mărunţiră. Machidon îl văzu ducând mâna la spadă şi le făcu vânt celorlalţi.

Ascuţişurile lui Saint-Lô chemau toate luminile nopţii. Cumaşii se azvârliră vultureşte, dar sabia lui Filip D'Antin le curmă iuteş bărbăţia. Patru dâre sângerii îşi făcuseră vad pe obrajii terfegoşilor.

— Ăsta-i sigiliul meu! rosti D’Antin surâzând drăceşte. La cel dintâi pas vă încrustez diata.

Cârjaliii băteau roată uliţa căutându-i spatele. Franţuzul lipi ulucile gardului apoi ţâşni cu amândouă armele roată. Pe degetele cumaşilor se ivi roua sângelui. Scăpară jungherele în tină. Ochiul norocos al contelui împungea.

— Închinaţi-vă, mişeilor!

Ridică sabia şi se frânse de mijloc gemând. Parul slobozit de Machidon îi dezmierdase, cu măsură, moalele capului.

Contele de Saint-Lô căzuse cu faţa în jos. Horbota de la mâneci şi piept, întinată de glod, părea acum o zdreanţă. Cârjaliii ciuliră urechile. Se auzeau paşi. Într-aceeaşi clipă, în cele două capete ale uliţei se iviră străjile alergând.

— Valea! suflă unul din tâlhari, încovoindu-şi spinarea gata să se mistuie în întuneric.

Machidon îi puse mâna pe umăr.

— Rămâi pe loc, Prisparule! Priceperea în mânuirea jungherului ţi-am văzut-o. Neghiobia ţi-o aud. Priveşte în jur.

Oştenii veneau în potcoavă, cu gând să-i împresoare. În stânga şi dreapta podului se afla mlaştină vicleană, unde după zece paşi piereai înghiţit de mâl.

Haita tâlharilor căuta scăpare rotindu-şi ochii năpădiţi de sânge. Ilie Machidon se apropie de suliţele străjerilor ţinând la vedere balabanul de argint. Şopti:

— Slujbă domnească!

Oştenii se îndepărtară fără cuvânt. Prisparu îşi alungă repede spaimele, zâmbind cu înţeles.

— Fiertura asta miroase bine, dar dă lesne în foc…

— Îi poţi stăpâni clocotul dacă înnozi zdravăn baierele limbii. De una vreau să te încredinţez. Nu pentru asemenea ispravă o să vă înalţe armaşul capetele în vârful parului. Despuiaţi-l!

Lotrii se puseră pe treabă. Scoaseră mantia franţuzului, îi traseră ciubotele, avură de furcă oleacă cu cei patruzeci de bumbi de la vestonul de catifea, sfâşiară nerăbdători

cămeşa subţire, pânza de paing. Degetele atinseră ghiulurile scumpe căutând pieziş spre Machidon. Slujitorul le dădu încuviinţarea din ochi şi-ntr-o clipită odoarele pieriră în brâiele ififlii.

— Noi ne-am săvârşit lucrarea, spuse în cele din urmă tâlharul.

— Aţi uitat bernevecii.

Prisparu săltă din umeri.

— De… după cum pofteşte domnia ta. Trebuşoara asta, atât cât mă ajută pe mine capul, seamănă a răfuială.

— Te ajută mai mult, terfegosule! Vrei să mă încredinţezi că nu mi-ai priceput rosturile. Străinul putea să vă răpună lesne. V-a însemnat numai pentru a vă dibui în ziua când ar pofti mărturia voastră. Iar în acea zi o să vă smulgă limba pentru a afla cine v-a tocmit.

— Spurcată treabă, îngână Prisparu.

Ilie Machidon cercetă straiele contelui. Găsi în şerpar un sul de pergament şi mustaţa prinse a-i tremura a zâmbet. Aruncă cumaşilor talerii juruiţi.

— Luaţi şi trenţele. Caii tâlhăriţi pasc malurile Bucureştioarei, iar drumurile lotrilor la ceas de primejdie trec prin Broşteni. Noaptea dă semne de moarte. Cine-şi preţuieşte căpăţâna la vărsatul zorilor, poate ajunge departe.

Lotrii înşfăcară straiele lui D’Antin şi fără alt cuvânt o luară la sănătoasa. Machidon începu să râdă. Îl înveselea straşnic priveliştea contelui rămas pe pod în izmene de muiere, din borangic, cu horbotă lată de-o palmă. Apucă măciulia bastonaşului şi o răsuci până se desprinse. Înlăuntrul vergelei de abanos nu se afla nimic. O învârti la loc şi târî trupul lui D’Antin în cotlon ferit spre a nu nimeri sub roţile vreunui rădvan. Bastonaşul îl depuse între mărăcini, unde ochiul cel verde al iscoadei îl putea lesne dibui. Franţuzul avea să prepuiască – cel puţin aşa dorea Radu Andronic – că fusese doborât şi jefuit de tâlhari.

Simţind şfichiuiala vântului de noapte, mila năpădi inima ţăranului. Smulse un snop de urzici, din cele iuţi la mânie, şi-l aşternu oghial peste trupul contelui de Saint-Lô.

* * *

Toate ispitele diavolului ţâşneau din ochii şi zâmbetul Marghioliţei. Genele lungi fluturau cu anume meşteşug aprinzând făclie poftele baronului, buzele răsăreau căpşuni înrourate pe obrazul gingaş. Ia străvezie, stropită cu fluturaşi de aur, despicată în potcoavă până pe umerii rotunzi, desluşea tulbure sânii negustoresei, dogoritori şi plini de neastâmpăr.

Uitase neamţul de caleaşcă, de Leopold, şi de pânzele ţesute cu D'Antin, de Dumnezeu şi de numărul cupelor deşertate. Marghioliţa grijea să-i fie pocalul plin şi să zâmbească ademenitor. Graiul nu i-l pricepea, dar după toate semnele, vorbele neamţului nu aşteptau răspuns.

Negustoreasa se ridica din vreme în vreme pentru te miri ce mărunţiş, şi-atunci ochii baronului se bulbuşau ouă răscoapte înfâgând suliţe în şezutul muierii. Şarpe viu sălăşluia în spinarea Marghioliţei, iar sub catrinţa de catifea florie coapsele săltau buiace. Piciorul mic, în papuc de marochin, măsura pas legănat. Asemenea mers de cadână îl vrăjea pe neamţ peste măsură. Nu văzuse frumoasele Stambulului priponite între zidurile haremului, iar la Viana, Paris ori în republicile italiene muierile călcau cocostârceşte din pricina vergelelor de oţel ce le cetluiau pântecele şi a încălţeilor ridicaţi cu o palmă din călcâie.

La porunca logofătului, negustoreasa turna fără să se scumpească din carafa cu vinars viclean, a cărui putere o temeau până şi beţivani încercaţi ca Fărcăşan sau Negoescu. Rădiţa şi soră-sa Agripina priveau înlemnite ca la panoramă rostuirile nepoatei. Nu fusese, har Domnului, nici

Rădiţa icoană în biserică, dar abia acum pricepea că trăise de prisos.

La celălalt capăt de masă, oaspeţii rămaşi sfâşiau trei curci îndopate cu coconare, fără a mai lua aminte în stânga sau dreapta. Ioniţă, gând în gând cu Negoescu, Stroe şi armăşelul, chibzuia să aducă lăutari. Grecul adormise de mult.

În cele din urmă, capul baronului căzu răpus pe masă. Marghioliţa, încrucişându-şi privirea cu a logofătului, desprinse încet bastonaşul din mâna însomnurată.

— Nu zăbovesc mult, suflă boierul. Cu orice chip nu-i îngădui să se trezească. Înainte de-a deschide ochii, cupa să-i fie la buze. Mă bizui pe tine, Marghioliţă!

Îşi răsuci spatele spre a feri privirea crâşmăriţelor şi scoase măciulia bastonaşului. Îl răsturnă zgâltâindu-l uşor şi trei suluri subţiri de pergament îi căzură în palmă. Înapoie scula Marghioliţei.

Negustoreasa ascultă tropotul calului şi se întoarse zâmbind la masă. Agripina îi citi lucoarea diavolească din ochi.

— Satana! şopti, făcându-şi semnul crucii şi intră înfricoşată în cuhnii.

Greu la deal cu boii mărunţi, moş Pahomie! Te-ai rupt din crivat pe rouă nescuturată, de-amu s-a împământenit dimineaţa şi tot n-ai depănat cărăruia. Apăi să-ţi spun eu: nu anii, ci pântecele cel rotund peste măsură poartă vina. Ia fă-i mătăluţă un sfârâiac de bine şi supune-l pustietăţii!

…Îs numai aburi, dar se cheamă c-am ajuns. Mă prăval pe stâncă şi-mi slujesc obrajii cu un cearşaf de băsmăluţă… Aşa! Buruiana muntelui leapădă mireasmă sănătoasă, vânticelul a deprins dulceaţa căldurii. E tare bine! În vale, zidurile conacului zugrăvesc patru laturi albe, toate deopotrivă. Stogurile de fân se înalţă cuşme într-o coastă, pe tăpşanul dat cu verde, codrii cetluiesc luminişul aşezării cât bate ochiul.

Cugetul cerului se arată împăcat căci nici o zdreanţă de nor nu-l căzneşte. Întorc capul spre Munţii Vrâncioaiei. Prăvălişurile năpădite de sihlă născocesc răcoare cuminte. Din adâncurile nedeprinse cu pasul omului, urcă băbeşte o ceaţă nătângă. Nu se aude decât umbletul greierilor buiaci…

Adun frumuseţile cu ochii, cu nările, cu gura deschisă, bucuria îmi împânzeşte privirea.

Mai îngăduie-mă, Doamne, nu mă chema la tine!

Alături, într-o bortă tăinuită a muntelui, şi-a statornicit schimnicul Daniel singurătatea în acele vremuri moarte de mult. O stâncă netedă i-a slujit de masă, alta mai măruntă de scăunaş. Scot cartea cuviosului Ilarie şi-l rog pe bunul Dumnezeu să-mi învrednicească drumul.

Aflând că una dintre moşiile noului domn Constantin Brâncoveanu se cheamă „Vai-de-ei“, târgoveţii cei mucaliţi ai Bucureştilor au şi născocit voroavă de duh: Până acum a fost Vai de ei, de-acu’ e vai de noi…

I-a cam strujit Vodă de gălbejori, dar vorba secretarului florentin al Măriei Sale, cu socoteală, fără a-i face să ţipe. Pe lângă megieşul său, Gheorghe Duca, acel tejghetar arvanit ajuns domn al Moldovei, carele dăduse palancă ţara de pământ lăsându-l pe bietul creştin numai în straiele de la botez, Măria Sa se dovedise prunc blând, poruncind biruri cu chibzuită cumpătare. Douăzeci şi cinci de ani Valahia a dus trai liniştit, neamţul poftalnic de pască românească s-a mulţumit cu mămăliguţa dumnealui, turcul a fost îmbrobodit la ochi, mai dihai ca moşneagul cu muiere tânără, de nu ştia sărmanul cum îl cheamă pe nume.

Vodă dobândise de la Stanca Cantacuzino, maica Măriei Sale, ştiinţa vicleşugurilor, iar de la unchii săi, ochiul cel limpede trebuincios domnitorului unei ţări mărunte aflate la poalele marilor împărăţii. Vulpea n-a răcnit la elefant că-l mărunţeşte, nici fapta ursului n-a suduit-o gata să-l păruiască, ci şi-a îndulcit limba păcălindu-i fără istov. Pilda

aceasta s-a înscăunat temeinic în cugetul Măriei Sale, scăpând Valahia de la multe necazuri.

Venise de-acasă cu părăluţe bune în moşii şi acareturi şi le-a înmulţit luându-şi muiere pe nepoata lui Antonie Vodă. Fiică-sa, domniţa Maria Brâncoveanu, măritată cu domnul Moldovei, ştia, se vede treaba, numărul galbenilor aflaţi în punga lui Vodă Constantin când îşi căina bărbatul mazilit zicând că „va pune taica pungă de pungă din Stambul până în Bucureşti şi tot ne vom întoarce!“

Ştia el şi turcul câte ceva, căci nu degeaba l-a botezat Prinţul aurului.

Ca să-ţi faci un gând domnia ta, frate cetitorule, despre averile fără de seamăn ale Măriei Sale, să cetim împreună foaia de zestre a domniţei Stanca, măritată cu Radu, fiul lui Iliaş Vodă al Moldovei:

„O cunună cu diamanturi, un left tot cu diamanturi, şi trei picioare mari de smaragd, cinci perechi de cercei cu diamanturi, smaragde, rubine şi bălaşe, trei perechi de brăţări, nouă inele, toate cu pietre preţioase, douăsprezece şiraguri de mărgăritare mari, două lanţuri de aur de câte cinci sute de grame fiecare, o învălitură de cap cu acele ei, o salbă de patru sute de galbeni, trei sute bani de cap cu lesă de mărgăritare, zovon cu trei sute de galbeni, treizeci de ii ţesute cu fir, cu sârmă, cu mărgăritare şi şireturi, opt dulămi cu samur, cu pântece de râs şi bumbi de diamanturi, de rubine şi mărgăritare, paisprezece rochii cu sponci de aur, cu diamanturi, şi cu gurile de mărgăritare, puzderie de oghialuri şi cearşafuri cu flori de fir, covoare de mătase, oglinzi cu pervazurile de argint, talere şi tipsii, solniţe şi furculiţe din argint cu lucrătură, un cal de ginere, caretă cu şase telegari, rădvan cu şase telegari, patru sute de oi cu miei, patruzeci de boi de plug, treizeci de vaci cu viţei, douăzeci de iepe cu mânji şi armăsari, o sută cincizeci de mătci de stupi, moşiile Simianii, Scărişoara, Clanţa, Ţiganii, viile de la Piteşti şi Schiau, case de piatră în Bucureşti…“

Socoteşte, rogu-te, că Măria Sa avea unsprezece odrasle şi mai socoteşte peşcheşurile cele mari împinse turcului, socoteşte cheltuielile pentru ctitorii şi câte şi mai câte...

Deosebita şiretenie a Măriei Sale s-a dovedit şi în căpătuirea domniţelor. Pe Duca al Moldovei l-a cuminţit vârându-l sub imineul domniţei Maria; gura cea rea a lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, mare dragoman la Poartă, a astupat-o dându-i de nevastă fiului său Scarlatache pe domniţa Ilinca.

Stolnicul Cantacuzino, unchiul Măriei Sale, uimise Evropa cu născocirile în treburi de taină, iar sfaturile sale nu-şi găseau pereche în înţelepciune. Măria Sa şi-a suflecat dară mânecile şi s-a apucat să gospodărească Valahia. A chemat întâi o mână de băietani mai bogaţi la minte, le-a umplut buzunarele cu aur să aibă de cheltuială prin şcolile Romei, Vianei, şi chiar ale îndepărtatului Paris, juruind că le rupe urechile dacă se ţin de blăstămăţii.

Alte parale le-a rânduit Măria Sa pentru învăţăceii Academiei Domneşti de la Sfântul Sava, poruncind dascălilor să le desluşească cu vorba şi nuiaua fizica pământească, pildele cugetătorilor greci din vechime şi altele asemenea taine de mare trebuinţă. D-apoi aurul vărsat pentru bibliotichii deschise tuturor cunoscătorilor de buchii, d-apoi pentru tiparniţe, d-apoi pentru şcoala de pietrari a lui Vucaşin, şi de zugravi a lui Pârvu Mutu, d-apoi pentru ctitoriile care împânziseră Valahia acelor vremi?

Om subţire, cu gust ales, Măria Sa a trudit fără odihnă să statornicească arhitectura cea nouă, a ridicat bolniţe, a podit uliţe, a întocmit străji de noapte, a rărit cetele de prădalnici.

Îndată ce Viana i-a îndemnat pe românii din Transilvania mai cu vorba cea dulce, mai cu pumnii, să se grămădească sub anteriul Papei de la Roma, Măria Sa a înălţat în Sâmbăta de Sus o mănăstire şi o biserică în Făgăraş spre a-i ţine pe acei români aproape de credinţa lor strămoşească.

Şi l-a mai trimis pe tipograful Mihai Ştefan la Alba Iulia să scoată cărţi în limba valahilor.

Mărturie despre osârdia întru frumos a Măriei Sale Vodă Constantin stau astăzi palatele ridicate la Mogoşoaia, Doiceşti, Potlogi, Târgovişte şi Obileşti, giuvaiericale născocite în piatră şi lemn. Frumuseţile Mănăstirii Horezu iscă şi astăzi lăcrămiţă de bucurie în ochiul călătorului. Pomelnicul înfăptuirilor brâncoveneşti se cere întocmit într-o carte nouă.

Am să-ţi mai spun numai una, frate cetitorule, iar după ce ţi-oi spune-o, te las. În vreme ce Ludovic al Franciei şi boierimea dumnealui se scărchinau năpădiţi de rapăn, meşterii săpunari înşiraţi pe malurile Bucureştioarei nu pridideau să ţină piept târgoveţilor şi curtenilor valahi, iubitori de curăţenie. Acel vodă al franţuzilor mânca pilafuri şi alte bucate, ghiorlăneşte, cu degetele, fără să aibă ştiinţă la ce foloseşte furculiţa aflată pe masa Măriei Sale, Constantin Vodă Brâncoveanu.

Iaca aşa! Să se ştie!

Capitolul V

GRIJILE MĂRIEI SALE

Logofătul Andronic ocoli intrările cele mari ale palatului şi se opri la portiţa dosnică din stejar cu ferecături de fier nemţesc, păzită de doi tuhfeccii şi un deliu. Deşi slujitorii îl cunoşteau, trimiseră după căpitanul seimenilor, care avea poruncă din partea stolnicului să-i lase intrarea slobodă şi să-l petreacă la orice ceas în cămările de taină ale Cancelariei Negre.

Se aflau în celălalt capăt al palatului şi urmau să străbată divanul cel mic, apoi spătăria cea mare, pe ai cărei pereţi sticleau în negura destrămată de al doilea cântat al cocoşilor buzdugane, hangere, spade turceşti şi de Toledo, iuţi, sprintene, cu limbă suleagă. Ocoliră vistieria vegheată de arnăuţi. Başciohodarul împinse scrinul dintr-o ocniţă, dezvăluind o hrubă tainică luminată de făclii care-şi croia drum pe sub odăile grămăticilor ce trudeau şi noaptea.

Radu Andronic păşea în urma căpeteniei, trăgând cu urechea la zgomotele din palat. Se auzeau ciubotele străjilor, ţipetele păunilor din grădina domnească, rar şi de departe, horcăit iscat de vis rău în chiliile osândiţilor.

Seimenul se opri dinaintea unei uşi chindisite în lemn, căută cheia în colanul care îi încingea braţul şi descuie fără zgomot broasca săturată cu ulei de candelă. Pătrunseră în judecătoria criminalicească, iar de-aici, în sala cea mare unde se afla scaunul domnesc iscat din aur, argint şi catifea

purpurie cu ciucuri din terţei. Tot auriţi erau şi hultanii de la pajura lui Vodă, ciopliţi în pântecele bolţilor.

Radu Andronic se prelinse pe lângă zidurile întunecate. Nimeni n-avea învoire să intre în sala tronului fără îngăduinţa Brâncoveanului. Porunca era acum înfrântă căci altfel, urmând drumul obişnuit, a doua zi ar fi ştiut tot palatul că logofătul de taină Radu Andronic fusese întâmpinat de Vodă pentru treburi de mare însemnătate, vezi bine, la trei ceasuri după miezul nopţii.

În mintea stolnicului Cantacuzino tainele se bucurau de deosebită cinstire. El născocise broaştele înecate în untdelemn, tălpile de pâslă pentru slujitorii de la cămările lui şi ale domnului, ascunzişurile oarbe – scorburi de copaci ori anume şipci de la anume poduri din târg – unde iscoadele îşi lepădau veştile spre a nu-şi vântura chipurile la Curte.

Era om ascuns unchiul lui Vodă. Se înveşmânta neguros, după cum neguroase îi erau şi tainele, surâsul nu-i înflorea niciodată pe buze. Luneca nălucă, ivindu-se din fund de cotlon, nici măcar pruncii ori muierea nu-i auziseră glasul, altcum decât molcom şi plin de stăpânire. Boierii se cutremurau sub privirea lui adâncă şi pătrunzătoare. Nu se afla taină în Valahia, iar la cancelariile Evropei se aflau şi mai puţine, despre care să nu capete ştiinţă. Avusese boierie măruntă – stolnic – şi zădărnicise mereu dorinţa lui Vodă de a-l înălţa la altă dregătorie mai de soi. A trece neînsemnat îi era dorinţa, singura în care nu izbândise.

Urcând scara de marmură îngustă şi şerpuitoare, Radu Andronic ajunse în pragul cămărilor domneşti. Zgomotul paşilor murea pe covoarele moi Sileh şi Bachtiar, candele din sticlă roşie şi albastră răsuflau lumină tulbure la poalele icoanelor mari. Logofătul cunoştea odăile rânduite după gustul lui Vodă. Fiecare păstra altă culoare. În cămara ghiurghiulie, cu pereţii înveşmântaţi în ghiordezuri, se aflau trei amfore mari de argint primenite în orice zi de slugi doar cu trandafiri sângerii; în odaia albastră ori ca mierea,

cu icoane de aur, covoare de Brussa şi coloane de chihlimbar şi topaze spânzurând în tot locul, stăpâneau flori mărunte în văscioare de cleştar, în încăperea chitaezăă toamna năvăleau crizantemele cele mari, ruginii. Măria Sa îndrăgea giuvaiericalele născocite de mâna meşterilor şi a pământului.

Încă o odaie şi avea să se afle în faţa domnului. Fustaşii îşi descrucişară suliţele lăsându-i slobozenie.

— Ciudat, rosti stolnicul Cantacuzino. Contele bate în două rânduri drumul Moscovei, calcă hotarele padişahului, apoi cârmeşte spre Valahia într-o singură vară. Dragostea dovedită Ţării Româneşti pare să aibă rădăcini vechi. Saint-Lô poposeşte pentru a treia oară în târgul Bucureştilor. Îşi aţinti ochii pe hartă poftorind pe gânduri: Ciudat!

Vodă se opri cercetându-i chipul.

— Drumul către coroana Spaniei e întortocheat.

— Numai că umbletul s-a sfârşit.

— Ai ştiinţă despre diata lui Carlos?

— Am, doamne. Riga şi-a poruncit urmaşul socotind că nu mai apucă răsăritul. Vracii au izbutit să-i aţâţe vlaga pentru puţină vreme, dorinţa însă şi-a răsuflat-o.

Ochii bulbuşaţi ai Brâncoveanului sclipiră. Îşi trecu degetele prin barba castanie apoi peste obrajii uscăţivi.

— Leopold?

— Nu, strănepotul Bourbonului: Filip, duce de Anjou.

— E bine, oftă Vodă. Dobândind scaunul Spaniei, Habsburgul dobândea nu una, ci douăzeci şi două de coroane. Arătă pe hartă: Sardinia, Sicilia, regatul Neapolelui, Milanul, Ţările de Jos, jumătate din America, cu minele din Peru şi Mexic, ţinuturile din Africa… Le-ar fi urmat Valahia şi Moldova trase de aţă. Nu-mi plac principii din cale afară de puternici… Cine ţi-a trimis vestea?

— Valetul cardinalului de Brebeuf, mâna dreaptă a Papei. La ceasul acesta, nouă făpturi din Evropa cunosc diata. Dar mâine?

Ochii întunecaţi ai Cantacuzinului cercetară departe, străpungând zidurile rotunde.

— Vâlvătaia va mistui curţile crailor înainte ca principele Carlos să se deprindă cu cripta unde are să aştepte judecata din veac. Leopold asmuţit de Wilhelm al Oraniei, vrăjmaşul neînduplecat al Bourbonului, va bate război asupra Franciei şi Spaniei. Diata lui Carlos e piatra de amnar pentru pulberăriile Evropei…

— Străinii s-au lăsat greu citiţi, logofete! Aşteptăm de mult, spuse Vodă, scurtându-i închinăciunea.

Radu Andronic îşi astâmpără zâmbetul. În privirea Brâncoveanului ardea nerăbdarea.

— Filip D’Antin a simţit primejdia, doamne. Unsprezece ceasuri şi-a învârtit ochiul norocos căutând clapcele zaiafetului. Neamţul e dârz la petrecere şi doar farmecele Marghioliţei au izbutit să-i vină de hac. Acum horăie într-o crâşmă din mahalaua Calicilor spre bucuria lui Ioniţă Fărcăşan. O zi şi-o noapte s-a străduit să-l doboare cu bărbăţia ulcelelor deşertate.

— Hm, zâmbi Vodă, din pui de cuc nu faci jupâneasa cloşcă. Bezmetic a fost şi boier Zaharia, dar fecioru-su se îndeasă să i-o ia înainte. Clopotele de la Scaune au semănat spaima în tot târgul. Frumoasă ispravă!

— Eu l-am îndemnat la asemenea ispravă, Măria Ta, spre a da prilej franţuzului să se apropie de baron.

— Rămân, oricum, destule la răboj. Chibzuiam a-l surghiuni la Snagov, dimpreună cu Negoescu, spre a-şi astâmpăra mişeliile, dar mi-e că într-o săptămână păgânii fac din sfântă mănăstire crâşmă de drumul mare. Nu vreau să-mi îngreunez cugetul cu blestemele cuvioşilor monahi. Vorbeşte, logofete, ce-ai izbândit?

Boierul se apropie de masă şi lepădă pergamentele sclipuite din bastonaşul lui von Blaremberg. Istorisi fără ocolişuri întâmplările, în vreme ce stolnicul sta adâncit asupra zapiselor.

— Înţeleg că răgazul ne e scurt, spuse Vodă.

Logofătul săltă din umeri cu zâmbet.

— După cât a deşertat în el, s-ar cuveni să doarmă ţeapăn până la asfinţit. Neamţu-i însă făptură vârtoasă. Oricum, Marghioliţa îl veghează cu ispitele şi pocalul plin, gata să i-l poarte la buze.

Stolnicul îşi ridică ochii neguroşi.

— Prepuielile nu ne-au înşelat, doamne. D'Antin e hain lui Ludovic. Se află în slujba nemţilor. Iată dovada necredinţei sale!

Despături pergamentul răsuriu, bătându-l uşor cu latul palmei.

— Aici, desluşi, se află toate tainele oştirii franceze. Bourbonul îşi poate înfrunta vrăjmaşii cu 125 de mii de pedestraşi şi 47 de mii de călăreţi, dragorii, husari şi carabinieri. Are de asemenea sub poruncă 5 mii de tunari. Căpeteniile steagurilor din Auvergne, Champagne şi Normandia se află îndatoraţi cămătarilor olandezi şi pot fi lesne ispitiţi. Acest D'Antin e iscoadă pricepută. Îi descâlceşte Habsburgului armele noi născocite de mareşalul Vauban, o anume puşcă şi o spangă ce poate fi adăugită flintei – baionetă – dar nu uită să-i ştiricească şi numele ibovnicelor ducelui de Vendôme şi ale lui Villars, generalii cei mai însemnaţi ai lui Ludovic, acum, după moartea lui Turenne şi a lui Conde.

— Când livada e stricată de omizi nu temi grindina, spuse Vodă.

Săltă pergamentul apropiindu-l mult de ochii castanii. Moştenise vederea scurtă a bunicului său, vornicul Preda Brâncoveanu; coconii, Beizadea Ştefan, domniţele Stanca şi Bălaşa, călcau pe urmele aceluiaşi beteşug. Se străduia să desluşească semnele franţuzului care-i trimitea principelui Leopold rânduiala unei fortăreţe îngropate, altă născocire a lui Vauban.

Nemţii şi englezii lui Wilhelm, înfrânţi la Steinkerque, Neerwinden şi Fleurus, îi spuneau *hotar de fier*. Şi pe bună dreptate. Forturile lui Vauban iscate mai cu seamă în

meleagul de miazănoapte, unde Franţa n-avea apă ori munte care să-i apere hatul, se dovediseră de netrecut.

Era în firea stolnicului să nu-şi arate uimirea pentru veştile de preţ. Pomenise de baionetă, logofătul îşi tipărise bine cuvântul în minte, şi fortăreţele lui Vauban cu glas molcom, chip şi degete liniştite. Nimeni, nici măcar nepotul său, Vodă Brâncoveanu, nu-şi amintea întâmplare care să-i fi zdruncinat cumpătul. Radu Andronic însă avusese prilejul în drumurile sale să stea la sfatul unor lefegii leşi din oştirea nemţească. Li se ridica părul măciucă istorisind despre hotarele lui Vauban îngropate adânc în pământ. Pedestraşii pieriseră cu miile, flămânziseră săptămâni de-a rândul cercând să străpungă întăriturile, să ocolească capcanele, să găsească punţi pentru şanţurile cu apă şi foc. Cine trecuse pe acolo nu se mai temea de iad. Orânduirea fortăreţei ce se afla acum în mâna Brâncoveanului, putea fi dar nepreţuit pentru Leopold şi prilej de spaimă mare la Curtea Bourbonului.

— Baionetă… rosti pe gânduri domnul. Dacă oamenii ar depune numai jumătate din silinţa şi osârdia lor pentru născocirile morţii spre a trăi în bună înţelegere…

Stolnicul clătină capul.

— N-ar fi oameni, ar fi îngeri.

— Baioneta mareşalului de Vauban, apropie-te, logofete, şi cerceteaz-o, îmi aminteşte de nodul din Frigia spintecat de împăratul Alexandru. Jungherul aninat la flintă ţine loc suliţei. Cu o singură armă, oşteanul săvârşeşte două lucrări. Muşchetarul e totodată şi suliţaş, luând-o astfel înaintea călăreţului. Râse încetişor: După ce sunt scornite, marile plăsmuiri par la îndemâna oricărui prunc.

— Uimirea adaugă mult unei născociri, spuse încet Radu Andronic. Dacă taina e bine păstrată, o armă nouă îşi înzeceşte puterile pe câmpul de bătaie. Acolo, oamenii n-au vreme să chibzuiască. O iau la sănătoasa, încredinţaţi că au de-a face cu plăsmuirile diavolului.

— Ce cuprind celelalte pergamente? întrebă Vodă.

— Numărul oştenilor otomani şi ruşi, doamne, precum şi locurile unde adastă feluritele steaguri, fregatele muscalilor din Azov şi Baltica. 40 de mii de muscali, ştiriceşte D'Antin, va azvârli ţarul la Narva, în focul luptei, chibzuind a-i răpune pe suedezi şi a le reteza din ifose. Baltica, ajunsă un iaz suedez, sau tranşeea cetăţii suedeze după cum se semeţea regele Gustav Adolf acum vreo 80 de ani, i-a alungat somnul Ţarului Petru... Alături de rus, vor sta meleagurile supuse cu sabia de vikingi: Finlanda, Ingria, Carelia, Livonia, Estonia, Stralsundul şi Pomerania de Apus. Carol al XII-lea îi înfruntă cu nouă mii de oameni şi înţelepciunea celor 18 ani abia împliniţi... Dumnezeu, spune o zicală a vechilor fenicieni, e de partea celui mai puternic, diavolul se sileşte pentru cel mai viclean... Mişelia lui D'Antin poate aduce folos cu dobândă sultanului Mustafa şi lui Leopold. Hm, iscoadele chiorului, de la Stambul, se pot măsura întru totul cu ale tale, doamne. Cifrăria oastei otomane este aidoma cu cea de care avem şi noi cunoştinţă.

— Nu însă şi Habsburgul, după cât se vede, rosti Brâncoveanu apăsând cuvintele.

Stolnicul îi azvârli privire iute. Logofătul pricepu că unchiul şi nepotul fuseseră într-un gând.

— Ai chibzuit bine, doamne. Leopold nu cunoaşte puterea osmanlâilor şi nu noi ne vom osteni a i-o ştirici. Cu îngăduinţa Măriei Tale, aceste pergamente nu vor ajunge la cancelaria imperială. Nu râdem înhămaţi la hamul Islamului, vom plânge însă amar trudind la cel nemţesc. Veştile sosite din Transilvania, aflată abia de câţiva ani sub stăpânirea Habsburgului, înfricoşează. Nemţii nu se mulţumesc doar cu ţarina şi avuţia supuşilor, vor să le betegească şi credinţa strămoşească, silindu-i cu şiretlic şi urgie a se închina Papei.

Logofătul Andronic îşi sugrumă zâmbetul înainte de a-i fi răsărit pe chip. Faptele stolnicului nu tălmăceau credinţa sa în Dumnezeu. Dragostea pentru Cristos, câtă o fi avut, şi-o lepădase pare-se de mult, în anii tinereţii, căci nu din gând

creştinesc îşi răpuse fratele, Şerban Vodă, spre a-şi ridica în scaun nepotul. Se deprinsese a rosti asemenea vorbe pentru urechile străine, găsind tâlc pios hotărârilor sale. Cu trei ori patru ani în urmă, când turcul nescărmănat încă de ruşi la Azov se arăta peste măsură de puternic, n-ar fi şovăit să trimită pergamentele la Viana, vorbind despre îndatorirea unei ţări creştine de a sări în ajutorul alteia, împotrivindu-se după putinţă vrăjmaşului păgân. Şi aceleaşi cuvinte le va rosti, poate, peste câţiva ani când neamţul vlăguit ar trebui rezemat spre a păstra în cumpănă balanţa Evropei.

Rostul unor asemenea vorbe îl ştia şi Brâncoveanu. Îşi cunoştea unchiul şi cu greu şi-ar fi închipuit sfetnic care să-l slujească cu mai multă vrednicie. Potecile lor mergeau alături, izvodeau însă din gând deosebit. Ţelul Cantacuzinului fusese dintotdeauna puterea, o putere ciudată, fără cucă şi caftan domnesc, lipsită de fală. O putere neguroasă care îndrăgea cotlonul doselnic şi zapisele de taină, despre care adeseori paginile de letopiseţ nu glăsuiesc. Când, după moartea lui Şerban Vodă, bucureştenii îl poftiseră în scaunul Munteniei, stolnicul se lepădase cu hotărâre de asemenea cinste.

Stăpânii unei asemenea puteri alcătuiesc istoria, urmaşii abia le statornicesc locul şi hramul, şi doar simţământul tulbure încercat dinaintea unor astfel de făpturi ridică punte peste veacuri. Stolnicul fusese dregător de seamă a doi domnitori, avea să fie şi pentru al treilea, fără ca Brâncoveanu ori Radu Andronic s-o prepuiască în noaptea aceea aromată de Florar. Niciodată însă nu va dezvălui semenilor alt chip decât acela de cărturar de seamă al vremilor sale.

Vodă Constantin îi preţuia mintea iscusită, viclenia, mlădierile de şarpe în dedesubturile politichiei, harul hărăzit doar aleşilor de a vedea limpede peste zăplazul anilor. Îl adumbreau însă cugetul uscat al stolnicului, inima împietrită ce-l mâna către împlinirea ţelurilor fără a ţine

seama de jertfe. „E un cinic“, spusese cu ani în urmă în graiul lui, la Padova, bailul Giustiniani.

Spre deosebire de Cantacuzin, frământat doar de înfăţişarea politicească a supunerii Transilvaniei de către Leopold, pe Vodă îl mâhneau năpastele îndurate de români, chibzuia şi cu sufletul, nu doar cu mintea, la ce avea să însemne strădania papistaşilor de a le strâmba credinţa. Oamenii se vor pune de-a curmezişul, temând urgia şi blestemul cerului pentru a se fi rupt de biserica lor. Aveau să curgă multe lacrimi şi sânge pentru ca românii din Transilvania să se învoiască asupra unor lucruri neînsemnate, dacă stăteai să chibzuieşti. Consiliul de la Florintia statornicise deosebirile dintre Biserica răsăriteană şi cea apuseană. Pentru a-ţi vedea liniştit de rosturile tale pe meleagul de dincolo de Carpaţi, era de-ajuns să te închini Papei, părintele tuturor creştinilor, să nu temi doar iadul, ci şi purgatoriul, la sfânta cuminecătură să nu ţii seama dacă pâinea e dospită ori nu, să îngădui Sfântului Duh a purcede şi de la Fiul.

Doar câteva minţi alese, îşi zise Brâncoveanu, vedeau însă dincolo de aceste patru porunci străduinţa de a-i înjuga pe români la carul imperiului. Cine îşi uită credinţa îşi uită lesne şi strămoşii. Urmând acelaşi drum, grăind altă limbă şi deprinzând alte obiceiuri, nepoţii vor uita că sunt de un sânge cu valahii şi moldovenii, că pe ţarina unde şi-au întocmit bordeiul sunt stăpâni şi nu supuşi datornici.

Iar cel de-al treilea pergament aflat în bastonaşul baronului pomenea tocmai de cel mai primejdios dregător al lui Leopold, cu slujbă în Transilvania, care ţintea scurtarea ţinerii de minte a românilor.

— Pe acest Carol Neurautter, *missionarius castrensis*[{25}], spuse stolnicul, trimis al Vianei pe lângă generalul Rabutin spre a veghea la îndeplinirea politichiei lui Leopold, îl cunosc. E primejdios prin bogăţia minţii, prin îndărătnicia şi nemila ce le depune în săvârşirea unei porunci. Ochiul lui nu bate departe, de aceea vatămă cu atât mai vârtos.

D’Antin îi hotărăşte zi şi loc de întâlnire la Paris între 7 şi 11 ale lui Cireşar. Înainte de a-şi depune numele pe carte, adăugeşte: *„Fii cu luare-aminte şi nu te pripi în hotărâri. Voi nu ştiţi nimic despre români.“* Slovele din urmă, desluşi stolnicul lepădând pergamentul, sunt chenăruite cu cerneală roşie.

Logofătul şi Brâncoveanu săltară într-aceeaşi clipă capetele, în ochii şi glasul lui Vodă pâlpâia tulburarea.

— Ce tâlc încredinţezi acestor vorbe, stolnice? Par a vesti primejdie mare românilor din Transilvania…

— Aşa gândesc şi eu, doamne… Filip D’Antin îl cunoaşte pe misionarul Neurautter şi-l preţuieşte ca pe o unealtă, însă pentru judecata lui nu are aceeaşi cinstire. Iar românii căzuţi în năpastă sunt vrăjmaşi de temut. Cred că la aceasta s-a gândit… Vom mai chibzui şi noi până vom dovedi mijlocul de a da reazăm năpăstuiţilor. Dacă Măria Ta îngăduie…

Se opri ţintind chipul Brâncoveanului. Vodă îşi trecu degetele peste fruntea însemnată de ani.

— Spune, stolnice.

— S-ar cuveni ca pergamentele ce cuprind tainele oastei muscăleşti şi otomane să nu părăsească această cancelarie. Zapisul despre oştirea Franciei să-l înapoiem lui Ludovic, nu înainte însă ca grămăticii noştri să facă copie aidoma după fortăreaţa şi flinta cu şpagă a lui Vauban. Logofătul va întoarce în bastonul baronului doar cartea lui D’Antin către misionarul Neurautter.

Cantacuzinul aşteptă încuviinţarea lui Vodă, apoi zgâlţâi clopoţelul de argint, căci îi plăcea să-şi tălmăcească fără zăbavă gândul în faptă. În prag se ivi barba înspicată a unui grămătic. Stolnicul îşi slobozi în şoaptă poruncile şi îi înmână pergamentul. După ce uşa se închise, Brâncoveanu îşi aţinti privirea în ochii Cantacuzinului.

— Desluşind lui Ludovic trădarea contelui, spuse Vodă, Etienne de Tournon, prietenul Valahiei, îşi va păstra capul pe umeri şi cinstea neştirbită.

— Îmi fac de asemenea nădejdi că Bourbonul nu va pune stăvili solului Măriei Tale de a se strecura în preajma lui D'Antin şi a misionarului la ceasul întâlnirii, ci dimpotrivă, îi va netezi cărările. Iar acel sol, dacă se va dovedi iscoadă iscusită, poate afla planurile Vianei.

— Cui chibzuieşti să încredinţăm slujba?

— Dacă Măria Ta nu se împotriveşte, rosti încet stolnicul, va pleca la Paris logofătul Andronic, urmând ca trebuşoara de la Stambul s-o săvârşească altcineva.

Brâncoveanu îşi muşcă buzele. Jupâneasa Irina va avea acum prilejul să ocărască pe săturate. „De ce nu-şi trimite Vodă odraslele lui să despice drum vrăjmaş? Pe beizadea Ştefan îl corcoleşte, zici că-i ou moale, iar fecioru-meu, rob tocmit cu anul… Daniile domneşti, plata şi răsplata nu-mi fac trebuinţă! Hm, moşie nouă şi cruce proaspătă la căpătâi!“ Cârtelile şi le slobozea armăşoaiei Maria Ştirbey, prin mijlocirea căreia ajungeau fără zăbavă în cămările doamnei Marica.

Cu dragă inimă ar fi trimis Măria Sa alt slujitor în Francia. Avea iscoade bune, dar nici una cu vlaga şi mintea logofătului. Descăpăţânarea vicontelui de Tournon era hotărâtă peste douăzeci şi trei de zile. În acest răstimp, olacul trebuia să bată drumul până la Paris şi să-şi taie cale la Ludovic. Trimişii de seamă ai unor ţări evropene adăstau cu săptămânile spre a fi primiţi de Bourbon. Vodă îşi jucă degetele prin barba castanie, căutând spre Radu Andronic.

— Ce spui, logofete? Ar fi a treia slujbă în acest an pe meleag îndepărtat şi eşti slobod să te împotriveşti. La drum primejdios nu silim pe nimeni.

Cantacuzinul îl cercetă iute, apoi coborî privirea de gheaţă retezându-şi mişcarea de nemulţumire. Domnul îşi rosteşte porunca, nu întreabă, iar sluga – orice dregător, cât ar fi el de velit ori divănit, tot slugă la treptele scaunului rămâne – opinteşte a îndeplini.

Radu Andronic se închină.

— Caii şi slujitorul nu aşteaptă decât porunca Măriei Tale.

Brâncoveanu zâmbi atingându-i uşor umărul. Smaragdul tăiat fagure, nelipsit de la mâna stângă, fulgeră o clipă lângă obrazul logofătului, apoi îi poposi pe braţ.

— Ne bizuim mereu şi cu temei pe domnia ta, logofete. Vei pleca înainte de a însera… De cucoana Irina, adăugi cu surâs şi clipit vesel, va griji doamna. Cum nu cutez a mă arăta dinaintea jupânesei, căci prea îi hăituiesc feciorul, într-aceeaşi zi pesemne treburile mă vor mâna spre Mogoşoaia.

Radu Andronic îşi simţi chipul văpaie. Îşi aţinti privirea în covorul afgan, ţesut cu baibafir.

— Cu îngăduinţa Măriei Tale, mai am să adaug că slujitorul meu a dibuit în chimirul franţuzului o anume hartă.

O scoase din clapca ceapchenului şi o depuse după cuviinţă pe masă. Tipicul îngăduia doar patriarhului să atingă degetele lui Vodă, să-i înmâneze, orice ar fi fost, fără înconjur.

— E harta Ţărilor Române, şopti stolnicul şi fruntea limpede se acoperi de umbră. Aceste cruci însemnate cu plumbul dezvăluie locurile – târguri, sate, ţarină părăsită, branişte, ori rovină – unde dăinuie mărturiile despre obârşia românilor.

Radu Andronic istorisi sfârşitul preotului Cristea Mureşan din Alba Iulia, aşa cum îl aflase de la Ioan Singuru, şi interesul neamţului pentru letopiseţele transilvănenilor.

Brâncoveanu tresări. Se uită lung la stolnic cu teamă nefăţărită.

— Cartea lui D’Antin către misionarul Neurautter începe a-şi desluşi înţelesul. Primejdia-i mai mare decât o gândeam…

În Cancelaria Neagră se aşternu liniştea. Cantacuzinul îşi săltă chipul de ceară şi rămase nemişcat, cu privirea aţintită departe. Untdelemnul unui fanar osteni. Flacăra ridică braţ înalt apoi se stinse.

Frunzele şi-au prăpădit tinereţea cu picurişul fără să bag de seamă şi lunecă biruite de osteneală pe scara cerdacului. Hm, de-amu se cheamă că bate toamna... Strâng în brâie blăniţa de iepure, gândind să amăgesc vătămătura cea harnică, iar Niculăiţă îmi aşează pe umeri o cojoacă.

— Vine bălana, moş Pahomie!

— Vine, vine...

Sticlele născocite de nemţi spre a-mi rezema vederea s-au aburit. Întorc capul să nu mă citească ucenicul. Asupra chiliei apasă un vânticel şturlubatic izvorât din Munţii Vrâncioaei, lumina soarelui a dat în pârg. Oftez şi-mi hrănesc peniţa în călimară. Istoria părintelui Ilarie are darul să-mi stârnească în cuget zâmbet de împăcăciune.

Grijile Măriei Sale Vodă Brâncoveanu vor fi sporite aflând veştile purtate de scutierul nobilului transilvănean Gavril de Noţig. Spre deplina înţelegere a celor ce urmează, îngăduie-mi dară, frate cetitorule, să-ţi descâlcesc oleacă cărările istoriei. Domnia ta ai fără îndoială ştiinţă că Munţii Orăştiei erau socotiţi de bunicii străbunicilor noştri daci inima aşezării lor, şi mai ştii că împăratul Traian şi-a statornicit stăpânirea pe aceste locuri punând românilor piatră de temelie. Bun! Până aici cum s-ar zice e bine. Românii trăiau nestingheriţi, din Munţii Pindului în Carpaţii galitici, din stepa ucraineană în pustă. Anii prind să se scurgă cătinel şi odată s-au prăvălit puhoaiele păgânilor barbari. I-am mai bortit noi cu suliţa, după cum ne-au ajutat puterile, şi să nu grăim cu păcat, ne-au cam ajutat. Vitejiei românilor i s-a dus buhul până în îndepărtata Persie. Fazl-Ullah-Raşid, cronicarul, mărturiseşte cinstit papara pe care au mâncat-o tătarii. Când nu s-a mai putut, ne-am căutat adăpost în inima codrului până ce, într-o zi năpăstuită de blestem din veacul al Xl-lea, ungurii se apucă să îndese Transilvania în regatul dumnealor.

Ţine minte, rogu-te, frate cetitorule, că domniile lor se înrădăcinaseră în pustă numai de vreo sută de ani. Şi ca să-i bucure pe români, ce s-au gândit? Ia să le trimitem noi

plocon o mână de cavaleri teutoni, turnaţi în fier, o grămăjoară de nobili şi de secui. (Spre cinstea lor, secuii vor dovedi înţelegere şi dragoste pentru români, slujind cu râvnă în oştile lui Mihai Viteazul.) Pe urmele lor căutau izbăvirea acei ţărani unguri care n-au mai îndurat gârbaciul stăpânitorilor. Numai că gârbaciul îi va ajunge din urmă şi vor pătimi alături de celelalte seminţii, bogate în sărăcie, din Transilvania.

Nu trece multă apă pe Târnave şi nobilii urcă în crivatul creştinilor cu ciubotele încălţate. Ţăranul român şi cel ungur au răbdat cât au răbdat până le-a ajuns cuţitul la os. Au pus mâna pe coase, au suit Dealul Bobâlnei în Cireş ar leat 1437 şi le-au retezat semnele de bărbăţie. Na, că am pus-o de mămăliguţă fără apă! zice neamţul. Cum o cotigim, fraţilor? întreabă secuiul. Nobilul ungur îşi mângâia musteaţa pe gânduri. Au şuşotit între dumnealor cât au şuşotit, sfârşind prin a născoci diavolia botezată Unio Trium Nationum. Trebuşoara asta însemna cu alte cuvinte că pe pământul Transilvaniei numai trei seminţii de oameni se află: ungurii, secuii şi saşii, românii fiind îngăduiţi şi ei acolo...

Strigător la cer! ai să zici domnia ta, frate cetitorule, şi pe sfântă dreptate. Dar să vedem ce s-a mai întâmplat. La anul 1526, turcul scarmănă Riga Ungurilor la Mohacs şi-l lasă numai în cămeşuică, luând apoi Transilvania sub ocrotinţă. Şi vorba ceea, Dumnezeu nu bate cu parul. La 1687, Viana pune stăpânire pe Ungaria ca să simtă Buda şi Pesta gustul moarei de curechi. Oştile lui Leopold încep să ochească însă mai departe, măsurând lung Transilvania.

Şi şleahticilor le cam lăcrăma gura privind ţinuturile noastre de la hotar. Turcul, căpos şi el, s-a jurat pe sănătate că nu leapădă osul. De, curgea oleacă de parale şi bucate bune drept răsplată pentru grija ce ne-o purta.

Oştile lui Leopold au luat atunci drumul Braşovului sub cuvânt că au să le spună şalvaragiilor o vorbă-două... Neguţătorilor şi meşteşugarilor braşoveni li s-a părut

treaba deocheată şi-au pus mâna pe topoare, ispitind moartea hărăzită celor viteji.

În leat 1690, sultanul le-a făcut parastas de şapte ani ienicerilor hăcuiţi sub zidurile Vianei, a zis Doamne ajută! şi l-a înălţat principe al Transilvaniei pe Thokoly. Măria Sa Vodă Brâncoveanu i-a sărit în ajutor, au pus mână de la mână izbutind să-i mărunţească pe imperiali la Zărneşti. Numai că un an mai târziu, armiile Habsburgului se prăvălesc iarăşi victorioase. În 1691, Viana procopseşte Transilvania cu Diploma Leopoldină, un fel de pravilă ticluită după pilda turcilor. Ţara rămânea de sine stătătoare, supusă imperiului, cu domn pământean şi nişte dăjdii să-ţi iei lumea în cap nu alta.

Haraciul şalvaragiilor se dovedea floare la ureche pe lângă poftele Habsburgului, jugul de lemn fiind înlocuit acum cu cel de fier.

Leopold era, se vede treaba, ostenit de muncile câmpului, şi având de dezghiocat un sâsâiac de popuşoi, i-a uitat pe bieţii români care alcătuiau grosul. Şi iarăşi s-au umflat în pene Unio Trium Nationum. Şi-apoi vorba ceea, fereşte-mă Doamne de prieteni!

Oştile imperiale s-au bulucit în Transilvania sub poruncile generalului Rabutin de Bussy, zicând că au venit să ne apere de păgâni. Numai că dumnealor pofteau cele mai bune case, pofteau bucate cheltuielnice. În vremea asta, Leopold sugea ca din chişcă dedesubturile pământului nostru, numai aur, numai argint, numai aramă.

Biruinţa imperialilor la Zenta a cârnit nasul Vianei şi mai dihai. După împăciuirea de la Karlowitz, din 1699, turcul s-a cuminţit dând mână slobodă lui Leopold să facă ce-l taie capul în Transilvania.

Şi-apoi lasă-l pe neamţ în apele lui! În acelaşi an a slobozit a doua Diplomă, stup de capcane. Le-a juruit românilor marea cu sarea numai dacă se leapădă de credinţa strămoşească.

Încotro anume băteau gândurile neamţului ai să afli domnia ta, frate cetitorule, pătrunzând în odaia

chihlimbarie a Măriei Sale.

Capitolul VI

VESTITORUL

Olacul, scutier la Curtea nobilului transilvănean Gavril de Noţig, aşteptă neclintit până ce Brâncoveanu mântui de citit cartea. Panglicile negre ale peceţii rupte se împleteau cu degetele lui Vodă. Privirea scutierului zăbovi la smaragdul cât nuca, vestit în toată Evropa şi ale cărui ape domnul le cerceta în clipe de restrişte, la poalele caftanului de brocart chenăruite cu samur, scormoni cămara înaltă înveşmântată în piele aurie. Avea chipul pălit de soare, bărbia şi umerii obrajilor repeziţi înainte, zbârcituri adânci izvorâte din aripile nasului. În toate acestea, un ochi pătrunzător ar fi desluşit o uimire bine ascunsă. Uimire pentru belşugul de odoare al straielor şi al odăii luminate de un sfeşnic cu nouă braţe, ce înstăpânea între pereţi purpura dulce a soarelui în pârgul asfinţitului. Pe un gheridon scundac, cu marchetărie de fildeş, se afla o tipsie cu trei pere de aur. Dar buimăceala olacului o stârnea mai cu seamă făptura lui Vodă. Oare bărbatul acesta cu trup slăbiu, cu faţa ascunsă în barba arămie, retezată la rădăcina grumajilor, şi ochii bulbuşaţi era vestitul prinţ al aurului? Brâncoveanu, principe al Imperiului Habsburgic, ale cărui minte şi politichie erau preţuite chiar şi de cancelariile vrăjmaşe ale Evropei, contele Brâncoveanu, Brâncoveanu reazemul creştinătăţii ce orbecăia în negura iscată de flamura păgână, Brâncoveanu a cărui stea şi

iscusinţă hrăneau nădejdile stăpânului său, nobilul Noţig şi ale braşovenilor, sibienilor şi ale celor din Hunedoara şi Alba Iulia?

Scutierul nu băgă de seamă că în vremea aceasta ochii lui Vodă îl cercetau înveseliţi, descâlcindu-i păienjenişul gândurilor. Pe pieptarul din piele de viţel al olacului strălucea herbul lui Noţig… Un măr despicat în patru, pe câmp azuriu cu câte o suliţă de argint înfiptă în fiece bucată. De mirare cum se strecurase în asemenea strai printre imperialii de veghe la hotar. Aceleaşi arme străluceau şi pe ţinta de oţel înfiptă la tâmpla chiverei.

— Sunt trei zile, spuse domnul, înfăşurând cartea şi legându-i panglicile, de când am primit veste că nobilul Noţig a fost întemniţat la Braşov pentru vina de a fi aţâţat ortodoxia transilvăneană la nesupunere.

Bărbia scutierului se ridică trufaşă. Privirea străpungea.

— Stăpânul meu aştepta în orice clipă asemenea poruncă purceasă din cancelaria Vianei şi de aceea a îndreptat din vreme carte spre domnul Ţării Româneşti. Iar pentru cele ce a socotit că nu trebuie aşternute în pergament, m-a împuternicit a le ştirici Măriei Tale prin viu grai.

Vodă clătină capul cercetându-l cu luare-aminte.

— Pisania mă îndeamnă să-ţi fac deplină încredinţare. Eşti feciorul boierului Miclăuş, cu ocină întinsă în ţinutul Braşovului.

— Ocinele nu mai sunt ale noastre, doamne. Dimpreună cu volnicia ne-au fost luate şi pământurile, iar Diploma lui Leopold opinteşte să ne rupă de Biserica străbunilor. Târgoveţi şi plugari străpung cu primejdie mare hotarul, spre a se statornici în Valahia şi Moldova.

— Preţuiesc pe acei ce cutează să se smulgă de la bordeiul şi ţarina lor, şopti Brâncoveanu, spre a nu se rupe de credinţa cea dreaptă, dar nemăsurat mai viteji îmi par aceia care rămân pe moşia lor să întâmpine urgia. Vântul vrăjmaş îndoaie iarba, copacii puternici rămân neclintiţi.

— Luminăţia Ta glăsuieşte întocmai ca stăpânul meu, nobilul Gavril de Noţig. Îngăduie-mi a spune că asuprirea nemţească cu belşugul ei de vicleşuguri a încovoiat răbdarea românilor, a rutenilor şi a grecilor din imperiu, oricâtă înţelepciune au dovedit. Ungurii, saşii şi secuii sunt socotiţi mai presus şi, deşi acum trei ani ni s-a făgăduit la Alba Iulia că vom fi socotiţi toţi deopotrivă dacă ne-om închina Papei, acestea au rămas doar vorbe de ispită. Cei ce s-au lăsat amăgiţi sunt mai departe opriţi de la slujbe, iar pământul nu le-a fost întors.

Brâncoveanu culese o pară din tipsie şi începu a-i dezmierda rotunjimile. Un zâmbet fugar îi tremura în colţul buzelor. Nemţii pricepuseră că pentru a da cheag imperiului alcătuit din puzderie de seminţii cotropite trebuia născocit mortar de soi, iar acest mortar de soi era biserica. Între cei ce îngenunche dinaintea aceloraşi icoane se poate încropi înţelegerea. Pe palma de loc însă, unde se află mai mulţi Dumnezei, hangerul iese lesne din teacă.

Şi mai pricepuseră nemţii că transilvănenii trecuţi la papistăşie tot lesne vor uita că sunt de un sânge cu moldovenii şi muntenii. Li se păruse doar că a nu-şi cinsti făgăduinţele e lucru lipsit de însemnătate. Sub înrâurirea nobililor unguri, a secuilor şi saşilor speriaţi de ridicarea românilor, cancelaria Vianei săvârşea una dintre marile neghiobii ale istoriei. Astfel, străduinţele iezuitului Paul Baranyi, ce deschiseseră potecă unirii cu Biserica Romei în Făurar 1697, erau zădărnicite, după cum sărăcită de roade se dovedea şi Diploma lui Leopold care statornicea pravila unirii. Neîndeplinindu-şi făgăduielile, zidirea plănuită se năruise, iar acum, dezmeticindu-se, Viana îl trimitea pe misionarul Carol Neurautter cu slujbă tainică pe lângă contele Rabutin, guvernatorul Transilvaniei.

— Orice hotărâre a generalului are mai întâi încuviinţarea lui Neurautter, spuse olacul. Poruncile îi sunt neînduplecate şi, după cum s-a ştiricit Măriei Tale, cu neasemuită vrăjmăşie a stins răzvrătirea curuţilor din

toamna cealaltă. Iscoadele lui veghează neîntrerupt şi asupra mitropolitului Atanasie.

În liniştea cămării, se desluşi suspinul lui Vodă. Cuget adumbrit la ursita Vlădicăi, un bătrânel mărunt cu nas bârligat şi privire sfielnică, cu inima şi cugetul dăruite pe de-a-ntregul credinţei celei drepte. Păstorise din scaunul său cu cinste şi înţelepciune, dar povara pe care Cerul i-o trimitea în asfinţitul vieţii era hărăzită unor umeri mai vârtoşi. Hărţuit, cu zilele primejduite, temând otrava ori de câte ori ducea pocalul la gură, îşi pusese în cele din urmă numele dimpreună cu 38 de protopopi pe zapisul însoţirii cu biserica Papei. Recunoscuse astfel poruncile statornicite de conciliul Florintiei, la 1439, cutezând totuşi să adauge că socoteau prin aceasta „ca obiceiurile bisericii noastre, a răsăritului, să nu se clintească…“

Se gheboşase sub privirile mânioase ale iezuiţilor, dar năpasta îi zgândărise îndărăpnicia. Bietul Atanasie mai avea multe de îndurat, căci Brumărelul anului 1698 nu-şi secase izvorul necazurilor. Din toate ungherele creştinătăţii ortodoxe se năpustiseră asupra lui fulgerele afuriseniei. Îi zvârliră blestem Teodosie, mitropolitul Valahiei, Dositei al Ierusalimului, Calinic, patriarhul de la Constantinopole, cel care-l sfinţise ca Vlădică şi care-l poreclise acum „Satanasie“. Hotărât, Cerul nu se arăta milostiv cu slujitorul său, cercetându-i cu viclenie bătrâneţele. La judecata din veac, mitropolitul Atanasie Anghel avea să se înfăţişeze cu fruntea roşie de ocară, vinovat de-a nu-i fi smuls moartea potcoavele cu un an ori doi mai devreme.

Scutierul, drept ca suliţa dinaintea domnului, îşi îngădui pas lăturiş cu piciorul drept. Pintenul de argint clopoţi şi Vodă îşi ridică ochii.

— Cum socoate nobilul Noţig să-i vină Valahia într-ajutor?

— Cu arme, taleri şi oblăduirea răzvrătiţilor care trec hotarul Ţării Româneşti.

Surâsul Măriei Sale pieri în căuşul palmei. Viteaz oştean acest de Noţig, fără îndoială, dar cu judecată de prunc în

ale politichiei de cancelarie. Ce-aveau să zică nemţii aflând că principele Valahiei îi ţine în milosârdie domnească pe vrăjmaşii ce smulg penele hultanului habsburgic? Galbeni şi flinte se pot îndrepta pe cărări doselnice, dar s-a pomenit vreodată cap de zavistie vieţuind tainic pe o palmă de loc? Cine are zavera în sânge poartă şi clopot aninat de umeri, iar când deschide gura glasul bubuie la o sută de poşte. Asemenea făpturi ies nezădărâte din ascunziş precum boscarii la bâlciuri şi simt că vieţuiesc doar în priveala slobodă a mulţimii.

— Vom îndrepta arme şi aur după trebuinţă, rosti Vodă. Călăuzele noastre vor însoţi prigoniţii pe anume moşii aflate peste Dunăre.

— Stăpânul meu chibzuia la adăpost în Valahia spre a fi aproape de hotar când goarna va ştirici ceasul de luptă.

Brâncoveanu surâse. Olacul avea îndrăzneală punându-i-se de-a curmezişul. Era tânăr şi nedeprins cu tipicul curţilor domneşti.

— Nobilul Noţig va pricepe lesne rosturile răspunsului nostru, spuse Măria Sa răspicat. Cu ce altă rugăciune ai fost împuternicit?

Scutierul îşi lăsă privirea în vârful ciubotelor ascuţite, cu cătărămi negre. Trase în piept aerul primenit de mirodeniile arse într-o cupă de aur şi glăsui rar, luând aminte la fiecare cuvânt:

— Ştiindu-se că tartorul fărădelegilor ce năpăstuiesc românii din Transilvania este acel misionar Carol Neurautter, nobilul Noţig, dimpreună cu căpeteniile braşovenilor şi sibienilor, ale hunedorenilor şi celor din Alba Iulia chibzuiesc că trebuie dat morţii.

Sprâncenele lui Vodă se înălţară spre cupa domnească, dar lăsă olacul să-şi urmeze vorba.

— Se întâmplă însă că neamţul e făptură neasemuit de vicleană. Nimeni nu i-a văzut chipul, douăzeci de oşteni îl veghează în ceas de zi şi de noapte neîngăduind apropierea nici măcar gândului vrăjmaş. Va putea fi răpus dară, numai

pe cale cotită. Sunt învrednicit să spun Măriei Tale că avem scuturi viteze ce ar putea sta cu cinste alături de cavalerii vestiţi ai Evropei. Făptură însă care să se strecoare vulpeşte la curtea misionarului, să-l doboare cu şiretlic, nu se află printre noi. În cinci rânduri au încercat oamenii noştri să-i trimită moartea. Zadarnic. De aceea Gavril de Noţig, nobilul meu stăpân, îţi face rugăciune să dai poruncă logofătului Radu Andronic, supusul Domniei Tale, să ne sară într-ajutor. Isprăvile sale iscusite au ajuns de mult la urechea nobililor transilvăneni.

Glasul străjii din Podul Mogoşoaiei abătu o clipă gândul domnului.

— Miezul nopţii!… Sănătoşi, oameni buni? Paşii se risipiră apoi în întuneric, amuţiţi de ţarina ulicioarei Cucului.

„Prea multă voroavă stârneşte logofătul, chibzui Brâncoveanu. Iar astfel de şoapte înalţă zăplaz peste care nu mai poţi sări, anină ghiulea de mâini şi picioare. Fapta şi faţa iscoadei nu trebuie ştiute…“ Dar cine izbuteşte să treacă nebăgat în seamă, când Dumnezeu l-a croit cu atâta dărnicie şi nu s-a zgârcit nici la farmece? Cât despre zvonul isprăvilor, Radu Andronic nu se făcea vinovat, căci acestea călătoreau singure…

— Socotinţele nobilului Noţig şi ale prietenilor domniei sale, rosti Brâncoveanu, întorcându-şi privirea la obrazul dogorit al olacului, poruncesc dară moartea neamţului.

— Aşa e, doamne!

— Gândesc ei oare că acest misionar e cea mai haină şi cea mai primejdioasă făptură din imperiu şi că Leopold nu va găsi un al doilea Neurautter pe potriva celui dintâi?

Scutierul îl cercetă descumpănit. Simţea tâlc în vorbele domnului, dar nu izbutea să-l desluşească. Pleftori fără a da răspuns:

— Misionarul trebuie doborât. Aşa au hotărât căpeteniile curuţilor.

Brâncoveanu clătină cuca, surâzând cu amărăciune. Vorbi aşa cum ar fi făcut-o dinaintea lui beizadea Ştefan, cel

ce era menit să-i urmeze în scaunul Valahiei. În ceasul de răgaz dinaintea prânzului cel bun, se plimbau în grădină, iar Vodă îi desluşea coconului bucoavna meşteşugului de voievod.

— Haini şi netrebnici cu har sunt cât prundiş e în albia pârâului. Cei tari de virtute se arată puţini. Nu vârfurile mătrăgunei se cer retezate, ci rădăcina, căci cel ce va veni în locul misionarului vă va urgisi şi mai vârtos, spre răfuială şi învăţătură de minte. Nu cu Neurautter aveţi de luptat, ci cu cancelaria din Viana!

„N-a priceput nimic“ îşi zise Vodă. Lepădă în talger para de aur. Scutierul se închină, cerându-i din ochi îngăduinţa de a vorbi.

— Ce răspuns îmi încredinţează Domnul Valahiei pentru nobilul Noţig?

— Va avea în scurtă vreme galbenii, armele făgăduite şi dascăli care să deprindă oamenii cum se mânuiesc.

— Dacă Măria Ta îngăduie, ne-ar mai fi de trebuinţă jungherul logofătului, îndrăzni scutierul.

Vodă Constantin îl fulgeră cu privirea.

— Logofătul Radu Andronic nu-i ucigaş. Am lepădat poruncă straşnică slujitorilor noştri să nu împartă moarte ticăloasă la curţile străine spre a dobândi liniştea Valahiei. Daţi pace lui Neurautter!

Miclăuş îşi plecă fruntea.

— Românii din Ţara Făgăraşului îţi trimit şi ei vorbă, doamne.

— Anume?

— Sunt scoşi cu de-a sila din satele lor şi statorniciţi aiurea. Asemenea năpastă s-a abătut şi asupra românilor din Maramureş.

— Ciudat… Şi ce se petrece cu acele sate părăsite?

— Rămân pustii.

Brâncoveanu îl cercetă mirat şi olacul adăugă:

— Nemţii au pesemne un gând, căci nu îngăduie nimănui trecere, iar hotarul acestor aşezări e păzit cu străşnicie de

oaste. Mai greu de priceput e de ce din trei sate de români iscate în aceeaşi vâlcea, ori albia aceleiaşi ape, sunt gonite doar două, iar în cel de-al treilea, oamenii îşi văd nesupăraţi de necazuri.

Un fulger scurt aprinse privirea Brâncoveanului. Dinainte îi răsări harta dibăcită de slujitorul logofătului în chimirul lui Filip D'Antin. Plumbul contelui însemnase aşezări din Maramureş, Târnave şi Ţara Făgăraşului. Oare ce primejdie pândea meleagurile acelea unde românii trăiau din veacuri îndepărtate, uitate de Dumnezeu?

— Ce spun iscoadele?

— Din unsprezece nu s-a întors nici una, răspunse scutierul cu privirea plecată. Leşurile lor se află spânzurate şi astăzi, spre pildă, de copacii ce hotărnicesc satele unde nu au putut pătrunde.

— Nobilii Transilvaniei, oftă Vodă, chibzuiesc a încredinţa şi această slujbă tot logofătului Andronic?

— Cu voia Măriei Tale, doamne, nădejdea noastră cea mare ne-o punem în principele Valahiei, Constantin Vodă.

Grăise tare şi repede cu năvala vorbelor ştiute pe dinafară.

„Hm, zâmbi Brâncoveanu, l-au învăţat să mi le spună spre a-mi dezmierda cugetul şi grăbi hotărârea. Se puteau lipsi. Primejdia ce pândeşte Transilvania e cu adevărat mare."

* * *

Înainte de a înflori zorile, logofătul se întoarse la cârciuma din mahalaua Calicilor. Prăpădul semănat de Ioniţă Fărcăşan şi tovarăşii săi era anevoie de închipuit. Rădiţa privea senină ulcioarele stricate, scăunaşele făcute fărâme, balta de pe duşumele, căci gămanul poftise dintr-o dată să se scalde într-un poloboc de vin. Neajunsurile aveau să fie răsplătite vârtos de Fărcăşan, despăgubind îndoit fiece bodroanţă.

Nimeni nu băgase de seamă lipsa logofătului. Pricina se afla în numărul bărdacelor golite şi a isprăvilor născocite de mintea petrecăreaţă a boierului Ioniţă. Radu Andronic se furişă pe lângă ghioaga Agripinei, adormită la tejghea, căutând privirea Marghioliţei. Negustoriţa îşi îndesa ispitele în ochii neamţului, trezit, dar cu mintea buimacă şi limba împleticită. Clipi către logofăt şi duse la buzele baronului ulcica plină.

Palmele muierii miroseau a mărgăritărel şi crin. Andronic cunoştea clondiraşul pitit în ocniţa sobei şi aroma lui aţâţătoare. Taina miresmei i-o încredinţase o ţigancă, pentru o spelcă de argint cu trifoi şi o maramă de caşmir prost… Când capul neamţului căzu iar, logofătul se apropie. Vârî răvăşelul către misionarul Neurautter în bastonaş, cercetând în jur dacă cineva îl ţinea în priviri.

— Sunt toţi bute, suflă muierea, nu-ţi fă griji.

— Mulţumesc, Marghioliţă.

Negustoreasa se ridică pe vârful picioarelor, umărul despuiat căută reazăm la pieptul lui Andronic. Îşi mijii ochii verzi, frănjuriţi de gene lungi, răsucite.

— Aştept răsplată.

Cireşele buzelor îi tremurau dezvelind dinţii umezi, toţi deopotrivă. Dogoarea aţâţătoare de muiere tânără dezmierdă nările logofătului.

„Diavoliţa ar fi în stare să-l vâre şi pe Dumnezeu în păcat“, socoti boierul.

La celălalt capăt al încăperii Ilie Machidon îşi sorbea vinul făgăduit de logofăt. Duse ulcica la gură şi se înecă cu bună ştiinţă, tuşind ţărăneşte.

— Răsplata, spuse logofătul, zvârlind slujitorului o privire ascuţită, se află în catastifele stolnicului.

— Ştii bine că nu pofta de agoniseală m-a îndemnat să-ţi urmez poruncile.

Nici cuptorul cel încins peste măsură în gerul Bobotezei nu isca atâta arşiţă ameţitoare. Radu Andronic cercă să scape de căutătura lui Machidon.

— Adapă caii!
— I-am adăpat.
— Atunci adă, rogu-te, careta.
— Am adus-o.
— Poate mai pofteşti o ulcică. Poţi coborî în hrubă…
— Bogdaproste, boierule, m-am îndestulat.

Ţăranul răspundea cu zâmbet, măsurându-i ca la panoramă. Radu Andronic îşi săltă umerii a neputinţă. Prinse bărbia Marghioliţei între degete, ticluind zâmbet pe care jupâneasa Irina nu-l cunoştea. Îi dezmierdă vârful nasului, apoi pieri pe uşă.

Marghioliţa rezemă zidul. Simţi privirea aţintită a Agripinei. Săltase capul deasupra tejghelei şi se holba ca dinaintea necuratului. Negustoreasa scoase o limbă de-un cot, îşi înşfăcă binişul şi săltând din şolduri părăsi crâşma.

Ioniţă Fărcăşan începu a se văita că-i e foame.

* * *

În odaia cea mare, jupâneasa Irina îl ispitea pe Machidon despre drumurile feciorului domniei sale.

— Apoi?

— Apoi, urmă slujitorul, am luat la rând sfintele lăcaşe. Logofătul poftea să-mi arate cu dinadinsul truda Brâncoveanului pentru slava Celui de Sus.

— Când înalţi biserici mari, nici păcatele nu-s mărunte…

O spusese în şoaptă. Machidon se uită la puzderia de icoane aninate în colţul răsăritului.

— Aşa chibzuiam şi eu, cucoană. E la noi în sat unul Căsoaie, tare sărac în fapte care la Judecata de Apoi vor atârna greu. Ei bine, află domnia ta că în toată casa creştinului nu se află decât Sfântul Ierarh Nicolae, zugrăvit pe o frântură de scândură cât palma…

Cucoana Irina îi curmă scurt vorba.

— Urmează!

— Trebuie să adăugesc că la fiece altar logofătul a aprins câte o lumânare, mulţumind lui Dumnezeu, prepuiesc, că l-a croit din oameni fără prihană.

— Dar pentru slujitori n-a adus mulţumită? întrebă jupâneasa cercetându-l oţărâtă printre gene.

Ilie Machidon ridică din umeri.

— Nu m-aş minuna să fie precum spui, cinstită jupâneasa, căci numai gândurile cele bune pentru nevrednicul de mine fac pui la casele domniei tale. Truda prin bisericile Bucureştilor nu ne-a fost zadarnică. La vărsatul nopţii, Atotputernicul ne-a luminat calea cea adevărată sărind în ajutorul unui venetic năpădit de jungherele trenţăroşilor.

Cucoana Irina îşi duse înspăimântată degetele la gură.

— E vătămat?

— Cine?

— Feciorul meu.

— Nu, cinstită jupâneasa. Şi ca să nu te mistuie grija, mă grăbesc să spun că nici eu. Împreună cu franţuzul – căci franţuz era străinul aflat în primejdie – ne-am îndreptat apoi spre Mănăstirea Comana pentru a lepăda o pungă cu aur în mâinile cuvioşilor monahi.

Jupâneasa sări în picioare, pocnindu-şi palmele.

— Bată-te Dumnezeu de păgân! La Comana chefuia bezmeticul de Ioniţă Fărcăşan! Urlă târgul! Machidoane, Machidoane! Vasăzică cu asemenea gând ai îndemnat paşii logofătului către mănăstire?!

— Judecata e fără cusur, spuse slujitorul şi mustăcioara îi săltă a zâmbet. De când îi lumea şi pământul, ţăranul porunceşte, iar boierul opinteşte să îndeplinească.

— Nu-i uşă de biserică nici fecioru-meu, oftă cucoana, dar nici ispitele neprietenilor nu-s puţine.

Ilie Machidon îşi stăpâni râsul.

— Dacă domnia ta îngăduie, vreau să-ţi fac încredinţare că statornicia lui boier Radu a sporit în câştig de când n-am mai avut cinstea să-i urmez paşii. Iaca, de pildă, în drum

spre casă, ne-am oprit pentru un cofăiel de apă la crâşma Rădiţei.

— Bag de seamă că numai agheasmă şi prescure aţi dus la gură toată noaptea.

— Eu unul, să nu vorbesc cu păcat, am deşertat şi-o ulcică de vin. Şi unde mă împunge cu ochii o negustoriţă din cele supuse păcatului.

— Maică Precistă!

— Ei bine, urmă Machidon, află cinstită jupâneasa că feciorul domniei tale m-a smuls din braţele ispitei poruncindu-mi să aduc careta…

Vestea drumului către ţara Bourbonului strânse ghem inima jupânesei Irina.

— Poftesc să-mi spui ce hram mai poartă isprava asta, Machidoane! Nu vă erau de ajuns primejdiile Stambulului de mânaţi după osândă la galere, în târg desfrânat din celălalt capăt de lume?

— De cucoană, dacă Vodă asculta povaţa mea…

— Ajungeau copacii cu rădăcinile în sus, iar sfetnic la Curte văcarul vostru din Chipriana. Bag de seamă că în loc de dovleac, porţi traistă cu grăunţe pe umeri. De şuguit îţi arde, când s-a proţăpit în prag năpasta?

— Drept ai grăit, jupâneasa. Ursitoarele mi-au poruncit minte sărmană, dar şi noroc de povăţuitori înţelepţi, care mă îndreaptă cu blândeţe când zvârl bâta în iaz, după broaşte. Vorba aceea, la barza chioară face Dumnezeu cuib.

— Aşa că astupă-mi, Doamne, şi celălalt ochi cu albeaţă că nu-mi prisoseşte nici carul cu boi. Strâmbă învăţătură ai dobândit şi teamă mi-e că logofătul va plăti scump într-o bună zi asemenea tovărăşie. Ia aminte la mine, Machidoane! Am schimbat rostul bodroanţelor căci aveţi a bate alte poteci. Turcii, capeşi şi nelegiuiţi cum or fi ei, au un bun: ţin muierea în frâu şi cep vârtos la sacalele de vin.

Slujitorul se străduia să nu zâmbească. Altfel grăia cealaltă seară jupâneasa despre ispitele păgâniţelor.

— Mie să nu mi te hlizeşti, Machidoane! Cât ai fi tu de răzeş, cu zapise şi hrisoave, pun argaţii să te jupească la scară. Îţi retez eu obrăznicia de mi-oi aduce mulţămită.

— Oi îndura-o şi pe ceea, cucoană, ce să fac? Nu-s orb să văd că domnia ta îmi năzuieşti doar binele. Vorba lui Tănase din Chipriana, când umbla după Anghelina a lui Plămădeală: râzi, că de nu, ai să plângi!

Jupâneasa îşi rostui treabă asupra sunducului, măcinându-şi ciuda. Se mustra pentru cuvintele necugetate. Machidon era slujitor credincios şi-l însoţea cu vrednicie pe logofăt în drumurile primejdioase, când nimic nu-l silea să-i ţină tovărăşie, lăsând muiere şi gospodărie în bătaia vântului. Din nimic îi putea sări ţâfna, şi pe urmă înjugă zece boi şi cată de-l întoarce.

Cucoana Irina îşi culese lacrima şi numai după aceea îşi arătă chipul, căci nu se cade a plânge, nici a căţăra zidurile de bucurie dinaintea slugilor.

— Nu-i târg în Evropa care să-i ţină pereche în stricăciune. De la Paris şi-a adus postelnicul Bălan muiere, de-a speriat Bucureştii cu straie şi fapte de dezmăţ. Cât o vezi de slută, grasă scripcă, şi cu nasul suliţă, nătângul cela de Bălan îi ciuguleşte vrăjit din palmă. Decât să-mi aducă fecioru-meu asemenea noră, mai bine n-ajung câşlegile.

— Am priceput cucoană. Adică se poate înfrupta din bucuriile crivatului, dar să nu tăgăduiască muierilor cu nas subţire cununa de lămâiţă.

— Ptiu, blăstămatule!

Îşi îndesă marama la ochi, apoi la buze, năbuşindu-şi suspinul. Urmă greu vorba:

— Am adăugit în sunduc cugetările Măriei Egipteanca, ea şi-a căit viaţa de desfrâu în deşertul Iordanului, ca să luaţi pildă. Să nu lipsească aceste apoftegme de la căpătâiul feciorului meu! La primejdie mare, nu şoväi a-i strecura în bucate floare de mirt, iar în chimir răcliţa cu lemn sfânt de la Rusalim. Andronache, hagiul, m-a încredinţat că-i leac

sigur pentru jarul iscat în inimă de muiere netrebnică. Îmi pun toată nădejdea în tine, Machidoane!

Slujitorul oftă adânc căutând pe fereastra deschisă dimineţii, zgomotelor curţii, miresmei de liliac şi de pâine proaspătă, plămădită în zori.

— Se brodeşte bine, cucoană Irină. Biata Smărăndiţa când m-a blagoslovit de drum îşi grămădea nădejdile în cuminţenia logofătului, iar domnia ta într-a mea… De-amu ne-om căuta cucuile unul în capul celuilalt.

* * *

În iatacul său, logofătul îşi rânduia armele. Boier Costache îl veghea trântit pe sofa, cu clondiraşul la îndemână.

— Dacă ţinerea de minte mi-e credincioasă, vei afla în târgul Lyonului, în afară de postav vârtos şi catifeluri, o crâşmă ce nu te-aş îndemna s-o ocoleşti. Uliţa se cheamă a Văduvelor şi izvodeşte din inima oraşului, iar vinarsul la care te povăţuiesc are nume sucit: *J'aime les rousses*[{26}]. Dacă îi vei pomeni hangiţei că eşti feciorul lui boier Costache Andronic, moale îţi va fi aşternutul, iar rachiul neviclenit.

Radu Andronic începu să râdă.

— Parcă aud paşii jupânesei Irina…

— Am urechea mai deprinsă cu primejdia decât tine, băiete! Nu se întâmplă să taie mamă-ta cămară ori săliţă fără zvon de slugă ocărită. Mă asculţi?

— Mai încape vorbă, tată?

— Îndeobşte nu mă înghesui cu sfaturile căci nimic nu-i e mai drag românului pe lume decât a greşi cu povaţă. Şi iar chibzuiesc că omul e ispitit a-i judeca pe semenii săi după cusururile ce-l căznesc. Ţi s-a întâmplat, băiete, să te uiţi la o muiere şi să nu te întrebi cum i-ar sta fără catrinţă?

— S-a mai întâmplat…

— Hm, dinaintea bănesei Brăiloiu, şi asta numai de când a împlinit veacul, ori a stareţei de la Schitul Maicilor, poate…

Boier Costache îşi aprinse ciubucul. Pufăi de două ori apoi luă un gât de vinars. Logofătul rânduia jungherele şi spadele, cercându-le tăişul. Mânerele scumpe, bătute în perle rubelite şi zamfiruri, stârniră zâmbetul bătrânului. Acestea erau arme de boscar, nu de iscoadă. Degeaba ar fi cârtit, însă. Lui Radu îi plăceau straiele cu cheltuială; iatacul înăbuşit de perini, covoare şi chilimuri şi grămadă de bodroanţe aduse de prin papistăşie trebuia primenit şi aromat în fiece zi. Îşi freca dinţii cu anume praf din Toscana şi se scălda de şapte ori în săptămână, ca raţele.

Despre aceste deprinderi, jupâneasa oprise slugile cu poruncă aspră a cleveti prin târg. Oamenii ar fi prepuit cine ştie ce beteşug ascuns în trup, ori la cap de vreme ce toţi vracii chemau luarea-aminte, arătând că lăutul prea des îi de mare primejdie. La curţile Apusului, stăpâni şi supuşi se spălau pe de-a-ntregul o dată, de două ori în an. În celelalte zile lăsate de Dumnezeu, se mulţumeau a-şi şterge chipurile cu o cârpă muiată în apă, grijind să nu frece prea tare obrazul spre a nu-şi vătăma pieliţa.

— Eu am isprăvit, spuse logofătul, cercând cheutorile sunducului.

— După toate semnele, ar fi rândul meu.

— Tată…

— Aşează-te, nu-mi sta lumânare! Îţi iei rămas-bun de la conacul părintesc şi nu de la răscruce de uliţe! Tipăreşte în minte cuvintele mele, căci pe unde te duci tu, eu mi-am rupt încălţările.

Boier Radu se lăsă alături, pe sofa. Luă dreapta bătrânului şi i-o sărută. Costache Andronic simţi cald prin inimă. Îşi privi feciorul lung, în tăciunii aprinşi ai ochilor. Târgoveţii zvoneau că nu se află bărbat mai chipeş ca logofătul în toată Ţara Românească, iar bătrânul temea belşugul de însuşiri. Dumnezeu n-a croit cuvântătoarele

spre a fi desăvârşite. Pomul cu roadă prea multă rămâne fără ramuri.

— Frâncii, rosti izbutind să înghită nodul arducat în gâtlej, sunt oameni dibaci, cu fagure pe limbă, iuţi la mânie şi scumpi la galbeni. Drum spre inima lor îţi poţi netezi aducându-le laudă nemăsurată, căci le place fala şi se cred popor fără seamăn.

— Am mai fost în ţara Bourbonului…

— La 17 ani, când abia te încearcă musteaţa, altele îţi joacă înaintea ochilor. Aşadară, ascultă!

— Sunt numai urechi, tată.

— Fereşte rateşul cu câini slabi, altminteri rămâi flămând, muierea care zâmbeşte fără să ostenească şi casa cu oblon lăsat în ceasurile de zi. Când înnoptezi în han de drumul mare, găzduieşte devreme şi nu te încrede în zăvorul cămării. Nu adăsta în cârciumă slujită de nevastă tânără cu bărbat bătrân căci şi vinul nou şi cel vechi e viclenit. Când îţi botezi ziua cu o bărdacă de rachiu, nu încerca rodul podgoriilor până la asfinţit. Fereşte drumeţul fără slujitor şi slujitorul fără stăpân…

— Am priceput, tată.

— Asta om vedea-o de-acum încolo. Nu umbla cu gândul acasă căci pierzi cuşma în târg, adă-ţi însă mereu aminte că pronia cerească n-a fost mărinimoasă cu mamă-ta. Eşti singurul ei prunc…

După care boier Costache Andronic dibui în veşmântul larg o butelcuţă şi două potire mititele, le umplu şi închină:

— Umblă sănătos, băiete, şi întoarce-te fără zăbavă! Dacă mai găseşti şi vreme, ori prilej de trimis veste, nu ne-om supăra nici eu, nici jupâneasa Irina.

* * *

Trebăluiau lângă cai, cercetându-le potcoavele. Soarele ajuns în inima cerului gonise păsările din ogradă. Trei

căţelandri, rod al acelei primăveri, asmuţeau colbul fierbinte. Slugile, sufragioaica, chelăreasa, cămărăşiţele, argaţii şi rândaşii rezemau zidurile, vrând cu dinadinsul să fie de faţă la plecarea stăpânului cel tânăr. Vreo două tute de la cuhnii, mai crude, începuseră a se smiorcăi, crezând că aşa se cuvine. Jupâneasa Irina se năpusti uliu mânios asupra lor.

— Să nu începeţi a mi-l jeli, că acum pun gârbaciul pe voi! Lipsiţi din faţa mea!

Logofătul pândea cu privirea aţă slujitorul. Se mişca anevoie, ca într-o lene, ochii îşi rătăciseră luminiţele vesele. Andronic îi prinse umărul cercetându-l în şoaptă:

— Ce te apasă, Machidoane?

Ţăranul zâmbi silnic strângând chingile şeilor.

— Nu-ţi dă pace cumva gândul că Smărăndiţa rămâne singură?

— E deprinsă…

— Spune, căci nimeni nu te strânge să mă însoţeşti. Îmi place tovărăşia bucuroasă, nu silită.

— Grăieşti cu păcat, boierule. Oftă. Iaca, mă uitam la câinii ăştia mititei, şi-odată mi-a trecut junghi prin inimă.

Radu Andronic căscă ochii mari. Crezu că n-a auzit bine.

— Să te fi cinstit mama cu rachiu în loc de agheasmă?

— Sunt neprihănit, logofete.

— Atunci? Ce sminteală ţi-au adus căţelandrii, măi creştine?

— Căutam cum zburdălnicesc şi amar a prins a mă munci cugetul pentru Simion al meu. Trebuie să ştii, logofete, că rigoarea ceia de câine nu-mi slăbeşte pasul o clipită. Merg la moară, la coasă sau la târg. Simion după mine. Până şi în sfinta biserică mă urmează, păcătosul.

— Socoteai cumva să-l deprinzi cu credinţa şalvaragiilor?

— Domnia ta şuguieşte. Află, rogu-te, că nici în crivat nu mă lasă singur, când mi-e lumea mai dragă îl simt covrig la picioare. Nu s-a ţinut după noi, anţărţ, până în împărăţia turcului?

Radu Andronic începu să râdă.

— De-asta îmi stai bubă de două zile?

— Dumnezeu a umplut punga boierului cu aur şi a ţăranului cu milă. Se vede treaba că mântuise galbenii…

— Păi bine bre, Machidoane, chibzuiai să-l luăm la Paris?

— Nu chibzuiam eu, el netotul… Cu două zile înainte de a mă urni din Chipriana, a simţit că urzesc gând de ducă. Nu-i mai intra nimeni în voie, nu mai mânca, şi tot cu ochii după mine. Mă ruşinam să-l dezmierd. Până la urmă, l-a cetluit Smărăndiţa în lanţ. M-am uitat la el din uliţă. Încremenise stană cu ochii năpădiţi de lacrimi.

— Să nu-mi spui că plângea!

— Mai dihai ca un prunc, logofete! Mi-a fript inima, ticălosul.

Oftă şi se îndepărtă câţiva paşi. Boier Andronic săltă din umeri apoi lăsă genunchele în colbul ogrăzii şi cercetă încă o dată potcoavele bidiviului.

* * *

Podul Şerban Vodă se afla înţesat de mulţimea târgoveţilor holbaţi la alaiul strălucitor al baronului von Blaremberg. Caleaşca străjuită de oştenii nemţi şi fustaşii lui Vodă înainta la pas, croindu-şi drum poticnit. Soarele amiezii aprindea fulgere în bumbii şi ceaprazăria aurită a imperialilor spre care pruncii, căţăraţi pe umerii nevestelor rămase în priveală, îşi îndreptau braţele scoţând ţipete mici şi ascuţite. Câţiva gură-cască fâlfâiră marame şi baronul le purtă răspuns, clătinând capul cu bunăvoinţă.

Filip D’Antin, călare, învăluit în mantie vişinie, lipea zidurile Doiceştilor. Când întâmpină ochiul lui von Blaremberg, purtă bastonaşul la tâmplă. Zâmbiră amândoi şi, după înţelegere, franţuzul dezmierdă coama armăsarului. Aţa avusese multe noduri, dar în cele din urmă pânza se ţesuse potrivit dorinţei.

Mulţumit pe de-a-ntregul, contele de Saint-Lô îşi vârî adânc pintenii în pântecele calului. Armăsarul nechează ridicându-se buestru pe picioarele de-ndărăt. Întoarse spatele mulţimii şi retezând podul apucă drumul Craiovei.

Franţuzul mâna iuteş adunat peste grumajii calului. Mantia vişinie aninată de umeri flutura rămas-bun cetăţii de scaun a Valahiei.

* * *

Ocări şi strigăte de spaimă îl smulseră pe Machidon gândurilor. Se răsuci nedumerit, apoi ochii îi crescură talgere nevenindu-i să le facă încredinţare. O cotarlă albă, cât un berbece, trecută prin ploaie cu clăbuci şi leşie, dăduse iama prin bujorii jupânesei Irina. Petalele zburau în văzduh fluturi purpurii. Zarva sperie căţelandrii care se jucau în tihnă, asmuţi potăile megieşilor, alungă somnul păsărilor.

Ferind pietrele şi sudalmele slugilor, dulăul alerga zmeu spre slujitorul logofătului. Făcu roată curtea şi i se tupilă cu gâfâit la picioare. Coada lăţoasă, colbuită şi năpădită de ciulini, vântura aprig în vreme ce ochii cercetau cu teamă de ispravă spre chipul stăpânului. De grumaji îi atârnau zdreanţă verigile unui lanţ rupt. Ţăranul, cu nod în gât, îl cuprinse în braţe şi limba lui Simion, zălud de bucurie, începu a-i spăla harnic obrajii.

Logofătul Andronic îi dezmierdă creştetul apoi sări în şa.

— Pesemne că aşa-i scris în stele. Să se holbeze Parisul la doi valahi şi un câine din Chipriana.

Jupâneasa Irina, uitând să-şi tânguie bujorii, rămase cu ochii după drumeţi, până ce pieriră astupaţi de zidurile Dudesculuі. Ferind copitele armăsarilor, Simion zburda fluturându-şi coada cu canaf de scaieţi.

Ţinură întinsoarea până la marginea Bucureştilor. Aici, dinaintea ultimei case, o ghimirlie de vălătuci cu acoperiş de stuf şi geamuri albastre, opriră închinându-se pentru drum fără primejdie.

Un moşneag, cu bărbia rezemată în toiag, stâlpea ulucile ştirbe. Le dădu bineţe, dar vorbele îşi rătăciră drumul în caierul bărbii. Călăreţii erau chipeşi şi plini de vlagă, după cum tot chipeş i se păruse şi străinul cu mantie vişinie…

Închise ochii toropit de căldură. Tinereţea e cilibie. Gândul moşneagului se întoarse înapoi, sări zăplazul veacului şi lepădând toiagul poposi în anii bucuroşi ai celuilalt mare Basarab, Vodă Matei.

— Grobiană vreme, moş Pahomie! zice ucenicul cercetând noaptea prin ochiul ferestrei. Vai de vieţişoara bietului călător!

— De, măi Niculăiţă…

Ploaia cosită de răsuflarea muntelui plânge la geam, lipeşte frunza viţei de vie aciuată sub streaşină. Conacul îşi înalţă ţiglele ude către poalele cerului. O bucurie tainică îmi cuprinde trupul. În chilie miroase a cald, a tihnă domoală, oloiul din candelă şi busuiocul rânduite la icoană născocesc mireasma cămeşilor curate, sub saltea mă aşteaptă un arşin de cârnaţ ardelenesc şi-o azimă… Ucenicul a însănătoşit focul din sobă cu lemn de salcâm şi acum mucăreşte lumânările. Cat la el ş-odată mi se frânge inima. N-a mestecat, sărmanul, decât o frunză de curechi murat spre chindie, aşa cum povăţuiesc sfinţii părinţi în zilele de post şi rugăciune.

— Foame mare, Niculăiţă!

— Eh, amu dacă s-a călătorit ziua, se cheamă că am dobândit izbândă asupra necuratului. Noapte bună, moş Pahomie!

— Noapte bună.

Ucenicul trece în chilioara lui. Nu închide bine uşa că mă şi răped să-i dau ascultare pântecelui. Of, nevrednicul de mine! Trag nădejde că bunul Dumnezeu cunoaşte

beteşugurile care mă cearcă pe dinăuntru şi m-o osândi cu măsură în ziua aceea...

Adaug la răbojul păcatelor încă unul şi-mi îndulcesc ceaiul muşcând din zahăr după obiceiul rutenilor şi-l sorb din farfurioară. Urgia zgâlţâie ferestruica, ploaia zugrăveşte cu degete ude pe sticlă pârâiaşe subţiratice. Vorba lui Niculăiţă, vai de bietul călător!

Doamne ajută! De-amu, frate cetitorule, vom purcede la drum către inima Franciei dimpreună cu oamenii lui Vodă. De la bun început se cere să-ţi fac înştiinţare că osteneala umbletului e cu dobândă întreită. Păi ce socoteşti domnia ta, că se călătorea ca pe vremea noastră? Te sui adică în tren şi neamţul îndeamnă calul dracului să alerge cu zece mii de stânjeni[{27}] *într-un ceas, de nu vezi înaintea ochilor! Trebuie să ştii că asemenea născociri sataniceşti nu s-au pomenit în acele vremi. Bieţii creştini, ce să facă şi ei, bolteau căruţa cu coviltir, înhămau şase harmăsari, băteau în lemn să alunge ceasul rău şi Dumnezeu cu mila! Şi dă-i hurducăială pe acele drumuri năpăstuite de colb, şi dă-i opinteală să scoţi roata înfundată în glod până la butuc pe drumuri vătămate de ploaie. Dar se mai frânge osia, dar se mai betegeşte pomoştina, dar se rupe lamba!...*

Vezi dară, de ce umblă vorba că sudalmele cele spurcate le-au născocit harabagiii. Mai cu huo, mai cu hăis, căruţa noastră ajunge, să zicem, sub streaşină codrului. Aici altă bucurie. Trebuie date bineţe tâlharilor, ciotcă de pistoale şi flinte, date punga şi caii şi veşmintele...

Socoteşti, domnia ta, că o singură oară au pătruns pe uliţele târgului boierii şi cucoanele dumnealor numai în izmenuţe şi cămeşuici? Ai să-mi spui, frate cetitorule, că logofătul şi Ilie Machidon umblau călare. Ei, iaca, ne-am procopsit! Nu vorbi, rogu-te, cu păcat. De potcoave prăpădite, auzit-ai? Chingi de şa rupte, pomenit-ai? La vreun rateş te-ai oprit să ospătezi? De când e lumea şi pământul mangosiţii de hangii botează vinul şi necinstesc bucatele gătind în oloi rânced. Şi-apoi ţine-ţi pântecele de

cârcei, Machidoane! Opreşte din fântână în fântână să stingi pojarul dinăuntru, logofete!...

Să nădăjduim dară că va ploua cu noroace în drumurile slujitorilor valahi şi având îngăduinţa domniei tale, frate cetitorule, să pornim şi noi moşnegeşte pe urmele dumnealor.

Capitolul VII

PE DRUMURILE ÎMPĂRĂŢIILOR

Când logofătul Radu Andronic şi slujitorul său făcură popas la Veneţia, clopotele Campanellei băteau de zece ori. Noaptea zvârlise pe cer Crai-nou, sprinten, alcătuind pojghiţă de sticlă lăptoasă palatelor din marmură. Ici-colo, fanare cu înfloriturі arăbeşti scoteau braţe lungi din zidurile caselor. În lucoarea lor, podurile îşi săltau spinările mlădioase, laguna zvonea necontenit clipocindu-i lui Ilie Machidon, om de şes, tainică primejdie. Simţea apa vie, vrăjmaşă, mereu la pândă. Pe unda ei lunecau lotci lungi, sulege, cu nasul în vânt asemenea papucilor de cadână. Le cârmeau stând în picioare bărbaţi novaci, în ilice neguroase şi cămeşi albe. Gardinile largi ale pălăriilor le ascundeau ochii. Cântau fără istov, necruţând vlaga glasului, iar dinţii le sclipeau lamă de stilet pe chipurile noptatice.

În cafasuri, se vedeau muieri gătite ca în duminica Floriilor, cu un ochi la ţesătura din poală, iar cu celălalt la uliţa apei. Sub ferestrele năpădite de roze sângerii, cete de patru-cinci bărbaţi, învăluiţi în mantii, muchelefi şi aromaţi, zbârnâiau din dible fără arcuş ostenindu-şi gâtlejul după măsura celor din bărci. Drept răsplată, primeau boboc de floare ori răvăşel azvârlit iute de degete subţirele, împodobite cu ghiuluri scumpe. Nu dormea o singură fereastră în toată Veneţia. Oamenii se preumblau fără

grabă cu popas la fiece colţ de casă, chibzuind cum să-şi gâtuie vremea.

— După socotelile mele, glăsui Ilie Machidon, pe-aici crâşmele trebuie să stea înşirate mătănii.

Logofătul îl cercetă zâmbind.

— Şi care ar fi, rogu-te, acele socoteli?

— Când iazul e la doi paşi, scoţi cu uşurinţă vinul de unde cântă broasca.

— Dovedeşti judecată adâncă, Machidoane. Chibzuiam să-ţi răsplătesc truda drumului cu un cofăiel-două, dar teamă mi-e că n-ai să-mi ierţi îndemnul la asemenea lucrare.

— Nu-ţi fă griji, boierule, m-am deprins să tot iert…

— Am uitat că baţi zece ani de însurătoare.

— Şi doisprezece, de când călătoresc sub poruncile domniei tale.

Radu Andronic râse mulţumit de răspuns.

— Cum ţi se pare târgul?

— Umblă la noi o vorbă, spuse Machidon cercetând împrejurimile: Găina megieşului e totdeauna curcă… Caut la creştinii iştia care stau de caraulă şi mă întreb ce spaimă îi încearcă. Tătarilor le-au tăiat moldovenii drumul, iar foc să tot dea Dumnezeu, că apă de stins pojarul e destulă.

— La câte ceasuri vă culcaţi în Chipriana?

— N-avem ceasornic în sat, logofete, care să ne vestească osteneala şi de aceea ţinem seama găinilor. Poate cu pildă mai procopsită, izbuteam a rămâne holbaţi până la dezlegarea zorilor.

După multe ocolişuri prin ulicioare strâmte şi învârtite, slujitorul se încumetă iar:

— Cunoşti târgul, logofete, ori umblăm după coada prepeliţei? Să întrebăm vreun balaoacheş din aiştia şi poate s-o îndura să ne îndrume.

Radu Andronic îi scrută chipul tras, cu umbre sub ochi. Goneau de paisprezece ceasuri şi Machidon îşi simţea spinarea acăriţă.

— Ai cam ostenit, împărate.

— Ferita sfântul! Până să mă prăval, mai apuci domnia ta să-ţi aprinzi ciubucul. Proaspeţi ca roua, numai buni de înfruntat drum îndelungat, sunt şi işti cai. Barem bietul Simion, de-atâta vioiciune şi-a prăpădit coada în ţărână.

Logofătul se uită la câine, păşea domol cu capul în pământ şi urechile pleoştite. Limba îi spânzura cârpă.

Descălecară în faţa unei *osterii*. Deasupra porţii, în bătaia vântului spânzura un botfor strălucitor după numele crâşmei: *La ciubota de aur*. Înainte de a întâmpina năvala argaţilor, boier Andronic grăi către slujitor:

— Să fii cu luare-aminte la arme şi chimir, căci talienii sunt sprinteni de mână. Încolo se dovedesc cugete pioase, cu dragoste de semeni.

— Te pomeneşti că-s neamuri cu finu-meu Dobrică din Chipriana.

— Vameşul?

— Vămuieşte el, ce-i drept, dar numai la drumul mare. Află dară că Dobrică aista a despuiat un neguţător în miez de iarnă până la izmană. Marama însă tot i-a lăsat-o, să aibă cu ce-şi şterge nasul.

Hangiul îi întâmpină în prag cu temenele. Hodorogi ceva către slujitorii ce luaseră caii, apoi începu a măcina pe nerăsuflate speriind urechile lui Machidon. Ţăranul se uita hăbăuc la gura largă în care vorbele se buluceau dându-şi coate, hăituite parcă de vrăjmaş ascuns în gâtlejul creştinului. Simion da târcoale meselor lungi cu ochiul lăcrămând spre blidele de cositor, umplute cu maţe de cocă şi vârfuite cu cârnaţi.

Două slujnice rotofeie şi stăpâna, ţunţurlie, toată numai gropiţe şi cârlionţi, grijeau de bărdacele drumeţilor turnând vin limpede, zmeuriu ori ca untdelemnul, din căni înalte cu capac de argint.

Radu Andronic ceru două odăi, hârdaie cu apă dată în undă şi cina. Urcară treptele dintâiului cat. Un slujitor le desluşea drumul păzind în căuşul palmei flacăra luminării.

Către miezul nopţii, logofătul îşi fuma ciubucul într-un jilţ înalt cu braţe şi urechi de catifea. Prin fereastra deschisă, vântul cuminte aducea răsuflarea lagunei – zid, lemne şi buruiană putrezite de apă – crenelurile palatelor zimţuiau cu horbotă de argint zarea. Din depărtare venea zvon de vâsle, viersul vrăjit al gondolierilor, în sfeşnicul de pe gheridon stăruia flacăra unei singure lumânări. Liniştea încremenită a odăii îmbia la somn.

Un zâmbet adie pe chipul logofătului. Se mişca clanţa uşii. Cineva o apăsa cătinel, ferind zgomotul.

„Nu te încrede în zăvorul cămării“, îl povăţuise boier Costache. Nici măcar nu se ostenise să-l tragă… Apoi uşa se deschise desluşind în prag trupul subţire varga al lui Filip D’Antin.

Radu Andronic îl cercetă iute. N-avea arme.

— Pofteşte înăuntru, Saint-Lô, râse încetişor, şi du-ţi gândul până la capăt.

— Am încurcat odăile, se vede treaba, şi îmi cer cuvenita iertare, spuse franţuzul înaintând.

Logofătul râse din nou. Nu intri în cămara ta ca în biserică, cu paşi de pisică luând aminte să nu strici liniştea. De altfel, franţuzul nu se opintea spre a-l încredinţa de minciună. Pe chipul prăvalnic uimirea n-avea vlagă.

— A! logofătul Andronic!

— Nu te aşteptai să mă întâlneşti?

— De bună seamă! Să înţeleg oare că vinul şi muierile Valahiei şi-au vlăguit farmecele?

— Pricepi repede, conte.

— Poate că ţinerea de minte nu mă ajută, dar nu ştiu să-mi fi împărtăşit la Bucureşti gând de călătorie.

— Voroava ne-a fost scurtă, căci trudeam amândoi la ospăţul clucerului. De altfel hotărârea am luat-o a doua zi. Moşnegii noştri povăţuiesc ca voinţa şi fapta să meargă într-o glăsuire.

— Cobori dintr-un neam de înţelepţi, rânji D’Antin. Ai şi altă învăţătură să-mi aduci?

— Da. Când baţi drumurile stăpânite de lotri, bine e să nu le deprinzi năravul.

Contele de Saint-Lô zâmbi, şi ochiul teafăr scăpără fulger verde pe obrazul sulemenit. Radu Andronic îi arătă perechea jilţului în care se afla tolănit.

— Teamă mi-e să nu te ostenesc. Ai înfruntat drum greu.

— Nu mai anevoios decât al domniei tale, surâse logofătul. Iar la Veneţia, spune un cuvânt vechi, doar bătrânii dorm. Tinerii se culcă.

Franţuzul se lăsă pe braţul jilţului rezemând un cot de fereastră. În jurul lui plutea aromă de ambră şi tuberoze. Luna îşi azvârlea lumina pe degetele lungi catifelii, ghiulurile îndesate îi astupau încheieturile.

— Eşti stup de pilde, logofete. Cea despre deprinderea năravurilor mi-a plăcut în chip deosebit. Îţi voi încredinţa şi eu una, culeasă pe malurile Dâmboviţei.

— Să înţeleg oare că pentru asemenea treburi cinsteşte domnia ta uliţele Bucureştiului?

— Înţelegi degrabă… Acea zicală povăţuieşte să asculţi povaţa popii, dar să nu faci ca el. Valahii nu dispreţuiesc năravul tâlharilor. Înainte de a părăsi cetatea de scaun m-au sărăcit de straie.

— Cum a fost cu putinţă? Domnia ta mânuieşte spada cu rar meşteşug, iar mintea nu ţi-era păienjenită de vinars.

Filip D’Antin îşi arătă dinţii. Din pricina chipului ghilosit şi a buzelor înviorate cu roşu de Spania semăna cu un pehlivan. Un pehlivan primejdios.

— De unde şti, logofete, cum mă slujesc de spadă?

Radu Andronic stinse luleaua. În ochii negri încreţiţi de râs scăpărau lumini jucăuşe.

— E lesne de prepuit pentru oricine te priveşte. Dintâi, ţi-o mărturiseşte boiul sprinten. Anii ţi-au înspicat tâmpla, dar n-au vătămat tinereţea trupului. Când spada prinde rugină, pântecele sporeşte. Şi-apoi nu te-ai fi încumetat să porţi

comoară de giuvaiericale, la orice ceas, aţâţând ochii şi hangerele lotrilor, ştiindu-te fără vlagă. De aceea mă uimeşte că pumnalele tâlharilor te-au biruit.

— Nu cu spada m-au înfruntat, ci cu viclenie.

Logofătul clătină capul:

— Iar domnia ta n-ai deprinderea vicleşugurilor. Te ascult cu părere de rău, asemenea isprăvi nu fac cinste Valahiei, iar Măria Sa veghează cu străşnicie ca avutul şi făptura străinilor să nu fie vătămate. Sârgul lui Vodă sporeşte când acei străini se dovedesc prieteni. Or, domnia ta ai dovedit-o cu prisosinţă. Răsuflă cu obidă: Ne-ai prins la strâmtoare, conte. Dacă în târgul Bucureştilor s-ar fi aciuat şi altă sămânţă de oameni, puteam pune fapta pe seama lor spre a ne spăla obrazul.

Gândul la neguţătorii greci şi armeni buluciţi în cetatea de scaun a Ţării Româneşti, ca babele la poarta raiului, stârni zâmbetul franţuzului.

— Ai ridicat jalbă? întrebă Radu Andronic.

— Nu.

— Pricep, te zoreau treburile.

— Dimpotrivă, zăbovesc cu bucurie ori de câte ori se iveşte prilejul, căci drumurile mele nu sunt poruncite.

— Am băgat de seamă. Când risipeşti cinci zile ca să ajungi la Veneţia, e la mintea cocoşului că nimic nu te goneşte…

Îl zădăra pe franţuz. Pentru a cuprinde în cinci zile drumul din Bucureşti în lagună, D’Antin trebuise să rămână călare optsprezece ceasuri din zi.

Contele de Saint-Lô îi căută privirea.

— Ai ochiul limpede, logofete, iar cei care şi-au încrucişat spada cu a domniei tale zvonesc prin iad că n-ai potrivnic pe măsură.

— Călătoreşti mult…

— Un asemenea novac, urmă franţuzul dezmierdând braţul jeţului, poate dobândi averi fără seamăn dacă-şi dă silinţa.

Radu Andronic îl cercetă printre gene apoi îşi aprinse luleaua.

— N-am ucenicit printre lotri şi nu le stăpânesc meşteşugul.

— Cunoşti în schimb vicleşugurile umbletului de taină.

— Oare contele de Saint-Lô are nevoie de un slujitor?

— Regele Soare.

— Bag de seamă că pofteşti să ajung la sapă de lemn. Vistieria lui Ludovic geme de slăbiciune.

— Pofteşti să cred că te-ai vinde necredincioşilor, spre pildă, numai pentru că au vistieriile pline?

— Nimeni nu trăieşte de două ori, rosti Radu Andronic, lepădând fumul pe nări, iar averile fără seamăn de care pomeneai nu se dobândesc prin credinţă.

Se cercetară în tăcere. Filip D’Antin desluşi şiretenia logofătului.

— M-aş bucura să cred că şuguieşti.

— Te-au supărat vorbele mele, senior D’Antin? Aş fi nemângâiat căci n-au izvodit din gând rău, ori spre a te umili. Domnia ta cunoşti năravul valahilor de a găsi mereu prilej de şagă. Îmi cer cuvenita iertăciune şi te poftesc a deşerta dimpreună o carafă de vin.

Înşira molatic, cu zâmbet în ochi, cuvinte de prisos care nu lecuiesc rana. Cuvinte născocite de canoanele creşterii alese ce te deprind cu vorbirea mieroasă, strai străveziu gândului neobrăzat.

Contele se ridică sprinten din jilţ. Îşi ţinea ciuda bine ascunsă sub sulimanul obrajilor.

— Sunt prea ostenit căci, după cum ai băgat de seamă, nu mai am vlaga tinereţii, iar mâine în zori încalec. Vom bea carafa cu alt prilej.

— Nădăjduiesc să-l găsim, surâse Radu Andronic.

Ochiul verde al franţuzului sticli:

— Eu sunt încredinţat.

Logofătul îl însoţi până în prag. Aici D’Antin păru să-şi aducă aminte de ceva şi scoase din clapca cingătorii o fâşie

de pergament răsuriu, mică şi rotundă cât oul, cu marginile aurite.

— De când am părăsit Valahia mă bate acelaşi gând. Tâlharii m-au despuiat pismuindu-mi veşmintele. Aci se află numele meşterului din Paris care-mi taie hainele. Poate ai bunătatea, logofete, s-o înmânezi poftalnicilor, odată întors la Bucureşti.

Boier Andronic azvârli pe mescioară fâşia de pergament, îşi lepădă râzând halatul, trase pe mâneci ceapchenul şi ieşi din cămară. Cu ultimele sale cuvinte hainitul voise să-i înfăţişeze că a ghicit tâlcul veşmintelor prădate şi pe cel care poruncise isprava.

În dreptul uşii lui D’Antin, îşi drese glasul cu zgomot, răspunse apăsat bineţelor unui călător închipuit, şi coborî în cârciumă. Zăbovi la tejgheaua geluită cale de-o cupă de basamac, secată din patru înghiţituri, după care urcă pisiceşte treptele celor două caturi pătrunzând în podul hanului. Călca cu luare-aminte printre bodroanţe şi lemne vechi, saltele betegite, paturi şi mescioare şchioape, lighene năpădite de rugină, şi sumedenie de alte boscârţe lipsite de trebuinţă.

Înainta ţinând seama ferestruicii unde păianjenii statorniciseră pânză groasă. Ajuns în dreptul ei se lăsă pe pântece lângă o sobă de tuci îngropată într-un maldăr de paie şi lipi ochiul de crăpătura bârnelor. Îşi recunoscu cămara, halatul de atlas lepădat la întâmplare, luleaua cu găvanul scobit în ambră.

Cu urechea ciulită, Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, meşterea cu un briceag asupra sunducului persian, cercând zadarnic să-i vină de hac încuietorii rânduite de un lăcătuş din Lipsca.

Radu Andronic, cuprins de veselie, se întoarse în cârciumă şi ceru încă o cupă de vinars.

A doua zi, pe răcoare, dinaintea geamurilor oblonite ale muşteriilor care-şi mai măcinau somnul, Filip D’Antin se afla gata să încalece. Cerca chingile şeii când i se înfăţişă Ilie Machidon cu o teşcherea mică însoţită de răvăşel din partea logofătului.

Ca totdeauna când se simţea încolţit, franţuzul îşi purtă mai întâi degetele pufoase la grimeaua de pe ochi. Slujitorul n-avea poruncă să aştepte răspuns, căci pierise.

Nu-mi plac datorinţele, conte, scria logofătul, şi cum nu ţes aceeaşi încredere plină de nădejde în viitor, după pilda domniei tale, pentru a aştepta altă răscruce de drumuri unde să ne întâmpinăm, încerc să te răsplătesc acum în chip neînsemnat. Pentru mărinimia de a fi dezvăluit tâlharilor valahi numele meşterului croitor, primeşte, rogute, cheile din punguţă. Sunt ale sunducului persian. Nu ţi-am desluşit, şi-mi pare rău, monseniore, că rătezului nemţesc nu-i vine de hac stiletul. Ţi-aş fi scutit osteneala. Sluga domniei tale, Radu Andronic, logofăt.

* * *

Târgul Lyonului, va istorisi Ilie Machidon mai târziu, după ce aveau să se întoarcă în Valahia, îi plăcuse cel mai mult. Aici, printre casele din bârne cu acoperământ plumbuit, ori din ţigle ghiordii, cu volbură de adormiţele şi glicină la fereşti, şi bănci vechi dinaintea porţilor unde jupânesele îşi ostoiau, după asfinţit, dogoarea obrajilor deşertând bărdace cu zeamă rece de mere, ori sporovăiau sub umbrare de viţă strângându-şi mereu nodul maramelor, slujitorul se simţise mai aproape de Valahia.

Pe uliţa mare, străjuită de ulmi, treceau călăreţi, se strecurau anevoie, printre orătănii slobode, căruţe şi glasuri ascuţite, negustorii ocoleau stivele de lemne vârfuite

şi câini uliţarnici care picoteau la soare. La catedrala cu ziduri cenuşii şi turnuri suliţă, înalte de pieptănau bărbile sfinţilor, privirea slujitorului nu zăbovi, după cum nu luă aminte nici la regele dăltuit în piatră din Piaţa mare. Cât despre franţuşte, acestea rămâneau cu mult în urma veneţienelor şi a nemţoaicelor. Placă cui vrea – şi mai cu seamă logofătului, ai cărui ochi căutau fără astâmpăr la fustele unduioase, înveşmântate câte trei-patru o dată – nasurile lungi de un deget cu nări lipite, dinţii despicaţi de strungăreaţă, părul fumuriu cum e griul uscat de secetă.

În dughene se afla vavilon de trenţe şi bucate. Căscând ochii la tapiseriile de Flandra, din Auvergne şi Bergam, la sticlăriile din Orleans, faianţele din Nevers şi Rouen şi oglinzile din Saint-Gobain, holbându-se la crivaturile înalte, perdeluite, cu podoabă de pene şi panglici, Machidon găsi o bucată de mătase neagră, lucioasă, chindisită cu păuni de aur. Îi dădu târcoale un ceas până ce-şi luă inima în dinţi şi o ceru neguţătorului cu gând s-o ducă Smărăndiţei.

Nu-i vorbă, gemea Valahia de atlasuri şi brocarturi, şi zaramfiruri, şi catifeluri, şi adamascuri, dar asemenea ţesătură minunată izvodită de mâini vrăjite nu-i fusese dat să vadă. Ciudat i se păru slujitorului că jupânul nu voia să-i reteze atâţia coţi cât îi poruncise. O ia pe de-a-ntregul, ori cale bună. Îndărăpnic neguţătorul, dar şi Machidon ţinea catâr în ogradă, spre pildă. După ochiul şi socotinţele sale, cinci coţi ajungeau pentru rochia Smărăndiţei. Rămase pe a jupânului şi numără în palmă treizeci de livre şi şaptesprezece soli.

Când, bucuros peste măsură, desfăşură ţesătura dinaintea logofătului, acesta începu a râde cu lacrimi ţinându-se de ziduri, îi desluşi că mătasea e adusă din îndepărtata Chină şi îndeplineşte slujbă de despărţitoare în iatacele avuţilor. În spatele ei se ascund isprăvile ce nu se cuvin a fi săvârşite în priveala altora, şi de aceea negustorul nu se învoise a scurta bucata.

Pleoştit, Machidon întrebă:

— Cum spune domnia ta că se cheamă această despărţitoare?

— Paravan, rosti desluşit logofătul, sughiţând din pricina râsului.

— Paravan… Tot astfel dondănise şi mămularul cela blestemat… îşi rândui musteaţa zâmbind: Ştii ce-a spus Vasile Tătăraş când şi-a prăpădit cuşma în apele Milcovului şi n-a mai putut-o ajunge?

— Îmi fac nădejdi c-o să aflu.

— „De-amu fie de sufletul lui tataia, că tot nu m-am spetit cu pomenile când o murit.“ Ţi-o dăruiesc dară domniei tale, chibzuind că soacră-mea va pricepe lesne, pe cealaltă lume, gândul meu bun.

Logofătul îl împinse de umeri spre uşă poruncindu-i hodină. Peste patru ceasuri aveau să se pornească iar la drum. Într-o zi şi-o noapte, urgisind armăsarii, socotea să ajungă la Paris.

Când Radu Andronic încuie obloanele, pieri de la fereastra casei de peste drum şi ochiul lui Filip D’Antin.

O dată cu zorile, Ilie Machidon strânse în pripă calabalâcul, griji de cai, apoi la porunca logofătului se întoarse în crâşmă, căci cuvenit era să astâmperi glasul pântecelui înainte de a te încumeta la drum anevoios.

Se aflau singuri la ceasul acela timpuriu. O slugă, cu ochii încleiaţi de somn, picotea pe băncuţă tresărind sub dezmierdarea muştelor, alta ştergea în dorul lelii pocalele cositorite şi le rânduia cetăţuie pe marginea tejghelei. Aromă îmbietoare venea dinspre cuhnii şi Simion, poftalnic, se zbuciuma sub masă priponit între ciubotele stăpânului. Când tipsia încărcată de bucate poposi dinaintea drumeţilor, izbuti să se smulgă şi săltând pe labe se rezemă de marginea mesei fără a cuteza însă altă necuviinţă. Era înalt acum cât Machidon, ai fi zis că stă pe scăunaş poftit să se îndestuleze, doar că-i lipseau blidele. Radu Andronic îi

zbârli creştetul şi urechile lăţoase, apoi se răsuci spre hangiu:

— Cu multă cinste ne îndatorezi, jupâne. Ţi-ai scurtat noaptea spre a ne ospăta cu mâna domniei tale şi după soiul merindei chibzuiesc că somnul nu ţi-a lipit geana. Asemenea vipt nu găseşti nici în hanurile vestite decât la prânzul cel bun.

Pe talger se aflau două prepeliţe grase, bine rumenite, iepure mărunţit şi apoi păturit în aluat ce prinsese coajă ruginie la flacăra cuptorului, o zeamă aurie de găină şi o ciozvârtă de urs dreasă cu usturoi şi pătrunjel. Hangiul se închină purtând mâinile la piept.

— Mi-ai spus aseară, monseniore, că porneşti la drum lung şi doreşti să fii trezit înainte ca luceafărul dimineţii să piară de pe cer. La astfel de drum se cer bucate calde care să aţâţe vlaga. Trag nădejde că în viitor domnia ta nu va ocoli hanul nostru.

Se îndepărtă după pilda racului, cu spinarea încovoiată şi temeneli dese.

În vremea aceasta, Simion, săgetat parcă de bondari, schelălăia înfundat şi se învârtea de colo-colo fără astâmpăr. Acum zgrepţăna masa, acum o făcea roată, mârâia, urca primele trepte ale scării şi se întorcea în goana mare. Machidon îi zvârli o aşchie de carne, dar cotarla o făcu mototol în rumeguşul duşumelei. Ţăranul, mânios, nu-l mai luă în seamă şi se întoarse la bucate.

— Vinovat îi stăpânul, nu dobitocul, mormăi înciudat. L-am căutat de păduchi şi amu îmi zvârle el cuşma în ţărână.

Logofătul cerceta câinele cu luare-aminte. Nu rostise o vorbă şi Machidon, temându-l supărat din pricina marazurilor lui Simion, cercă să-i abată gândul apucând un copan de prepeliţă. Radu Andronic îi prinse mâna.

— Ce-i cu Simion?

— Nu ştiu, logofete. Când m-o prinde durerea de ceafă şi pentru ţâfna potăii, o însemna că-s chivernisit de-a binelea şi mi-am isprăvit grijile.

— Ciudat… Câinele-i lacom, şi cu gândul mereu la pântece.

— De-amu, o chibzui flămând, ce să-i fac?

Îl cerceta înnegurat, încerca să-i citească nebunia. Boier Andronic apropie tipsia şi trase îndelung aroma bucatelor. Simion tăbărî asupra lui lovit de streche şi înfipse colţii în umărul dulamei. Trăgea cu nădejde vrând să-l scoale cu orice chip de la masă. Palma slujitorului ţâşni scatoalcă spre botul câinelui.

— Lasă-l! porunci logofătul. Merindele-s stricate de otravă!

Machidon tresări. Pricepuse. Vorbi fără credinţă:

— Nu merindele-s stricate, boierule, ci capul lui prost de ţăran. Otrava are miros…

— Hm, pe mulţi i-a răpus arsenicul în Francia din aceeaşi pricină. Simion i-a simţit aroma. Jupâne!

Ochii logofătului aprindeau flacără. Strigă a doua oară şi Ilie Machidon simţi suliţi în urechi. Încercă să-l domolească cu vorbe de şagă.

— Dacă domnia ta se teme că pântecele dulăului va avea de pătimit, povaţa mea cea bună ar fi să guşti dintâi…

Hangiul se ivi cu un ştergar alb pe braţ. Văzu merindele neatinse, şi căută spre obrazul întunecat al boierului.

— Nu-ţi sunt pe gust bucatele, monseniore?

Andronic îşi dezveli dinţii în rânjet drăcesc.

— Bucate cu adevărat gustoase sunt cele pe care le cinsteşte dintâi crâşmarul, doborât de ispită.

— E adevăr răsştiut în breasla hangiilor.

— Dovedeşte-l, făcându-ţi tain şi prânzind alături de noi.

— Ne îndestulăm în cuhnii, monseniore, iar la masa domniei tale nu îndrăznesc a mă aşeza, căci cunosc cât şi până unde mi se cuvine.

— Poţi rămâne în picioare.

— Iertare, monseniore, sunt prea sătul şi nu tocmai sănătos din pricina unui vechi beteşug…

Machidon se uită la Simion. Sta rezemat în coadă privind cu luare-aminte când la hangiu, când la logofăt.

— O îmbucătură nu te va răpune, rosti Radu Andronic. Pofteşte!

Luă tipsia şi i-o ridică până în dreptul bărbiei. Jupânul se dădu înapoi. Mai zâmbea, dar în priviri i se desluşea spaima.

— Am priceput! Nu vă place vânatul. Dar pot aduce, domniilor voastre, alt soi de cărnuri.

Logofătul trânti talgerele de pământ. Dintr-un pas fu lângă hangiu. Îl prinse de grumaji, iar cu mâna cealaltă îi trecu dinaintea ochilor stiletul.

— Mănânci, ori te deschid!

Vorbise fără să-şi descleşteze dinţii. Cârciumarul clătină din cap cât îi îngăduia strânsoarea boierului. Logofătul îl ţinea sub stăpânire cu privirea neagră şi jungherul.

— Cine te-a tocmit să ne otrăveşti bucatele?

Simţind ascuţişul în pielea grumajilor, hangiul bolborosi:

— Iertare, monseniore… Iertare…

— Cine?!

— Sunt negustor cinstit şi silit am fost să închei târgul. N-aş fi primit nici pentru de zece ori o sută de ludovici.

— Cine? scrâşni logofătul îndesind strânsoarea.

Ochii hangiului bulbucaţi căutau drum să iasă din găvane. Suflă gâtuit:

— Chiorul cu faţa sulemenită.

— Franţuzul ne-a citit cărările, logofete, deşi îl slujeşte un singur ochi, spuse Ilie Machidon, îndemnând calul lângă armăsarul lui Radu Andronic.

— Când te simţi cu musca pe cuşmă, prepuielile nasc pui de jivină la fiecare ceas. Filip D’Antin a luat pilda tâlharilor de pe drumurile mării. Gura celui ce ţi-a văzut chipul numai jungherul, otrava şi apa o închid.

— Teamă mi-e că n-o să aduc spor trupului mistuind bucatele franţuzilor. De-amu, oi zice şi eu ca Sucitu din

Chipriana, când şi-a prăpădit desaga: mulţumesc, Doamne, c-am scăpat de cea greutate…

— Până una alta, să-i aduci mulţumită lui Simion, spuse logofătul.

Machidon întinse mâna să-l mângâie. Câinele îi ocoli dezmierdarea şi se îndepărtă fără a căuta în urmă. Pe drum alergă doar pe lângă logofăt. Nu întoarse o singură privire către stăpână-su. Simion nu-i ierta obrazul ocărit fără pricină, iar Machidon, mâhnit, o ştia.

* * *

Lyon, Mâcon, Chalon-sur-Saone, Auxerre, Fontainebleau…

Copitele cailor băteau drumul cel mare al Franciei străbătând sate şi sihlă albăstrie ce-i amintea logofătului codrii moldoveni iscaţi pe valea Trotuşului. Lăsaseră în urmă rădvane strălucitoare cu câte doisprezece bidivii, ori călăreţi muchelefi cu atâta prisos de odoare la pălăriile cu gardini largi şi pe pieptul năpădit de horbotă, panglică şi bumbi, încât dacă mai socoteai zgărdiţele de aur ce le încingeau genunchele, spada, cătărămile încălţeilor, mulţimea de copci şi odoare, părea de mirare că armăsarii nu cad răpuşi sub greutate. Căruţe proaste, încărcate cu zdrenţe, vârfuite de câte un prunc cu degetul în gură, catârul ori mârţoaga şchioapă ce opinteau în ham alături de stăpân, fereau calea. Gloata terfegoşilor n-avea grabă, părea pornită pe drumul acela poruncit blestemaţilor de soartă care nu duce nicăieri.

Pentru a da răgaz dobitoacelor să răsufle, logofătul Radu Andronic şi slujitorul făceau popas în târguri cenuşii, cu case răsărite din lemn şi piatră, cu ulicioare mici, întortocheate. Castele trufaşe, iscate pe câte un gorgan pleşuv, ridicau stavilă privirii, ţinând sub stăpânire târgurile. Flamuri înguste, roşii, verzi ori albastre, crestate

precum limba şarpelui, muşcau văzduhul vestind de departe că stăpânul întors de la vânătoare, ori te miri ce cumetrie în vecini, ori răfuială cu supuşii, se află în bătătură.

Ciudate i se părură însă de la o vreme lui Machidon ţarina păcurie fără fir de iarbă, satele mute, copacii vârtoşi cu frunza neîncolţită în Florar.

— Tot mă întreb, logofete, oare cu ce năpastă grea să-i fi obijduit cerul pe bieţii creştini? Ce molimă cumplită să fi răpus buruiană şi dobitoace? Miriştea-i seacă, nu văd fir de iarbă, oricât mi-am aţintit urechea n-am auzit glas de cocoş – să nu-mi zici, rogu-te, că fac zeamă din cei de tinichea căţăraţi în vârful casei – neam de câine nu ne-a întâmpinat, nu zăresc mâţă, curcă, raţă, ori altă orătanie. Că foamete aprigă stăpâneşte meleagul, asta pricep şi eu, dar ce blestem anume a pricinuit-o?

Logofătul ţinea buzele strânse sub musteaţa subţire albită de pulberea drumului, ochii cercetau cu înfrigurare zarea. Răspunsul zăbovi şi slujitorul crezu că nu vorbise îndeajuns de tare, ori că gânduri mohorâte astupaseră urechile boierului.

— Molima aceasta se cheamă o vistierie goală, Machidoane. Ludovic a secat-o bătând războaie ce au sporit hotarul Franciei şi i-au înălţat steaua pe bolta Evropei unde ţara Bourbonului se socoteşte azi cea dintâi. A istovit-o ridicând lăcaşe neasemuite spre slava Celui Veşnic, dar şi a sa, căci numele său va rămâne viitoriei cu zestre bogată de palate, castele şi tot ce poate rodi mai de preţ din mintea şi mâinile făpturii omeneşti. Nici un principe vreodată, în afară de stirpea florentinilor Medici, n-a oblăduit cu atâta sârguinţă stihuitorii, cioplitorii de slovă şi piatră, meşterii argintari, aurari şi ai penelului. Dar o dată cu acestea, a pierit găina cu care bunică-său, al patrulea Henric, se fudulea că fierbe în oala celui mai sărman dintre supuşii săi. Osândiţi la foame, calicii au ajuns a stârpi iarba, scurmă ţarină spre a găsi mana pământului, rod frunzele copacilor,

şi nu-i încearcă sila să se îndestuleze cu carne scârnavă de cloţan, cârtiţă, câine ori pisică.

Slujitorul se închină, alungând piaza rea. Îşi amintea că prunc fiind, pe vremea celuilalt domn, Şerban Vodă, foamete cumplită se abătuse asupra Chiprianei. Atunci auzise dintâia oară de mana pământului, un soi de lut gras. Muierile scoteau din el o zeamă păcurie ce-ţi umfla pântecele dovleac. Cei ortomani dosiseră în tainiţele unde altădată păstrau galbenii câţiva pumni de mazăre uscată. Rodeau trei boabe în zi şi zăceau pe vatră cruţându-şi osteneala de a ieşi în ogradă. Dar nici atunci nu se spurcaseră creştinii din Chipriana cu stârvuri de dobitoace netrebnice.

Îşi rosti gândul cu glas tare. Radu Andronic clătină capul fără zâmbet.

— Pesemne n-aţi fost lihniţi îndeajuns.

— Pesemne…

Foametea îşi arătase colţii cu patruzeci de ani în urmă poposind în Normandia, Anjou, Maine, Touraine, Blésois şi Auvergne. Ţăranii îşi lepădaseră vetrele năvălind lăcuste asupra târgurilor. Montauban scria la 1695 că în ţinutul său mor zilnic patru sute de oameni, intendentul din Limousin număra 70 de mii de suflete care-şi îndopau pântecele cu castane putrede. Copiii răscoleau pământul cu beţişoare ascuţite în căutarea mortăciunilor…

Ilie Machidon oftă îndreptându-se în şa.

Străbăteau codru de stejari bătrâni. Cununile împreunate boltă lepădau umbră groasă, străpunsă ici-colo de suliţele aurii ale dimineţii. Tropotul cailor acoperea ciripitul păsărilor, dar urechea slujitorului desluşea la răstimpuri râsul ciocârliei scăpate din laţurile înfometaţilor. Simion zăbovea adulmecând ciuperci cu chivere roşii, ori pintenul voinicului, răsărit din răcoarea muşchiului catifeliu, gonea apoi cu urechile căzute pe ceafă să prindă din urmă călăraşii. Îi opri dintr-o dată zvon de glasuri şi

spade încrucişate. Logofătul descălecă, îi făcu semn slujitorului să stăpânească armăsarii şi, părăsind poteca, se afundă în frunziş. Călca fără multă luare-aminte, căci vuietul celor ce se înfruntau era mare şi le-ar fi fost peste putinţă să-i audă paşii.

Paisprezece zdrahoni din steagurile de pedestraşi ale Măriei Sale Ludovic sârguiau să răpună un bărbat sprinten, învăluit în mantie vineţie, care le ţinea piept cu iscusite lovituri de spadă. Pedestraşii încercau cu vicleşug să-i abată ochiul fluturându-şi lampioanele, pălării negre cu marginile întoarse, chenăruite în terţei galben şi alb. Prin straiele desbumbate li se vedea pieptul năpădit de rapăn; tălpile ciubotelor largi, răsfrânte, îşi ţineau zilele prinse cu capete de sârmă şi sfoară.

Logofătul părăsise Francia de şase ani, dar în ăst răstimp oştenii nu-şi uitaseră deprinderile. În zadar ostenise marchizul de Louvois, dregător de seamă al Bourbonului, să dea tipar şi rânduială nouă armiei. Steagurile se întregeau şi acum din calicii arcăniţi cu şiretenie, ori de-a sila, din pungaşi şi datornici trimişi la temniţă, ucigaşi, vântură-lume, ori hainii care-şi îndopau chimirul din sarea şi tutunul trecute peste hotar fără îngăduinţa stăpânirii. Simbria nevoiaşă – cinci bani pe zi pentru oşteanul de rând – şi-o sporeau asudând la înălţarea cetăţilor, dar cel mai ades din furtişaguri mărunte, în satele silite a-i găzdui, ori tâlhărind la drumul mare. Oştenii luau pildă de la căpeteniile lor. Mareşalul de Villars nu se ruşina a porunci dări grele de război păstrând în teşchereaua senioriei sale o parte dintre ele. Celor ce-i ştiriciseră că mareşalul face ruşfeturi, Ludovic le-o curmase scurt: „Da, dar le face şi pe ale mele…“

— Punga, monseniore! strigă oşteanul şi drumul e al domniei tale.

Bărbatul în strai vineţiu începuse a da semne de osteneală, încerca să-şi ţină spatele slobod. Întoarse o clipă capul, purtând răspuns spadei vrăjmaşe, venite lăturiş, şi

logofătul desluşi cu uimire grimeaua neagră care despica de-a curmezişul obrazul străinului. Oştenii trudeau să-l răpună pe Filip D’Antin, conte de Saint-Lô.

— Franţuzul trebuie izbăvit, Machidoane, şopti Radu Andronic, altminteri nu vom afla niciodată ce diavolii a pus la cale cu nemţii în Transilvania.

Slujitorul îşi făcu semnul crucii, stupi în palmă şi apucă cu nădejde ciomagul. Simion îşi dezveli dinţii, boierul trase armele din teacă. Se repeziră vultureşte din trei părţi. Spada şi jungherul logofătului vătămau încheieturile oştenilor-cumaşi, răsuciţi spre a-i pune stavilă, născoceau scântei întâlnind fierul potrivnicilor. Moartea de om nu-şi găsea cinstire în cugetul boierului. Pe buze, îi stăruia zâmbetul cel rău iscat în asemenea lucrări. Patru ascuţişuri căutau pieptul logofătului. Radu Andronic le înfruntă bărbăţia cu lovituri deprinse sub podurile Romei, fără pereche în vicleşug. Patru mâini însângerate lepădară săbiile.

De cealaltă parte, Ilie Machidon desluşea vrăjmaşilor ştiinţa bacilor din Ţara Vrancei. Ciomagul făcut roată frângea oţelul hangerelor subţiratice, aşa cum frângi osul de găină, poposind pe grumaji şi şale. Răcnetele celor atinşi zdruncinau atunci pădurea, gonindu-i vietăţile spre cotloane umbrite. O bubă zgâlţânată din somn căscă ochii cât străchinioarele cercând să desluşească străvezimea albastră a codrului. Scânteile izvodite de ascuţişul spadelor alunecau fără a-i răni privirea oarbă, deprinsă a destrăma văluri noptatice.

— Spor la coasă, Machidoane! strigă, râzând, Radu Andronic.

— Mulţumesc de vorbă bună, boierule! O rugăminte aş avea, dacă domnia ta îngăduie. Lasă mie buruienile rămase să le aduc învăţătură nouă, căci gustul jungherului îl ştiu.

Simion îşi făcea slujba printre oştenii cu flinte. Îndată ce unul sălta pocnitoarea la ochi, dulăul zbura către el înfigându-i colţii în ceafă.

Filip D’Antin, sărăcit de vrăjmaşi, rămase în priveală. Ochiul teafăr măsura cu deosebită uimire făptura logofătului. Îşi lepădase haina. Cămaşa albă născocea pete fugare printre veşmintele cârjaliilor, spada şi jungherul ţeseau giulgiu subţire cu repeziciunea ţintarului lovit de streche. Semăna cu un diavol.

Haita oştenilor tâlhari se subţiase. Ilie Machidon înainta spre Saint-Lô cu spatele învârtind bâta. Gândul cel şugubăţ al ţăranului era să miruiască măcar o dată şezutul franţuzului, chipurile din nepricepere. Când scula se năpusti fulger spre şalele contelui, Filip D’Antin feri, vestind:

— Stinge-ţi pornirea, slujitorule! Vrăjmaşii s-au risipit!

Saint-Lô îşi încopcie mănuşa de amandină şi porunci lui Machidon în valahă:

— Scutură-mi colbul!

Plugarul roşi de mânie până la rădăcina sprâncenelor. Rămase neclintit. Ochii logofătului scăpărară flacără, buzele i se despicară în rânjet hain.

— Îndrăzneala ţi-e fără pereche, conte!

— De ce? întrebă D’Antin cu zâmbet uşurel. M-ai îndatorat înmânându-mi cheile sipeţelului, ţi-ai dovedit apoi dragul ce mi-l porţi, scoţându-mă teafăr de sub stăpânirea jungherelor vrăjmaşe. Cu asemenea poliţe am îndrăznit a te socoti prieten. Iar slugile prietenilor mei sunt şi ale mele.

Râdea mânzeşte, zgândărindu-l anume. Radu Andronic îl cercetă scurt, apoi scapără amnarul, aprinse luleaua şi slobozi fumul zâmbind.

— Prieten!… Doamne, cum le desluşeşti tu pe toate! Acum pricep rostul bucatelor poruncite hangiului.

— Care hangiu?

Logofătul căută către slujitor.

— Vezi, Machidoane? Făptura aleasă prea lesne îşi uită milosteniile, dar aceasta nu-i o pricină care să ne sece nouă mulţumită. Hangiul din Lyon, conte, căruia i-ai umplut

buzunările cu aur spre a ne pune dinainte merinde cu cheltuială. Când risipeşti o sută de livre se cheamă că datornicul ţi-e prieten şi nu de soi oarecare.

— Nu-ţi pricep vorba, dar mă legăn cu nădejdea că urmând împreună drumul mi le-oi descâlci pe toate cu rândul.

Boier Radu Andronic rămase stană.

— Alungă asemenea gând, monseniore.

De astă dată ochiul franţuzului se miră cu adevărat.

— Ce anume te împiedică?

— Chipul domniei tale! Nu-mi place! Iar tovărăşia mi-ar plăcea şi mai puţin.

Machidon strecură căutătură iute către Filip D'Antin. Franţuzul, albit sub suliman, încercă să surâdă. O văpaie roşie îi fulgeră privirea.

— E bine, logofete… Preţuiesc oamenii fără ascunzişuri în vorbă. Îngăduie doar o întrebare. Socotindu-mă vrăjmaş, de ce mi-ai izbăvit zilele?

Boier Radu Andronic sări fulg în şa fără a atinge scăriţa. Saint-Lô îi prinse calul de dârlogi. Sângele se vedea clocotind în vinele întunecate.

— Aştept răspuns.

— Am chibzuit că nu ţi-a sunat încă ceasul. Aşadară, te mai îngădui.

Filip D'Antin scăpă dârlogii şi începu să râdă.

— Mă îngădui?!

— Nu pentru multă vreme, spuse Radu Andronic şi dădu pinteni calului.

De patru nopţi ploaia ciobanului asupreşte conacul. Ceasurile se târâie moşnegeşte, gheboşate de apă şi osemintele frunzelor biruite în luna lui Brumărel. Sprijin focul cu vreascuri uscate, dar joaca flăcărilor nu izbuteşte izbândă asupra urâtului strecurat hoţeşte în chilioara mea. Îmi simt încheieturile posomorâte, le aud jelitul. Trag

oghealul pe umeri şi mă aplec fără bucurie asupra cărţii părintelui Ilarie.

Drumul oamenilor Măriei Sale prin acel târg al Parisului, mai bogat în stricăciuni decât Sodoma şi Gomora luate laolaltă, îmi vatămă cugetul. Mă gândesc la domnia ta, frate cetitorule, carele te afli în urma lor, şi-ţi tem fiecare pas. Valahii şi-au păstrat trupul neprihănit de ispite spurcate, trudind sănătos în ceasurile de dragoste, în case şi pe uliţe au răsădit fără hodină floarea de sulcină a curăţeniei.

Mi se face dară inima purice ştiind că muierile lor te vor trage de mânecă la tot felul de isprăvi scârbavnice, că vei vedea cum preacurvesc la umbra şanţurilor, ori că spurcă hudiţele sub privirea călătorului.

Ascultă ruga nevrednicului Pahomie, cetitorule, şi fereşte-ţi încălţările, dar mai vârtos cugetul de glodul acelor stricăciuni ca să nu necinsteşti la întoarcere uliţele Bucureştilor.

Capitolul VIII

TÂRGUL BLESTEMAT

Intrară în Paris la prima scaldă a dimineţii. Lumina cenuşie poposi dintâi pe bolta de la Domul Invalizilor, dezbrăcă de negură calul şi trupul de bronz al lui Henric, pe Podul cel Nou, se strecură adânc pe poarta Sfintei Ana, de la Notre-Dame, desluşind subţioara scobită în piatră a Sfântului Marcel ce răpunea balaurul. Statuile celor douăzeci şi opt de răsbunici ai Mântuitorului, rigile Iudeei şi ale lui Israel, stăpâneau catul dintâi al catedralei, căutând cu blândeţe asupra târgoveţilor.

Deşi Sfântul Bernard îndemna la cumpătare „căci lăcaşul cu zidurile acoperite de aur îşi lasă credincioşii fără izmene“, Maurice de Sully, feciorul unei strângătoare de vreascuri, ajuns canonic, aşează la 1163 prima piatră a catedralei fără seamăn în măreţie şi numărul de pungi secătuite.

Zorile îşi înfipseră torţa în roza iscată din cioburi ce se afla deasupra porţii judecăţii din veac, alcătuind nimb fără asemuire Fecioarei, după care, păstrând cuviinţa, vestiră răsăritul dintâi palatelor de pe uliţele Saint-Jacques, Saint-Martin, Saint-Antoine şi Saint-Denis şi numai după aceea ciocăniră în ferestruicile ghimirliilor din chirpici şi lemn tencuite cu ghips, ale mişeilor.

Cei mai harnici târgoveţi se dovedeau neguţătorii de rachiuri, îşi statorniciseră polobocul de holercă la răscruce

de uliţi, abia pridindind să umple cupele secate dintr-o înghiţitură de meşteşugarii zoriţi spre slujbă. Brutarii din Gonesse şi zarzavagiii picoteau pe capra căruţelor, cu hamurile slăbite în poala pestelcilor de piele, încredinţându-se cu totul cailor care mânau singuri spre pieţele şi halele din parohia Saint-Eustache. Deschideau rar un ochi spre a nu se trezi împresuraţi de turmele de boi, vaci şi oi pe care le aşteptau securile măcelarilor. Când ochiul toropit de somn nu veghea, se isca halima mare. Un ceas, pe puţin, îi lua neguţătorului să se descurce din oastea de dobitoace. Suduia, privind cruciş de mânie, maica netotului şi Joia lui grasă, poala Fecioarei şi ibovnica preotului din satul celui nătâng. Ciobanul fluiera în vremea asta fără habar, în hazul jupâneselor pornite la târguială şi al diecilor cu călimări de corn la brâu care se desfătau ca la panoramă. Când lumina aurie şi plină de răcoare cădea tremurând pe dalele cheiurilor Gesvres, La Pelletier, Conti şi Quatre-Nations, se iviră cu huiet, din pricina roţilor cu verigi de fier, primele rădvane.

Machidon însă cerceta cu mirare mare scaunele purtate de calici, unde-şi odihneau trupurile groase feţele subţiri. Aceeaşi buimăceală, se vede treaba, îl încercase şi pe doftorul englez Lister, căci, după cum însuşi domnia sa mărturisea, asemenea călătorie necinstea obrazul Parisului.

Privirea ţăranului din Chipriana fugi apoi la racla cu două roţi – *vinegretă* – la care opintea înhămat un creştin cu trup firatic, poreclit „catâr botezat“. Îi dădea ajutor împingând lădoiul muierea trenţăroasă, ori pruncul ştirb, cu privire ostenită. Picioarele goale intrau până la glezne în glodul negru.

Ţăranul îşi făcu o cruce îndesată.

— Spune-mi, rogu-te, logofete, eşti încredinţat că n-am apucat strâmb drumul?

— De ce?

— După învăţătura părintelui Sofronie din Chipriana, aşa s-ar înfăţişa împărăţia celui cu corniţe.

— Ţine-ţi inima, împărate, căci ăsta-i abia începutul.

Târgul se însufleţise de-a binelea. O dată cu obloanele ridicate dinapoia drugilor grei de fier ce fereau deopotrivă ferestrele avuţilor şi calicilor, se iviră în uliţe pruncii. Desculţi, cu cămeşuicile ferfeniţă, lăsând în priveală pântecele, viermuiau sugând din beţişoare lungi de sfeclă dulce printre neguţătorii care trăgeau norocul de poale încă din primele ceasuri ale dimineţii.

Pentru a le pricepe strădaniile răcnite cu toată vlaga gâtiţei, Machidon le cerceta tejghelele şi tarabele purtate pe umeri: gogoşi şi plăcinte, sau talpă de pus la ciubote. Negustorul era însoţit de un meşter care te slujea fără zăbavă, te descălţa şi, cât ai înghiţi o bârdacă de zeamă din aguridă verde de la taraba megieşă, îţi dregea încălţările. Se mai aflau de vânzare blăni de iepure şi miţă, prune cu gât suleag stropite de brumă, din Tours, unt galben din Vannes, mere roşii smălţuite, a căror coajă fusese lustruită cu postav aspru, cârnaţi graşi şi hribi albi, ca omătul, butii mari cu brânză grasă de Brie, piersici aurii din Corbeil, frunze şi coji de nucă pentru cănitul pletelor şi musteţilor cărunte.

Deprins cu hărmălaia din Târgul Stambulului, Ilie Machidon nu ţinea seama larmei, pândind paşii lui Simion care se strecura anevoie printre picioarele târgoveţilor. Se putea lesne rătăci în halimaua de coşuri cu marfă, potăi uliţarnice, măgari încălecaţi de lucrători în straie din piele şi pânză surie, călugări şi grămătici, trenţăroşi puşi de-a curmezişul norocului. Jupanii, ţanţoşi, cu bărbia şi nasul în vânt, păşeau măsurat spre curţile unde vreme de trei ceasuri aveau să împartă dreptatea. Băietani de 7-8 ani le ţineau cu amândouă mâinile coada lungă a veşmântului, spre a nu o târî în glod. Aveau poruncă aspră să nu se holbeze în lături. Hazul gloatei n-avea pereche când, din pricina vreunei minunăţii, pruncii înţepeneau uitându-şi slujba. Arcănit şi neştiind ce se petrece în spate, dregătorul

se împiedica ori, opintindu-se prea tare, îşi lăsa bucata de veşmânt în mâna băietanului.

Desfrânate tinere – cele sărite de 25 de ani fereau ceasurile crude ale dimineţii – încercau să-i ademenească vârându-le sub nas umerii calzi, aromiţi cu mosc, le prindeau mâna cu de-a sila, spre a-i face să-şi întoarcă ochii la obrajii trecuţi prin făină de Veneţia, a căror albeaţă o sporeau „muştele“ – bulzuri cât gămălia din tafta neagră – aciuate pe bărbie, ori în puful auriu de lângă ureche.

— Nu te holba, Simioane! porunci Ilie Machidon, răsucindu-se spre câine. Ia pildă de la mine şi mai vârtos pilda logofătului. Amarnic mă mai mustră cugetul c-am îngăduit să ne urmeze rigoarea asta de dulău. Domnia ta ştii cum îi ţăranul, deprinde repede…

În Piaţa Dauphine făcură popas. Logofătul descălecă şi prinzând calul de dârlogi începu a trece prin sita ochilor mulţimea de pierde-vară, oşteni şi podărese, învăţăcei, fără dor de şcoală, paji, teleleice, borfaşi şi coţcari. Se îmbulzeau să vadă drăcăriile păpuşarilor, ascultau născocirile celor bogaţi de gură, cumpărau te miri ce mărunţişuri sau flecăreau cu ochii la orologiul Samaritainei, cugetând cum să rostuiască până spre amiezi cei câţiva gologani pentru o ciorbă de varză şi o măsură de holercă.

Spre mirarea lui Machidon, mulţi târâie-brâu îi făceau închinăciune logofătului. Boierul râdea cu ei, le zicea pe nume şi împărţea gologanii.

— Sănătos, Charlot?… Ai găsit-o pe Lucienne, moş Luc?

Unchiaşul tresări. Ochii clociţi clipiră mărunt în lumina soarelui apoi, recunoscându-l pe Radu Andronic, zâmbi ştirb.

— Te-ai întors, monseniore? N-am găsit-o… Blestematul acela de grenadir o ascunde bine. Dar tot le vin de hac! Nu-l cunosc ei pe moş Luc! Nu-l cunosc defel! Şi în fundul iadului îi găsesc!

Logofătul îi azvârli o teşcherea mică.

— Sunt încredinţat.

Îşi făcură vad spre statuia rigăi Henric al IV-lea. Ilie Machidon îşi lepădase privirea la terfegoşii intraţi în voroavă cu logofătul.

— Cum se cunoaşte boierul! Numai cu obraze alese poartă prieteşug…

Sub copitele calului de bronz, lângă rindeaua unui teslar, logofătul îl zări pe Toine, un potlogar ciumpav care ţipa ca din gură de şarpe rânduindu-şi fără încetare marfa: besactele mici, cât o acăriţă, pocale, uleiuri, parfumuri şi dresuri, leacuri vrăjitoreşti ce făgăduiesc scut pentru glonţ şi deochi de oştean şi cal roib, apă descântată de vraci pentru dobândirea frumuseţii şi a vieţii îndelungate. Un gavanos cu zeamă sinilie sorbită vreme de şase săptămâni împreună cu o lingură de cenuşă, la ceasul când bat tunurile vestind că Regele Soare şi-a deşertat pântecele, îţi schimba ochii negri ori alunii în albaştri. Toanta abia aştepta zorile, îşi cerceta cu inima purice ochii în mirază şi dădea buzna mânioasă în piaţă. De la o asemenea ispravă i se trăgea tâlharului braţul betegit. Cel mai adesea însă, Toine grijea sorocul şi îşi statornicea pentru o vreme negustoria la altă răscruce a Parisului, lângă Bastilia ori Saint-Germain. Pe care o simţea mai neghioabă o aştepta, încredinţând-o că privirea începuse a-i bate către albastru dacă o cercetezi cu luare-aminte. Încă un gavanos şi îngerii vor rătăci drumul spre cer, bezmeticind în apele ochilor ei azurii. Dar poate că printre neamuri sau megieşi se află vreo muiere pe care o cheamă Mathilda. Trebuia să i-o spună din vreme şi să nu-i caute cu nedreptate pricină. Orişicine ştie că asemenea nume e cu deochi şi alungă rodul farmecelor şi leacului oricât de iscusit.

Logofătul îl cercetă zâmbind o bucată de vreme. Când îi întâmpină privirea, ciumpavul scoase un chiot de bucurie, sări zvârlugă peste taraba cu uleiuri şi-i apucă mâinile.

— Seniorul valah! Binecuvântată zi!

— Te văd teafăr, Toine!

— Să mă fi văzut domnia ta ieri!

— Cum merge negustoria?

— Vorba gasconilor, monseniore, binişor spre prost. Cum să meargă?! Muşterii-s nătângi, dar şi norocul meu le seamănă.

Logofătul strecură privire lăturişă şi îşi apropie buzele de urechea cioflingarului.

— Am o vorbă cu tine Toine. Tot la *Trei Clopote* stai?

— Până cumpăr palatul ducelui de Guise… Când să te aştept, seniore?

— Diseară, după zece ceasuri. Întrebă în treacăt: Tabarin mai trăieşte?

Toine zâmbi. Tabarin era gardian la temniţa Bastiliei.

— Dacă nu l-a împins cumva necuratul să-mi încerce doftoriile pentru îndreptarea ochilor crucişi, poţi fi încredinţat. Să-i dau de veste?

Radu Andronic îi făcu cu ochiul şi se îndepărtă. Îl găsi pe Machidon dinaintea unei tarabe cu movilă de berneveci. Neguţătorul îşi prăpădea puterile, fălindu-şi marfa: nădragi strâmţi ostăşeşti, alţii retezaţi de la genunchi cu bumbi şi panglici, fesfesele şi fireturi, ori dimpotrivă, fără podoabe pentru minţile aşezate, berneveci de soi din atlas pentru zaiafeturi alese, din piele şi canavăţ, din postavul flamanzilor, ori al ţesătorilor de la Alep.

Negustorul răscolea mormanul fără să-şi cruţe osteneala, fluturând pânzăria, trăgea vârtos de craci încredinţând muşteriii de trăinicia ţesăturii, îi poftea să-i încerce urmându-i pilda. Ilie Machidon îl cercetă cu zâmbet, chibzuind că avan se mai înghesuiau dracii la gura lui. Simţindu-l pe Radu Andronic alături, îl rugă să-i desluşească vorbele.

— Ce necaz îl munceşte pe aista, logofete, că-mi ţiuie urechile de atâta jelanie?

— Încredinţează târgoveţii că marfă ca a lui nu se întâmplă în tot Parisul. Aşa-i el, negustor nătâng, vinde în pagubă şi cu biruinţă mare pentru muşterii. Face şi o

prinsoare. De izbuteşti să dezghioci nădragii smulgându-i de craci, îi dă de pomană.

O muiere roşcovană, sub un cortel de horbotă, se ivi în capul pieţei. Zărind-o, logofătul începu a-i face semne şi îi ieşi în întâmpinare. Teleleicii îi crescuseră dintâi ochii, scoase un ţipăt nedesluşit, apoi îi pică în braţe. Slujitorul, oftând cu tâlc, se întoarse la iţarii neguţătorului. Creştinul îşi încerca norocul acum cu alţi gură-cască. Limba îi făcea iară clăbuci, mâinile opinteau la crăcii nădragilor.

Un gând năstruşnic răsări în mintea slujitorului. Râzând într-ascuns, scoase cosoraşul din chimir şi-l piti în palmă. Pândi ochii neguţătorului care cercetau într-altă parte şi crestă iute cusătura. Se prefăcu apoi ademenit de prinsoare încercând de mântuială un nădrag floriu. Neguţătorul bucuros, îi înghesui marfa dinainte, poftea oamenii la priveală. Machidon trase cu nădejde de bernevecii crestaţi şi se pomeni cu câte un crac în fiece mână. Piaţa Dauphine se umplu atunci de hohotele târgoveţilor. Jupânul rămase dintâi stană de buimăceală, azvârli nădragii în capul plugarului şi bolborosind vorbe ce nu aduceau a dezmierdare îi făcu vânt de umeri.

Ilie Machidon, urmat de câine, se îndepărtă râzând. Dibui după vreo zece paşi un trenţăros ce stâlpea zidul Samaritainei şi îi lepădă câteva părăluţe dimpreună cu nădragii.

* * *

La unsprezece ceasuri dimineaţa, soarele poposea în crivatul cu polog al contesei Henriette-Anne de Motteville. Aurul luminii opintea să ridice pleoapele ostenite, umăr la umăr cu ceasornicul de pe gheridonul din lemn aromitor de santal care slobozea unul din cântecele lui sieur Lully. Contesa asculta zvonul vesel al clopoţeilor întinzându-şi mădularele subţirele în aşternutul de horbotă, apoi

săltându-se în capul oaselor dădea bineţe celui de-al treisprezecelea Ludovic.

Statuia rigăi veghea de la patruzeci de paşi număraţi ferestrele contesei spre a primi în fiece dimineaţă sărutările trimise din vârful degetelor firave. Pe Regele Soare îl veselea din cale afară preţuirea Henriettei de Motteville pentru părintele său şi fusese cel dintâi care făcuse haz la Versailles când curtenii îi şoptiseră cuvintele contesei: „Henric al IV-lea cu prostimea stau pe Podul cel Nou, Ludovic al XIII-lea cu oamenii de neam în Place Royale, fecioru-său – buzele bătrânei pufneau a dispreţ – cu birarii şi sămădăii lui în Place des Victoires.“ Căci aici fusese înălţată cu paisprezece ani în urmă statuia ultimului Ludovic.

Hotărât, contesa n-avea să priceapă în veac învoielile Regelui Soare cu oamenii de proastă seminţie, chiar dacă ele aduceau ruşfeturi grase. La urma urmei, dacă chibzuiai drept, maică-sa, bălana aceea cu minte de vrăbiuţă, dovedise gusturi la fel de proaste. Când te cheamă Ana de Austria şi ai fost soaţă lui Ludovic al XIII-lea, nu primeşti în crivatul tău pe Mazarin, un socotitor italian de stirpe îndoielnică…

Henriette-Anne de Motteville îşi alungă gândurile. Ziua se arăta prea frumoasă pentru a-i aduce stricăciune. Trandafirii rozalbi ai covorului înfloreau sub dezmierdarea soarelui, un hulub îşi primenea penele în frasinul dinaintea ferestrei – îl vedea bine prin miraza veneţiană şi se bucura, căci turtureaua vesteşte zi bună – pântecele n-o mai năcăjea, dovadă că ultimul leac din sânge de viperă, răşină, miere şi păr ars de cloţan era cu adevărat tămăduitor.

Aroma lui Florar îi stârni gustul pentru o preumblare în rădvanul roşu de Englitera spre Bois de Boulogne. Contesa zgâlţâi veselă clopoţelul de argint şi slujnica se ivi într-aceeaşi clipă purtând tipsia prânzului cel mic. Ciuguli cu poftă din oaia cu sos şi usturoi, culese câteva fire de sparanghel, duse la buze degetul muiat în miere de

Narbonna, sorbi câteva linguri din zeama de ceapă şi broaşte, meşteri cocoloaşe din brânza de Gruyere şi, înghiţindu-le unul câte unul, făcu semn slujnicii să ridice blidele. Rămase pe marginea crivatului bălăngănindu-şi picioarele. Purta colţuni de lână albă, moale, căci temea cu deosebire junghiul şi guturaiul.

— Ce s-a mai întâmplat, Madeleine? Ai veşti de soi, ţi-o citesc pe vârful nasului.

Chicoti, şi zulufii suri îi jucară pe umeri. Slujnica, o muiere sprintenă din Touraine, cu privirea vicleană, îşi coborî pleoapele, întrebarea contesei era aidoma în fiece dimineaţă.

— Nu-i un ceas de când prinţesa palatină a trecut cu rădvanul luând calea Fontainebleaului.

— Ah! Nemţoaica n-are somn deloc. N-o lasă să doarmă cârnaţii cu varză şi gândul că Françoise[{28}], „bătrâna maimuţă“, mai răsuflă. Amândouă nişte neghioabe… Altceva, Madeleine?

— Contele de Soisson e datornic bancherului Bernard 5 mii de scuzi.

— Iar? Sunt sătulă de el şi Mazarinetele[{29}] lui… Vorbeşte-mi despre cineva de soi. De pildă, Madeleine de Scudery. Mi-ar plăcea să arăt la fel de chipeşă. Ştii câţi ani a împlinit?

— Nouăzeci.

— Nouăzeci şi trei, Madeleine! Ei?

— E mânioasă foc că suta de scoici se plăteşte trei livre, iar perechea de potârnichi roşii două livre şi opt soli. Jupâneasa noastră l-a întâlnit pe bucătarul lor în piaţa Quinze-Vingts. Doamna contesă s-a jurat că nu va mai pune gura nici pe nisetru, căci regele, de bună seamă, s-a betegit la cap prepuind că ea îşi va uşura punga de douăzeci de soli pentru a mânca un peşte.

Bătrâna îşi izbi palmele înveselită straşnic.

— Ah, zgârcita! Văd limpede că-i teafără de vreme ce ia aminte la preţul broaştelor. Să faci bine să-l trimiţi pe Julien

cu un paneraş de roze şi gânduri de sănătate în uliţa Poseaux.

— Doamna de Scudery nu iubeşte rozele…

— Ei bine, atunci umple-l cu alt zarzavat. Noi am primit flori, Madeleine?

— Bineînţeles. Crini roşii din grădina contelui de Pontchartrain.

— Vrea să-mi arate că nu-şi uită prietenii, deşi Ludovic a fost destul de gogoman ca să-l cocoaţe cancelar. Atât?

— Grădinarul marchizului de Dangeau, urmă slujnica, a venit în zori cu un copac de liliac alb şi poruncă să-l răsădească sub ferestrele trapezei noastre. Doamna contesă va vedea singură isprava.

Henriette-Anne de Motteville începu să râdă.

— Bietul marchiz! Când eşti îndeajuns de norocoasă ca să ai nepoate chipeşe, se născocesc chiar la şaptezeci de ani copaci înfloriţi peste noapte înadins pentru tine. Mai sunt veşti, Madeleine, căci abia aştept să-ţi istorisesc visul meu.

— Prinţesa d’Harcourt a câştigat două mii de scuzi la pharaon.

— Femeia aceasta are degete îndemânatice… Ai isprăvit, Madeleine?

— Cea din urmă veste ne-a adus-o însuşi grădinarul marchizului. Ducesa de Gesvres a primit din punga cămătarului Bernard douăzeci şi cinci de mii de scuzi, „pourboire“ pentru birul pe fanarele Parisului.

— Nu mă miră deloc. Ducesa e croită pe potriva părinţilor, negustori sadea. Hm, Boisfranc!… Dar ciuleşte bine urechile, Madeleine! Am visat…

Contesa se preumbla prin odaie. Boiul subţiratic, învăluit în pânză gingaşă, ţesută la mănăstire, aluneca pe cleştarul mirazelor din Saint-Gobain. Ocoli cu dibăcie mescioarele aurii încărcate cu sticlărie din Orleans, şi poposi lângă o zeiţă păgână, dăltuită în argint de meşterul Benvenuto Cellini cu mai bine de o sută cincizeci de ani în urmă.

— Am visat… Ochii împâcliţi clipeau a mirare, în vreme ce degetele dezmierdau potirul din mâna zeiţei. Am visat un bărbat călare pe bidiviu alb.

Slujnica îşi dosi căscatul. Tipsia cu blide atârna greu, iar contesa visa în fiece noapte.

— Mă asculţi? Nu i-am desluşit chipul, dar ce mi s-a părut cu deosebire ciudat e că stătea strâmb în şa. Şi totuşi semăna a gentilom. Cunoşti tu pe cineva călărind într-o rână? Mi-ar plăcea să ghiceşti căci eu nu mă mai pot bizui pe ţinerea mea de minte.

— Sunt încredinţată că visul se va desluşi până la amiază, spuse fără credinţă slujnica. E vineri, zi prielnică răstălmăcirilor.

— Straşnic! Atunci, îmi voi struni răbdarea încă un ceas-două. Grijeşte de rochia cireşie cu pene şi ciucuri. Poftesc o plimbare în pădure… Să nu uit! Porunceşte-i lui Julien lumânări de 22 de parale şi să se schimbe neguţătorul. Escrocul îmbină ceara albă cu seu ca să-mi vateme ochii.

Slujnica făcu închinăciune şi părăsi camera. Contesa de Motteville se proţăpi dinaintea mirazei. Îşi muie buricul degetelor în pocalul cu unsoare de Cordoba şi începu să-şi frece creţurile chipului hârbuit.

„Gentilom pe bidiviu alb, călărind strâmb… Cine să fie?“

* * *

— Încaltea nu-mi pare rău c-am gonit pe deşelate, zi şi noapte din Valahia până în târgul ista, spuse Ilie Machidon, cercetându-l pe logofăt printre gene. Înotăm frumos prin glod şi alte celea, spre a număra calicii şi vântură-lume la ceasul când musca îşi caută adăpost în ochi, iar sudoarea curge Milcov. Prepuiesc că e taman slujba pentru care ne-a mânat Măria Sa încoace…

— Ai auzit de vorba ceea ce se numeşte răbdare, împărate?

— Domnia ta şuguieşte sau uită că eu sunt ţăran. Să tot fie vreo o mie şapte sute de leaturi de când răbdăm…

Se îndepărtaseră de Place Dauphine şi, acum, tăind agale drum prin ulicioare pipernicite, boier Andronic părea să umble după frunza frăsinelului. Făcea popas dinaintea unor căsoaie făţuite, desluşindu-i slujitorului cine-i procopsitul care le stăpânea, ducele de Guise, de Lauzun, ori de Guiche, conţi, paraconţi, cavaleri şi alţii asemenea, rămânea la priveală dinaintea zidurilor neguroase de mănăstire. Se învârtiră apoi pe Cours-la-Reine, uliţă largă cu pădure de ulmi scornită anume pentru hălăduiala avuţilor, cu un soi de piaţă la mijloc unde zeci de rădvane se puteau învârti şi răsuci fără a-şi aduce pagube.

Bărbaţi muchelefi dădeau bineţe oricărei carete săltându-şi pălăria ghiftuită de pene – n-avea Machidon în toată ograda pănăraie cât creştea aici pe o singură cuşmă – neguţători de acadele, omeniţi cu câţiva soli, duceau de colo-colo răvaşele dulci. Muierile, ghilosite ca sfântul altar în duminica Paştelui, le primeau în vârful mănuşilor, îşi zvârleau ochii pe ele, apoi le strecurau cu zâmbet tainic în horbota sânilor.

— De, făcu slujitorul, ştiu că aiştia au mântuit cu aratul, iar grija secerii n-o hâţână nici pe domnia ta, căci, har Domnului, suntem în Florar.

— Ai luat deprinderi noi, împărate, râse Radu Andronic. Nu te ştiam grăind în deşert.

— Aşa o fi! De când mă ţin lipit ca izmana cea udă de alţii, deprind toate celea…

— Tragem în gazdă la cucoană de neam mare şi nu se cuvine a poposi la casele dumneaei înainte de amiezi. Spre a întâmpina năvala celor cu proastă creştere, porţile rămân închise, iar dulăii veghează zidurile. Ai priceput?

Ilie Machidon clătină capul, fâcând buze de harap.

— Cum să nu? Află, domnia ta, că asemenea învăţătură a dobândit şi văru-meu Gheorghiţă. De câte ori îl poftesc să-mi cinstească bătătura zice: Aş veni pe la voi, dar mi-e

ruşine de câini… Ce nu pricep e altceva. De ce nu ne oploşim la vreun han ca tot drumeţul, şi cădem popic pe capul creştinilor?

— Franţujii socotesc rateşul gazdă pentru cei de proastă seminţie, iar noi avem a bate la porţi înalte. Al doilea, jupâneasa – contesă de Motteville – e muiere cu rubedenii şi prietenii de soi la Curtea lui Ludovic şi va depune multă râvnă spre a ne sări în ajutor.

Slujitorul îi strecură căutătură lăturişă.

— Chibzuieşte bine, logofete… Mi-e că doi ţărani ca mine şi Simion ţi-om da pricină de sfială.

— De-acuma, se prefăcu a ofta Radu Andronic, m-am deprins cu pocinoagele celor din Chipriana. Om adăuga la răboj şi om socoti la urmă.

— Voia domniei tale, boierule… Dacă îngădui mai pun o întrebare şi apoi tac, căci multe cuvinte de laudă am să-ţi aduc în gând… Ce hram poartă râvna jupânesei? Ochi negri, ori alt soi de păcate?

— Gândul contesei, râse logofătul, pentru asemenea blăstămăţii a ostenit de mult. E muiere în asfinţitul vieţii. L-a cunoscut însă cândva pe tata.

— Deci tot ochi negri, descâlci iute Machidon. Acum ori odinioară, tot un drac, chiar dacă a năpârlit.

— Pesemne ţi-o fi făcut boier Costache mărturisenie, spuse Radu Andronic. Mie nu mi-a deşertat isprăvile inimii.

— Lesne de priceput. Cine dăscăleşte raţa a pluti pe baltă? Hei, Simioane, pe unde hăimăneşti?

Câinele, luând pilda celor de-o seamă cu el şi a târgoveţilor, săltase laba dinapoi rezemând statuia din inima pieţei. Slujitorul suspină cu amărăciune, mormăind:

— Nu ştiu cum l-oi descotorosi de asemenea deprinderi, logofete, căci statuie spre a-i fi de folosinţă, la ceasul nevoilor, nu cred să ne ridice Măria Sa Vodă în Chipriana…

Radu Andronic reteză de-a curmezişul Place Royale şi opri lângă clopotul de sticlă ce streşinea porţile Palatului Motteville. Sub herbul contesei, un dragon cu cunună de

ghinde, se desluşea numele încrustat cu buchii de aur pe marmura pâclie.

Două ceasuri petrecuse Henriette-Anne dinaintea mirazei. Ajutată de patru slujnice isprăvise dărăcitul anevoios al părului, înălţat pe caturi din sârmă şi petice de postav. Din creştet căderau în neorânduială bine chibzuită panglici, pene şi zulufi cumpăraţi în dugheana negustoresei Martin.

Venise apoi rândul obrajilor, împrospătaţi cu lapte virginal şi nectar de Nissa. Pomăda din Florintia şi ceara de Madrid alcătuiră tencuială de nădejde pulberii de orez grecesc şi roşului de Spania. Contesa şovăi înainte de a statornici bolzul de tafta cumpărat la *Perla muştelor*, din uliţa Saint-Denis. Îl hotărî în colţul ochiului şi porunci aromele. Slujnicele se îndesară cu clondiraşele târguite la jupân Guilleri din uliţa Tablettiere, deşertând pe umerii şi braţele contesei apă de tuberoze şi ambră, scorţişoară, ceruză şi maghiran.

Cercetându-se în miraza cu două uşi, bătrâna ceru Madeleinei să-i îndrepte un fir de sprânceană şi deschise besacteaua cu odoare. Alese colan greu de mărgean, asemenea cerceilor, şi unsprezece brăţări de aur menite să-i încolăcească braţele până în dreptul coatelor pentru a ascunde privirii pielea încreţită de vreme. Tot atâtea ghiuluri, şi din aceeaşi pricină, îndesă în degetele înnodate de gută.

Trecuse astfel al cincilea ceas şi contesa îngădui răgaz slujnicelor să-şi tragă sufletul. Prinse putere şi domnia ei, deşertând un pocal cu rachiu de mărar din Ile de France, după care-şi îndestulă nara cu mahorcă. Oftă mulţumită şi porunci straiele.

Peste cămaşa gingaşă, Madeleine îi rândui două fuste de tafta vârtoasă. Beţigaşe din fildeş şi lemn, ţesute între ele, stâlpeau pântecele vlăguit al bătrânei. Veni rândul rochiei zmeurii. Pe poalele din brocart, slujnicele aninară mănunchiuri de aur şi argint. Henriette-Anne de Motteville

începu a se preumbla prin încăpere cu ochii lipiţi de oglindă. O nemulţumea coada rochiei căci măsura abia doi arşini şi jumătate. Prostul de Ludovic îngăduia 17 arşini doar reginei, 13 prinţeselor de sânge, vreo 4 duceselor. Năpăstuirea înfierbânta dimineaţă de dimineaţă obrajii contesei şi rostea vorbe grele despre slobozenia calică ce-o dăruia Bourbonul supuşilor săi. Când straiul era nou, mânia nu i-o ostoia decât laptele de busuioc dres cu mosc pe care Madeleine grijea să-i stea la îndemână pentru a-l plimba sub nasul stăpânei.

Trecea cu asemenea prilej un ceas bun până când Henriette se hotăra să poruncească vânturarul. Avea sumedenie, zugrăvite cu flori, poame, coşari, maimuţe, pagode, ori te miri ce alte năzbâtii. Mănuşile cu horbotă de aur şi arămite cu ambră îi ţineau culoarea. *Mercure galant*, gazeta domnului de Visé, povăţuise cu cinci ani în urmă jupânesele ca „straiul degetelor“ să fie croit în Francia, din piele de Spania şi cusut în Englitera.

— Sunteţi tare chipeşă! se linguşi vicleană o slujnică tinerică, pripăşită de puţină vreme la casele contesei. Ca un trandafir…

— Scuturat! i-o reteză Henriette. La şaptezeci de ani nici bunul Dumnezeu nu-mi poate porunci să mai fiu frumoasă. Măscuţa, Madeleine, şi grijeşte ca altă dată să nu-mi intre orice neghioabă în iatac!

Madeleine strecură toantei căutătură apăsată, apoi dibui în puiul mesei un petic de catifea neagră cu două borte lunguieţe. În preumblările cu caleaşca, la pădure, ori pe Cours-la-Reine, jupânesele ţineau pe ochi măscuţă spre a aţâţa dorinţa călăreţilor de a le desluşi taina.

Slujnica n-avu vreme s-o aşeze pe chipul contesei. Bătrâna azvârlise privirea pe fereastră şi dintr-o dată îşi purtă fără grai palmele la pieptul sărac. Gura căscată cerşea picuriş de aer. Muierile se îmbulziră nepricepând ce se petrece. Doar Madeleine, ascuţindu-şi privirea, desluşi tulburarea stăpânei. Se simţea la fel de uimită. Doi călăreţi

şi un câine tăiau Place-Royale de-a curmezişul, îndreptându-se spre porţile lor. Iar unul dintre ei se afla strâmb în şa…

— Valahul! rosti sugrumată contesa.

Apoi ceru Madeleinei laptele de busuioc.

Îl întâmpină în sala cea mare a primului cat, aşezată pe un crivat îngust şi lungăreţ, cu spetează înaltă, căci picioarele n-o mai slujeau. Spre a dobândi vlagă, Henriette-Anne de Motteville poruncise încă două cupe de basamac, aţâţând roşul obrajilor sub suliman. Întinse mâinile şi Radu Andronic i le prinse îngenunchind. Depuse sărutare cuviincioasă din vârful buzelor pe fiecare. Contesa şi le smulse fără prea mare grabă, râzând cu tulburare.

— Altfel s-ar cuveni să-l primesc pe feciorul boierului Constantin Andronic, dar bătrâneţea îşi are poruncile ei.

— Doamna contesă de Motteville a ştiut să ocolească asemenea pacoste…

— Cunoşti istoria cu trunchiul şi aşchia. Ei bine, eşti croit cu totul pe potriva părintelui domniei tale. Ai fagure pe limbă, iar mierea nu-ţi lipseşte nici din priviri. Nu, nu rosti o singură vorbă! Dintâi poftesc veşti din Valahia… Madeleine! Covorul n-are trebuinţă de îndreptare, iar de porţelanuri să îngrijeşti în lipsa oaspeţilor. Porunceşte vizitiului să deshame, căci mi-a secat pofta de pădure.

Slujnica pieri pe uşa albă cu dichisuri de aur şi Henriette îşi strânse poalele spre a îngădui loc alăturea logofătului. Chipurile lor se iţeau acuma în miraza aninată între două sfeşnice. Soarele de amiază pătrundea prin borţile rotunde aflate deasupra uşilor, cărora parizienii le spuneau „ochiul boului“. Pe zidul din stânga spânzura un chilim gobelins, chindisit în ţesătoria statornicită de domnul Colbert. Închipuia o vânătoare de cerbi şi privindu-l, logofătul îşi zise că numărul purtătorilor de coame întrecea călăreţii şi ogarii socotiţi împreună. Nimic nu se schimbase de când păşise ultima dată în salonul contesei. Capul şi umerii lui Ludovic

al XIII-lea cioplite în alabastru se aflau tot pe mescioara de marmură, ceasornicului îi lipsea aceeaşi bucăţică de smalţ, acolo unde acele se îmbinau. Simţi, ca şi altădată, dulceaţa lemnului moale în urechile scoicilor ce împodobeau jeţurile.

Istorisi pe îndelete cum o duce cu sănătatea boier Costache, născocind tot felul de isprăvi care nu mai intrau de mult în socotelile bătrânului. Contesa îl asculta privindu-l cu luare-aminte.

— Te-ai făcut bărbat, logofete! Când ai plecat din casa mea, acum cinci ani, erai un copilandru… Ochii şi dinţii sunt ai lui Constantin. Celelalte… De unde ai celelalte daruri? Ah! Hotărât, n-am să-ţi dau prilejul să-mi cunoşti nepoatele! Vreau să le tihnească somnul.

— Voi fi nemângâiat. Mi le amintesc zburdălnicind prin grădina doamnei contese. Angelique, Marie, Athenais, Charlotte… Deşi fetiţe, biruiseră încă de pe atunci o oaste de inimi.

— În zadar apeşi, râse doamna de Motteville. Nu sunt deprinsă să rostesc de două ori o vorbă. Am spus nu, şi nici prin minte nu-mi trece să mă răzgândesc. Au capete de vrăbiuţă. Un bărbat ca domnia ta izbuteşte lesne să le răsucească în jurul degetului cel mic cât ai întoarce privirea.

— Nu pentru asemenea isprăvi am bătut drumul Parisului, spuse Radu Andronic.

Bătrâna îşi rotunji ochii mici de buhă şi izbi palmele înciudată de braţele jilţului.

— Voi, Andronicii, cu slujbele voastre o să-mi veniţi într-o bună zi de hac. Speram un popas de cel puţin doi ani. Ai fi alungat zilele sărace în bucurii din casele unei sărmane bătrâne. Tocmai poruncisem slugilor să îngrijească odăile domniei tale. Aripa dreaptă a palatului are privelişte neasemuită.

— Cer iertăciune doamnei contese…

— De şaptezeci de ani iert fără odihnă. Cât ai de gând să zăboveşti?

Logofătul îşi plecă privirea în poalele largi de atlas.

— Cinci, poate şase zile. Slujba domnească mă mână.

— Slujba domnească! pufni Henriette-Anne. Bag de seamă că valahii nu cunosc mai mult de două cuvinte. Nici principele Brancovan nu-şi primeneşte deprinderile. Ţine gonaci la Curte, nu dregători.

— Dacă doamna contesă îngăduie, i-aş aminti că tata a avut cinstea să o cunoască în treburile sale neguţătoreşti. Făgăduiesc ca la spartul verii…

— Fără făgăduieli, i-o curmă bătrâna. La şaptezeci de ani n-ai vreme să aştepţi… Hm, mă miram că nu mă iscodeşti asupra Charlottei.

— Mi-aţi poruncit să n-o fac şi mă supun, răspunse Radu Andronic surâzând. Nădăjduiesc în schimb că pot îndrăzni să aflu câte ceva despre marchizul de Barbezieux[{30}].

— E un prost, spuse iute contesa. N-a moştenit nimic de la tată-său, Louvois, în afară de ifose şi nasul bârligat. Ludovic i-a dat dregătoria pe vremea când se afla stăpânit de farmecele Françoisei. Se întrerupse răsucindu-şi tot trupul spre boier: Ascultă! Ce treburi ai cu marchizul?

Logofătul căută răspuns fără însemnătate, care să n-o aprindă pe contesă. Bătrâna nu era nătângă şi avea inimă pentru Valahia. Trecuse prin Bucureşti în celălalt veac şi făcuse popas silit de o vătămătură a piciorului. Se afla în drum spre Stambul, unde frate-său, trimis al Bourbonului pe lângă padişah, o poftise să petreacă o vară. Cu acel prilej îl cunoscuse pe stolnic, pe Brâncoveanu, care încă nu suise treptele domniei, pe părintele Fărcăşanului şi pe alţi boieri de seamă.

Cu Costache Andronic se mai văzuse de două ori la Paris, căci drumurile omului le poruncesc treburile, inima şi soarta. Prins la strâmtoare, logofătul n-ar fi ştiut să dezlege potecile lui boier Costache în Francia. E adevărat, doamna de Motteville trăgea în cârcă un spor de zece ani faţă de părintele său, dar iar era adevărat că franţuşca fusese muiere dibace, cu mijloc mlădios şi cu haz pe care anii îl

vlăguiseră, dar ţinerea de minte a celor ce o cunoscuseră îl pomenea şi azi. Mai intra la socoteală şi jupâneasa Irina, trează veşnic în inima boierului Costache, aşa că scarmene şi desluşească cine o putea zilele duse.

Slujba logofătului era însă cu primejdie şi silea la taină. Or, ştiut este că limba muierii n-o cetluiesc şapte lacăte nemţeşti. Contesa îi simţi şovăiala. Surâse depunându-şi degetele firave pe umărul boierului.

— Nu te ispitesc. Răposatul conte avea vorba lui: decât nimic mai bine o minciună. Eu gândesc altfel.

Săltă cintezoi şi străbătu odaia de la un cap la celălalt. Poalele rochiei de atlas dezmierdau ţesătura covorului.

— Cum pot ajunge la marchiz? întrebă încet Radu Andronic.

— Tocmai la aceasta chibzuiam. Multe cărări duc spre acelaşi loc, dar nu toate-s pietruite.

— Galbenii şi muierile au fost dintotdeauna călăuze sigure, surâse logofătul.

Bătrâna săltă umerii. Se oprise dinaintea capului retezat al lui Ludovic. Trăgea nasul de alabastru prins între degetele încârligate.

— Hm, pufni, galbenii şi muierile! Asta o aflăm din scutece şi clipă de clipă sub cel de al paisprezecelea Bourbon. Dar câţi galbeni şi care muieri anume trebuie să-i primească?

— Mă bizui pe iscusinţa şi poveţele doamnei contese.

— Fă-o cu socoteală, logofete. Văd rar Versaillesul şi nici regele nu se înghesuie cu invitaţiile. O fi avut el supuşi statornici în simţăminte, dar ale mele sunt fără pereche, căci l-am duşmănit dintotdeauna şi o ştie.

Radu Andronic încercă s-o abată din calea aducerilor aminte. Că nu-l iubea pe Regele Soare şi că doar silită de dregătoria contelui se abătea din an în paşte la Curte, o ştia întreg Parisul. Dar bătrâna îi ţinea şi răbojul fărădelegilor. Dacă începea să le numere, n-ar fi atins jumătatea spre asfinţit.

— Aflu cu mirare că multe case mari şi-au hârbuit blazonul.

Doamna de Motteville îşi înfipse mâinile în păr. Dădu însă de ace, pânză şi sârmă, şi le trase friptă, cu un strigăt uşurel pe care încercă să-l pună pe seama mâniei.

— Pricina tot Ludovic se cheamă! A născocit petrecerile spre ruina celor avuţi. Averile mari s-au istovit pe straie, odoare, echipaje şi jocuri de cărţi. Spre a nu li se scoroji blazonul, nobilii noştri sunt siliţi la însoţiri de proastă seminţie. Bancherul Samuel Bernard face tot ce pofteşte din Ludovic, pentru că are o avere de 60 de milioane. Iar regele dă pilda. Sângele năvălise în obrajii contesei învineţindu-i, mâinile îi tremurau de nemulţumire. Când de Gesvres ajunge să-şi însoare fiul cu odrasla unui Boisfranc oarecare, iar un Cossé, un Cossé!, duce la biserică, pe burgheza Béchameil, nu-ţi pare rău că moartea începe să dea târcoale casei tale.

Auzind ţipetele bătrânei, Madeleine crăpă încet uşa.

— Doamna contesă a cerut laptele de busuioc?

— N-a fost nici o clipită vorba despre laptele acela afurisit. Ieşi!

Slujnica îşi trase capul, strecurând privire grea şi apăsată logofătului.

— O neobrăzată! se stropşi Henriette-Anne, ştergând zâmbetul de pe buzele boierului. Singurul ei necaz e că nu s-a născocit ceva care să întreacă în repeziciune degetele când trebuie să-şi dezbumbe rochia dinaintea unui bărbat.

Logofătul îşi drese glasul. Rosti cu gândul la ale lui:

— Pe fiul ducelui de Gesvres l-am avut tovarăş în şcoliţa din Strasbourg.

— Bună învăţătură a primit, nu pot tăgădui. A luat zestre 700 de mii de livre. Acesta-i preţul unui fecior de neam! Şi când te gândeşti că Isus a fost vândut pentru câţiva arginţi. Dacă Iuda era senior francez, nu mai ieşeau păgânii atât de lesne la socoteală… Vrei şi alte preţuri? Ei bine, am să ţi le dau. Te costă două mii de livre dacă ai poftă să ajungi

valetul regelui, şase sute de livre dacă eşti oştean şi ţi s-a urât să veghezi Alsacia, tot două mii de livre de tânjeşti după căpitănia unei fregate. Două mii de scuzi a numărat ducesa de Lude spre a fi poftită la serbările lui Marly. Iar acestea sunt pourboire-uri mărunte. Celelalte ajung la un milion, da, da, atât a primit Filip, fratele regelui, pentru învârtelile armurierilor. Oftă: Se vând de toate la Paris, logofete, iar târgul cel mare nu se află la poarta Saint-Michel, ori la Saint-Nicolas-des-Champs, ci în patul muierilor.

Contesa mai zburătăci o vreme prin cămară. Dădea din braţe asemenea unei păuniţe bătrâne, rozându-şi supărarea în vorbe repezi şi încâlcite. Când osteni, îşi dădu drumul în jeţ fără a mai lua aminte la orânduiala poalelor de atlas.

— În Valahia, spuse logofătul, am fost povăţuit să încerc a pătrunde la ducesa de Arles, ibovnica lui Barbezieux.

— Burgheza aceasta se crede neasemuită, şi-a născocit strămoşi, aşchie de os regesc, şi tânjeşte din toată inima să-şi facă un salon. Când ştii că bunică-su era un Portchardier care lustruia ceaprazăria în casa unchiului meu, baronul de Rouvroy, nu poţi să nu te prăpădeşti de râs.

Logofătul se prefăcu mâhnit peste măsură de asemenea întâmplare. Îşi strecură zorit întrebarea printre suspinele bătrânei:

— Doamna contesă o vede uneori?

Henriette-Anne de Motteville sări din jilţ.

— Unde ţi-e mintea, logofete? Când doresc să văd pe cineva caut chipuri mai de soi decât al cumetrei Denis, căci muierea aceasta îşi primeneşte numele o dată cu ibovnicii şi mult mai des decât aşternutul. De altfel, urmă cu voce mai cumpănită, Barbezieux, ca toţi bărbaţii fără vlagă, nu-şi ia hotărârile în iatacul muierii. Ducesa n-are nici o înrâurire asupra lui.

Bătrâna sporovăia gaiţă. După toate semnele, socoti logofătul, contesa nu mai sta în priveala Parisului ca

altădată. Vârstnică acum, se mulţumea să spurce isprăvi cu nimic mai straşnice decât cele săvârşite în tinereţea ei. Pe Ludovic îl cuminţiseră anii şi marchiza de Maintenon, iar Curtea nu mai semăna cu Sodoma ce înspăimântase Evropa cu treizeci de ani în urmă. La vremea aceea prinţi, dregători şi cancelari se cutremuraseră ori făcuseră haz, după înţelepciunea fiecăruia, de ticăloşiile Versaillesului.

În timp ce spaniola Maria Tereza căuta întunericul capelei pentru a-şi ascunde obrajii dogoriţi de ocară şi inima vătămată, Bourbonul se desfăta în iatacele a două ibovnice. La Vallière şi contesa de Montespan, iar mai ales izmenita aceea cu zulufi înflăcărați de Fontanges îl urmau pretutindeni până şi în sfânta biserică de la Saint-Germain. Plozii, legiuiţi şi nelegiuiţi, viermuiau pretutindeni, chiar şi în cămările reginei, şi nu se afla muiere la Curte să nu pizmuiască noroacele teleleicilor. Nobilii cei mari – Rohan, Treville, Guiche, Guise – nu trebuiau mânaţi cu gârbaciul spre a trăi după acelaşi tipar. Curtea mustea la vremea aceea de sforării, uneltiri, răvăşele de dor şi leacurile aţâţătoare ale spiţerului Voisin, iar petrecerile eretice se ţineau lanţ.

La aceste petreceri, Bourbonul, fudul nevoie mare de trupul său bine croit, se ivea aproape despuiat în straie romane, cu coif bătut în adamante. Frate-său, Filip, alt zălud, îi ţinea umbra cu un vânturar turcesc, ducele de Enghien călăuzea indienii, iar Conde cel năsos se afla, Doamne apără-mă!, în fruntea seniorilor înveşmântaţi în bodroanţe otomane.

Şi cine putea oare uita zaiafetul acela de pomină „bucuriile ostrovului vrăjit“?! 600 de oaspeţi petrecuseră atunci, şapte zile încheiate. Comedianţii lui jupân Moliere înfăţişaseră *Prinţesa din Elida*, *Tartuffe* şi *Însoţirea silită*, meşterul Vigarini grijise de jocurile iscusite de ape şi artificii, marchizul de La Vallière, fratele ibovnicei, norocos la prinsoarea inelelor, câştigase o spadă, un chimir bătut în adamante şi câte şi mai câte! Numai cu prilejul acelei

petreceri, istorisea mereu boier Costache ce se afla atuncea la Paris, un neguţător vânduse horbotă pentru 80 de mii de livre. Cumetriile regelui de la Vincennes şi Fontainebleau nu osteneau decât după trei zile. În cea dintâi, oaspeţii îmbrăcau straie de târg, în cea de-a doua vânătoreşti, într-a treia se iveau măscuţele şi veşmintele măsluite. Pe Craiul Soare, de n-ar fi fost bărbat răsărit, l-ai fi putut încurca luându-l drept ţigan din ţara spaniolului, Montespanca stârnea mânia cerului, în zdrenţe de podăreasă, culeasă pe malul Nilului, contesei de Motteville, ochioasă şi nurlie, i se desluşea buricul între ilicul mărgeluit şi şalvarii străvezii.

Toate acestea le depăna boier Costache cu fereală de urechile jupânesei Irina. Radu Andronic făcea haz ascuns de nemulţumirea cuviincioasă pe care o dovedea acum contesa.

Doamna de Motteville, mai domolită, îşi sătură cea de a doua nară cu mahorcă. Începu a-şi răsuci inelele şi grăi cu buzele făcute pungă:

— Am chibzuit, logofete. Nu-mi place să trag de poale gogomanii care-l slujesc pe Ludovic, dar îmi calc pe inimă. Voi întocmi două scrisori, una pentru marchiz, cealaltă pentru soră-sa, contesa de la Rivière, care mi-e fină. Dacă tinerii nu şi-au pierdut de tot recunoştinţa, îţi pot îngădui că vei fi primit de Barbezieux. Nu, nu-mi mulţumi…

Îşi lăsă totuşi mâna în mâna logofătului, care i-o purtă la buze, surâzând cum ştia dumnealui că-i stă mai bine.

— M-am bizuit mult pe bunăvoinţa şi iscuseala doamnei contese, fără a mă teme o clipă că nu voi găsi dezlegare necazurilor mele.

Henriette-Anne trase uşor de urechea boierului, apoi îl certă cu degetul.

— Nu-mi umbla cu zaharicale! Poruncesc îndată prânzul şi cât se moşmondesc slugile, ai să-mi istoriseşti despre Valahia. Stolnicul Cantacuzène mai trăieşte? O făptură straşnic de ursuză. Eşti destul de mare ca să-ţi pot spune că

a fost singurul bărbat din târgul Bucureştiului care nu mi-a făcut ochi dulci.

* * *

Cumătra Michaud, muiere aprigă cercată de ani şi necazuri, ţinea hanul *Trei Clopote*, rateş deschis calicilor îndeajuns de procopsiţi spre a-i putea lepăda doi soli în fiece noapte, pe o uliţă desfundată de la marginea Parisului ce se chema Saint-Sauveur. Pentru blestemăţiile şi fărădelegile petrecute aici, uliţa dobândise şi al doilea nume: Curtea Miracolelor.

Zece asemenea curţi se mai aflau în cuprinsul târgului. Pentru a te încumeta să calci aceste locuri, îţi era de trebuinţă îndrăzneală ţeapănă, ori dor de somn lung în crivat de iarbă verde sub candela cea veşnică a stelelor.

În curţile minunilor se înghesuiau toţi mişeii, hoţii şi desfrânatele, trenţăroşii şi betegii. Oştenii fugiţi de sub porunca regelui cereau miluială cu flinta în mână şi hangere în priviri. Vătămaţi ori prefăcuţi, cu răni deschise la priveala slobodă, ori înfăşurate în trenţe murdare, leproşi, râioşi şi ciungi pe dinafară sau pe dinăuntru trăiau în turme fără frică de Dumnezeu, dar cu spaimă năprasnică de Marele Coësre. Căpetenia îi stăpânea neîngăduind crâcnet, îşi avea tain din agoniseala amărâţilor, le împrumuta după plac muierile ticăloase care se desfrânau la margine de uliţă pentru doi dinari.

Toţi aceştia se socoteau norocoşi căci izbutiseră să scape de bolniţele lui Ludovic. Stăpânirea încercase fără istov să primenească văzduhul Parisului de duhoarea lor. Cu două veacuri în urmă, milogii erau trimişi la galere, Henric al III-lea îi smintea în case de nebuni, cel de al IV-lea le rădea scăfârliile. Netrebnicii temeau bolniţele ultimului Bourbon, adevărate temniţe de unde numai Dumnezeu te slobozea înaintea Judecăţii de Apoi. La Salpêtrière, muierile zăceau

câte şase într-un culcuş de paie, primeau un veşmânt de lână, saboţi, o zeamă lungă, pâine şi apă. Pentru munca săvârşită sub porunca nuielelor nu aveau simbrie. Traiul bărbaţilor la bolniţele Bicêtre, Hôtel-Dieu, Châtelet sau For-l'Evêque nu se dovedea mai bun.

Hoţi, ucigaşi, vântură-lume noptatici şi milogi orbeau din pricina cămăruţelor neguroase. Îi răpuneau pecinginea, osândele grele, apa de pe ziduri şi cloţanii hulpavi.

Toate acestea i le desluşi logofătul lui Machidon, care se crucise dinaintea straielor terfegoase poruncite de Radu Andronic. Slujitorul zări printre trenţe pielea boierului însemnată de cuţit. O crestătură veche se desluşea la vintre. Machidon o cunoştea, fusese rană primejdioasă pricinuită de o spadă scurtă, tătărască. Aceeaşi spadă ruginea acum în cula unui deal din târgul păgânesc al Ienichioiului, alături de ţeasta găunoasă a vrăjmaşului.

— Milosârdia târgoveţilor, îşi urmă boierul învăţătura, e tare săracă, aşa că netrebnicii îi îndeamnă la fapte plăcute Domnului punându-le beregata sub stăpânirea hangerului. Pentru a-l sili pe franţuz să-şi lepede teşchereaua, trebuie mai întâi să-i deschizi pântecele.

— Îmi creşte inima cât o pâine moldovenească, zâmbi slujitorul, când văd că dovedeşti atâta bărbăţie, logofete. Era la noi în sat unul Poalelungi carele umbla cu cămeşa desfăcută spre a-i citi oamenii rănile dobândite în bătălia cea mare cu tătarii.

— Mi-e capul doldora de istoriile chiprienilor, Machidoane. Ia-o pe scurtătură, căci timpul ne e măsurat!

— Într-o zi rea, urmă slujitorul, focurile iscate de străji pe dealuri au vestit năvala pagânilor. Sătenii au prins degrabă să-şi ascută coasele spre a-i primi cum se cuvine. Ce crezi domnia ta că a făcut văru-meu, Poalelungi?

— Şi ăsta ţi-e văr? întrebă logofătul măsurându-l dintr-o parte.

— De soartă. S-a ras în cap şi a îmbrăcat pe ascuns straie tătărăşti… Până la urmă, ţăranii au biruit năvălitorii, căci nu

numărau mai mult de două sute, iar Poalelungi s-a ales cu o ureche retezată. Pasămite îl luaseră creştinii de păgân.

— Socoteşti cumva, râse Radu Andronic, că am putea ţine piept celor patruzeci de mii de terfegoşi care pândesc podurile Parisului?

Îşi apropie chipul de mirază şi-l mânji cu un ciot de cărbune. Peste frunte legă maramă roşie precum obişnuiau cumaşii apelor. Simion îl pândea schimbând priviri cu stăpânu-său. Machidon trântise pe el bodroanţe pe măsura celor îmbrăcate de boier şi mult îi venea să râdă chibzuind ce ochi ar căsca jupâneasa cea sfrijită dând nas în nas cu ei. Se potriveau cu cămările de purpură, argint şi aur, unde-i găzduia contesa, ca usturoiul în prescure.

Slujitorul păşea cu grijă, temând să nu spargă mărunţişurile de jad, fildeş şi sticlă lăptoasă. Laiţele, mescioarele şi scăunaşele se rezemau pe stâlpişori răsuciţi, ca un cârnat gâtuit din loc în loc. Logofătul îşi bătuse gura spunându-i că asemenea lemne aveau căutare în vremea lui Ludovic al XIII-lea, dar plugarul săltase din umeri. Puţin îi păsa al câtelea fusese, de vreme ce nu-i cunoscuse pe ceilalţi doisprezece. Apoi prepui o clipă ce-ar gândi gospodarii din Chipriana dacă el, Machidon, ar începe să-şi boteze pruncii Ilie cel dintâi, al treilea, ori al şaptelea? Cu oleacă de străduanie, punând la socoteală şi milostivenia cerului, putea ajunge lesne la şaptesprezece-optsprezece, lăsându-i de ruşine pe Bourboni.

— Chibzuiesc, spuse slujitorul, ferind cu sfinţenie covorul alb de Bagdad de călcătura ciubotelor despicate, că creştinul cela carele vindea minciuni în piaţă… nu i-am deprins încă numele…

— Toine.

— Aşa, aşa! Ei bine, prietenul ista al domniei tale nu s-a prea chivernisit, de vreme ce şi-a întocmit bordei printre ticăloşi.

— *Trei Clopote*, îi desluşi Radu Andronic ghiftuindu-şi luleaua, e han. Ce-i drept, nu pentru pungile îndesate. Dar

nu din lipsă de taleri şi-a statornicit Toine sălaşul în uliţa Saint-Sauveur. Negustoria lui e cu vicleşug. Teme osânda şi nicăieri nu se află mai la fereală decât în bârlogul mişeilor, căci slujbaşii stăpânirii nu cutează a se avânta în aceste curţi.

— Aferim, logofete, văd că bine ai deprins az-bucoavna cârjaliilor… Cum gândeşti a ocoli muierea ce ne găzduieşte şi slugile ei?

— Ferestrele sunt la doi stânjeni, iar dedesubt pământu-i moale. Vom sări apoi la fel de lesne ulucile gardului.

Machidon îşi rândui musteaţa după obicei.

— Ţine minte vorba lui văru-meu Mirică, boierule: cine sare din par în par, lesne-i trece unul prin şezut…

* * *

Asemenea sărăcie nevrednică nu pomenise nicicând Ilie Machidon. Hălăduise dimpreună cu logofătul pe uliţele Stambulului, străbătuse Moldova şi târgurile muscăleşti, bătuse Transilvania, făcuse popas la Viana şi chibzuise că după atâta haimanalâc cu greu s-ar mai putea născoci aşezare, făptură omenească sau dobitoc care să-l buimăcească.

Păşind în uliţa Saint-Sauveur închinase cruce lungă şi lată. Ferească Dumnezeu de un foc că n-avea ce arde… Ticăloşiile înşirate de logofăt, spre a-l deprinde cu drumul, se dovedeau departe de priveliştile ce se înfăţişau ochiului. Muieri şoldii şi despuiate, beţivani, leproşi şi ciumaţi, prunci cu buricul gol, aşteptându-şi mamele la un întins de braţ să-şi mântuiască ticăloşiile pentru a dobândi o coajă de pâine, ologi, orbi şi codoaşe, bărbaţi ce-şi tocmeau nevestele pentru o zeamă de ceapă şi o măsură de holercă, muieri care te pofteau să priveşti, în schimbul a zece soli, isprăvile scârbavnice săvârşite dimpreună cu dobitoacele, haidamaci care-şi jucau în zaruri copiliţele ce abia deprinseseră a păşi.

Toine îi aştepta în cămara lui de la *Trei Clopote*. Grijise să se afle pe mescioara rezemată de sobă, din pricina piciorului beteag, o gâscă friptă în jăratic şi clondirul cu basamac, dar Machidon nu izbutea să-şi alunge nodul arducat în gâtlej. Nici Simion, hulpav ca un calic, nu da semne că ar pofti.

Singur logofătul, meşter mare în a se preface că ospătează, se străduia să cinstească merindea. Neguţătorul cerea mereu iertăciune pentru sărăcia cămării şi a bucatelor. Dădea cu praftoriţa fără să ostenească, desluşind că Tabarin, temnicerul de la Bastilia, va veni fără greş, arătându-se prea fericit a-l întâmpina pe seniorul valah.

In vremea aceasta, Machidon, care nu pricepea vorbuliţă din sporovăiala franţuzului, răscolea din ochi cămara. Nu se afla între pereţii coşcoviţi nici o boscârţă mai de soi. Pe două mese puse cap la cap, leacurile neguţătorului biruiau aerul odăii. Sticlărie şi văscioare cu pomezi, vopseluri, buruieni şi alte drăcovenii aromeau iute, câmind nasul câinelui. Un mindir azvârlit pe duşumea îşi pierdea paiele, bodroanţele ridicau movilă chiar în mijlocul încăperii.

Slujitorul socoti că de-acum neguţătorul şi-a luat grija de-a mai scotoci în ladă după dulamă, izmene ori colţuni. N-avea decât să înfigă mâna în gorganul de zdrenţe fără a-şi îndoi şalele.

Toine mânca zorit. Oasele sărăcite până la ultima aţă de carne le azvârlea într-un lighenuş cu apă nedeşertat de mai multe zile. Zoaiele săreau în lături şi de fiece dată Simion se vâra mai adânc sub picioarele stăpânului scuturându-şi blana.

Logofătul asculta cu o ureche trăncăneala pehlivanului. Toine îşi jelea neguţătoria ticăloasă. Dacă te luai după el, nemţii şi italienii, toţi vântură-lume din Evropa opinteau să-i rupă pâinea de la gură. Îşi curăţi buzele şi bărbia, brobonate de unsoare, cu un boţ de pâine. Din şerpar se iţiră luleaua şi mahorca. Radu Andronic îl cerceta zâmbind.

— Anii ţi-au încovoiat inima, Toine. Nu te ţin minte căinându-te. Iar răsplata trudei ţi-era aceeaşi: coşmelia cumetrei Michaud, găina şi clondirul.

— Judeci cu strâmbătate, monseniore, se înfierbântă ciumpavul. Aminteşte-ţi, rogu-te, cât sârg cheltuiam. Era de-ajuns să-mi ostenesc glasul două ceasuri pentru a-mi rostui bucatele. Azi, mucenicesc din zori până la răsăritul stelelor.

— Oamenii au prins învăţătură de minte…

— Şi cine-i, rogu-te, vinovat? Eu? Mi-am cheltuit ştiinţa cu socoteală, chibzuind că-i fără dreptate a lua dobândă nemăsurată din neghiobia altora. Îşi pierdu dintr-o dată cumpătul: Când am statornicit eu oare, monseniore, cinci livre, preţ unei pomezi puturoase care alungă, dragă Doamne, zbârciturile într-o singură noapte? Atât pretinde Corado Mânălungă pentru un clondiraş din care n-ajungi să iei de două ori fără a-i citi fundul.

— S-au înmulţit tămăduitorii, bag de seamă.

— Ca iepurii de prăsilă! Dar mai abitir născocirile. Bavarezul cel şchiop m-a dat gata! Zece livre şi treisprezece soli cheltuiesc moşnegii de şaptezeci de ani spre a dobândi, chipurile, hărnicie în aşternut de muiere tânără, iar dacă poftesc să-i şi odrăslească mai adaugă opt scuzi. Deveru-i atât de îmbelşugat, că hoţul n-are vreme să-şi întocmească licorile. Muşteriii poruncesc marfa cu o săptămână înainte.

— Şi izbuteşte să-i amăgească? întrebă înveselit logofătul. Roadele unei asemenea cheltuieli nu pot zăbovi prea mult.

Toine îşi culese clăbucii cu mâna teafără. Braţul olog se smucea singur fără pricină ori trebuinţă, semn de mânie înverşunată.

— Ţi-oi tălmăci-o şi pe aceasta, monseniore. Vei pricepe apoi singur ce fel de neguţător am a înfrunta. Bavarezul tocmeşte pentru câţiva soli câte un găligan chipeş. Acesta îndeplineşte slujbă cinstită, fără ştiinţa bărbatului, şi după

câteva luni, pântecele jupânesei începe a se rotunji. Moşului îi cresc penele, şopteşte prietenilor că pehlivanu-i dracu' gol şi vrăjitor neasemuit. Muierea dă o raită la biserică, iar duhovnicul iartă…

— Isprăveşte, Toine! mugi un glas gros, cunosc pomelnicul pe dinafară. Corado… Lombardul… Neamţul… Ascute-ţi iscusinţa şi nu vei mai avea pricină să-i pizmuieşti. Când vecinul ajunge la inimă moartea-i aproape.

Un bărbat novac, în puterea vârstei, ajunse din doi paşi în mijlocul cămării şi făcu plecăciune adâncă logofătului.

— Tabarin, supus vrednic al maiestăţii sale Ludovic, dar mai cu seamă al domniei tale, monseniore!

Simion ţâşni de sub scaunul lui Machidon şi adulmecând straiele haidamacului îşi rânji colţii. Temnicerul nu-l luă în seamă. Turnă basamac singur, ca unul care se ştie prieten bun cu gazda. Radu Andronic îşi muie buzele.

— Mă bucur că te văd sănătos, Tabarin.

— Punga mea cea goală se înveseleşte întreit, căci ţi-a deprins dărnicia.

— Cum o mai duci?

— Află, monseniore, că m-am însurat. Cerul m-a chivernisit cu o muiere dolofană şi doi vecini care-mi pun coarne.

— Primeşte-mi urările de bine, Tabarin, surâse logofătul. Trag nădejdea că simbria ţi-e pe măsura gurilor ce ai de astâmpărat.

Temnicerul îi azvârli căutătură pe sub sprâncene, cercetând încotro bate.

— Ludovic e mai zgârcit decât un ţăran normand, când e vorba să-şi răsplătească slujbaşii mărunţi, spuse Tabarin cu glas scăzut, căci pilda zgârceniei a luat-o de la gasconi. Iar muierea tânără e poftalnică… Vrea cornete de dantelă, ţesătură de caşmir. Scaunele tapisate cu păr de cal nu mai sunt destul de bune…

— Să fi secat ruşfeturile în Bastilia? întrebă Radu Andronic cu prefăcută mirare.

— Cu cinci şi zece soli nu prinzi cheag de avuţie.

Logofătul îi căută adâncul ochilor şi izbucni în râs. Cinci şi zece soli dobândeau în învârtelile lor paznicii, din Châtelet sau For-l'Evêque. La Bastilia erau întemniţaţi, pe lângă vrăjitori, şarlatani, hoţi şi scribi, tineri de seminţie aleasă priponiţi de neamuri spre căinţă şi îndreptare, precum şi vrăjmaşii nobili ai lui Ludovic. Aceştia îşi aduceau în cămările însorite din turnuri crivat perdeluit, slujitori, porunceau în târg bucate cu cheltuială. Or, ştiut este că asemenea oaspeţi de soi nu-şi plăteau însărcinările de taină cu câteva parale.

— Pricep, vrei să mă sărăceşti, Tabarin!

— Pot pricepe că domnia ta are slujbă să-mi încredinţeze?

Logofătul trase o teşcherea din chimir, fără a-şi curma râsul, şi-o azvârli pe mescioară. Pentru întâia oară temnicerul îşi aţinti ochii şi degetul cel gros asupra lui Machidon.

— E mut?

— Nu-ţi pricepe graiul.

— Hm, Toine în schimb mi-l pricepe şi când tac. Lasă-ne singuri. Neguţătorul se ridică, adunându-şi trenţele împrejurul boiului şiştav.

— Nu eu sunt acela căruia îi pasă de învârtelile tale, Tabarin. Singura mea grijă e să nu uiţi cine ţi-a adus muşteriul.

Temnicerul rămase cu ochii pe clanţă până veni la loc, după care se sculă pe nesimţite şi deschise uşa dintr-o dată. Urechea lui Toine rămase fără reazăm şi neguţătorul veni de-a berbeleacul. Machidon şi logofătul izbucniră în râs. Înainte ca Tabarin să se dezmeticească, Toine o rupse la sănătoasa. Zdrahonul se întoarse la masă mânios.

— A deprins năravul muierilor, ticălosul! Poţi vorbi, monseniore, pentru astă-seară e lecuit.

Radu Andronic îşi trase scaunul mai aproape. Simţea în nări răsuflarea grea a temnicerului.

— Îl ştii pe vicontele Etienne de Tournon?

— Îl ştie toată Bastilia. Vânzarea tainelor a stârnit vâlvă mare. Va fi descăpăţânat de azi în cinci zile… Dacă nu purcedea din sânge nobil, îl ardeau pe rug.

— Unde se află întemniţat?

— În turnul Bazinière. Nu-i lipseşte nimic, căci regele caută de oaspeţii săi: două soiuri de merinde, vin, are învoire să joace trictrac şi să citească. Îşi înghiţi cuvintele, şoptind cu spaimă: Ascultă, monseniore, dacă chibzuieşti să-l faci scăpat, caută, rogu-te, altă unealtă. Nu oftez după streang. Ia-ţi aurul şi făgăduiesc să nu-mi intre musca în gură… Om cinsti o cupă de rachiu şi om vorbi despre altele.

— Fii pe pace! Doresc să-i trimit anume răvăşel, lesne de dosit în podul palmei când îi duci tainul. E sănătos?

— Năpasta l-a cam vlăguit şi, după cât mă taie capul, chibzuiesc c-ar vrea să-şi ia zilele pentru a ocoli ocara securii. Zăboveşte ceasuri dinaintea crucifixului şi pare cumplit de însetat. De trei ori îi umplu clondirul în vreme ce blidele le scot neatinse. Şi-a pus gând rău, sunt încredinţat.

Chipul logofătului se întunecă.

— Grijeşte să nu şi-l împlinească, Tabarin, şi vei mai dobândi o pungă.

Dibui în cingătoare un plumb şi un petic de hârtie. Aşternu în valahă:

Vicontelui Etienne de Tournon, în turnul Bazinière al temniţei Bastilia, sănătate! Sunt prieten al domniei tale şi sosesc din Valahia spre a-ţi aţâţa nădejdea. Dovedindu-ţi cinstea, îl vom înfăţişa înaintea regelui Ludovic pe adevăratul vrăjmaş. Dumnezeu să te binecuvânteze. Radu Andronic, logofăt al Măriei Sale Constantin Vodă Brâncoveanu.

* * *

— Oftezi, împărate?

Ilie Machidon săltă capul. Ochii i se strecurară printre crengile sălciei căutând cerul năpădit de nori. Mirosea a balegă, a smârc putred şi a stârv lepădat la margine de uliţă. La o azvârâitură de băţ, se zăreau, ici-colo, focurile calicilor. Un vânt iţit dinspre miazănoapte îndoia flăcările. Limbile răsurii se răzvrăteau, căutau pământul cu zvârcoliri de şarpe. Glasuri răzleţe strigau după vreun prunc, o treanţă de pus pe umeri sau clondirul cu basamac. Un urlet înjunghie noaptea şi mâna slujitorului se porni singură, zugrăvind o cruce popească.

— Încă unul care şi-a dat suspinul… Slută omenire, logofete! Slută şi sărmană. Stau şi mă tot întreb cum n-au izbutit ei, paisprezece Ludovici, paisprezece, nu doi-trei, în atâta amar de vreme să stingă stirpea mişeilor?

— Lumea n-o îndrepţi cu umărul, Ilie.

— Şi-atunci vorba lui văru-meu Dirică: Decât să mă opintesc în van, mai bine oi şedea degeaba. Nu-i acela jupânul temnicer, logofete?

Tabarin se împiedică în pragul de la *Trei Clopote*. Trase o sudalmă lată, cercetând cu îndărătnicia beţivului ce anume îi încurcase paşii. Neaflând nimic, adăugi o grijanie, apoi o apucă prin mijlocul uliţei. Călca răşchirat, fluierând cu poftă nespusă. Când în urma lui se ivi trupul şiştav al lui Toine, un zâmbet întinse buzele logofătului.

Ilie Machidon îl cercetă iute. Neguţătorul purta o măciucă în mâna cea teafără. Se strecura pisiceşte căutând umbra ulmilor apoi zvâcni în mijlocul uliţei săltând ciomagul. Nu avu vreme să-şi sfârşească lucrarea. Mâna logofătului îi prinse încheietura. Ilie Machidon astupă gura bicisnicului. Îl sloboziră după ce Tabarin se îndepărtă binişor.

— Aşa ne-a fost înţelegerea, Toine? întrebă boierul.

Neguţătorul îi căzu cârpă la picioare.

— Iertare!

— Iertarea e dreptul lui Dumnezeu!

— Spurcată sămânţă de om, spuse slujitorul ştergându-şi scârbit palmele de nădragi. Aista-i din ceia croiţi de nouă taţi şi isprăviţi de un călugăr beat.

Culese măciuca lepădată în ţărână şi o cercetă cu pricepere, căci îndrăgea ciomagul mai presus decât flinta. Franţuzul însă n-avea ştiinţa bacilor vrânceni, şi-l întocmise din lemn lud, fără noduri. Jelania neguţătorului îi ţiuia în urechi.

— Mă jur, monseniore, n-am altă vină decât că sunt făptură nevolnică şi fără ocrotinţă. Silit am fost să săvârşesc netrebnicia. Tabarin mi-e prieten, iar preţuirea domniei tale n-aş fi vrut s-o pierd nici pentru tot aurul din lume.

— Am băgat de seamă.

— Batjocoreşte-mă, dar fă-mi încredinţare. M-am împotrivit din răsputeri târgului.

Începu să se despoaie trăgând de trenţe, cu sâmbăta sărită. Smulse din pieptar o pungă de postav şi-o azvârli în ţărână.

— Cu de-a sila mi-a vârât-o, monseniore! N-am nevoie de talerii Iudei! Ticălosul însă mi-a pus în primejdie negustoria şi mai presus libertatea. Iar unul de-alde mine când intră la For-l’Evêque nu-l mai scoate de-acolo nici bunul Dumnezeu.

Chipul lui Toine se boţi dintr-o dată şi lacrimile îi ţâşniră nestăvilite. Sub musteaţa săracă se iviră doi dinţi sparţi. Radu Andronic îl cercetă cu luare-aminte.

— Pentru care fărădelege să te întemniţeze?

— Îţi spun, monseniore. Mă biruise foamea. Cumătra Michaud mă azvârlise în uliţă. M-am întovărăşit cu doi lombarzi şi am născocit livre calpe.

Logofătul şuieră a mirare.

— N-ai lăsat să-ţi scape o singură ticăloşie!

Ciumpavul îşi drese nasul, retezându-şi chipul cu mâneca.

— Stăpânirea i-a dibuit, dar după alergătură aprigă prin piaţa Quinze-Vingts, şi-au dat sufletul răpuşi de flintele străjilor. O vreme m-am ascuns, apoi am prins curaj şi mi-

am înnodat iar negustoria. Tabarin a cercetat printr-un socotitor de la vistierie şi m-a încredinţat că nimeni nu ştie dacă lombarzii mai aveau un tovarăş.

Boier Andronic zâmbi subţire.

— Dar iată că se află totuşi cineva care ştie.

— Un nemernic, monseniore. Mi-e ruşine pentru herbul lui…

— Ţi-a spus cum îl cheamă?

— Nu, dar mă prind pe orice că-i nobil.

Sprâncenele logofătului se încreţiră. Spuse măsurându-l ţintă:

— Unul cu trup suleag de muiere, vătămat la ochiul stâng.

— Domnia ta îl cunoaşte? întrebă neguţătorul gâfâind. Cu adevărat e chior, iar beteşugul şi-l astupă cu o cârpă neagră. Mai adaug, spre deplină încredinţare, că se poartă sulemenit şi cu puzderie de odoare.

— Mda… făcu logofătul pe gânduri. Ştia că ne cunoaştem?

— Gândesc că ne-a zărit vorbind în Place Dauphine. Îmi mâncam plăcinta la *Cocoşul Îndrăzneţ* când s-a pus stâlp dinaintea mea. Mi-a înşirat ce ştie despre mine, apoi m-a întrebat de domnia ta.

— Şi i-ai mărturisit că am trebuinţă de Tabarin, temnicer la Bastilia.

Toine îşi plecă ochii suspinând.

— Strâns în cleşte, monseniore.

— Mai departe!

— Mi-a cerut să-i repet desluşit ce aţi pus la cale, iar de-i înmânezi vreo scrisoare lui Tabarin să i-o smulg cu orice chip.

— Ai fi putut să-l minţi, Toine. Îţi cruţai astfel prietenii.

Machidon desluşi în ochii negustorului privire amarnică de câine uliţarnic. Ciumpavul îi stârnea deopotrivă milă – amărăluţă viaţă, vai de zilişoarele lui! – şi silă.

— Iertare, monseniore, dar n-am cutezat. Tem închisoarea şi înainte de a-i păşi pragul, îmi pun juvăţul. Corado Mânălungă m-a încredinţat că chiorul e mai viclean decât diavolul. Nimeni nu-l poate amăgi. Dacă domnia ta mă cruţă îmi strâng o boccea de zdrenţe şi de-acum, drumul mi-e bordei. Poate izbutesc să ajung în Savoia.

— Gândul e chibzuit. Nu-i rău să lipseşti o vreme din Paris. Poate că norocul te aşteaptă pe alt meleag. Dar pentru a ajunge pe alt meleag şi a prinde cheag, ai nevoie de parale. Îţi făgăduiesc o sută de scuzi…

Ochii negustorului se zvântară într-o clipă. Căutau cu nesaţ chipul boierului, nădejdea încă firavă – cine ştie ce blăstămăţii cu neputinţă de împlinit poftea valahul – îi gâtuise răsuflarea.

— Vorbeşte, monseniore.

— Alcătuiesc alt răvaş. I-l vei lepăda chiorului sub cuvânt că l-ai smuls prin vicleşug, fără a-l doborî pe temnicer. Tabarin trage la măsea, n-a trebuit decât să-i îndeşi cupele cu basamac. Oricât te-ar încerca, ţine-ţi inima căci nu are cum dovedi minciuna.

Pehlivanul cercetă cu spaimă întunericul din jur. Chibzui frântură de minut înainte de a-şi da răspunsul.

— Mă învoiesc, monseniore. Îmi îngheaţă sângele în mădulare când gândesc că o să dau iar ochi cu diavolul cela, dar o voi face pentru a-mi spăla ticăloşia.

Logofătul rezemă pergament nou pe şaua bidiviului şi aşternu la iuţeală: *Steaua ciobanului, 17 zile după Crai Nou.*

În ochi îi scăpărau luminiţe vesele. Filip D’Antin avea să zăbovească ceasuri întregi dinaintea cărţii, încercând să-i descâlcească înţelesul, căci slovele n-aveau noimă. Îi lăsa doar răgaz pentru a descurca drumurile spre marchizul de Barbezieux. Iar Tabarin putea să-şi împlinească nesupărat însărcinarea.

— Ne-om mai întâmpina vreodată, monseniorule? întrebă Toine, dosind răvaşul între zdrenţe.

—Nu ştiu, căci soarta nu se lasă trasă de limbă. Nu m-aş mira însă, găsindu-mă în Savoia, să aflu despre negustoria îmbelşugată a lui signor Antonio, un cinstit franţuz pripăşit de puţină vreme în acele locuri…

La cotitura uliţei, logofătul îşi întoarse privirea. Toine, ghemuit în ţărână, scormonea după punga lui D'Antin.

Luna spăla blana lui Simion îmbrăcându-l în omăt.

* * *

Contesa Henriette-Anne de Motteville îşi cinstise vorba. A doua zi dimineaţă, îndată după ceasurile zece, Julien, slujitorul domniei sale, ţâşni pe porţile palatului purtând răvaşele ce aveau să deschidă drum logofătului spre marchizul de Barbezieux. Se întoarse către prânz cu slujba împlinită şi gâtlejul dezmierdat de holerca sorbită din cornuri de bou la hanul lui jupân Martin, *Pisica şi Clopoţelul*.

— În câteva ceasuri, vicontele de Tournon îşi va afla dreptatea, spuse Radu Andronic lui Ilie Machidon. Duc dregătorului dovada.

Se înfăţişă la vreme de seară. Înveşmântase strai neguros, cu puţină podoabă, iar în sileaf împăturise dovezile despre vânzarea lui Saint-Lô.

În cămara lungă şi latră ardeau lumânări. Deşi se găseau în luna lui Cireşar, ferestrele erau astupate cu perdele groase, buşteni zdraveni dădeau vlagă focului din cămin. Aroma grea a chiparoaselor, împrăştiate pretutindeni, părea să sporească fierbinţeala odăii. Friguros din cale-afară, se vede treaba, marchizul ţinea în spinare o caţaveică îmblănită. Dedesubt purta strai de catifea azurie şi pieptar din păr de maimuţă. Stătea ghemuit într-un jilţ priponit în spatele unei mese, îndeajuns de lungă să întinzi pe ea bucate pentru 30 de suflete. Degetele sidefii trudeau să

amestece în anume fel cărţi de joc cu spinarea încondeiată în aur.

Un zâmbet fugar se iţi sub musteaţa logofătului. Dregătorul lui Ludovic încerca să deprindă matrapazlâcuri, dar iscusinţa nu-i era de soi. Curmă cu o mişcare iute închinăciunile de ighemonicon ale boierului valah şi spuse piţigăiat, fără a înceta zbuciumul cărţilor:

— Bătrâna Henriette nu s-a astâmpărat defel. Unelteşte mereu câte ceva, deşi s-a jurat în nenumărate rânduri că nu va stărui în veci pe lângă îmbroboditul de Ludovic şi netrebnicii lui miniştri.

— Îmi îngădui să cred că nu despre doamna contesă de Motteville e vorba.

Marchizul râse adunându-şi buzele împrejurul dinţilor mărunţi.

— Te-ai supărat? N-ai temei, crede-mă, pe Henriette o ştiu dinainte de a mă naşte. A fost prietenă bună cu tata, Louvois cel straşnic, dacă domnia ta a auzit de el. Sfetnicul care a dat rânduială nouă oştirii lui Ludovic şi drept mulţumită a primit un picior în şezut. Pe vremea aceea contesei îi spuneam mătuşă…

Îşi ridică ochii zâmbind, fără a conteni amestecul cărţilor, şi abia atunci avu Radu Andronic prilej să-i vadă chipul. Gâtul firav ţâşnea din făptura puţintică, rezemând un cap ascuţit şi prelung, ca al ogarilor. Ochii, neaşteptat de blajini, ştiau să scormonească. Moartea ce avea să-l secere peste un an, în deplină tinereţe, i se cuibărise în piept şi găvanele cenuşii ale tâmplelor. Logofătul îl cerceta gândindu-se ce cruci de bărbaţi fuseseră taică-său, marchizul de Louvois, şi bunicu-său, cancelarul Le Tellier. Dar snaga neamului ostenise, în făptura odraslei pâlpâia doar un firicel subţire de viaţă.

— Te ascult, seniore, spuse marchizul zâmbind.

Netezi harţaloagele de pe masă, împinse în lături o movilă de hrisoave cu peceţi roşii, negre şi verzi, apoi mâinile intrară din nou în slujba cărţilor.

— Dintâi, spuse logofătul, cer îngăduinţa de a aduce domniei tale gândurile de bine şi sănătate ale stolnicului Constantin Cantacuzino.

— A, Cantacuzène! surâse marchizul. E un bărbat dibaci care le cam dă de furcă prietenilor noştri nemţi. Se zvoneşte că nici o cancelarie nu născoceşte vicleşuguri pe măsura celor ticluite în Cabinetul său Negru. Principele Brancovan a avut noroc, căci seminţia miniştrilor vrednici e pe cale să piară.

— Am pricină să cred, surâse boier Andronic închinându-se uşor, că de acelaşi noroc se bucură şi regele Ludovic.

— Te gândeşti la mine? Mulţumesc pentru cuvintele frumoase, dar n-am dovedit în nici un prilej că sunt şi adevărate. Dacă aş fi fost sănătos poate că… De ce râzi, seniore?

— Bag de seamă, rosti logofătul, urmărindu-i zbuciumul degetelor, că domnia ta încearcă să scoată cu orice chip la iveală riga de inimă, carte de mare preţ la *Faraon*.

— Ai ochi ageri. La Paris, toată lumea joacă cărţi. Câştigă însă doar iscusiţii. N-are însemnătate că înşeală, câtă vreme nu-i poţi afla şiretlicul.

— Dacă domnul marchiz o doreşte, i-aş putea desluşi asemenea şiretlic. Mi l-a încredinţat un paladin toscan.

Louis le Tellier, marchiz de Barbezieux, îl cercetă cu neîncredere, dar înveselit totodată, şi-i întinse cărţile. Degetele boierului le bătură la iuţeală şi, înainte ca franţuzul să clipească de două ori, scoase la iveală riga de inimă. Marchizul se aplecă peste masă cu ochii lipiţi de carte. Şopti aţâţat:

— Cum ai izbutit asemenea ispravă?

Radu Andronic o luă pe îndelete de la capăt. Vicleşugul se dovedea lesnicios şi marchizul îl deprinse repede.

— În două-trei zile veţi adăugi iuţeala de trebuinţă şi atunci nimeni nu vi se va putea împotrivi.

— Doar dacă nu vei împărţi şi altora aceeaşi învăţătură.

— Sunt deprins să nu fac lucrurile pe jumătate, zâmbi logofătul.

— Mulţumesc, seniore. E un dar nepreţuit, căci beteşugul care-mi încearcă pieptul nu mi-a lăsat multe prilejuri de desfătare. Râse încetişor: Şi când te gândeşti că i-o datorez scorpiei de Henriette. Dar nu mi-ai spus ce necazuri te-au mânat încoace. Sunt gata să te ascult cu mare luare-aminte.

Lepădă cărţile şi îşi împleti degetele sub bărbie. Perdeaua răsurie care înveşmânta porţile înalte din spatele logofătului adie uşor fără ca acesta ori franţuzul să bage de seamă.

— Însărcinare de mare taină mă aduce dinaintea domniei tale, şopti logofătul pipăindu-şi cingătoarea. Vodă Brâncoveanu şi stolnicul Cantacuzino îţi vestesc primejdia prin glasul meu.

— Primejdie? întrebă dregătorul scormonind cu mirare chipul tuciuriu. Din partea nemţilor?

— Întocmai. După toate semnele, Leopold chibzuieşte să-şi lăţească hotarul imperiului. Are iscoade viclene, oştire bine rânduită, iar ochiul lui bate departe.

— Asupra Franţei?

Marchizul se lăsă pe spătarul jeţului. Braţul rezemat de masă trase după el o parte din pergamente lăsând în priveală altul şofraniu, cu pecete neagră. Două clipe zăboviră ochii boierului asupra lui şi sudoare rece îi broboni fruntea. Îşi desprinse privirea şi opinti să zâmbească.

— Nu, monseniore. Pentru a se lua ia trântă cu Ludovic, Habsburgul caută să dobândească vlagă la alte izvoare. Primejdia apasă acum asupra Valahiei şi Moldovei.

— Mă înfricoşaseşi de-a binelea, seniore. Îngăduie să răsuflu uşurat, deşi mă mâhnesc mult necazurile Ţărilor Române. Şi cum socoteşte oare principele Brancovan să-i sară Franţa în ajutor? Rănile de la Ryswig încă nu s-au tămăduit, am pierdut Lorena şi Luxemburgul, iar tronul Spaniei ne dă mult de furcă. Împotriva noastră au făcut legământ nemţii, Anglia şi Ţările de Jos. Ţesem o singură

nădejde: războiul să nu izbucnească înainte de un an sau doi, căci ţara şi oştirea sunt istovite.

Logofătul îi binecuvântă limbuţia. Trebuia să născocească o istorie vrednică de crezare, fără nici o legătură cu cărţile păturite în şerpar. Întâmplarea îl ţinuse de poale când era gata să se prăvale în prăpastie. Dacă marchizul nu-şi trăgea mâna împrăştiind astfel pergamentele pe masă, soarta vicontelui de Tournon ar fi fost pecetluită.

— La alt soi de reazăm chibzuieşte Măria Sa Vodă Brâncoveanu. Valahia nu are oaste. Nu o îngăduie padişahul spre a nu ne aţâţa pofta de răzvrătire. Câteva steaguri însă tot se află şi la ceas de primejdie se pot întocmi şi altele, căci bărbaţii viteji nu ne lipsesc. Avem dară mare trebuinţă de dascăli care să ne dea învăţătura cuvenită în mânuirea flintei, despre rânduiala şi vicleşugul războiului. Oştenilor lui Leopold nu li te poţi pune de-a curmezişul cu furci şi topoare. De aceea Vodă Constantin doreşte ca Ludovic să-i îndrepte acei dascăli, încredinţându-l că ei vor găsi la Curtea Valahiei răsplata cuvenită.

— Altîn-Bey nu-şi drămuieşte aurul şi iscusinţa, spuse Barbezieux, bătând cu degetele în marginea mesei. Îi e teamă oare principelui că turcii nu vor sări să vă apere hotarul nesocotit de Habsburg?

— Imperialii au drum mai scurt de înfruntat decât ienicerii. Şi apoi, adăugă aţintind privire pătrunzătoare asupra marchizului, sâmburii oastei valahe trebuie să încolţească fără ştiinţa osmanlâilor.

— Da, da… Încep să pricep încotro bate Brancovan. Desigur, seniore, dascălii aceia vor pleca spre Valahia. Şi tot de la sine se înţelege că regele nu va avea nici un amestec. Ludovic e îndeajuns de puternic pentru a nu da socoteală de faptele sale, dar nu-i ceasul să asmuţim acum nemţii şi păgânii.

— Ne vom strădui să nu se întâmple asemenea necaz.

— Mă bizui pe iscusinţa stolnicului Cantacuzène în chestiunile de taină. Mâine, în zori, voi trimite scrisori la

şcolile de cadeţi din Metz şi Tournai spre a afla cine doreşte asemenea slujbă… Nu-mi mulţumi, seniore, râse marchizul. În schimbul vicleşugului regelui de cupă, puteai să-mi ceri mult mai mult. Plecăciunile mele bătrânei Henriette.

După plecarea logofătului Radu Andronic, perdelele celuilalt rând de uşi se dădură în lături. Filip D'Antin, conte de Saint-Lô, învăluit în mantie păcurie, reteză încăperea cu paşi neauziţi. Adâncit în potrivitul cărţilor, marchizul îi zări întâi umbra aşternută pe masă. Nedumerit ridică ochii. Un surâs îi lumină chipul scofilcit şi-l întâmpină vesel.

— Ah, Filip… Păşeşti ca un tigru. N-am să pricep niciodată cum izbuteşti. Sunt de două ori mai uşor decât tine şi totuşi când mă mişc mă aud slujitorii din a treia cămară. Înaintea ta a fost aici un valah. Un adevărat gentilom. Îmi pare rău că n-ai avut prilejul să-l cunoşti.

Ochiul verde al lui D'Antin scormonea hrisoavele împrăştiate pe masă. Spuse scurt:

— Îl cunosc. E o iscoadă primejdioasă.

— Ai început să vezi pretutindeni doar condotieri, uneltitori, ticăloşi şi paladini. Acest valah…

— E cea mai primejdioasă iscoadă! Ţi-o spun a doua oară. Am stat ascuns în pologul uşii şi v-am ascultat. Nu din lipsă de dascăli ţi s-a înfăţişat, Louis.

— Dar pentru ce?

— Asta mă străduiesc să ghicesc. L-am simţit retezându-şi gândul şi apucând altă cărare. A priceput, a ghicit, ori a văzut ceva.

Îşi roti ochiul prin odaie, apoi începu să adune zapisele unul câte unul, grijind să nu le strice rânduiala. Pergamentul şofraniu îi desluşi taina. Îl trimisese el însuşi cu două zile în urmă marchizului, în căpătâiul cărţii se citea desluşit *vere Louis*, după cum desluşit îşi aşternuse numele sub cele opt sau zece rânduri scrise: *cu prietenie, vărul tău Filip D 'Antin, conte de Saint-Lô*.

La flacăra lumânărilor, chipul ghilosit părea de ghips. Degetele puternice i se încleştară pe mânerul jungherului. O alexandrină se desprinse sub apăsare şi D’Antin o azvârli mânios.

Logofătului i-ar fi trebuit cu mult mai puţin să priceapă că Barbezieux nu-i va fi de nici un folos.

Dacă o venit stolerul să mă cerceteze, înseamnă că de-amu gata, s-a mântuit! Mihail tâmplăreşte cu ticăială, câte cinci zile stă la un coşciug... Am fierbinţeală mare, sunt stăpânit de vedenii. Niculăiţă plânge prin unghere, la ferestruică plânge ploaia... Doftorii aduşi de prietenul Vasile Alecsandri trudesc să-mi ţină inima, dar eu ştiu că-s pe ducă. Aud ferăstrăul stolerului tăind scândura. Mihail nu s-a amăgit niciodată. El le-a croit boierilor Floreşti, călători spre vămile văzduhului, ultimul antiriu.

Hm, chibzuiam să mă doboare vătămătura cea rea, nu o procletă de umezeală. Necunoscute-s căile tale, Doamne!

Sunt împăcat de mult cu tot şi cu toate, numai un gând nu-mi dă pace: n-am izbutit să aşez pe hârtie nouă cartea cuviosului Ilarie. Cine o s-o ducă mai departe? Ucenicul? Niculăiţă e băiet de nădejde, dar nu are anii de trebuinţă cugetului. Ieri i-am lăsat moştenire taina dulceţurilor. Înseamnă că de-amu...

Îmi tremură pana între degete, ochii mi s-au aburit. Iartă-mă, frate cetitorule!

Capitolul IX

PÂNZA DE PĂIANJEN

Pogorâse beznă deplină asupra uliţelor, căci, din porunca stăpânirii, fanarele erau aprinse doar în vreme de iarnă. Logofătul Andronic se opri la câţiva paşi de porţile marchizului de Barbezieux şi trase cu nesaţ văzduhul nopţii alungind din piept mireasma apăsătoare a chiparoaselor. Şuieră scurt şi Simion îi ieşi vesel în întâmpinare. Labele colbuite căutau umerii boierului. Radu Andronic trase uşurel urechea pleoştită căutând spre Ilie Machidon, care se apropia alene ţinând dârlogii cailor.

— Anevoioasă trebuşoară, logofete, aşa-i?

— Care anume? întrebă Andronic descotorosindu-se de Simion.

Slujitorul săltă bărbia spre ferestrele bobotaie de lumină ale palatului şi slobozi oftat greu.

— Vai de iepurele care ridică jalbă împotriva vulpii şi-i face lupul judeţ.

Boierul răsuci iute capul cercetându-l cu mirare.

— Nu te minuna, logofete, căci am priceput lesne ce se petrece înlăuntrul hudubăii, de-ndată ce l-am văzut pe franţuzul cel chior poposind dinaintea acestor porţi. Iar după plecăciunile şi zâmbrele slujitorilor, iarăşi am ghicit că slutul e de-al casei, prieten aflat în cinstirea gazdei, ori poate şi mai mult. Greşesc?

— Din păcate nu, Machidoane… D’Antin îi vine văr bun marchizului şi m-am aflat la un pas de purice de a zădărnici toată truda noastră. Sunt deprins a nădăjdui până în cea din urmă clipă, dar mă cearcă teama că norocul vicontelui e strâmb. Patru zile i-au rămas până la descăpăţânare.

— În patru zile se poate izbândi mult, logofete.

— Dacă socoţi că Dumnezeu a izvodit lumea în şase, e mult. La Paris însă înseamnă mai puţin decât oleacă. Trebuie să străpungi urzeală încâlcită pentru a dobândi un lucru oricât de mărunt.

Radu Andronic păşea întunecat. O lună burduhănoasă da semne că e gata să se prăbuşească între ulmii de strajă pe Cours la Reine.

— Pretutindeni se întâmplă la fel, boierule. Unde-i fântână sunt şi broaşte. La Stambul, dacă domnia ta îngăduie să-i aduc aminte, am întâmpinat aceleaşi necazuri: şi bolovanii uliţei înainte de a se supune ciubotei cereau plocon.

— Drum lung îi desparte pe osmanlâi de franţuji. Dacă vrei să smulgi ceva turcului – muftiu, paşă, ori te miri ce efendi – de ajuns e să umbli la chimir şi să numeri atâtea pungi. La Paris n-apuci însă să te înfăţişezi dregătorului cu pricina. O cohortă de trepăduşi, slujbaşi „n-am ce face“ şi mai cu seamă muieri ridică zăplaz înalt dimprejurul său.

— Socoteam că aurul nu-ţi lipseşte.

— Aurul se dovedeşte neputincios când vremea ţi se pune de-a curmezişul. Două lucruri nu va stăpâni omul în veci: timpul şi norocul. Trebuie să ajung la Ludovic, Machidoane, oftă logofătul, căci pe cinstea sfetnicilor lui nu mai lepăd nici doi zimţi. Marchizul îi neam cu D’Antin, ăstălalt i-o fi prieten, cu celălalt s-o încuscri prin ibovnică. Or vieţui şi din cei vrednici, căci cât ar fi griul de neghinos tot rămân boabe de o jimblă, pe aceia însă trebuie dintâi să-i afli.

— De-amu ce să facem, logofete! Om opinti să ajungem la Ludovic, şi cu reazămul Celui Veşnic, poate om izbândi.

Radu Andronic îşi izbi cu ciudă pumnul înmănuşat în palmă. Ţineau marginea aleii prunduite, lăsând cale slobodă caleştilor înzorzonate. Dinlăuntrul rădvanelor poposeau asupra valahilor căutături mirate, căci franţujii nu erau deprinşi să-şi necinstească ciubotele în colbul uliţei. Preumblările se făceau călare, ori în trăsurică.

— Patru zile! rosti cu mânie mocnită boierul. Patru zile pentru a ajunge dinaintea lui Ludovic, când trimişi de seamă ostenesc pentru asemenea îngăduinţă săptămâni de-a rândul. Solul lui Wilhelm de Orania a zăbovit treizeci de zile numărate la Paris împingând ruşfeturi peste ruşfeturi spre a-i zări vârful nasului câteva clipe. Înfăţişările la Bourbon le vămuieşte nevastă-sa, doamna de Maintenon…

— Vai de ograda unde găina strigă cucurigu!

— Cousseau, cel care-i face tocmelile, se află în Spania, aşa că drumul la marchiza de Maintenon trece acum prin palatul marchizului de Gramont, prietenul domniei sale.

— După capul meu, zece pungi l-ar zori oleacă.

— Ochii moşneagului nu se aprind la vederea aurului, Machidoane. Doar porunca nevesti-sii, Françoise, poate să-l urnească.

— Sărmană ţară! oftă slujitorul. Şi cum chibzuieşte domnia ta să ajungă la ea?

— Stârnind întâmplarea.

Grăise fără a-şi cântări mult vorbele. Dar rostite cu glas tare, îi biciuiră urechile. Gând năstruşnic îi fripse mintea şi făcu semn slujitorului să-l urmeze.

Luând firul unei ulicioare despicate între ulmi, ajunseră într-o clipită dinapoia unei dughene cu plăcinte şi siropuri. Logofătul săltă în şa spre a cerne până departe şirul fără sfârşit al rădvanelor. Pălăriile călăreţilor, cât roata carului, cu vâlvătaie de pene ce se zbuciumau sub adierile văzduhului, împiedicau priveliştea. În curând, Radu Andronic desluşi butcă albă cu herb auriu la care trăgeau încovoindu-şi grumajii opt armăsari negri. Un surugiu tinerel în straie roşii cerceta fudul uliţa, cu capul dat pe

spate. Pajul ce veghea coada rădvanului holbăţea ochi speriaţi şi nu era greu de prepuit că sub straiele arătoase, poruncite de slujbă, abia îşi trăgea sufletul de atâta uimire băietanul vreunui ţăran de pe moşiile stăpânului.

În cuşca căptuşită cu atlas cireşiu, o muiere tânără îşi rânduia pletele întunecate ascultând cu luare-aminte vorbele unui moşneag muchelef a cărui privire zburătăcea fără astâmpăr iscodind uliţa.

— Asta-i muierea! şopti logofătul.

— Şi hodorogul cela?

— Bărbatu-său.

Machidon dădu din cap cu înţelepciune.

— Ehe! Geaba dă Dumnezeu pâine bună dacă îţi ia dinţii…

Ochii lui Radu Andronic scăpărau. Porunci înfundat:

— Sperie caii!

Slujitorul îl scrută iute, apoi se dumiri. Porni în goană spre caleaşca alburie şi ajuns în dreptul ei slobozi o şuierătură ciobănească din cele năprasnice. Bidiviii, cuprinşi de spaimă, zvâcniră pe neaşteptate, doborând surugiul, şi prinseră a alerga cu nădejde. O ţineau într-o întinsoare, retezând drum neted prin stupul de rădvane. Pajul aninat în spatele butcii strângea pleoapele fără a cuteza să privească primejdia. Auzea doar ţipete, nechezaturi înfricoşătoare, tropotul îndesat al copitelor.

Călăreţii spilcuiţi se dădeau în lături, căutând marginea uliţei, căci armăsarii cei negri răpuneau totul în drum. În ochi le jucau flăcări verzui.

Când socoti că spaima i-a hâţânat îndeajuns, logofătul împinse pintenii în pântecele bidiviului şi, adunat strâmb peste coamă, goni în urma caleştii. Azvârli căutătură iute înlăuntru. Zării ochii muierii, adormiţele înfricoşate.

Radu Andronic alergă în rând cu cei opt armăsari, apoi, descotorosindu-şi ciubotele din scăriţă, sări în spinarea bidiviului fruntaş. Trase de dârlogi, lăsându-se mult pe spate, până ce calul începu a şovăi. Caleaşca oprită în

mijlocul uliţei avea să fie înconjurată de oameni, cât ai spune Doamne ajută, şi logofătul, urmându-şi socotinţele, descălecă iute. Moşneagul zăcea lepşit în pernele trăsurii.

Radu Andronic ridică pălăria zugrăvind covrig în văzduh, sări fulger în şa şi pieri. Muierea privi mult în urma lui, fără grai.

Hohote de râs tânăr, în care desluşeai lesne batjocura, îi întoarseră capul. Logofătul zări la ferestruica unui rădvan, cu semnele herbului ascunse de vopsea proaspătă, chipul făpturii care încercase să-i scurteze zilele lui D'Antin în curtea Fărcăşanului, zvârlindu-i o săgeată.

— Jupâniţa Tofana! şopti cuprins de mirare.

— Cu asemenea vicleşuguri pofteşti să supui inima muierilor frânce, muntene? Vai ţie!

Porunci vizitiilor să îndemne caii. Rădvanul pieri curând în forfota de caleşti, dar râsul jupâniţei îi mai stăruia în urechi.

* * *

Madeleine, slujnica Henriettei de Motteville, le pândea întoarcerea în pragul uşilor de sticlă ale trapezei. Strecură căutătură adâncă lui Radu Andronic, plină de nepăsare slujitorului, îşi strânse fustele dinaintea lui Simion, apoi vesti că doamna contesă îl aşteaptă negreşit pe logofăt în iatacul dumneaei.

Boierul o găsi întinsă în crivatul perdeluit. O muiere îi schimba ştergare ude pe fruntea zăbrelită, a doua primenea văzduhul cu un vânturar, cea din urmă îi plimba sub nări laptele de busuioc dres cu mosc. Contesa se ridică anevoie în capul oaselor, ceru să fie rezemată în perini şi se descotorosi de slugi cu un zvâcnet al bărbiei.

La lumina sfeşnicelor, tapiseriile aninate pe pereţi păreau presărate cu nisip auriu. Orologiul ticăia retezând vremea

cu picurişul.

Radu Andronic se întrebă dintr-o dată, fără nici o noimă, unde or fi petrecând la ceasul acela însomnurat Ioniţă Fărcăşan şi clucerul Negoescu. Mai lesne de prepuit erau cele ce se desfăşurau în conacul îmbrăţişat de mesteceni, din uliţa Sfinţilor Apostoli, căci jupâneasa Irina îşi făcea virtute mare din împlinirea fără greşeală a rânduielilor statornicite. Scufiţa, ulcica de noapte, bulzul de bumbac pentru urechea cea vătămată, apa îndulcită cu zahăr pentru dumneaei şi cupa cu lapte pentru boier Costache îşi aveau fiecare canonul său. Şi tot după canon, la cel dintâi horăit al cucoanei, Andronic cel bătrân deşerta laptele în ghivecele cu flori de gheaţă şi angelică, umplând cupa cu rachiu de anason, ispitit cu scorţişoară.

Jupâneasa Irina se fudulea nevoie mare cu ghivecele dumneaei, în nici o altă casă din târg nu se pomeneau flori de gheaţă mai purpurii, cu frunze grase din care seva sta gata să ţâşnească, angelică mai aromitoare. Taina n-o dibuise şi n-avea s-o dibuiască nimeni…

— Sunt straşnic de supărată, logofete, susură între panglici şi danteluri doamna de Motteville. Mâna plăpândă căuta reazăm în pologul de brocart. Slugile mi-au dat de veste că în lipsa domniei tale cămările ţi-au fost prădate. N-am ştiinţă ce mărunţişuri ţi-au tâlhărit, dar… Dumnezeule! Vina o poartă în întregime Ludovic! Nicicând hoţii nu s-au dovedit atât de cutezători.

Sprâncenele boierului se umplură de creţuri, apoi zâmbet neaşteptat le netezi. După toate semnele, Filip D’Antin nu-şi prăpădea vremea…

— Doamna contesă n-are pricină de necaz. Paguba nu poate fi mare, căci nu m-au însoţit lucruri de soi la drum.

— Asta o spui ca să mă mângâi. Doamne, cât mă ruşinez! Palatul contelui de Motteville a ajuns mai puţin sigur decât un han la drumul mare. Ce o să gândească Constantin despre asemenea găzduire?

Se mai smiorcăi o vreme, îngăduind logofătului să-i primenească ştergarul şi ceru besacteaua cu tutun. Îşi astupă nara azvârlind către boier privire temătoare.

— Nu vrei să cercetezi ce-ţi lipseşte?

Radu Andronic săltă umerii.

— Slujitorul meu va rândui totul după cuviinţă. Aduc însă încredinţare doamnei contese că ştiu cine-i tâlharul şi cât de sărac i-a fost norocul. Ce căuta el se află asupra mea.

— A! Slavă ţie, Doamne! Spune-mi, ai scos ceva de la nătângul de Louis?

— Nu. Adăugi cu ciudă: Trebuie să ajung la rege.

— La Ludovic?!

Bătrâna îşi săltă spinarea şi movila de perne zbură în toate părţile. În ochi i se desluşeau de-a valma tulburare, spaimă, milă pentru o făptură dragă.

— N-ai să poţi pătrunde la el, copilul meu, rosti cu blândeţe. Din tot sufletul aş dori să te ajut, dar mi-e cu neputinţă. Nu o singură dată mojicul acesta a spus despre mine că-s o vrăjitoare bătrâna. „Dacă o zăresc dimineaţa, sunt încredinţat că până în seară îmi voi rupe un picior…“

— Putem încerca prin doamna de Maintenon.

— Ea e cea mai rea dintre toţi. O văgăună de şerpi! Tartorul învârtelilor!

— Tocmai.

Contesa îşi ridică braţele.

— Nimeni din neamul nostru nu s-a înjosit să-i intre în casă.

— Se zvoneşte că-i prietenă bună cu marchizul de Gramont.

— Ca să ajungi la el trebuie câştigată nevastă-sa.

— Ştiu.

Ochii Henriettei-Anne clipoceau de râs. Un sughiţ mic îi tresăltă la rădăcina gâtului, se străduia parcă să scape din strânsoare.

— S-o cucereşti pe Françoise de Gramont?! Hotărât, dragul meu, ţi-ai lăsat norocul în Valahia. Femeia asta a fost

zămislită strâmb, chibzuiesc că-i lipseşte vreun mădular. S-a măritat cu bietul Gramont care, înţelegi… la vârsta lui n-o stinghereşte. S-au făcut şi prinsori, nebunul de La Fayette, cu Lucian de Valery şi încă vreo trei bidivii la fel de chipeşi. Nici unul n-a izbutit să-i smulgă un surâs.

— Aş încerca totuşi…

— Îţi pierzi vremea, logofete.

— Doamna contesă cunoaşte altă cale?

— Nu.

— Dacă în patru zile nu ajung la Ludovic, se cheamă că am bătut degeaba drumurile către Francia.

Henriette-Anne făcu ochii mari.

— Chibzuieşti s-o birui pe Françoise în patru zile?!

— Trebuie.

— N-am nimic împotrivă, căci la vârsta mea nu prea ai prilejul să te înveseleşti, eu însă mi-am făcut datoria şi te-am înştiinţat.

— Cine m-ar putea înfăţişa marchizei?

— Mătuşă-sa, Solange de Monaco, o venetică numai ifose. Gurile rele zvonesc că şi-ar fi cumpărat blazonul.

Zvârli plapuma şi părăsi înviorată crivatul.

— Pe Solange, urmă dându-şi un deget peste cap, o vei cunoaşte la Madeleine de Scudery. Mâine seară toate coţofenele Parisului se întâmpină la ea spre a-şi citi una alteia născocirile. Solangei nu-i ridica gard de nuiele căci, ca şi nepoată-sa, dovedeşte multă nepăsare bărbaţilor. Ascultă-i doar cu răbdare predicile. Cunoaşte Sfânta Scriptură mai dihai decât cei ce au scris-o. Izbuteşte să-i placi îndeajuns şi te va pofti miercuri la balul mărgăritărelului, unde o vei întâlni negreşit pe Françoise…

— Întortocheate cărări, oftă Radu Andronic.

— Şi din păcate fără sorţi de izbândă. Noapte bună, logofete.

* * *

De peste o jumătate de veac, în fiece joi, doamna de Scudéry îşi întâmpina prietenele în casele dumneaei din uliţa Poseaux. Chibzuise îndelung la această alegere, fiind silită să se strecoare între miercurea contesei de La Suze şi vinerea doamnei de Sabie. Ninon de Lenclos, deşi mai tânără cu cincisprezece ani, luase în stăpânire cea dintâi zi a săptămânii, retezând hotărâtă orice nădejde că s-ar putea răzgândi. Nasul ei căuta cu semeţie spre înaltul cerului din pricina chipului îngeresc şi a seniorilor Boileau, Molière şi Saint Évremond care-i cinsteau salonul. Iar marţea se isca îmbulzeală mare în uliţa Vaugirard, la contesa de La Fayette, unde ducele de La Rochefoucauld – să fi trecut douăzeci de ani de când a închis ochii? – îşi citea cândva apoftegmele şi chibzuia cu glas tare asupra cugetărilor lui Pascal. Vreme de cincizeci de ani, joile din uliţa Poseaux îşi urmaseră negreşit şirul şi doar moartea Madeleinei de Scudery, ce avea să se întâmple peste un an, va curma rânduiala. În aceste joi dăduse dumneaei citire vestitelor noveluri *Marele Cyrus*, *Clelia* şi *Artamena*, ciulind urechile unor scribi şi stihuitori de seamă ca Sarasin, Conrart şi Chapelain.

Dar vremurile acelea pieriseră. Ostenită de ani, doamna de Scudéry se mulţumea să asculte născocirile altora, aşternând rar câte un madrigal, două-trei stihuri ori cugetări pe care bătrâneţea le iscă lesne. Din chipul tinereţii, contesa păstrase ochii bulbuşaţi, colţurile buzelor repezite în sus şi pieptănătura. Părul, despicat la mijloc, era strunit în spelci de adamante, câţiva zulufi căzdeau pe ceafa încovoiată de perlele unui colan. Muierile tinere râdeau în taină de rochia din brocart, cu eşarfă bogată, ce-i reteza trupul de-a curmezişul. Găseau asemănare hazlie cu straiul oştenilor lui Ludovic, născocindu-i din această pricină nume nou: „Mama grenadir“.

Îi preţuiau însă salonul, prietenii vestiţi ce-i îngropase în atâta amar de vreme, bibilurile graiului. Madeleine de

Scudéry nu spunea niciodată pieptăn, ci labirint, cămeşii de piele – credincioasa, sânii se chemau munţii lui Venus, privata – singurătate, ori mărul de porţelan. Bujorul, ceapa, crivatul şi câte altele îşi aveau numele lor.

Contesa Henriette-Anne de Motteville făcea haz de asemenea sclifoseli şi fusese una din puţinele doamne ale Parisului care nu-şi schimbase vorba după pilda preţioaselor.

În dimineaţa următoare, îşi vesti prietena că se va înfăţişa în uliţa Poseaux însoţită de un mare senior valah, venit înadins la Paris spre a o cunoaşte pe Madeleine de Scudéry ale cărei noveluri se află mai presus de orice în inima sa. După ce întocmise răvaşul, clipise veselă spre logofăt, încredinţându-l:

— Chiar dacă nu le-ai citit, n-o să bage de seamă. Madeleine a pierdut ţinerea de minte şi nu-şi mai aminteşte decât trei lucruri: să vorbească fără să asculte, să obijduiască bucătăreasa pentru doi soli strecuraţi în şorţ la târguieli şi să se închipuie cea mai însemnată muiere a Franţei din ultimii o sută de ani. Vei griji doar să-i asmuţi limbuţia.

Contesa de Motteville coborî din iatacul dumneaei către ceasul asfinţitului. În curte, şase armăsari negri înhămaţi aşteptau cu girurile încovoiate. Prin ferestrele larg deschise, o dată cu mireasma pământului reavăn şi a boabelor roşii de scoruş, năvăleau ţipetele pruncilor ce se zbânţuiau în Place-Royale. Un băietan mâna dimprejurul statuii lui Ludovic un cerc de fier, alţii dădeau târcoale, asmuţind-o, unei fetiţe ce bâjbâia cu o maramă legată peste ochi. Porumbeii goniţi din piaţă ciuguleau umerii şi ţeasta lui Ludovic, apoi căutau adăpost în grădina contesei.

Când bătrâna pătrunse în cămara aurie, logofătul se desprinse de fereastră şi-i ieşi în întâmpinare, purtându-şi mâna la piept. Contesa îl cercetă câteva clipe cu ochii muierii deprinse să nu-i scape nici un singur mărunţiş şi bătu din palme:

— Straşnic gând ai avut, logofete! Ai să dai gata toate babele din salonul Madeleinei, cele care mai răsuflă şi cele atârnate pe pereţi. Nu şi pe Solange…

După oarecare chibzuială, Radu Andronic îşi alcătuise strai ciudat, nemaiîntâlnit pe uliţele Parisului, îmbinând veşmintele Evropei papistaşe cu cele ale Valahiei. Astfel bernevecii strâmţi de atlas alb erau sugrumaţi la mijloc în şerpar din piele de ren cu bumbi mari de perle, după cum tot în perle se afla ticluit şi mânerul jungherului persian care scotea capul lăturiş din cingătoare. Dantelă din fir de argint şi borangic migălită la ghergheful maicilor din Schitul Jugurenilor îi înfoia pieptul, iar pe umeri azvârlise caftan din catifea azurie. Hermina care-i chenăruia poalele şi mânecile largi măsura două palme rezemate în degete.

Madeleine de Scudéry picotea în jeţ. Lumânările înfipte în sfeşnice de sticlă verde, bogate în ghirlande, îi aşterneau pe chip umbre jucăuşe. O mână de sidef vechi, istovită, zăcea în creţurile piersicii ale rochiei, cealaltă se rezema în bastonaş. Pe obrajii încreţiţi ca pergamentul mototolit în pumni şi streşiniţi de zulufi trăiau doar safirele aninate în urechi.

Pe pereţii odăii spânzurau în cadre grele chipuri de bărbaţi şi muieri a căror tinereţe se întâmplase acum un veac ori mai mult. Fratele Madeleinei, George de Scudéry, la fel de buzat şi cu ochi poncişi, trimitea zâmbet ostenit de dincolo de pragul veşniciei. Dimineaţa, când mintea i se limpezea, doamna de Scudery se întreba adesea dacă nu cumva George, de la a cărui moarte se împlineau 23 de ani, îşi pierduse răbdarea. „Să nu zăboveşti, îi spunea mereu în ultimele zile, nu vreau să fiu singur acolo… Martial, din păcate, se află în purgatoriu…“

La cea dintâi privire, logofătului i se păru că în chip ciudat toate muierile se aseamănă. Aveau mijloace zgribulite, pieptul sărac, năpădit de flori şi horbotă, nasul le sta înfipt cioc de pasăre între obrajii turtiţi. O zvârlugă de vreo 30 de ani, sprintenă ca o ştiucă, citea cu glas şuierător

stihuri în vreme ce celelalte dădeau cu bunăvoinţă din cap căscând dinapoia vânturarelor.

— *…În dantelă-i conopida/Borangic a pus aspida/Păuniţa o cunună/Din argint zvârlit de lună…*

Se opri dintr-o dată simţind că n-o mai ascultă nimeni. Parcă bătuse vântul în cămară răsucind toate capetele spre uşă. Apoi rămase cu gura holbată. Un bărbat în strai alb, cu hermină bogată azvârlită pe umeri, pătrunsese neauzit în salon, însoţind-o pe contesa de Motteville. Când zâmbi, cămara se umplu de lumină. Îşi culcase cruciş palmele pe piept făcând închinăciune cu care jupânesele Parisului nu erau deprinse. Ochii muierilor cercetară fără sfială trupul puternic cu umeri de căpcăun, capul cioplit cu iscusinţă şi musteaţa neagră subţiratică, dinţii strălucitori, hermina al cărei omăt scotea la iveală pielea tuciurie, pălită de soare şi vânt.

Liniştea o trezi pe doamna de Scudéry. Privirea păienjenită n-o slujea dincolo de doi paşi şi întrebă speriată:

— Ce se petrece, Solange?

Doamna de Monaco, muiere în puterea vârstei, cu un chip a cărui dulceaţă nu amăgea pe nimeni din pricina ochilor vicleni, şopti iute, lipindu-şi buzele de urechea bătrânei:

— A venit Henriette-Anne.

— Ah, mi-amintesc. Trebuia să o întovărăşească cineva… Un turc, poate un maur, nu ştiu bine…

Doamna de Motteville aruncă o singură privire spre coţofenele din salon şi îi fu de ajuns. Erau tulburate, ochii le luceau, începuseră să-şi îndrepte mijlocul şi zulufii, săltau din întâmplare poalele pentru a li se zări juponul şi trei degete din gleznele subţirele, în ciorapi de mătase albă. Zvârluga care citise stihuri găsi prilej să taie odaia vârându-se cu dinadinsul în priveala logofătului, îşi ştia trupul mlădiu, mersul plin de ispite.

— O întovărăşeşte într-adevăr un gentilom, susură doamna de Monaco.

Bătrâna îşi pipăi obrajii şi ceru repede:

— Sfătuitoarea frumuseţii![31]

Solange luă o mirază mică cu mâner de argint de pe gheridon şi i-o purtă dinaintea ochilor.

— Ce bine-mi pare că te văd, Henriette. Dumnealui…

— E seniorul valah pe care am făgăduit să ţi-l aduc. Unde pot găsi un jilţ, Madeleine, căci nici eu nu mai am cincizeci de ani.

Se uită la doamna de Monaco cu zâmbet apăsat, dar, amintindu-şi că asemenea împunsături nu-l slujesc pe logofăt, se strădui să picure miere:

— Verdele acesta te prinde de minune.

Solange ridică din umeri fără a o lua în seamă. Tot Parisul ştia că Henriette de Motteville e smintită.

Doamna de Scudery ascultase primele cuvinte ale lui Radu Andronic cu mai multă luare-aminte ca de obicei, dar i-o curmă repede, fără răbdare:

— Te înşeli, seniore! Dar nu-mi place să stai în picioare ca un drapel. Apropie-ţi o înlesnitoare la vorbă[32]. Desigur, *Clelia* e foarte cunoscută şi aceasta din pricina acelei hărţi a iubirii, dar *Artamena* se află cu mult mai presus. Mă bucur că am cititori în Valahia… Dacă ai vrea să asculţi, ţi-aş desluşi tainele adânci ale novelei, pentru a le putea desluşi la rândul domniei tale, când, istovind ghemul drumului, te vei fi întors acasă.

— Sunt prea bucuros, doamnă, surâse Radu Andronic, iar valahii aşteaptă cu nerăbdare asemenea desluşiri.

Madeleine de Scudéry păru întru totul mulţumită de acest răspuns şi îşi începu cu voce lâncedă voroava. Logofătul dădea mult din cap, trăgând cu ochiul la Solange de Monaco.

Gândul că soarta vicontelui de Tournon ţinea de bunăvoinţa acestei muieri lipsite de însemnătate – căci cărpănoşenia inimii şi viclenia nu-s de ajuns spre a le cocoţa vârf peste oameni – îi picurau otravă în suflet. Lăsând să-i alunece pe lângă urechi tolocăneala bătrânei, Radu

Andronic socotea înfrigurat că doar 70 de ceasuri îl despărţeau pe prietenul Valahiei de descăpăţânare. Îi trecu fier prin inimă: Solange nu-l lua în seamă nici cât cerea cuviinţa.

Luneca de la o mescioară la alta culegând ciucurii de ceară ai lumânărilor. Pe chip nu i se citea mare lucru. Gândurile păreau s-o fi azvârlit departe de salonul îmbâcsit cu boscârţe, moştenite şi adunate vreme de un veac, pe buze îi stăruia un zâmbet răutăcios. În curând, Madeleine avea să adoarmă, iar coţofenele – guşa i se umflă când le îmbrăţişa într-o singură privire – aveau să năvălească asupra străinului precum calicii la supa lui Ludovic, împărţită în Uliţa Muşchetarilor.

Muierile o trăgeau de limbă pe Henriette-Anne. Bătrâna îl înălţa pe Andronic până la cer. Valahul era neasemuit de bogat, neasemuit de viteaz, stirpea i se furişa până hăt-departe, în poalele caftanelor de aur şi perle ale împăraţilor bizantini. Seniori mari din toată Evropa se socoteau mândri dacă le cinstea castelele, iar principele de Liechtenstein opintise mult şi zadarnic să-l aibă ginere. Contesa vorbea anume cu glas tare pentru a o stârni pe doamna de Monaco. Aceasta păşea nepăsătoare, cu pumnul plin de ceară, îndreptând ici-colo rozele din glastre.

— Am fost la Bucureşti acum douăzeci de ani şi i-am văzut palatul, născoci fără să roşească doamna de Motteville. O zidire neasemuită, cu băi de marmură, cămări din cleştar şi statui de aur la fiece pas. Nu zău, nu ştiai la ce să te uiţi mai întâi… Cât despre pohfală…

Un horăit uşurel, pe o singură nară, îl vesti pe boier Andronic că-i slobod să se desprindă de jeţul bătrânei. Henriette-Anne îi zâmbi, făcându-i semn să se apropie. Muierile deveniră dintr-o dată pitulici, dădeau cu praftoriţa pe voci subţirele.

Zvârlugă ce-şi curmase stihurile despre conopidă şi ceapă la intrarea logofătului întrebă de-a dreptul:

— Te vei afla sâmbătă la Paris, seniore?

— Aşa prepuiesc.

— Te poftesc atunci, dimpreună cu soţul meu, la un zaiafet de rămas-bun. Vara o petrecem la castelul nostru de pe malul Garonei şi nu ne întoarcem înainte de mijlocul toamnei.

Doamna de Motteville prinse privirea logofătului. Deşi părea în apele lui azvârlind spre toate ungherele odăii zâmbete ucigătoare, îl simţea la pândă, cu mintea clocotind de griji. Dădu din cap într-o mişcare desluşită pentru Radu Andronic „ţi-am spus eu“, apoi se aplecă spre Solange. Doamna de Monaco, aşezată cumva lăturiş, cu capul rezemat de cămin, îşi dosi căscatul dinapoia vânturarului.

— Eşti ostenită, draga mea? îi zâmbi contesa.

— Îndeajuns. Dimineaţă am fost cu Françoise la târnosirea Bisericii Sfinţilor Îngeri, iar caleaşca mă istoveşte totdeauna. Voi pleca după ce se trezeşte Madeleine.

Ridică bărbia cu cinci degete mai sus decât îngăduia cuviinţa. Henriette-Anne n-o ţinea lângă inimă pe Solange, iar nasul cârnit avea darul s-o scoată din fire. Spre a-şi obloji mânia şi obrajii peste măsură de înfierbântaţi, începu a zgâlţâi vânturarul zugrăvit cu maimuţe. Hâţânată vârtos, o pană de struţ se desprinse şi zburătăci câteva clipe prin văzduh poposind la picioarele Solangei. Aceasta o jucă în vârful încălţelului surâzând.

— Te arăţi din ce în ce mai rar, Henriette, zise într-o doară, luând aminte la Radu Andronic care se strecura cu vorbe iscusite printre jupânesele dornice să-l vadă la petrecerile lor.

Contesa de Motteville îşi strivi buzele între dinţi, dar tot nu izbuti să pună stavilă cuvintelor.

— Oamenii pe care poftesc să-i văd sunt şi ei din ce în ce mai rari.

— Păcat, spuse în doi peri Solange.

Muierile iscodeau acum despre Valahia. Logofătul istorisea întâmplări hazlii, stârnind râsete ascuţite. Ochii

negri, adânci, gura mărgeluită de dinţi strălucitori, dar mai cu seamă croiala trupului după tiparul hoţilor de fecioare iscau patimi. Franţuzeasca logofătului avea dulceaţă, mustăcioara îi juca cu anume zâmbet.

Boierul îşi ţesea farmecele furând-o pe Henriette de Motteville cu privirea. Bătrâna n-avea politichie şi nu-şi strunea slobozenia gurii, socotind că străbunii dumneaei aveau cel puţin o coastă din Jupiter. Orice vorbă nechibzuită putea reteza nădejdile pe lângă Solange de Monaco.

Sporovăiala umplea cu murmur nedesluşit cămara. Glasurile nu se înălţau, iar râsetele alunecau uşurel. În afara doamnei de Monaco, în mintea căreia nimeni nu putea ghici ce se petrece, singura care nu se străduia să azvârle vorbe iscusite era zvârluga. Cercetă apăsat chipul boierului şi rosti:

— Ne aflăm şase doamne în salonul acesta, seniore…

— Şapte, o îndreptă căutând spre tavan Solange de Monaco.

Zvârluga o fulgeră cu privire aprigă săltându-şi umerii.

— Cu voia domniei tale, vorbeam de doamne! Ne aflăm dar şase doamne, din cele mai vechi familii ale Franţei, care te-am poftit în casele noastre. Iar domnia ta, seniore, cu multă iscuseală ne dai a înţelege că serbările noastre nu te ispitesc, de vreme ce nu răspunzi nici uneia. Sunt straşnic de curioasă să aflu pricina.

Vârât în strâmtoare, Radu Andronic îşi scormoni mintea după răspuns uleios.

— Sunt oaspetele contesei de Motteville şi mă aflu sub porunca domniei sale.

— Adevărat, îi sări în ajutor Henriette. Mi-am îngăduit cam mult, dar la anii mei trebuie să ceri mult pentru a căpăta numai jumătate. Cele dintâi zile ce le petrece logofătul la Paris îmi sunt făgăduite. Sfârşitul săptămânii ne va găsi la Corbeau. Bineînţeles, vom fi în familie. Sora şi nepoatele mele, vară-mea, ducesa de Guise.

— Pui o nuntă la cale, Henriette? întrebă Solange.

Contesa o străpunse cu ochii. Vocea răsună sâsâit de şarpe:

— Draga mea, după ce am văzut cât de bine ai izbutit tu s-o căpătuieşti pe fiică-ta, Germaine, eu nu mai vâr pe nimeni în patul nimănui.

Doamna de Monaco îşi îndreptă umerii. Nările îi zvâcneau ca la armăsarii cei nărăvaşi. Se răsuci spre logofăt privindu-l pentru întâia oară în ochi. Tânărul chipeş, cu căutătură fierbinte clipocind a râs şi a tainică chemare, nu-i spunea nimic. Se împlineau douăzeci de ani de la o anume seară de vară, când Solange îşi lepădase inima într-un castel din munţii Bavariei.

Se simţi dintr-o dată cuprinsă de-o poftă straşnică să-şi înfrunte prietenele.

— Te poftesc, seniore, mâine seară la balul mărgăritărelului. Voi adăugi că de când Versaillesul a rărit serbările, balul acesta e socotit drept petrecerea cea mai de soi a Parisului. Chibzuieşte bine… Nu, nu, dragele mele, nu stăruiţi, n-o mai aştept pe Madeleine să se deştepte, căci am zăbovit prea mult.

Ochii muierilor îi înfigeau suliţe în spinare. Pe buzele Solangei de Monaco alunecă zâmbetul biruinţei. Era încredinţată că valahul nu va lipsi de la bal, spre sângele cel rău adunat cu doniţa de „doamnele coborâte din cele mai vechi familii ale Franţei“.

Radu Andronic răsuflă cu uşurare. Prima punte spre Françoise de Gramont fusese coborâtă.

* * *

Petrecerea Solangei de Monaco începea cu o panoramă la Comedia Franceză, aflată pe uliţa Fossés-Saint-Germain-des-Prés, unde cei mai vestiţi actori ai Parisului aveau să-şi dovedească măiestria în ultima plăsmuire a lui sieur Floriot.

Aşa spunea desluşit cartea răsurie ce o primi logofătul, a doua zi dimineaţă, din partea Solangei. Balul avea să urmeze imediat după aceea, cam pe la şapte ceasuri, în palatul dumneaei din Passy.

După o scurtă chibzuială, Radu Andronic hotărî să lipsească de la comedie. În vuietul şi hărmălaia pricinuite de învălmăşeala târgoveţilor s-ar fi apropiat anevoie de Solange şi de nepoată-sa. Şi apoi altfel te desluşeşti sosind ultimul la zaiafet, după ce ai pus la grea încercare nerăbdarea gazdei. Acestea fiind însă socoteli de muiere, logofătul nu suflă cuvinţel, căci temea zâmbetul şi limba cea ascuţită a slujitorului. Îi porunci dară să-şi cumpere cu 15 soli un bilet în picioare, la prostime, de unde putea să iscodească nestingherit încotro bat ochii Françoisei de Gramont, ce o veseleşte şi ce nu-i e pe plac.

Ilie Machidon poposi la Comedia Franceză urmat de Simion. Erau ceasurile două ale prânzului cel bun şi, după cum vesteau puzderia de zapise cât cearşaful aninate ici-colo, caraghioslâcurile urmau să înceapă negreşit. Slujitorul făcu ochii mari când văzu că în hudubaia înaltă şi lată, cu cafasuri înşirate jur-împrejur până la poalele unei podine de scânduri, unde aveau să ţopăie boscarii, se aflau doar câţiva târâie-brâu. Slujitorul n-avea de unde să cunoască ighemoniconul nasurilor subţiri şi rămase uimit când băgă de seamă că boierii încep a se ivi abia către ceasurile trei, iar ultimii, printre care se afla şi Solange împreună cu nepoată-sa, abia spre chindie.

Muierile şi bărbaţii domniilor lor, cu, ori fără cununie, fură poftiţi în cafasuri căci plătiseră cinci livre şi zece soli de cuşmă, preţul unui stânjen de pământ şi a nouă pâini.

Cei care se socoteau mai cu moţ urcară de-a dreptul pe podina unde boscarii trudeau din greu trăgând lumeţul de poale să râdă. În hudubaia plină ochi se afla gol doar scaunul logofătului.

De la o vreme, Machidon simţi că-i vâjâie căpăţâna. Atâta huiet nu-i fusese dat să rabde nici la Bâlciul Sânzienelor.

Pehlivanii urlau din răsputeri, cei veniţi la priveală nu se lăsau mai prejos şuierând haiduceşte, dând din picioare ori răpunându-şi doar palmele.

Beţivanii având, se vede treaba, să-şi ştiricească lucruri însemnate, strigau peste capetele mulţimii şi cereau numaidecât răspuns cu mâna pâlnie la ureche. Ilie nu pricepea nimic din cele ce se întâmplau pe podină, dar când văzu târgoveţii ţintind un boscar cu barabule, ouă clocite şi roşii, ghici că dintr-o pricină sau alta bietul creştin îi mâniase.

Târzior, spre sfârşitul comediei, Machidon prinse căutătura Solangei de Monaco poposind pe jilţul logofătului. După ce scotoci întreg şirul de cafasuri, ridică vânturarul în dreptul gurii şi şopocăi nepoată-sii câteva vorbe. Françoise de Gramont clătină capul îndreptându-şi privirea spre scaunul arătat de mătuşă-sa. Ochii alunii, însomnuraţi, cercetară fără râvnă, din cuviinţă pentru Solange. Aceasta îi croncăni din nou la ureche şi marchiza săltă din umerii goi.

Ilie Machidon citi zâmbetul muierii şi îşi zise că logofătul va avea oleacă de furcă.

* * *

Hărmălaia cea fără de pereche se afla pe o ulicioară din spatele Comediei. Patruzeci de creştini, fiecare cu câinele lui, puneau la cale o prinsoare între dobitoace. Ilie Machidon pricepu rămăşagul. Se lepădau câte două livre într-o cuşmă şi stăpânul câinelui carele avea să ajungă cel dintâi la capătul uliţei câştiga toate paralele.

Slujitorul cercetă liota de dulăi, armăsari nu alta, apoi ochii îi poposiră la cotarla lui. Simion moţăia sub un gard, căscând moldoveneşte.

Ilie Machidon se scarpină la ceafă muncit de bănetul strâns, şi-o dată gândul cel năstruşnic prinse a-i sălta

musteaţa. Pătrunse în dugheana unui fierar, târgui ce târgui, şi numai după aceea plăti preţul întrecerii.

Cum nimeni nu mai da semne că ar pofti să umble la chimir, câinii fură aşezaţi în dreptul unui hat, tras cu călcâiul de-a latul uliţei. Zăvozii cei mari trudeau să se rupă din mâinile stăpânilor, dornici să-şi arate cât mai degrabă vrednicia. Slujitorul îl trase pe Simion de urechi lângă dulăi, căci duglişul nu voia cu nici un chip să se desprindă de la umbra gardului, spre marea veselie a celor din jur.

Omul cu cuşma vârfuită de livre chiui semn de pornire. Câinii ţâşniră ca din puşcă. Numai tigoarea lui Machidon rămase rezemată în coadă, la privealã. Slujitorul scoase repede din sân un lanţ şi i-l clopoţi la ureche.

— Legat!

Simion o rupse săgeată la sănătoasa, ajunse degrabă liota de zăvozi şi-i lăsă de ruşine…

Ilie Machidon îndesă gologanii în buzunar, cercetând cu zâmbet mirarea târgoveţilor. Făcuseră roată împrejurul lui Simion cercând, după toate semnele, să ghicească ce snamenie de câine o fi. Cotarla, prăbuşită de alergătură, răsufla greu, cu limba ieşită de un cot.

Zadarnic îl ispitiră chivernisiţii pe slujitor cu pungi grele pentru a intra în stăpânirea dulăului. Ilie clătina din cap, pleftorind cât se poate de desluşit, în valahă:

— Noi suntem ţărani slobozi, boieri dumneavoastră!

Fiindcă târgoveţii o ţineau pe a lor, slujitorul trecu bâta la subţioară şi săltă din umeri.

— Hai, Simioane! Aiştia n-au urechi şi umblă să-şi cumpere cercei.

* * *

Contesa de Motteville încredinţa logofătului cel mai arătos rădvan al domniei sale. Îl întovărăşi la porţile de

sticlă ale trapezei, urmărindu-l lung până ce Radu Andronic pieri între copacii grădinii.

În ochii tulburi ai Henriettei scânteie o lacrimă şi după mulţi, foarte mulţi ani, inima înrourată căi asfinţitele ceasuri ale tinereţii. Urcă anevoie în iatacul dumneaei, goni slujnica şi-şi petrecu singură seara dinaintea unui secretăraş veneţian. Aici se aflau douăzeci şi opt de fildeşuri, cât palma, pe care pictori vestiţi ai vremii îi aşezaseră chipul. Stărui îndelung asupra acelui azuriu. Poftise să fie zugrăvită în strai de nimfă, cu cunună de roze pe frunte şi la piept. Când îl cunoscuse pe Constantin, părintele logofătului, tocmise pictorul pentru al doilea fildeş, aidoma. Se întreba adesea dacă valahul îl mai păstra…

* * *

Panglicile, oglinzile şi dantelele sunt trei lucruri fără de care francezii nu pot trăi, însemna cu trei ani în urmă domnul Marana şi pe sfântă dreptate.

Mirazele saloanelor Solangei de Monaco trudeau vârtos să înfăţişeze puzderia de horbotă de Alençon sau de Anglia, îngrămădită *à la Marly*, ori creaţă *à la Jardinière*, stânjenii buni de panglică aninaţi la rochii cu anume chichirez de doamna Charpantier, care croia veşmintele muierilor blagoslovite la pungă.

Dacă socotim că puteai cumpăra cu banii cheltuiţi pentru o catrinţă de satin peste o mie de pâini, pricepi lesne de ce petrecerile sărăciseră cele mai îndestulate case.

Domnul Lenglée ajunsese marele judecător al portului născocind straie cu cheltuială, iar gazeta *Mercure galant* îi cânta în strună povăţuind jupânesele şi bărbaţii muchelefi unde să-şi facă târguielile. Trebuie adăugit că nici purtătorii de nădragi nu ieşeau mai ieftin la socoteală. Ciorapii se cereau a fi din mătase amestecată cu păr de capră şi fir de

aur, bernevecii trebuiau sugrumaţi la genunchi de-o cataramă bătută în pietre scumpe, de jupânul Perdrigeon de la *Quatre Vents*. Peste cămaşa bogată în danteluri, se cerea vestă din acel satin aflat în dugheana domnului Temple de la *Grand Monarque*. Tot neguţătorul din Place Dauphine rostuia ţesătură de lână pentru haină, căci, spre marele necaz al muchelefilor, stofele de mătase cu bibiluri de la 1667 muriseră.

Cei 144 de bumbi, aninaţi la o singură haină, iscaseră război aprig între meşteşugarii care trudeau să-i facă şi croitorii ce născociseră bumbul îmbrăcat în postav. De la sudalme se ajunsese la păruială şi numai hrisovul Rigăi Soare mai potolise zavera.

Bărbierii erau să-l gâtuie pe Ludovic când şi-a ras musteaţa, pentru că toţi bărbaţii Franţei s-au repezit ca oile în a-i urma pilda. Năravul perucilor îi dăduse gata. La serbările cele mari se purtau peruci *à la Royale* şi *in-folio* şi cum părul se dovedea neîndestulător, meşteşugarii retezau de zor cozile cailor.

Pătărania Mariei-Angelique, ducesă de Fontanges, ţiitoarea Bourbonului, aduse mare belea pe capul muierilor. Călărind dumneaei alături de Ludovic, odată i-a zburlit vântul părul. Din ziua aceea toată partea muierească şi-a chinuit pletele cercând să le învolbure *à la Fontanges*…

Săpunul era vândut ieftin de jupânul Joubert din Vieilles Etuves şi tot muritor de foame ajunsese, săracul.

Civilité nouvelle povăţuia să nu dai cu apă pe obraz, căci îţi vatămi vederea şi te apucă durerea de dinţi. Dacă ar fi să-i dăm crezare contesei de Motteville, mâinile reginei Cristina a Suediei erau năpădite de rapăn şi îşi prăpădiseră orice frumuseţe. Apa şi săpunul se dovedeau fără trebuinţă de vreme ce Simon Barbe, cel mai vestit neguţător de arome, te sfătuia cum să alungi duhoarea.

La ceasul când poftiţii Solangei de Monaco îşi plimbau pentru a treia oară chipurile ghilosite zdravăn şi bodroanţele îmbelşugate sub lumina candelabrelor,

spurcându-se în şoaptă unii pre ceilalţi, apăru vifor de tinereţe logofătul Radu Andronic.

Chipul împrăştia strălucirea aceea pe care o dau hotărârea, dorinţa aprigă de izbândă, încrâncenarea întregii fiinţe supuse unui singur ţel. Capetele se răsuciră spre uşile înalte, închise fără zgomot în urma logofătului.

Boierul rămase nemişcat preţ de câteva clipe apoi înaintă către gazdă. Pantera, gentilomul, paladinul şi oşteanul alcătuiseră acel mers. Muierile, săgetate, urmăriră cu fior ascuns mişcarea umerilor largi şi sprinteneala mijlocului.

Se aşternuse linişte adâncă. Un strigăt uşurel chemă ochii logofătului spre ungherul Françoisei de Gramont. I se închină după tipicul valah, despre care băgase de seamă că află multă trecere la Paris şi se întoarse către Solange de Monaco. Muierea îl cântări din cap până în picioare, privirea şovăindu-i între uluială şi zeflemeaua obişnuită. Lepădându-şi deprinderea, logofătul înveşmântase strai de catifea neagră. Bernevecii strâmţi, contăşul, ciorapii şi încălţeii, toate erau neguroase. Volbura dantelei de Bruxelles ţâşnea pârâu înspumat pe piept şi la mâneci, podoabele –numai adamante – îi încopciau vesta, picurau stele în cătărămile încălţeilor ascuţiţi şi capacul ceasornicului cu mirază. Două ghiuluri, un safir şi o perlă rară, păcurie, încovrigată de altele rozalbe, chemau ochii asupra degetelor lungi.

Cercetându-i chipul întunecat, cu semn de rană veche la tâmplă asupra căruia zulufii de argint ai perucii zadarnic osteneau să-l ascundă, Solange de Monaco încercă să-şi astâmpere uimirea. „E mai chipeş ca Lucifer…“

— Ai zăbovit, seniore! Ţi-au plăcut stihurile lui Floriot?

Se prefăcea că nu cunoaşte lipsa logofătului de la Comedie. Radu Andronic trebuia să priceapă că nu-i făptură îndeajuns de însemnată pentru a fi căutat cu dinadinsul în potopul de omenire, îşi apăsă zâmbetul cu marama şi o privi şăgalnic în ochii aurii, ca mierea.

— Trag nădejdea unui alt prilej pentru a-l asculta pe jupân Floriot. Făgăduisem de mult doamnei contese de Motteville că voi lua parte la petrecerea din grădinile sale. Bucuria de a vă vedea a fost astfel amânată doar cu câteva ceasuri.

Solange îşi săltă capul cu mişcarea trufaşă ce-i sta mereu la îndemână.

— Îmi pare rău că ţi-am încurcat socotelile, seniore.

— Dimpotrivă, surâse logofătul, cinstea de a fi fost poftit în casele doamnei de Monaco a încununat nădejdi asupra cărora nici nu îndrăzneam să zăbovesc.

O mişcare uşoară în dreapta sa îi curmă vorbele. Privirea Françoisei de Gramont cercetă o singură clipă nasul drept şi buzele pline, bine arcuite, a căror tăietură o urma musteaţa neagră subţire aţă. Apoi ducesa îşi coborî pleoapele. Se închină îndoind genunchiul şi deschizând uşor palmele culcate de o parte şi de alta a poalelor din tafta verde, ca pântecele de brotac. Mătuşă-sa o privi miratã, căci îndeobşte Françoise nu se înfăţişa singură unui bărbat necunoscut.

— Acesta e seniorul valah despre care ţi-am vorbit, draga mea.

— Acesta este necunoscutul despre care ţi-am povestit, scumpa mea, o răsuci Françoise. Căută ochii logofătului. Doresc să-ţi mulţumesc, seniore, pentru curajul dovedit alaltăieri, pe Cours la Reine. Eu şi marchizul, soţul meu, îţi purtăm datorinţă mare.

„Nu îndeajuns ca să-mi deschidă drum spre Ludovic“, chibzui logofătul.

Cunoştea datorinţele franţujilor. Te pofteau oricând la o serbare, cu cheltuială, ca să poţi ştirici lumii cât sunt de cuprinşi, îţi spuneau lesne „sluga domniei tale“, dar nu mişcau un singur deget, căci vorba cea bună, strecurată unde trebuie, toceşte repede urechea care o ascultă, iar a doua oară grăieşti în pustiu.

— Ah, iar datorii! spuse Solange. Sunt sătulă de-ale mele. Ai prilejul, Françoise, să ţi le plăteşti însoţindu-l pe senior Andronique – rosti ciudat numele, trăgându-l pe *c* de coadă – în grădină. De altfel e vremea să ieşim cu toţii.

La chemarea doamnei de Monaco, oaspeţii începură a părăsi salonul. Se îndreptau nerăbdători spre grădină, schimbând zâmbete şi vorbe uşurele, căci petrecerea abia acum se urnea. Jupânesele strecurau căutături pline de tâlc logofătului şi marchizei. O baroană micuţă, cu chipul plin de aluniţe, şopti strâmbându-şi buzele rumene:

— Nu mai e nimic de făcut! Ca totdeauna, Solange şi nepoată-sa au pus mâna pe ce era mai bun.

Cealaltă, o bălană, statuă a Junonei, cu păr de aramă, zâmbi răutăcios.

— Din fericire lucrurile se limpezesc cu Françoise în mai puţin de trei zile, iar după toate semnele valahul nu pare un neghiob. Sărmana e dăltuită-n gheaţă. De altfel tot Parisul ştie că după moartea marchizului va îmbrăca rochia de mireasă a lui Isus.

— N-ai poftă s-o faci şi tu?

— Cu dragă inimă. În ziua când va muri ultimul bărbat.

Se pierdură chicotind pe aleile grădinii.

Logofătul păşea alături de Françoise. Ochii muierii, cu gene bogate, lâncezeau între somn şi nesfârşit plictis, mărturiseau la fiecare fluturare a pleoapelor că e peste putinţă să se întâmple ceva care să le aţâţe jarul, nările străvezii tăiate în ceară n-aveau viaţă, după cum neînsufleţiţi erau şi obrajii de alabastru care coborau într-o bărbie bine rotunjită, trădând dulceaţa inimii, dar şi îndărătnicie. Smaragdele lungi, aninate în urechi, îi dezmierdau umerii goi, cununa din aceleaşi pietre îi reteza fruntea pierzându-se în conciul castaniu.

— Marchizul, răspunse Françoise logofătului, deşi în afară de primejdie, nu s-a înzdrăvenit de-a binelea după

sperietura trasă. E un om bătrân şi la asemenea vârstă nici doctorii nu mai pot săvârşi minuni.

Avea felul ei de-a vorbi, deschis, care-l miră pe boier Andronic. Muierile cu creştere aleasă nu pomenesc niciodată de anii şi beteşugurile soţilor prea vârstnici. Desluşindu-i gândurile, marchiza adăugi:

— Este cea mai aleasă făptură care s-a născut vreodată. După moartea lui, voi îmbrăca veşmântul călugăriţelor dominicane.

— Nu vă ascund că-l pizmuiesc pe marchiz. Puţini bărbaţi au norocul de a stărui în inimile văduvelor lor.

— Acestea sunt vorbe frumoase, seniore… Să ne oprim puţin, căci mătuşa mea se va supăra aprig dacă nu-ţi voi arăta toate născocirile serbării.

Truda iscusită pentru frumos prefăcuse grădina doamnei de Monaco într-o sărbătoare. Copacii, aleile, bolţile de piatră, până şi văzduhul gemeau sub potopul de floare. Opt mii de lumânări, fără a pune la socoteală torţele, iscau după sticla de aur, albastră ori roşie, ce le priponea în fanare, lumină hărăzită de Dumnezeu meleagurilor binecuvântate despre care băsnesc cărţile cele vechi. Fiece tufiş era astfel luminat, înşirând de-a lungul potecilor bulgări de foc.

Smerenia doamnei de Maintenon toropise Versaillesul, veselia Fontainebleaului pierise o dată cu zglobia Henriette, gingaşa ducesă de Orléans, răpusă prea timpuriu. Despre petrecerile acelor vremi doar răvaşele ruginite în scrinul bunicilor mai pomeneau.

De multe primăveri cugetul lui Ludovic stăruia doar spre mântuirea sufletului, trecând povara zaiafeturilor asupra supuşilor. Pungile risipite cu asemenea prilejuri ar fi astâmpărat pe un an foamea multor uliţe mărginaşe.

Solange de Monaco, socotită venetică şi de stirpe tulbure, se străduia să spulbere asemenea cleveteli, azvârlind colb gros de aur în ochii oaspeţilor. Se lua astfel la întrecere în strălucire şi cheltuială cu cele mai mândre blazoane ale Franciei şi, după cum se dovedea, nu fără sorţi de câştig.

O adiere înmiresmată începuse a încreţi undele lacului, zvonind foşnet de argint. Nenufari pe deplin înfloriţi deschideau guri fragede şi cărnoase, înfiorându-se sub dezmierdarea aripii de lebădă. Gâturile sulege, ridicate cu semeţie, alunecau tainic asemenea corăbiilor corsarilor normanzi care prăduiau odinioară drumeţii apelor. Către ostrovul din inima lacului îndruma podeţ înnodat din răchită şi ramuri de mesteacăn. Printre nuiele, grădinarii înfipseseră roze sângerii. Aceleaşi roze, închise în boboci dolofani, înfloreau o inimă de trei stânjeni. Săgeata sprintenă de argint ce o străpungea părea slobozită de arcaş ceresc, un disc de foc îi desluşea marginile grijind să nu pârjolească petalele răsurii.

Ghiers minunat slobozit din pântece de scripcă speriase somnul brotacilor. Ţopăiau bezmetici pe frunzele de nufăr, ca într-un blid de smaragd, cercetând orbiţi spre o lună domoală şi fără zor, rămasă la priveală. La flacăra torţelor dănţuiau lin bărbaţi şi muieri acoperiţi cu văluri şi împletitură de floare. Boarea nopţii trudea să le smulgă straiul, tipărindu-le trupurile, aproape despuiate, în marmură. Scripcarii se statorniciseră pe o plută cu odgoane împletite din lalele şi crini, care se puteau trage după pofta inimii într-o parte ori alta a lacului.

— Minunat, şopti logofătul solomonit.

Françoise de Gramont îşi muşcă uşor buza. Îi desluşi alungând o gâză poposită pe umărul gol:

— Aceasta e insula iubirii. Dacă te ispiteşte, domnia ta va găsi acolo straiele cuvenite şi cununi de flori, căci dănţuitorii nu te vor primi printre ei înveşmântat altfel.

Boierul o cercetă iute şi pricepu că Françoise de Gramont nu-l va întovărăşi pe ostrov. Dispreţul ascuns gâlgâia sub vorbele nepăsătoare.

— Mi-e teamă că voi stârni veselia doamnei marchize, dar nu-s deprins cu asemenea dans slobod, născoci logofătul, strecurându-i cea mai curată căutătură. Când jucăm în Valahia, păstrăm caftanele pe umeri.

Doamna de Gramont nu surâse. Doar un licăr de batjocură trezi o clipă ochii însomnuraţi. Marchiza nu făcuse încredinţare cuvintelor sale, dar Radu Andronic ştia că nimic nu-i place mai mult muierii decât să te lepezi de gusturi şi bucurii proaste de dragul ei.

— Atunci vom face roată grădina, hotărî marchiza, luându-i braţul. De-aproape şase săptămâni doamna de Monaco trudeşte dimpreună cu o oaste de meşteri şi slugi pentru această serbare. Dorinţa ei este ca fiece oaspete să petreacă acolo unde îl îndeamnă inima.

— O născocire bine chibzuită.

— Da, rosti moale Françoise, te fereşte de îmbulzeală. De cealaltă parte a lacului se află rateşul piraţilor. Acesta îmi place cel mai puţin şi mi-e teamă că ai să-l vezi singur. Ulcica de vin trebuie deşertată dintr-o înghiţitură, iar oaspeţii îşi spintecă singuri vânatul viu, cetluit în cuşti, înainte de a-l pune la proţap. În vremea aceasta, dansul urmează necontenit împrejurul unui brad în flăcări.

Logofătul, care-şi zise că slobod fiind ar fi alergat în goana mare spre focul piraţilor, rosti împotriva gândului:

— Zaiafetul între seniori îşi are rostul său. Nu-l văd însă la o asemenea serbare. Prepuiesc că doamnele lipsesc din jurul focului.

— Din păcate, spuse aspru Françoise şi un creţ îi despică fruntea între sprâncene, doamnele nu lipsesc.

Rezemând cotul marchizei în căuşul palmei fără a strânge degetele, aşa cum îngăduia cuviinţa, Radu Andronic îi cercetă chipul fără vlagă, străduindu-se să ghicească ce anume ar putea scăpăra flacără cât de firavă în ochii alunii.

Françoise nu lua aminte la priveliştile ce-şi felureau frumuseţea la tot pasul, aluneca gingaşă, dar ţeapănă. Se desluşea povara datorinţei încovoindu-i umerii, nasul străveziu căuta cu dinadinsul prundişul potecilor, ascultând cu mintea dusă vorbele boierului. Marchiza dezmierdă ghirlandele de volbură, garoafe şi mărgăritarele ce cădeau ploaie din crengile copacilor. La rugăciunea boierului, opri

dinaintea merilor, pe care gustul doamnei de Monaco îi înveşmântase în poleială argintie, aninând lângă poamele suflate cu bronz fanare arăbeşti.

Din pâlcul copacilor izvora potecă mlădie ce urca un gorgan. Ochii boierului scânteiară vrăjiţi. Sute de candele scăpărau din inima unor potire de apă ţâşnitoare. Corolele înspumate urmau bătaia vântului, iar la treizeci de paşi depărtare un şarpe de foc părea să se zvârcolească pe dâmb. În creştet aripile unei mori primeneau văzduhul aromându-l cu floare de crin.

— Urcuşul e anevoios, auzi glasul marchizei, căci trebuie s-o ţii pieptiş. Eu una nu mă încumet. Beteşugurile mă încearcă înaintea anilor cuveniţi.

Logofătul pricepu că Françoise avea felul ei de a se dezmierda. N-o făcea cu vorbe toarse de pisică, nici cu gângurit de prunc, îi da însă mâna, la tinereţe abia înmugurită, să vaiete metehne şi betegeli închipuite. Şi îşi mai zise Radu Andronic că el, în locul marchizului, prea lesne ar fi tămăduit-o. Se mulţumi însă să spună că priveliştea neasemuită se află la poalele gorganului, iar osteneala de a-l urca ar fi zadarnică.

Françoise de Gramont scutură zulufii castanii şi scânteile din urechi aprinseră licurici verzi.

— Te înşeli, seniore. Moara a fost zămislită din cofeturi şi floare de crin. E prima lucrare de acest fel a simigiului Lepuit. Poate domnia ta te vei simţi mai ademenit aflând că pe morăriţa ce îmbie oaspeţii cu dulciuri şi siropuri o cheamă Germaine de la Fayette, socotită cea mai chipeşă doamnă din Paris.

Chiote prelungi înfiorară noaptea şi dintr-o dată logofătul şi Françoise se treziră împresuraţi de o ceată sălbatică de bărbaţi şi muieri în strai de michiduţă cu măscuţe şi limbi purpurii. În frunte se afla Belzebut, o namilă smolită cu rubine la mâini şi degetele picioarelor. Îi urma un cazan de argint ţinut de patru gâzi ascunşi sub un maldăr de pânzărie roşie. Erau încinşi cu lanţuri de care atârnau

securi. Marchiza se sperie căci cunoştea rânduiala ce avea să urmeze. Orice oaspete aflat în drum trebuia despuiat şi îmbăiat în cazanul cu apă de portocale.

Înainte de a căsca gura, trei diavoli se năpustiră asupra Françoisei trăgându-i rochia de pe umeri. O drăcoaică sprintenă, cu nasul plin de alunele, se azvârli de grumajii logofătului vârându-i în urechi şoaptă înfierbântată:

— Hai cu noi, valahule! Las-o pe Françoise. În vinele ei curge agheasmă.

Radu Andronic îi despresură braţele zâmbind, apoi sări în ajutorul marchizei. Răsucind câteva încheieturi, o smulse din mâinile diavolilor şi fugiră spre cortul padişahului.

Asemenea corturi de atlas alb, cu herburi brodate în fir de aur, argint şi purpură, răsăreau ciupercă la tot pasul. Înlăuntru, oaspeţii îşi astâmpărau setea, se hodineau, ori jucau după năravv *lansquenet*, *trictrac* şi *biribi*. Înrăiţii căutau anume cort din mătase neagră cu flamură sângerie. *Faraonul*, neîngăduit de Ludovic din pricina averilor ce le destrămase, se juca în mare fereală, mesele alcătuindu-se din ochi şi pe şoptite. Corturile răsurii, cu un divan încăpător, erau cele mai căutate, căci aici îşi potoleau perechile foamea sângelui.

Urmăriţi de ceata diavolilor mânioşi, logofătul n-avu vreme să zărească decât o liotă de muieri cu pântecele gol zbânţuindu-se dinaintea ducelui de Guise, care rânjea lacom sub un turban cârmâziu, cu surguci de perle. Un armăsar murg necheza cercând zadarnic să-şi zvârle cununa de flori trecută pe după urechi.

În spatele cortului se afla un altul, mai mititel, unde oaspeţii îşi lepădau straiele.

— Aici! şopti Françoise.

Înăbuşiţi de mulţimea şi aroma bulendrelor, trup lângă trup, logofătul simţea inima şi răsuflarea marchizei scotocindu-i horbota de pe piept. Ţipetele şi afuriseniile diavolilor le ajungeau la urechi. Françoise de Gramont, cu obrajii goliţi de sânge, tremura de ciudă. Dacă i-ar fi dibuit

cineva în cotlonul bucşit cu trenţe, zvonurile ar fi întemniţat-o în mănăstire înainte de soroc. Ridică ochii spre boier şi întâmpină o privire caldă, plină de zâmbet.

— Îmi pare rău, doamnă marchiză. Din pricina mea…

— Cu oricine mi se întâmpla la fel. Nu-mi plac asemenea zaiafeturi. Sunt sălbatice şi lipsite de cuviinţă.

Era atât de mânioasă, încât vorbele, gâtuite, abia se desluşeau. Adamantele de la vesta lui Radu Andronic îi zgâriau umărul, încercă să-şi facă alt loc, dar zdruncină cu conciul înalt o movilă de besactele pentru pălării. Logofătul luă seama la maldărul de sipete gata să-i cadă în cap şi îi înlănţui umerii.

Calabalâcul se prăbuşi cu zgomot. Boierul râdea, strângând-o pe Françoise la piept. Pe neaşteptate, cineva începu a-l trage de pulpană şi răsuci capul cuprins de mirare. Rămase înlemnit. Limba lui Simion flutura flamură, nu-şi găsea locul de bucurie şi după zbuciumul cozii, Radu Andronic pricepu că ostenise oleacă până să-l dibuiască.

La o azvârlitură de băţ, Ilie Machidon, strecurat printre oaspeţi în strai de hidalgo, trudea zadarnic prin semne să-l întoarcă. Adunând întreaga putere a ochilor negri, logofătul aţinti privire aprigă asupra câinelui. Simion socoti întâi că şuguieşte şi se veseli mai abitir săltându-şi labele pe umerii logofătului.

Radu Andronic cetluit în trenţăraia cortului, cu Françoise în braţe şi Simion în spinare, afurisi muierile răzgâiate şi stirpea dobitoacelor din Chipriana. Câinele pricepu din coatele logofătului repezite costiş că e de prisos. Se dădu trei paşi înapoi şi rămase stană, cântărind cu multă luare-aminte tot ce săvârşea boierul.

Françoise începuse să plângă. Radu Andronic simţi că e gata să-şi piardă cumpătul.

— Doamna marchiză poate fi liniştită, şopti. Dacă porunciţi, vă însoţesc până la conac fără a teme o singură primejdie.

— N-am vrut să vin… Lui Solange însă nu i te poţi pune de-a curmezişul, atât e de încăpăţânată. L-a învârtit şi pe marchiz în aşa fel, încât de trei zile se vaită că lipsa mea de la serbare îi va spori slăbiciunea. Iartă-mă, seniore, că nu-mi pot stăpâni tulburarea.

— Vom fura bidiviul padişahului şi într-o clipă veţi fi la palat.

— Nu ştiu să încalec, suspină Françoise.

— Neajunsul e lipsit de însemnătate.

După ce trecu pragul cortului însă, zâmbetul de pe chip îi pieri. Chibzuise ca până în zori să înmoaie inima marchizei şi iată că după două ceasuri, alungată de deşertăciunea petrecerii, muierea îi reteza orice nădejde. Cătrănit, se strecură lângă poalele cortului. Ducele de Guise, sătul de dansul cadânelor, poruncise pluta pe care avea să-şi urnească întreg haremul. Muierile săreau cu ţipete ascuţite, sporite de scrâşnetele diblarilor. La o mişcare a ducelui, într-adins neîndemânatică, zeiţa cu plete arămii căzu în apă. În hărmălaia de chiote şi râsete, logofătul prinse murgul de dârlogi şi-l mână către cort dezmierdându-i botul catifelat.

Când doamna de Gramont se ivi şovăitoare, boierul îi cuprinse mijlocul, o săltă cu uşurinţă în şa şi sărind în spatele ei dădu pinteni armăsarului.

— Urmează drumul ulmilor, seniore, spuse marchiza. E singura parte pustie a parcului.

Cu tâmpla lipită de obazul aspru al logofătului, cu umerii încătuşaţi de braţele puternice, a căror vlagă se desluşea sub catifeaua neguroasă, gata să biruiască ţesătura, Françoise se simţi cuprinsă de un tremur ciudat. Vântul îi săltase poalele rochiei înflorind horbota juponului, luna strecura unde şovăielnice în poalele de tafta. Văzu dintr-o dată frumuseţea priveliştii, focurile de pe gorgane unde păreau să dănţuiască zâne, nu făpturi omeneşti, bolţile de piatră sub care cei mai vestiţi pehlivani ai Franciei îşi dovedeau iscusinţa trupurilor goale, muiate în pulbere de

aur, scrânciobul de chiparoase înălţat pentru regina balului, se văzu pe ea, Françoise, iureş de simţăminte tulburi în braţele unui bărbat străin, acest valah ciudat, cu trup de paladin şi ochi îndrăzneţi. Se rezemă molatic de pieptul boierului, lăsându-şi ochii alunii să rătăcească peste crestele copacilor ninse cu argint, spre stelele ce începciau cerul. Novelurile cavalereşti citite la Mănăstirea Saint-Mère cuprindeau multe asemenea minciuni… închise ochii ameţită. Îşi simţea inima uşoară, ar fi vrut ca goana aceasta să nu înceteze niciodată.

Aroma ademenitoare de bărbat în plinătatea puterilor îi dezmierdă nările. Se aplecă tremurând peste grumajii calului, cercând să alunge ispita. Sângele învolburat pentru o clipă îşi domoli zbuciumul, scânteia din priviri i se stinse. Lepădă mânioasă gândul drumului fără de sfârşit, încercat la pieptul valahului.

— Opreşte, seniore! Am ajuns.

Sări din şa fără ajutorul logofătului. Sila pentru slăbiciunea încercată i se citea limpede în ochi.

Doamna de Monaco împărţea poruncile ospăţului. Când văzu chipul marchizei, se sperie.

— Eşti bolnavă, Françoise?

— Cheamă rădvanul!

Solange se întoarse spre logofăt.

— Ce s-a întâmplat?

— Ceata dumitale de diavoli m-a scos din fire şi nici celelalte nu mi-au plăcut mai mult, răspunse marchiza. Vreau să plec cât mai grabnic.

— Eşti o răzgâiată, fetiţo, iar vina ştiu cine o poartă.

Vorbea răstit şi din privirea aspră se pricepea lesne că nu-i deprinsă cu nesupunerea. Şi mai ales nu era deprinsă cu asemenea cuvinte lipsite de cuviinţă. Solange îşi pierdu cumpătul.

— Hm! Toată lumea petrece de minune, toţi mă hiritisesc pentru cea mai strălucită serbare a anului, dar nimic nu se poate născoci destul de bun pentru marchiza de Gramont.

Foarte bine, copila mea! Întoarce-te la canarii tăi! Voi porunci caleaşca.

Ieşi furioasă, cu umerii ţepeni, făcând zdrenţe o maramă de mătase. Françoise se lăsă pe spatele jeţului şi închise ochii.

— Doamna de Gramont îmi îngăduie s-o întovărăşesc?

— Nu, seniore. Ai făcut destul pentru mine. Urmează-ţi petrecerea.

— Plecarea doamnei marchize o sărăceşte de orice ispită.

Françoise îl fulgeră iute cu privirea apoi închise iar ochii.

Radu Andronic, adumbrit de griji, chibzuia la vicontele de Tournon care strângea nădejdea la piept în temniţa din turnul Bastiliei.

Urmări cu inima nod rădvanul marchizei care se îndepărta. Când întoarse capul, diavolii ce-l căzneau îşi sporiră degrabă numărul. Dintr-o caleaşca al cărei herb – un leu rânjit străpuns de săgeată – aninase privirile slujitorilor, coborâse jupâniţa Tofana. Purta strai alb învăpăiat de trandafiri sângerii, zvârliţi cu aleasă ştiinţă pe poale. Un rubin cât nuca îi spânzura pe frunte, între sprâncenele piezişe, rubine mai mititele plouau pe condurii de atlas, gingaşi ca bobocul de floare.

Râsul fetei, acelaşi din Cours de la Reine, îi şfichiui obrajii. Îi cerceta cu veselie răutăcioasă straiul, podoabele, fiecare lucruşor.

Radu Andronic se simţi dintr-o dată boscar caraghios, cu prisos de zorzoane.

Tofana alunecă uşoară, azvârlindu-i peste umăr:

— Nu prea eşti iscusit, muntene! Ca s-o cucereşti pe Françoise nu-i de ajuns să porţi veşmânt ghilosit şi musteaţă bârligată… Mai deprinde!

Doamna de Monaco îi ieşi în întâmpinare cu braţele deschise.

— Scumpa mea! Credeam că nu mai vii… Ducele de Guise mi-a răsturnat parcul pe dos. Îşi închipuie că te ascunzi de el. Mi se pare mie…

Cu catran pe chip şi în cuget, logofătul urcă în rădvan, poruncind cale întoarsă la palatul contesei de Motteville.

* * *

Ilie Machidon înţelese dintr-o privire. Chipul întunecat al logofătului, creţurile frunţii şi licărul sălbatic ce-i stăruia în ochi vesteau neizbânda. Strunindu-l pe Simion, vesel nevoie mare din pricina unei cupe de vin dulce secată fără ştirea nimănui la zaiafet, slujitorul se mulţumi să rezeme ungherul, luând seama zimţilor unui pumnal tătărăsc. Când îi auzi măselele pârâind, ţăranul pricepu că hotărârea a fost luată.

Radu Andronic îmbrăcă bulendrele lepădate, îşi zvârli mantia pe umeri şi în drum spre uşă ascunse jungherul sub pulpanele de mătase.

— Te însoţesc, boierule, spuse slujitorul ridicându-se.

— Nu mi-eşti de trebuinţă, Ilie. Odihneşte-te.

Glasul opintea greu sub valul de amărăciune. Iar „Ilie“ era nume pentru acele clipe când zâmbetul pierea de pe buzele logofătului.

— Dacă stăpânul socoteşte de cuviinţă să-şi ia hangerul, nici slujitorul nu-i de prisos.

— Celelalte cugetări lasă-le, rogu-te, pe mâine. Noaptea asmute poftele tâlharilor. Fii cu cugetul împăcat, căci acesta-i tâlcul hangerului.

Nedumerit, câinele se învârtea de colo-colo între ciubotele lui Radu Andronic şi parul slujitorului. Le simţea necazul plutind în văzduh, asemenea unei gângănii primejdioase, şi scutură cu nădejde din coadă cercând parcă s-o alunge. Pleoapele lui Machidon coborâră. Privirea logofătului apăsa greu, nu-i putea ţine piept.

— Ne-au rămas două zile, Ilie.

* * *

— Te-ai întors degrabă, draga mea, nu te aşteptam înaintea zorilor.

Marchizul Jean-Marie de Gramont închise cartea şi îşi îmbrăţişa muierea într-o privire plină de zâmbet. Şuviţe sure de păr îi scăpau din scufiţa înhorbotată, nasul încovoiat cu şaua ascuţită se isca în umbra aşternută de pologul crivatului.

Françoise îşi lepădase doar mantia. La flacăra lumânării de pe gheridon, umerii gingaşi, goi, desluşeau două mere mici de alabastru.

— Am urcat la tine…

Lipsa de noimă a cuvintelor o ruşina. Un văl de purpură i se caţără pe umerii obrajilor.

— Ce frumoasă eşti, Françoise! Pun rămăşag că ai fost regina balului.

Îi făcu loc şi marchiza se lăsă ostenită pe marginile crivatului. Poalele de tafta răsfirară foşnet de frunze uscate.

— Ce-a zis Moretti?

— Să urmez înainte curăţenia pântecelui şi în curând îmi va îngădui băile de la Bourbon-l’Archambault. Am recitit scrisorile doamnei de Sévigné. Trebuie să fie un paradis. Doctorul Guy Patin socoate însă că apele de-acolo iscă mai mulţi încornoraţi decât tămăduiţi. Se încruntă: Te văd tulburată, Françoise. N-ai petrecut bine?

Ochii marchizului o cercetau cu grijă, căutând să străbată dincolo de chipul încremenit.

— Solange s-a străduit mult. Nu-i vina ei că nu-mi plac serbările.

— Păcat, copila mea. Râdem atât de puţin… Ţi-a atras cineva luarea-aminte? Doamna de Monaco se dă în vânt după chipuri noi.

Genele muierii tremurară uşor. Ridică ochii aţintindu-l cu îndrăzneală.

— Am cunoscut un valah. O făptură ciudată... Pare un gentilom, dar în alte straie l-ai putea socoti căpetenie de piraţi.

— Lume amestecată, suspină bătrânul.

Rezemându-şi mâna în stâlpişorul pologului, Françoise se ridică anevoie. Un vânt cald înfoia poalele perdelelor şi marchizul trase cearşaful până în dreptul bărbiei.

— Eşti ostenită, draga mea. Du-te şi te culcă. Mâine dimineaţă vom lua ceaiul în grădină. Sunt mereu nerăbdător să sosească dimineaţa.

Marchiza trecu în iatacul dumneaei. Îngădui slujnicei să-i tragă doar şireturile care-i cetluiau mijlocul şi o alungă poftind să rămână singură. Într-o glastră azurie, după culoarea bodroanţelor din cămară, trandafiri galbeni îşi înălţau capetele bondoace născocind mireasmă de grădină.

Françoise culese o rază şi purtând-o la buze sorbi aroma ca dintr-un potir. Fără gând anume, poposi dinaintea ferestrei. Noaptea stăpânea târgul, o boare domoală necăjea florile. Şi dintr-o dată, inima marchizei încetă să bată. Un bărbat răsărit, învăluit în mantie, privea spre ferestrele ei. Încremenise în mijlocul uliţei fără a căuta reazem în umbra copacilor. Luna îi desluşea tiparul îndrăzneţ al umerilor, vântul îi răscolea horbota pieptului, capul ridicat părea încins în coif strălucitor de argint. Marchiza crezu că desluşeşte în privirea aţintită văpaie necruţătoare şi primejdioasă.

— Valahul! şopti înspăimântată.

Dinţii i se înfipseră în carnea moale a trandafirului, retezându-l. Închise ferestrele, le perdelui şi după ce suflă în lumânare se strecură tremurând între cearşafurile reci.

La spartul întunericului, marchiza de Gramont se trezi cu inima ghem. Se răsuci în fel şi chip, dar somnul pierise. Zorile ciocăneau la fereşti. Françoise deschise geamul şi încremeni. Valahul o privea împietrit în vileagul uliţei.

Doamna de Gramont îşi strânse părul într-o panglică şi zvârlind pe umeri strai uşor de muselină cu pansele brumării, coborî în trapeză împărţindu-şi din mers poruncile.

Ziua era cu adevărat frumoasă. Marchizul stătea în jilţ de trestie cu ochii închişi la soare, pe masă străluceau ceainicul şi ceştile de porţelan. Rob, ogarul alb al domnului de Gramont, gonea prin iarba retezată scurt după fluturi şi viespi, ferind tufişurile cu bujori, lalelele şi stânjeneii gingaşi, încă grei de rouă.

Tulburată de frumuseţea priveliştii, Françoise îşi sumecă poalele, lepădă încălţeii şi o luă de-a dreptul prin iarbă. Ciripitul umplea văzduhul – parcă niciodată canarii nu fuseseră mai limbuţi – şi după câţiva paşi, marchiza se opri nevenindu-i să-şi creadă ochilor. Zeci, poate sute de colivii de argint, aurii, cu scrânciobură mici de mărgean, cleştar şi cornalină, cu panglici, canafuri, clopoţei şi cununi de floare, cetluind zeci şi sute de canari, ridicau stive înalte sub ferestrele trapezei. Era asemenea îmbulzeală de cuşti şi păsări, încât ai fi zis că slujitorii îşi pierduseră capul neştiind unde să le mai grămădească.

Râsul marchizului o trezi. Se apropia şontâc, rezemându-şi trupul plăpând în toiag.

— Bună dimineaţa, copila mea… Îţi place? Din zori nu încetează să ne sosească aceste colivii şi după toate semnele nu va înceta curând. Am numărat, până acum jumătate de ceas, trei sute şaizeci. Valahul tău a cheltuit o avere.

Trupul Françoisei încremeni. Îşi duse degetele la tâmplâ îngânând:

— Valahul?!

— I-ai istorisit, socotesc, că îndrăgeşti canarii şi acest Andronique a cumpărat toate păsărelele din Paris.

Doamna de Gramont îşi aminti cuvintele Solangei: „Întoarce-te la canarii tăi.“ Simţi că roşeşte. Roşea a doua oară în răstimp de câteva ceasuri din pricina străinului.

— Câtă cutezanţă!

— Nu trebuie să te superi, e un dar regesc. Îmi pare doar rău că nu mi-a trecut mie prin minte asemenea gând.

Françoise, cu ochii podidiţi de lacrimi, îşi muşcă buzele.

— Eu nu am nici o vină.

— Decât că eşti atât de frumoasă. Înfăţişarea ta îi tulbură pe oameni şi nimic nu mi se pare mai firesc. Hai, copila mea! Ceaiul nostru, desigur, s-a răcit.

Un slujitor însoţit de cinci băieţi de prăvălie le reteză paşii. Li se zăreau doar picioarele. Capetele, umerii şi braţele piereau sub povara coliviilor. Unul din băietani, încărcat peste măsură, ţinea în dinţi panglica unei cuşti mititele ca o pagodă.

Marchizul o ajută pe Françoise să se aşeze, ferindu-se să-i privească obrajii împurpuraţi. „Împlinesc 73 de ani… N-are mult de aşteptat. Valahul… Hm, mi-ar fi plăcut să nu aud niciodată despre el…“

Îndemnată de marchiz, Françoise îngădui logofătului să vină la palatul Gramont un ceas după asfinţit.

Radu Andronic se întorsese la straiul alb de brocart cu vestă argintie şi lepădase peruca. Sărutându-i degetele reci, cercă zadarnic să-i citească chipul. Doamna de Gramont privea împietrită, nici cel mai mic zvâcnet nu-i însufleţea obrazul. Ceea ce răsucea însă piroane în pieptul logofătului era înfăţişarea lipsită de strălucire a marchizei. Cât de multă nepăsare i-ar stârni muierii un bărbat, tot zăboveşte două ceasuri înaintea mirazei spre a aduce spor părerilor de rău.

Françoise îşi netezise părul după urechile nu prea frumoase, priponindu-l într-o agrafă de oţel, rochia cafenie cu bibiluri de panglică neagră îi întuneca obrajii.

— Îţi mulţumesc pentru canari, seniore. Te-ai ostenit mult şi nici îndrăzneala nu ţi-ai drămuit-o cu zgârcenie.

Boierul o privi iute. Îşi vopsi glasul spre a răsuna tulbure şi gâfâit:

— Trag nădejdea că din nechibzuinţă n-am supărat-o pe doamna marchiză.

— Domnia ta vii din meleaguri cu deprinderi prea mărinimoase. Asemenea dar, la Paris, poate fi socotit în fel şi chip.

— Rog pe doamna marchiză să zăbovească doar asupra celei mai smerite preţuiri. Sub acest semn au poposit canarii la porţile palatului de Gramont.

— Neştiinţa dobândeşte iertare, şopti Françoise. Căută o clipă spre faţa arsă de vânt a logofătului, apoi ochii îi coborâră în poale. De fapt, rosti încet, vina o port singură.

Logofătul dădu să se apropie. Muierea îi reteză gândul. Vorbele i se rostogoleau iureş, în vreme ce mâna boţea rochia în dreptul grumajilor.

— Sunt vinovată, seniore. Când ai nouăsprezece ani şi un bărbat de şaptezeci, oamenii prepuiesc că-şi pot îngădui toate necuviinţele.

— Marchiză!

— Lasă-mă să isprăvesc! Fiecare judecă după cum a fost deprins şi nu poţi desluşi tuturora ce se ascunde în cugetul tău. Ai în schimb slobozenia să le ocoleşti cutezanţa, veghind între zidurile casei tale.

— Aş dori s-o încredinţez pe doamna marchiză, spuse Radu Andronic şi unghiile îi crestară podul palmei, că nu-mi dau târcoale asemenea gânduri nevrednice. Adăugesc că altfel n-aş fi îndrăznit să păşesc pragul marchizului de Gramont.

Françoise îşi ridică obrazul şi în lumina asfinţitului boierul îi putu desluşi ochii înecaţi în lacrimi.

— Ca să pricepi ce făptură aleasă e domnul de Gramont, voi spune domniei tale că el m-a îndemnat să te primesc, după cum tot el m-a îndemnat să nu te cert pentru pozna canarilor.

Logofătul chibzui că moşneagul e mai viclean ca nouă vulpi. Cu greu ar fi putut născoci lănţug mai sigur, trainic prin gingăşie, care s-o ţină pe Françoise ţintuită lângă

bătrâneţele sale. Dăruind slobozenie largă marchizei, îi răpunea cu multă iscusinţă poftele pe care opreliştile le-ar fi iscat.

— Să nu mă mai cauţi, seniore, sfârşi Françoise privindu-l în luminile ochilor.

Radu Andronic simţi că se învârte cămara cu el. Izbuti să îngâne:

— Mă osândiţi greu, doamnă marchiză. Şi mai socotesc că asemenea osândă întrece cu mult greşeala.

— Să nu mă mai cauţi! poftori Françoise aţintind covorul. Drumurile de noapte ale domniei tale pe sub ferestrele palatului Gramont nu fac decât să mă înspăimânte. Mă ispiteşti în zadar, seniore. Ţi-am mărturisit gândul mănăstirii la serbarea doamnei de Monaco.

— Caznă grea, şopti Radu Andronic, poruncită de tinereţe neştiutoare.

Françoise îl fulgeră cu privirea.

— Doar un păgân poate chibzui astfel. Voi îmbrăca straiul monahal cu inima plină de bucurie. Această bucurie sălăşluieşte de pe acum în cugetul meu şi alung fără cruţare orice ar putea-o întina. Şi dacă se află măcar un sâmbure de smerenie în făptura domniei tale, mă vei ocoli.

Muierea părăsi jilţul. Rămase în picioare iscodind chipul întunecat al logofătului şi dându-i să priceapă că a zăbovit destul.

— Mă voi supune poruncii, oftă boierul.

Doamna de Gramont îi întinse mâna rostind iute:

— Îţi mulţumesc, seniore. Nu m-am înşelat socotindu-te un adevărat gentilom. Adaug că mă vei da curând uitării. Parisul, zâmbi, a fost născocit anume spre a alunga gândurile mohorâte.

— Parisul şi-a pierdut strălucirea. Când podoaba cea mai de preţ... Nu, asemenea vorbe nu sunt pe placul doamnei marchize şi-mi cer iertare. În zori, apuc drumul Valahiei. Zâmbi întristat. Când norocul ţi-e cărpănos, spun bătrânii, schimbă meleagul. Porţile palatului de Gramont trag

zăvorul, n-am izbândit mai bine nici în slujba care m-a mânat în Francia.

— Nu înţeleg, rosti marchiza. Ce fel de slujbă?

— Am poposit la Paris din porunca principelui Brâncoveanu cu cuvânt anume pentru Ludovic. M-am străduit însă zadarnic să răzbat până la el. Dregătorii m-au împiedicat.

Privirea Françoisei se aprinse. O cută aspră îi îmbină sprâncenele.

— Doreai să-l vezi pe Ludovic? întrebă cu voce răguşită. Ciudat… Încep să-ţi desluşesc pânzele, seniore. Aflând că marchizul de Gramont are intrare slobodă la rege, cine oare n-o ştie în Paris, şi mai cu seamă ce nu ştie contesa de Motteville, ai ales cale lăturalnică ispitindu-i nevasta.

Un văl sângeriu îi năpădise obrajii, ochii ardeau mânioşi.

— Răstălmăcirea e iscusită, spuse logofătul. Dacă doamna de Gramont a născocit-o spre a-mi spori mâhnirea, a izbutit pe de-a-ntregul. Rămas-bun, marchiză.

Îşi frânse trupul într-o închinăciune repezită şi părăsi cămara fără a privi în urmă. Curând se auzi tropotul calului. La fereştile palatului nu tresări nici un colţ de perdea.

* * *

Negru la chip şi la cuget se întoarse logofătul acasă.

— Pregăteşte armele, Machidoane! La cel dintâi cântat al cocoşilor spargem porţile Bastiliei.

Slujitorul ar fi voit să spună că hotărârea logofătului dovedeşte multă înţelepciune, dar îi întâlni cărbunii ochilor şi o cârmi.

— Câţi purtători de musteţi şi ascuţişuri socoteşte domnia ta că-i păzesc zidurile?

— Cam la o sută.

— Merge…

Radu Andronic îşi izbi pumnul mâinii deprinse cu spada în căuşul palmei.

— Fapta-i bezmetică, Machidoane, ştiu. N-am putut ajunge la Ludovic, iar mâine spre chindie capul vicontelui de Tournon va cădea. Aş putea plăti terfegoşii din Saint-Sauveur să-şi ascută cuţitele şi să ne urmeze, dar asemenea faptă n-ar fi pe placul Brâncoveanului.

— Atunci?

— Dacă izbutim slobozenia vicontelui, mă dau prins. Ilie Machidon tresări.

— Logofete!

— E singura cale de a răzbate în priveala lui Ludovic…

Asemenea socoteli tulburi plăsmuia mintea înfierbântată a boierului, când contesa Henriette-Anne de Motteville îi ieşi în întâmpinare. Strecurându-i privire ascuţită, bătrâna îl luă de mână şi-l petrecu în salonul dumneaei. Îl aşeză cu de-a sila în jilţ şi-i răsfiră dinaintea ochilor un maldăr de răvaşele, ghiurghiulii, ca şofranul ori azurii.

— Ai primit peste douăzeci, logofete. Serbări, vânători, ospeţe, la toate eşti poftit.

Radu Andronic le împrăştie pe mescioară fără luare-aminte. Buzele bine croite se boţiseră pierzându-şi dulceaţa.

— Alungă gândurile pâclii, logofete, spuse blând bătrâna. Nimeni n-a răzbit încă pe lângă Françoise. Sărmana a fost zămislită pe de-a-ndoaselea.

Logofătul zâmbi cu amărăciune.

— Am băgat se seamă.

— A! Madeleine! Ce mai e?! Nu poţi răbda o frântură de ceas fără să iscodeşti?

Mustrarea opri slujnica în prag.

— Îngăduiţi, doamnă… A sosit carte grabnică pentru dumnealui, seniorul valah.

Logofătul îi mulţumi din ochi ridicând fără grabă răvaşul de pe tipsia de argint. Sigiliul marchizei de Gramont îl sculă din jilţ. Răvaşul cuprindea două rânduri:

„Astă-seară, după ceasurile zece, lângă castelul Madrid din Bois-de-Boulogne, F.“

* * *

Pădurea Boulogne din coasta Parisului îşi sporise întinderea după 1670 prin „dania“ călugăriţelor din Long-Champs.

La cele 365 de ferestre ale Castelului Madrid, câte una pentru fiecare zi a anului, înălţat de Măria Sa Francisc I, slujitorii, stăpânii şi poftiţii priveau alaiul oştenilor şi alergările de armăsari, obiceiuri statornicite de curând pe pământul Franciei.

Pădurea cunoştea şi năravuri mai vechi. O dată cu întunericul, soseau caleştile cele înzorzonate, vărsând jupânesele dornice de dragoste nelegiuită. Potecile întortocheate, cu prisos de tufişuri, înlesneau rochiilor de tafta şi bernevecilor strâmţi să iasă din priveala lunii şi a stihuitorilor singuratici.

Braţele logofătului îi înlănţuiau trupul învăluit în mantie întunecată. Françoise îşi ridică fruntea cercetându-i lacomă chipul. În ochii înstelaţi boierul desluşi bucurie aprigă, pârjolitoare. Pletele scăpate din spelca de oţel alunecau slobode pe lângă obraji, buzele, rodie înrourată, tremurau.

Din pădure răzbăteau glasuri şi chicoteli îndepărtate, rădvane cu blazonul ascuns sub cârpe negre se îndreptau spre locuri tainice. Un vânt ascuţit, iscat din senin, le alina dogoarea obrajilor, hrăni clipocitul dulce al eleşteului.

— Dacă Dumnezeu hărăzeşte osândă pentru asemenea faptă, spuse printre lacrimi doamna de Gramont, caznele mă voi ruga să le îndur doar eu.

— Dumnezeu a iscat bucuria şi tot el a dăruit-o oamenilor.

— O plătesc atât de scump…

— Din vina noastră, Françoise… Canoane strâmbe ne-au sluţit judecata.

— Eşti un păgân, zâmbi cu ochii şi obrajii uzi marchiza. Să nu pleci…

— N-am să plec.

Rostise vorbele moale, simţindu-şi inima ruşinată de minciună. Muierea îşi ascunse chipul la pieptul boierului.

— Nu mai ai pricină de ducă. Sunt aici, lângă tine, iar mâine… Mâine la douăsprezece ceasuri vei fi primit de Ludovic. Mi-a făgăduit-o marchizul.

Vlagă nouă îndârji braţele ce-i împresurau mijlocul şi închise ochii aninându-se de buzele logofătului.

La fereală, sub un umbrar de roze, Machidon îşi trecu palma peste creştetul câinelui oftând cu tâlc:

— Grea slujba Măriei Sale, Simioane! Ce gândeai tu?…

— Ziua bună, moş Pahomie!

Trec mai departe, prefăcându-mă fudul de ureche. Auzi, neruşinatul! După ce că s-a repezit să-mi meşterească sicriul când eram încă verde, pofteşte şi bineţe!

Păi eu sunt om să-l pună la podele un gutunar? Degeaba, adică, am supt şaptezeci de ani aerul cel dătător de viaţă al muntelui?

Gata, stolerul şi-a mâncat lefteria cu mine! Poate aşa, de dragul Sfântului Ieremia să-l iert, dar altminteri…

Omătul a pus stăpânire temeinică pe moşia boierilor Floreşti, se tânguie la fiecare pas. Păşesc pe cărăruia rânită de slugi, cu capul prăvălit pe spate, spre a primi dezmierdarea fulgilor. Un ţânţar de geruleţ îmi pişcă obrajii. Gândul că în chilioară mă aşteaptă focul cel şturlubatic şi-o carafă de vin fiert mă împinge din spate. În cămară spânzură un hartan de slănină, supus fumului. Numai astăzi mai necinstesc porunca postului, dar începând de mâine…

Ochii îmi lăcrimează sub bătaia albului cel fără de hotar, ceaţa trudeşte să şteargă Munţii Vrâncioaei, dar răsuflarea

lor o alungă zdreanţă.

— Strânge, moş Pahomie? întreabă ucenicul ieşit în cerdac.

— Oleacă, bre Niculăiţă. Cearcă o bortă în gheaţa iazului, poate se lasă amăgit vreun peşte cu vederea vătămată. Ştii că începând de astăzi…

— Ştiu.

Nu mi-a plăcut zâmbetul ucenicului. Ştie se vede treaba şi altele…

Îngăduie, frate cetitorule, să-ţi luminez cărările în negura satanicească a Versaillesului, unde chiteşte să răzbată dumnealui, logofătul Radu Andronic.

Riga Soare, săracul, ierte-l Dumnezeu că tare mai era strângător de păcate, avea de mititel o sminteală: nu şi nu, că e os din osul Celui Veşnic. Maică Precistă! Pesemne l-a pocnit popa cu capul de cristelniţă, la botez, căci altă chibzuială nu se află.

Asemenea ciolan se cerea ţinut în priveală. Cum a simţit o chicătură de musteaţă, a poftit la cumetrie toată floarea supuşilor. Purtătoarele de catrinţe muncite de diavolul preacurviei au prins să se păruiască între dumnealor care să-i ajungă cea dintâi în crivat. Şi dă-i zâmbre şi dă-i incuri, cum să n-o apuce pe toloacă bietul creştin?

Şi-a lăsat dară bunătate de muiere – o puicuţă de gospodină cum îi titirezul, că nu-i şedeau mâinile o clipită nici la seceră, nici la făcut plăcinte – să-i cârpească oftând cămeşile, şi s-a pus pe crailâc.

O, deşertăciune a deşertăciunilor! La câte două ţiitoare slujea o dată, nu era noapte de la Dumnezeu să nu sară pârleazul şi prin alte ogrăzi, dând pildă de stricăciune supuşilor. Şi-apoi vorba ceea, răul fată iepureşte. De îndată ce pogora întunericul, boierii plecau precum motanii la dragostele lor atât de încâlcite, încât nici stolerul nostru, cel înţelept peste măsură, nu le-ar fi dibăcit capătul.

Fiecare ibovnică nouă a Bourbonului poftea în cinstea ei zaiafet fără pereche, chibzuind să le încrucişeze celorlalte

ochii de năcaz. Şi unde s-a pus osul cel sfânt să zvârle aurul din chimirul Franciei cum arunci grăunţe la orătănii.

Dar că în vremea aiasta plugul ruginea în ţarină, dar că popuşoiul rămânea neprăşit, dar că lotrii şi flămânzii strujeau pe drumeţi, ce să-i pese dumnealui?! Numai într-o petrecere o ducea de-a uimit o lume.

Şi-apoi să-i fi văzut iţarii şi dulama, ţesute în aur şi pietre scumpe, şi-apoi să fi păşit prin grădina Versaillesului fără un singur răsad de usturoi ori de ceapă, ca la tot omul gospodar! Muierile lepădate de bărbat, dar mai cu seamă cele tinere ce ţineau sub stăpânirea farmecelor câte cinci-şase, umblau de frunza frăsinelului la tot pasul, îi năpădiseră bojdeuca.

Într-o bună zi – taman împlinise 40 de ani – o simţit Riga că-l ţin şalele, că răsuflă cu greutate, că mintea i s-a hârbuit. De, cum s-ar zice, nopţile prăpădite îşi cereau dobânda. Şi-apoi trebuie să mai ştii domnia ta, frate cetitorule, că pe atunci tinereţea omului avea ghemul cât nuca.

Oştile nu-i mai aduceau izbânzi peste izbânzi, pruncii croiţi pe acoperişuri începuseră să-l tragă de poale, intrigăraia ţiitoarelor îl ostenea peste măsură. Şi-o dată a zis: Ia mai duceţi-vă bre, oameni buni, pe la casele voastre, că nu v-am legat de prispa mea! Ceia, ce să facă, l-au spurcat oleacă pe la colţuri şi şi-au mutat zaiafeturile în târgul blestemat.

Şi unde s-a pus Ludovic pe mătănii şi rugăciuni, socotind să-şi mai spele din păcate. În anul Domnului 1700, la 62 de ani, Bourbonul cel fără de pereche în strălucire era un huhurez de moşneag carele numai la bucuriile pântecelui chibzuia, Doamne iartă-mă şi păzeşte!

Cine are urechi să audă, moş Pahomie!

Capitolul X

BOURBONUL

Marchiza de Gramont urcă îmbujorată în rădvan. Ochii îi aprindeau făclii de bucurie. Porunci vizitiului să pornească şi flutură băsmăluţă albă până când caleaşca se mistui în noapte.

Logofătul simţi dintr-o dată durere ascuţită în ceafa şi se nărui.

Ilie Machidon petrecu marchiza din ochi, apoi îşi întoarse privirea spre Radu Andronic, rămas în bătaia lunii. Dintâi, crezu că visează.

Patru haidamaci, în straie păcurii, îndesau trupul logofătului într-un rădvan. Se repezi vânteş strângând ciomagul în palmă. Alerga din răsputeri, dar paşii armăsarilor, zoriţi de surugiu, se dovediră mai harnici.

Văzu ochiul norocos al lui Filip D’Antin cercetând în urmă prin ferestruică. Colbul ridicat de copite înghiţi repede rădvanul.

Slujitorul coti spre caii priponiţi de un ulm. O sudalmă moldovenească îi ţâşni de pe buze. Iepele lor erau mânate de doi lotri către inima pădurii.

— Simion!

Dulăul tocmai trudea să amăgească cu vorba o căţea uliţarnică. Veni lângă stăpân, căutând vinovat în lături. Machidon îi arătă drumul luat de rădvanul cumaşilor, poruncind scurt:

— Logofătul!

* * *

— Mărturiseşte!

Pe buzele boierului, stâlcite de lovituri, răsări surâs însângerat. Se afla priponit pe o laviţă de cazne. Făcliile aninate în belciuge luminau tulbure zidurile năpădite de mucegai.

Radu Andronic îşi roti privirea. Văzu ţepuşele înroşite pe cărbuni, cleştii cu dinţi, lanţurile pentru lăcătuitul mâinilor, apoi otrava din ochiul contelui de Saint-Lô. Rezema uşa durată din fier trainic, cercetându-l cu luare-aminte. Alături, un slujitor novac, despuiat până la brâu, aştepta poruncile.

— Ce cauţi la Paris?

Logofătul clătină din cap.

— Eşti nătâng, D’Antin! Aşa chibzuieşti să-mi descurci pânzele?

— Ce pofteai să-i spui lui Barbezieux?

— Întreabă-l.

Contele se apropie de boier răsucind băsmăluţa terteluită cu horbotă între degete.

— I-ai păşit pragul cu anume gând. Şi l-ai strâmbat dumirindu-te că suntem neamuri. Răvaşul meu ţi-a deschis ochii…

— Îţi risipeşti vremea!

— Aceasta o vom vedea, rânji chiorul. Ce-a izbutit Françoise?

— Ai năravuri de slugă, D’Antin! Iscodeşti prin broasca uşilor, nu cruţi nici privata. Iar eu îs deprins a porunci slugilor, nu să le port răspuns.

Ochiul teafăr al contelui scânteia lucoare drăcească. Şi-l apropie de obrazul logofătului. Vorbele se strecurară şuierate:

— Când te primeşte Ludovic?
— Mă osteneşti!
— Ce treburi te mână la Ludovic?
— Mă osteneşti, Filip D’Antin!

Contele făcu un semn casapului. Radu Andronic închise ochii şi-şi încleşta dinţii.

Caznele franţuzului se dovedeau bogate în născociri. Logofătul simţi că mintea i se tulbură. Îngână răguşit:

— Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, ascultă bine ce-ţi spun: De spada mea ai să sfârşeşti!

* * *

Ochii lui Ilie Machidon băteau uliţa în aşteptarea câinelui. Simion se ivi într-un târziu, călcând oblu de trudă. Se gudură scâncind, după care făcu cale întoarsă îndemnând paşii slujitorului.

Noaptea, cu belşug de stele, lumina uliţele pustii. Colţii dulăului, dar mai cu seamă bâta şi diavolii din privirea ţăranului muiară poftele terfegoţilor singuratici, tupilaţi la adăpostul întunericului. Simion ieşi la malul apei celei mari care spinteca Parisul în două şi ispitind anume semne ştiute de el, coti pe o uliţă largă, îndesată cu hudubăi boiereşti. Opri în faţa unei porţi, căutând ochii stăpânului.

* * *

Radu Andronic se trezi pe lespede de piatră. Avea mâinile cetluite în lanţuri vârtoase, pornite din belciuge îngropate în zid. Sudoarea şi sângele îi şiroiau pe frunte. Îşi privi degetele strivite, pieptul însemnat de ţepuşa trecută prin foc. Durerea cea rea îi măcina harnică trupul. Gândul că picase în laţul franţuzului, la un pas de izbândă, spulberă pâcla cuibărită în minte.

Răsuci greu grumajii. Asemenea încăperi se statorniceau în beciuri adânci pentru ca urletele schingiuiţilor să n-ajungă îa lumina zilei. Sculele de caznă se odihneau rânduite la locul lor, făcliile ostenite pâlpâiau fără credinţă.

Filip D'Antin şi casapul pieriseră. Cercetă trăinicia belciugelor. Dacă izbutea să aducă slobozenia unei singure mâini, putea ajunge la scule. Ochii îi poposiră pe zid, căutând drumul apei ce se prelingea în şuvoaie subţiratice şi băgă de seamă că belciugul mâinii drepte se afla în calea lor. Apa, după toate socotelile, trebuia să fi betegit zidăria. Se culcă anevoie pe pântece şi, proptind picioarele în zid, trase cu nădejde lanţul care-i priponea încheietura deprinsă cu zvâcnetul săbiei.

* * *

Lumina unui opaiţ lupta cu întunericul la ferestrele cămărilor rânduite pentru slujitorime, în fundul curţii.

Ilie Machidon stupi în palmă şi apucând vârtos ciomagul se năpusti furtună asupra uşii. Scândurile zburară surcele şi pătrunse într-o încăpere fără risipă de bodroanţe. Patru bărbaţi, purtători de săbii, suceau zarurile deasupra mesei. Bâta ţăranului se abătu seceră asupra lor, pricinuindu-le beteşuguri însemnate. Privirea plugarului din Chipriana zvârlea fulgere.

— Unde-i logofătul Radu Andronic?!

* * *

Boierul gâfâia înfundat. Trupul încordat varga de oţel tremura, ochii se zbuciumau să iasă din găvanele lor. Fierul îi intrase adânc în carne.

Radu Andronic strânse din măsele şi se opinti încă o dată. Zgomotul lanţului izbit de piatră vesti că izbutise să smulgă

belciugul. Rămase cu privirea la uşă răsuflând greu. Paşi zoriţi veneau din odaia alăturată.

Logofătul sprijini peretele. Lăsă capul pe umeri şi închise ochii. Părea că aţipise. O cheie se zvârcoli în broască şi în prag se ivi casapul. Din cele patru fachii una singură da semne de viaţă sporind ţesătura umbrelor. Slujitorul contelui înainta, poftind să desluşească de unde se iscase zgomotul. Când se află la un singur pas de Radu Andronic, logofătul îi trecu lanţul slobozit în jurul gâtului şi strânse până ce omul căzu petică la pământ.

* * *

— Unde-i Radu Andronic?! poftori Ilie Machidon, cântărind ciomagul în palmă. Vorbiţi, lepădăturilor, sau vă mărunţesc!

Găsi în minte răspuns la muţenia slujitorilor betegiţi. Franţujii nu pricepeau valaha. Stăteau grămădiţi pe podele, cu moartea în suflet.

Ţăranul puse bâta la subţioară şi trecu la graiul semnelor. Arătă desluşit un chior subţiratic, cu iscusinţă în mânuirea săbiei, furişat pe urmele unui munte de bărbat carele îşi vedea cinstit de treburile inimii într-o pădure. Betegiţii pricepură.

— Filip D’Antin şi valahul.

— Unde se află?

O mână teafără arătă pivniţa caselor boiereşti. Ilie Machidon se scarpină după ceafă, apoi porunci dulăului.

— Rămâi strajă, Simioane, şi rupe-i gâtiţa cui dă semne de voinicie!

* * *

Truda pentru izbăvirea celui de al doilea belciug, cu reazămul sculelor de caznă, se arătă mai anevoioasă decât îşi închipuise.

Leoarcă de năduşeală, cu trupul numai o rană, logofătul izbuti în cele din urmă să-l îngenuncheze. Încolăci lanţurile în jurul braţelor şi ţinând în mâini capetele slobode urmă drumul gâdelui.

Alături se afla odăiţa de veghe, iar din acea odăiţă urcau trepte de piatră făţuită cu dalta şi ciocanul. Picioarele logofătului, căznite de fierul înroşit, încercau dureri aprige la fiecare pas.

Uşa spre cel dintâi cat al hudubăii, meşterită din bârne trainice, rămase surdă la opinteli. Logofătul ţinu drumul scării. Îl cuprinse fierbinţeala, fanarele aninate pe pereţi îi jucau în faţa ochilor. O deschizătură fără oprelişti cotea spre dreapta şi logofătul chibzui să-i cerceteze drumul. Era un coridor strâmt, vegheat de uşi bibilite, fără lacăte. Le deschise pe rând ferind zgomotul. Şirul încăperilor rostuite după toate semnele pentru musafirlâc aveau ferestrele întărite cu împletituri din fier subţire, dar trainic.

Radu Andronic desluşi o carafă cu apă. Bău mult, vărsă prisosul în creştetul capului şi porni rezemând pereţii spre curmătura acelui coridor. O altă scară din lemn suia roată. Încheieturile ei, betegite de umblet şi ani, scrâşneau zgâriind liniştea.

Logofătul răsufla greu, fierbinţeala alungată o clipită îi cetluia fruntea în strânsoare de foc, durerile cuibărite în trup îi secătuiau vlaga. Încleştă dinţii şi urcă cu şovăieli de beţivan.

O boare firavă se strecura pe sub uşa de la capătul treptelor. Radu Andronic apăsă clanţa şi se nărui sub cerul puzderie de stele. Vântul cel blând, cu miros de floare şi salcie tânără, îi răcori fruntea. Se afla pe o prispă lată născocită deasupra acoperişului. Se târî până la margine, socotind din ochi drumul către temelia hudubăii. Măsura 15

paşi de om învăţat cu umbletul, iar dedesubt, pământul purta strai bolovănos din pietre.

Logofătul chibzui, blestemând ceasul vrăjmaş, să înjumătăţească acel drum coborând până la ferestrele primului cat. Chindiseala zidului isca multe ieşituri de care se putea anina. Trase adânc în piept aerul nopţii şi lunecă pe pântece. Picioarele găsiră repede reazăm, dar degetele strivite nesocoteau porunca de-a încleşta buza acoperişului. O ameţeală tulbure îl cuprinse. Simţi că se prăbuşeşte şi apucă cu dinţii grinda mărginaşă. Mâinile îi tremurau neputincioase. Rămase nemişcat. Lemnul putred se frânse dintr-o dată şi Radu Andronic căzu pe spate. Simţi cum îl cuprind două braţe vârtoase.

„Lefegiii contelui“, socoti boierul şi trecu lanţul pe după gâtul novacului care-l ţinea cetluit. O şoaptă sugrumată îi ajunse la urechi:

— Sfântă învăţătura din bătrâni! Pe cine nu-l laşi să moară, nu te lasă să trăieşti!

Logofătul Andronic răsuflă uşurat. Recunoscuse graiul lui Ilie Machidon.

* * *

— Cum s-ar zice, dă, Doamne, slugi că de mâini nu mai am trebuinţă, chibzui Machidon ascultând rânduiala statornicită la Versailles de către Riga Soare.

Auzise şi slujitorul de ighemonicon, căci, har Domnului, nici Măria Sa Vodă Brâncoveanu nu vieţuia după pravila plugarilor din Chipriana. Râs nestăvilit însă îl cuprinsese aflând că la opt ceasuri, când Ludovic deschidea ochii în iatacul domniei sale, o sută de creştini îl întâmpinau cu plecăciuni rupte din şale.

Cu spălatul nu se ostenea mult nici Bourbonul. Îşi gâdila la repezeală chipul cu un ştergar muiat în basamac aromit, după care începea panorama înveşmântatului. Veşmintele i

le întindeau cele mai vestite herburi ale Franciei, seniori fuduli nevoie mare de asemenea cinste căci nu-i era dat oricui să ţină în mână izmana ori colţunii lui Ludovic.

De pildă, îi desluşise logofătul, cămeşa aflată pe şervet de mătase albă o aducea feciorul Bourbonului sau un prinţ de sânge. Mâneca dreaptă i-o înveşmânta odăiaşul dintâi, cea stângă primul valet al hăinăriei, nădragii îi trăgea şi îmbumba păstrătorul acestor straie. După câteva porunci slobozite în cancelaria crăiască, Ludovic asculta slujba la capelă lepădându-se de păcate spre a face loc altora, ţinea apoi sfat cu dregătorii până spre ceasul douăsprezece şi numai după aceea bătea cărările grădinii pentru a dobândi curajul pântecelui, căci la răscrucea zilei îl aşteptau bucatele.

Măiculiţă Doamne, şi-apoi să vezi vânzoleală! Trei slujitori hotărâse Ludovic pentru a-i umple cupa, iar la ospeţele de soi, treizeci îndeplineau aceeaşi slujbă. Cu asemenea prilejuri, prostimea era îngăduită în trapeză spre a se minuna cum dă Bourbonul din fălci.

Toate acestea i le înşirase Radu Andronic către prânzul cel mic, în vreme ce-şi cerceta rănile. Somnul şi leacurile întocmite de Machidon, după ştiinţa călugărilor din Munţii Vrancei, îi îngăduiseră să se ridice. Rănile degetelor le ascunse în mănuşi albe, din piele de căprioară, cămaşa bogată în dantelă îi astupa pieptul, dres cu unsori tămăduitoare şi învăluit în scutece subţiri.

După ce logofătul părăsi palatul contesei de Motteville, Machidon rămase în tovărăşia cupei şi a lulelei. Avea ce să povestească în Chipriana în serile neguroase de iarnă. Deşertând câte o balercă de vin şi îmbiindu-se la plăcinte calde, gospodarii or râde chibzuind ce pehlivan neasemuit e Ilie aista de înşiră la minciuni fără să clipească…

* * *

Marchizul Jean-Marie de Gramont îşi avea loc statornicit în inima lui Ludovic. Se ştiau de prunci, iar în tinereţe, fie că fusese vorba de petrecere ori război, la vreme însorită şi la pagubă, marchizul se aflase mereu la dreapta sa.

Şi nu o dată lecuise cu vorbe iscusite cugetul rănit al Mariei-Tereza. Isprăvile de dragoste ale lui Ludovic îi stârneau reginei aleanul şi dorul de ducă, primejduind liniştea Curţii. De Gramont se pricepea ca nimeni altul să facă împăcăciune perechii crăieşti. Prietenia stăruise de-a lungul anilor, şi după moartea spaniolei, căci marchizul se afla printre puţinii nobili preţuiţi de doamna de Maintenon.

De aceea, făcându-i hatâr mare, Ludovic îl primi pe Radu Andronic la ceasurile doisprezece. Se aflau într-o cămară înaltă, titirită cu iscusinţă. Prin fereastra deschisă se desluşeau cărăruile Versaillesului cu plopi deopotrivă retezaţi, iar lângă un şir de trepte, *Iarna* închipuită de Girardon. Ludovic iubea trupul plin de vlagă dăltuit în piatră, chipul hâtru al bătrânului, surâsul plin de miez.

Fără să curme plecăciunea boierului valah, Bourbonul îl cântări cu pricepere. Era chipeş acest supus al lui Brancovan, privirea dovedea ascuţime, bărbia încăpăţânată putere de înfăptuire. Straiul de brocart argintiu înveşmânta fără cusur trupul de gladiator, odoarele arătau preţ şi gust ales. Chibzui, fără zâmbetul trufaş pe care altădată i-l stârneau asemenea cugetări, că valahul va pomeni până la ultimul suspin despre cinstea de a-i fi vorbit, iar după el, urmaşii, peste două şi trei sute de ani, se vor făli cu isprava străbunului.

Îi ascultă mulţumirile rostite într-o franţuzească bine deprinsă, căutând în minte locul Valahiei pe harta Evropei. O ţară mică, apăsată din trei părţi. Poftele lui Leopold, Petru şi Mustafa sunt ţinute în cumpănă de vicleanul Brancovan, povăţuit de mult mai vicleanul Cantacuzène… E departe însă, prea departe de hotarul Franciei spre a-i stârni luarea-aminte. Se întoarse la cuvintele valahului. Vorbea

despre Leopold… Mereu despre Leopold!… ca şi cum nu s-ar gândi îndeajuns la el.

— Măria Sa Vodă Brâncoveanu, urmă logofătul, socoate că primejdia nemţească pândeşte azi întreaga Evropă.

Un zâmbet spânatic miji pe buzele regelui.

— Mulţumim principelui pentru grija ce ne-o poartă. Temând oare liniştea Franciei te-a îndreptat spre noi?

Logofătul îşi muşcă buzele. Cercetă chipul Bourbonului înainte de-ai purta răspuns. La 62 de ani, regele păstra prea puţin din frumuseţea zeului de odinioară. Ochii i se bulbuşaseră, nasul încovoiat căuta arc spre bărbia grea, năpădită de umbre verzui. Zulufii perucii cânepii cădeau lungi pe straiul de postav roşu, se încurcau în dantela de aur de la gât. Trufia, abia domolită de ani, îi stăruia în colţurile gurii repezite în jos, în grumajii osteniţi care trudeau să-i împingă capul spre spinare.

Unde era Ludovic cel buiac, carele se căţăra pe acoperişuri după nepoatele lui Mazarin? Dregătorul Lombardiei, domnul Primo Visconti, punea mâna în foc că la vremea aceea nu se afla o singură muiere de neam care să nu jinduiască crivatul Bourbonului. Unde era Riga Soare ce născocise vrajbele dragostei mai încâlcite decât treburile politichiei, care poftise la serbarea cea mare din 1668 trei mii de boieri şi boieroaice, cheltuind 500 de mii de livre?

Radu Andronic măsura uimit moşneagul gros la trup, cu degetele lipsite de podoabe. Despre el povestea Saint-Simon că se încovoia sub greutatea adamantelor în ziua când îl primise pe solul Persiei?

— Principele Brâncoveanu, rosti logofătul, nu-i apăsat de grija Franciei, ştiind-o păstorită de minte strălucită şi mână puternică. Istoria însă cunoaşte împrejurări când soarta unei ţări mici poate schimba drumul altora cu hotar neasemuit mai cuprinzător.

— Cuvinte bine ticluite, seniore, dar nedovedite. Soarta ne e pecetluită înainte de a slobozi primul gângurit. Şi asemenea făpturilor, se întâmplă cu popoarele. Destinul lor

e însemnat înainte de a fi înfipt prima piatră care să le statornicească meleagul. Eşti tânăr, seniore… Cândva îţi vei aminti vorbele mele! Niciodată o ţară mică nu va clinti, prin ea însăşi, cu un singur deget hotarele zugrăvite pe harta lumii.

— Iudeea, şopti cu zâmbet supus logofătul, nu era altceva decât o neînsemnată stăpânire romană. Ea a scăpărat totuşi flacăra ce avea să mistuie un imperiu care dăinuise sute de ani.

Ludovic îl cercetă surprins.

— Din păcate Isus nu se naşte a doua oară… Şi acum, să ne întoarcem la Leopold. Poartă dară gând vrăjmaş Franciei. Mâna grăsulie năbuşi un căscat: Hm, nu ne aduci veste nouă, seniore.

Zeflemeaua era limpede. Logofătul văzu jeţul cu ţesătura chindisită în fir de argint după pilda chilimurilor de pe pereţi, şi îşi zise că moşneagul care mai păstra doar ifosele Regelui Soare are unde-şi găsi reazăm auzindu-i vestea.

— Carlos al Spaniei, grăi încet, despicând cuvintele, şi-a întocmit diata.

Ludovic rămase nemişcat aţintindu-l lung.

— Taina acestui testament e cunoscută la Cancelaria Valahiei?!

— De cinci săptămâni.

Desluşi în ochii Bourbonului căutătura babelor clevetitoare din Târgul de Sus. Nerăbdarea şi teama de veste proastă alungaseră trufia. Întrebă abia mişcându-şi buzele:

— Cine va fi rege în Spania?

— Strănepotul măriei tale, sire, ducele de Anjou.

— A! făcu uşurel Ludovic, lăsându-se pe spătarul jilţului. Carlos s-a ţinut de cuvânt. Pleoapele cafenii prinseră a se zbate, mâna se închise peste un glob de aur care adăsta pe masă. Vestea-i sigură?

Spre a-l încredinţa pe Ludovic, boierul avea dezlegare să-l poarte o vreme prin lumea iscoadelor, fără a intra însă în

mărunţişuri.

— Sigură, sire. Taina a prins aripi pe drumul ce duce de la iatacul lui Carlos la amvonul Papei Clement.

Calea era lungă şi întortocheată, se încurca între ciubotele a sute de dregători şi slugi de toată mâna.

— Măria Ta cunoaşte adevăratele îndeletniciri ale acelui valet cu beteşugul muţeniei aflat în slujba cardinalului de Brebeuf.

— E omul meu. Clătină din cap a mirare: Cancelaria Neagră de la Bucureşti nu-şi dezminte faima. Bietul Colbert avea o vorbă: „Nu dau o iscoadă bună pe zece steaguri de tiraliori.“ Cum tălmăceşte principele Brancovan această veste, seniore?

— Nemţii vor bate război asupra Franciei şi Spaniei, socotind să schimbe diata cu pumnul lor de fier. Înainte de aceasta însă, vor încerca să biruiască Ţările Româneşti. Aceste ţări au meleaguri bogate şi hotar trainic la Dunăre. Numai după aceea, cu puteri sporite, vor întâmpină oştile frânce.

— Când eram copil, spuse pe gânduri regele, lăsându-şi ochii să rătăcească pe cerul alburiu, Mazarin îmi povestea despre un joc persan. Treizeci şi două de statuiete înşirate pe placă de fildeş şi care pot fi mişcate după anume rânduială. Fiece mişcare însă trebuie aşa fel chibzuită, încât să pună temelie celor ce-i urmează, prepuind totodată şi gândurile vrăjmaşului. Stolnicul Cantacuzène ne-a amintit acel joc…

Ludovic îşi curmă vorba rămânând cu ochii zgâiţi pe ferestrele largi. O namilă de câine gonea cu limba de un cot, căutând ascunziş prin boschetele grădinii. Îl urmau o liotă de slujitori care cercau cu dinadinsul să-i vină de hac. Afuriseau în gura mare în vreme ce câteva muieri în straie muchelefe îşi suflecaseră poalele şi alergau care încotro ţipând opărite.

Radu Andronic îşi ţinu râsul. Simion din Chipriana chibzuise să se preumble prin grădinile Versaillesului.

— Hm, ciudat, mormăi Ludovic.

Ceata de hăitaşi pieri în grădina de portocali sădiţi în hârdaie. Undeva, în palat, se auzi bătând jumătatea la douăsprezece şi foamea începu a-i vesti Bourbonului prânzul. O umbră întunecă ochii bulbucaţi. Doftorii se arătau de la o vreme necruţători şi avari încuviinţându-i de fiece masă doar un castron cu supă de broaşte şi melci pentru a-i asmuţi pântecele prea trândav, o jumătate de gâscă, două prepeliţe, o coastă de iepure, şi în loc de douăsprezece numai şase ouă vârtoase. În Regele Soare suspină gămanul. Cercetă cu pismă boiul sprinten al valahului.

— Pe prietenul nostru Leopold, rosti, nu-l poţi rupe de la pravila judecăţii nemţeşti. Oricâtă vlagă ar dobândi supunând Răsăritul, armiile Franciei îi vor reteza mâna întinsă către coroana Spaniei.

— Chiar dacă tainele acestor armii i-au fost desluşite?

Ludovic îi căută privirea. Condotierul, piratul acesta din Răsărit îndesat cu veşti, îi vorbea despre trădare. Trădare la Curtea Franţei! Hotărât, era prea mult.

— Vorbele ţi-s avântate, seniore, şi mă tem că n-ai pus în ele îndeajunsă chibzuinţă. Nemţii îşi au iscoadele lor, nu-i o veste nouă, dar că aceste iscoade s-au furişat până la Curtea noastră n-o să mă încredinţeze nimeni.

Radu Andronic îl lăsă să-şi astâmpere mânia. Nu fusese niciodată prea bogat la minte Bourbonul. Avusese însă dintotdeauna cumpănă, sfetnici buni şi înţelepciunea de a le asculta povaţa, îi plăcuseră judecata dreaptă şi lucrul îndelung chibzuit. Trufia hrănită de gândul, cam într-o ureche, că Cel Veşnic i-a pus degetul în cap ungându-l crai al Franciei, ajunsese însă a-i strâmba judecata dând încredinţare doar celor ce i se potriveau cugetului şi inimii.

— Cer îngăduinţa Măriei Tale de a înşira întâmplările. Iscoada cea mai primejdioasă, spun învăţătorii chinezi, e lupul în pădure, călugărul în mănăstire şi pasărea la stol.

Asemenea făpturi cunosc dedesubturile cele mai de preţ ale obştii.

— Cu alte cuvinte, după domnia ta, seniore, unul dintre supuşii mei s-a vândut nemţilor, răspunse regele surâzând.

— N-ar fi prima oară.

— Pe olandezi i-a înştiinţat la Houque, vicontele de Tournon, carele prin sânge e mai degrabă valah decât francez.

— Nu el a trădat puterea tunurilor, sire.

— Dovedeşte!

— Vicontele se află la Bastilia, iar între timp numărul oştenilor, orânduirea steagurilor, a fregatelor şi a catargelor, baioneta născocită pentru trabenţi şi mai cu seamă rânduiala fortăreţei lui Vauban au ajuns pe masa lui Leopold. Voi adăugi că urma iscoadei, prin osârdia stolnicului Cantacuzino, a fost adulmecată încă din Valahia. Iar din Valahia şi până la treptele Versaillesului, aceeaşi iscoadă ne-a împiedicat, folosind vicleşuguri ticăloase, să ajungem înaintea Măriei Tale.

— Dovedeşte!

Radu Andronic zâmbi. Cu o mişcare iute îşi lepădă mănuşile de amandină. Degetele vătămate glăsuiau destul. Ludovic îşi întoarse ochii cu silă.

— Altceva!

— Sunt încredinţat că înţeleptul rege al Franciei se va întreba de unde cunosc valahii taina baionetei şi a fortăreţei lui Vauban de vreme ce prietenul lor e întemniţat, căci aceste născociri au văzut lumina zilei după ce vicontele a luat drumul Bastiliei.

Bourbonul rămase în cumpănă.

— Dar le cunosc?

— Măria Ta va judeca singur, şopti logofătul.

Descopciindu-şi anevoie şerparul, scoase la iveală pergamentele aflate la Bucureşti în bastonaşul lui von Blaremberg. Ludovic le luă azvârlind asupra lor privire goală. Dintr-o dată, fruntea îi fu năpădită de creţuri adânci.

— Cum ai căpătat asemenea zapise?

Logofătul îi povesti pe îndelete, curmat mereu de Ludovic care-şi strecura întrebările. Când isprăvi, ceasurile unu bătuseră de mult. Doamna de Maintenon trimisese slujitorii în două rânduri spre a-i vesti prânzul, apoi îngrijată îşi vârâse singură în cămară nasul de nevăstuică. Strecură privire miratăstrăinului cu chip smead, căci omul ori vestea trebuiau să fie de soi deosebit dacă poftalnicul Louis îşi osândea de dragul lor pântecele. Tot muţeşte se depărtă, poruncind slugilor zăbavă. Şi într-aceeaşi clipă chibzui uimită la lucru ciudat, pe care dintâi nu-l luase în seamă, tulburată de postul regelui.

Ludovic îngăduise străinului să-şi scoată pălăria şi să stea jos dinaintea lui. Nu se aflau o sută de făpturi în toată lumea care să se fi bucurat de aceeaşi cinste. Când împlinise 15 ani, necăjit pe maică-sa, Ana de Austria, din pricina virtuţii sleite în iatacul lui Mazarin – maimuţoiul acela din Florintia – o ţinea în picioare să stâlpească văzduhul spre a-i simţi mai abitir dispreţul…

— Ne-am dobândit datorinţe mari la Curtea Valahiei, spuse în cele din urmă regele ciupindu-şi bărbia. Prin iscuseala domniei tale aceste zapise n-au căzut în mâna vrăjmaşului.

— Nu mă pot făli, sire, decât cu ascultare deplină. Măria Sa Vodă Brâncoveanu şi stolnicul Cantacuzino mi-au îndrumat cărările.

— Fireşte. Astfel glăsuieşte orice slujitor vrednic şi de neam ales. Dar numele vânzătorului tot nu mi l-ai spus. Socotesc că e vreun paladin, netrebnic şi fără stirpe, aflat în slujba diavolului.

Spre a alunga Satana, dacă se afla cumva în cămară, ori da târcoale, Bourbonul săltă corniţe arătătorul şi degetul cel mic.

— Măria Ta, zâmbi logofătul, îi cunoaşte mai bine stirpea: Filip D’Antin, conte de Saint-Lô.

Ludovic tresări.

— D’Antin? Eşti încredinţat? D’Antin, vărul ministrului nostru Barbezieux?! De neînchipuit…

— La porunca regelui, se pot aduce cărţile lui Saint-Lô îndreptate către dregători spre a se limpezi dacă buchiile sunt aşternute în acelaşi chip.

Două ceasuri le-au trebuit ştafetelor şi Cancelariei de taină a Bourbonului să facă dovada. Cerul zvonea a ploaie, iscând vânt în perdelele subţiri. Aurul şi argintul din cămară începură a luci tulbure, sângeriul din haina lui Ludovic prinse cheag întunecat.

Se opri dinaintea logofătului. Pulpele sugrumate în bernevecii de brocart îi zvâcneau, mânia îi mânjise cu cenuşă obrajii.

— Vicontele de Tournon va fi slobozit în răgazul trebuincios unui cal vânteş să ajungă la Bastilia, iar Filip D’Antin îşi va primi osânda cuvenită.

— Îngăduiţi-l, sire, doar cinci zile, până va izbuti să-l întâmpine pe misionarul Neurautter. I-a îndreptat vorbă că-l aşteaptă între 7 şi 11 ale lui Cireşar. E singura cale de a desluşi politichia Habsburgului faţă de Transilvania şi dovadă vârfuită a vânzării.

— Zece muşchetari vor sta sub poruncile tale, seniore. Îi puse degetul pe umăr: Te împuternicesc să duci solie la Curtea Bucureştilor, mulţumirile regelui Franciei. Cartea o vom întocmi chiar azi. Trimitem întreaga noastră recunoştinţă principelui Brancovan şi stolnicului Cantacuzène. Valahia şi-a dobândit prieten care nu uită.

După ce Radu Andronic înşiră ploconelile de ighemonicon, regele urmă:

— Iar domniei tale, care ai dovedit vitejie fără seamăn, îţi vom face dar spre a săpa loc în inimă şi cuget amintirii celui de-al XIV-lea Ludovic.

Bătu scurt din palme şi un slujitor în fireturi purpurii se ivi cât ai clipi de două ori. În vreme ce regele îşi tolocănea porunca, logofătul chibzuia la crăiescul dar. Cu asemenea

prilejuri, Vodă Constantin obişnuia să facă danii de moşii, ori de caftane boiereşti.

Căutând pe sub sprâncene la încălţeii regelui, Radu Andronic chibzuia că i-ar fi anevoie să vegheze din Bucureşti asupra vreunui castel din te miri ce ducat al Normandiei sau Bretaniei. O dată cu pământurile întinse, Bourbonul îl va milui şi cu niscaiva herb. Cavaler Andronic… Ori baron Radu Andronic ot Bucureşti, Moara Neagră, Lunca şi Saint-Vallon… Hm! Parcă nu se îmbinau.

Spre a reteza din socoteli, poposise cu mintea la o spadă bătută în diamante. Când slujitorul se întoarse în cămară, purtând pe braţe perniţă de catifea roşie pe care o înfăţişă regelui, Ludovic plin de trufie culese un forfecel de aur şi se propti dinaintea mirazei cu ciubucărie de cleştar. Cu mişcare largă, măsurată, tăie un zuluf din perucă. Pe aceeaşi perină, slujitorul adusese o răcliţă de aramă. Vârî înlăuntru zuluful şi se apropie cu zâmbet larg de logofăt.

— După cum senioria ta a băgat de seamă, şuviţa a fost retezată chiar în dreptul urechii. Asemenea cinste o hărăzesc doar celor ce şi-au câştigat preţuirea mea, cheltuind truda unor însuşiri alese.

Logofătul înlemnit simţi cu spaimă cum râsul cel nestăvilit îi încearcă pântecele urcând repede spre gâtlej. Umerii largi începuseră a-i zvâcni. Spre a zăgăzui hohotul, îşi strivi unghiile vătămate în podul palmei. Durerea îi aduse lacrimi în ochi.

Marchiza de Maintenon se ivi în odaie fără ca boierul să fi auzit uşa. Ludovic îi ieşi în întâmpinare.

— Te însoţesc, doamnă.

Cat pe ferestre şi mi se împrimăvărează inima: mugurii plesnesc de sănătate, zâmbetul soarelui a fugărit zăpada din ogradă, ici-colo brânduşele înalţă scufiţe liliachii. Dacă am ajuns şi ziua asta sfântă, cum s-ar zice, e bine. Iar ai amăgit timpul cu un an! Mare mehenghiu mai eşti bre, moşule!

Niculăiţă alungă urmele iernii din odaie cinstind podelele cu fiertură de leşie, aşa că mi-am mutat harţaloagele în cancelarie.

Vom asculta împreună, frate cetitorule, şuşotelile dintre misionarul neamţ şi contele de Saint-Lô. Pentru a pricepe unde bătea gândul spurcat al lui Neurautter, îngăduie să-ţi desluşesc cărările cugetului, umblate de românii transilvăneni.

Mâna de saşi şi unguri, număraţi pe degete, s-au rupt în anul 1540 de catolicism, luând calea Bisericii Protestante. Odraslele nemţilor umblate prin şcolile Evropei aduseseră trei învăţături. Una era cea a puritanilor, care povăţuia omenirea să dea de pământ împăraţii şi stăpânitorii de feude, başca episcopii. A doua învăţătură îşi avea izvoarele în cugetările lui Descartes ce se băteau cap în cap: adică să te ţii şi de poalele lui Dumnezeu, să ţii seama şi de cele lumeşti.

A treia învăţătură o adusese un dascăl din Leyda pe nume Ioan Cocceius. Dumnealui sărise într-un picior de bucurie că a pus degetul pe rană, dovedind cum să-l împaci şi pe Cel de Sus şi pe ăl cu corniţe.

Şi-apoi vorba ceea, când sunt prea multe moaşe rămâne pruncul cu buricul nelegat. Cum să se descurce puiul de ţăran printre atâtea învăţăminte? Nu se afla târg mai răsărit în Ţara Transilvaniei fără o şcoală în credinţa şi limba fiecăruia, căci astfel poftise cehul Ioan Amos Comenius, mare dascăl şi iubitor al luminii iscate din învăţătură.

Crezi domnia ta, frate cetitorule, că românii noştri au rămas de căruţă? Ei bine, află că la 1675, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe a dat poruncă fiecărui preot să desluşească credincioşilor după slujbă az-bucoavna în limba strămoşească a daco-romanilor.

Ţăranii din Siliştea de Sus ce şi-au zis atunci? Haideţi, oameni buni, să punem mână de la mână şi să înălţăm o şcoală ca să nu ne dogorească obrazul dinaintea urmaşilor! Dregătorii care ţineau pâinea şi cuţitul în mână s-au gândit

să-i amăgească spre calvinism ridicând şcoli la Lugoj, Haţeg, Caransebeş şi Sighet, cu vorbire românească, căci aşa le poruncea Dumnezeul lor. Băietanii noştri s-au arătat plecaţi, le-au supt învăţătura în tainele cifrăriei şi altor asemenea, după care au luat frumos din nou calea credinţei străvechi.

Nici şcolile reformate de la Cluj, Orăştie, Aiud, Târgu Mureş şi Baia Mare n-au făcut purici cu noua lor propovăduire, nici şcoala din Făgăraş iscată din porunca Susanei Lorantffy, vădana principelui Gheorghe Rákóczi I.

Bun! Iaca vin imperialii grămadă, aducând în dinţi Diploma lui Leopold prin care Viana poftea să-i sucească pe toţi la catolicism. Neamţul năduşea în sec căci gândul românilor transilvăneni tot îndărăpnic se dovedea. Cărţile latineşti din bibliotichia lui Mihail Halici şi a mitropolitului Sava Brancovici şi ale şcolii din Scheii Braşovului, multe în graiul românesc, hoinăreau din mână în mână, se citeau pe nerăsuflate.

Predoslovia Noului Testament, tipărită la Alba lulia în 1648 de mitropolitul Simion Ştefan, desluşea limpede că toţi românii au aceeaşi limbă şi trebuie să se ţină aproape, unul cu celălalt.

Dascălul Vasile Sturdza Moldoveanu a bătut Transilvania cu opinca, învăţând pruncii după cărţile aduse din Ţara Moldovei; Oprea Alămănuţ din Siliştea Sibiului a dat fuguţa la Ieşi să deprindă acolo învăţătură. Către sfârşitul veacului, Gheorghe Brancovici, fratele mitropolitului, s-a apucat să scrie o cronică despre stirpea şi începuturile celor trei ţări surori, Moldova, Muntenia şi Transilvania, care a uns românii pe suflet şi a oprit neamţului dumicatul în gât.

Geaba trudea Viana să ne înveţe marşurile dumneaei, căci inima transilvănenilor tot la „Cântecul românesc de dragoste“ era, după cum se poate citi şi azi în Codicele lui Nicolae Petrovai din Maramureş.

D-apoi tipăriturile, poruncite de Măria Sa Vodă Brâncoveanu la Alba Iulia, d-apoi glosarul latino-român,

scos de Teodor Corbea la Braşov, d-apoi letopiseţul lui Miron Costin, care desluşea limpede de unde se trag românii?

Toate acestea se aflau la loc de cinste în sufletul transilvănenilor noştri, alungind somnul neamţului poftalnic.

Şi-atunci…

Capitolul XI

GÂNDUL SATANEI

Patru zile a citit Radu Andronic cărările lui Filip D’Antin, sfârşind prin a dibui locul statornicit de vânzător pentru întâlnirea cu misionarul neamţ. Era un han din Paris, căutat de pungile vlăguite, cu o tinichea spânzurată deasupra porţii pe care sta zugrăvit un şoim de aramă. Contele de Saint-Lô folosise tot soiul de vicleşuguri spre a se dumiri dacă nu-i ţine careva umbra de poale.

Logofătul tocmise odăiţa unui negustor de rachiu aflată în coasta hanului. Între încăperea de taină a contelui şi acea odăiţă se afla un singur zid despărţitor, în care logofătul meşteri o bortă mică ascunsă privirii.

Carol Neurautter sosi în a cincea zi. Era un omuleţ fără belşug de vlagă, înveşmântat în sutana călugărilor iezuiţi. Logofătul şi Ilie Machidon nu izbutiră să-i desluşească chipul în întregime, căci purta gluga prăvălită pe ochi. Misionarul dovedise mare grijă pentru drumurile sale, trimiţând înainte un slujitor firatic, îmbrăcat în aceeaşi sutană.

Păşi pragul *Şoimului de Aramă* la spartul zilei, numai după ce se încredinţa că poterele regelui nu-i cetluiseră sluga. Filip D’Antin îl îmbrăţişa.

— În sfârşit! Începusem să cred că muierile şi vinul Valahiei i-au prăpădit lui Blaremberg minţile peste măsură. Cum ai călătorit?

Omuleţul dădu din mâini a lehamite. Ochii mici de viezure cercetau cu grijă încăperea. Pofti să afle dacă dregătorii Franciei n-au mirosit că umblă cu două proţapuri la car, apoi petrecură o vreme cu gândul, stârnind aducerile aminte. Neamţul avea vorba pe măsura trupului, puţină şi moale.

Saint-Lô vru să ştie dacă primejdiile şi osteneala călătoriei i-au răsplătit rosturile.

— Cunoşti aceste rosturi?

— E de la sine înţeles, Carol, răspunse Filip D'Antin ştergându-şi zâmbetul cu horbota băsmăluţei. Sunt iscoadă bătrână, porunca drumului către inima Franciei ai primit-o de la Leopold cu două luni în urmă spre a desluşi dacă riga Spaniei şi-a întocmit testamentul. Am socotit dară că fiind la Paris, poţi găsi un ceas slobod şi pentru mine. Vei pleca iară în Transilvania, căci Curtea Vianei nu şi-a secătuit desaga neghiobiilor… Nu vreau să-ţi umbresc inima, dar mă tem straşnic că voi nu-i cunoaşteţi pe români.

Neurautter asculta fără să clipească.

— M-ai înştiinţat în răvaş.

— Îţi repet. De trei ori mi-am făcut drum prin cetăţile de scaun ale Moldovei şi Valahiei, şi de fiecare dată mi-au stârnit şi mai abitir luarea-aminte.

— Adică?

— Cum chibzuieşti că au izbutit să nu se clintească de pe meleagurile lor atâta amar de ani aflându-se sub apăsarea împărăţiilor?

— Cum?

— Au miere pe limbă, dar cugetul vârtos. Bătrânii bucovineni obişnuiesc să spună că vorba dulce mult aduce şi poţi să-mi faci încredinţare, povaţa nu-i strâmbă. Pe turci i-au ţinut departe de hotare cu amăgele, iar când nu s-a mai putut, au tras sabia.

— Şi?

Liniştea aşternută pe chipul misionarului încruntă sprâncenele logofătului.

„Curtea Vianei şi-a ales bine omul. Va izbândi!“

Filip D’Antin se foi neliniştit. Nu putea să citească o singură buche în ochii de viezure.

— Cunoşti ce soi de piatră scumpă fierbe în Cancelaria Neagră a stolnicului Cantacuzino?

— Chibzuiesc să aflu.

— Ascultă povaţa mea, Carol. Soarta coroanei lui Filip nu la Paris ai s-o afli.

— M-am încredinţat.

— Încearcă să-ţi strecori iscoadele în palatul Cantacuzinilor, căci marile taine pe-acolo trec.

— Ai isprăvit?

— Nu.

Ochiul nevătămat al contelui prinse a se zbuciuma şi logofătul înţelese că D’Antin era muncit de diavol.

— Nobilii stăpânitori au izbutit în atâta amar de vreme să-i lipsească de drepturi pe românii transilvăneni, şi iată că Diploma lui Leopold le dă nas. Sunt recunoscuţi ca naţiune, dacă trec la catolicism. Ştii cum se cheamă isprava asta, Carol? Să pui capul sănătos sub evanghelie.

Misionarul îşi lepădă gluga pe spate, scoţând la lumina opaiţului o tigvă chilugă numai frunte. Spuse încet, fără patimă:

— Mă dezamăgeşti, D’Antin! N-ai priceput nimic! Imperiul Habsburgic, ca toate imperiile, ţine sub stăpânire popoare fără cheag trainic între ele. Numai credinţa în aceeaşi biserică poate să le zidească laolaltă. În Transilvania se află patru religii: catolică, protestantă, unitariană şi ortodoxă. Dacă nu izbutim unirea cu Roma, cetatea în care Leopold şi-a pus toate nădejdile se va nărui înainte de-a vedea turnurile înălţate. Saşii sunt de neamul nostru, îi vom întoarce lesne la Dumnezeul Vianei. Românii în schimb… Diploma Leopoldină de acum un an le dă nădejdi că nu vor mai fi socotiţi *îngăduiţi* pe pământul lor. Spune-mi, rogu-te, de ce nu se îmbulzesc la noua credinţă?

— Îşi fac nădejdi să capete un preţ mai bun.

— Nu, D’Antin! Românii transilvăneni trag vârtos cu ochiul spre cei din Moldova şi Valahia, aşteptând ziua când îşi vor da mâna. Şi-au priceput lesne că ruptura de Biserica răsăriteană i-ar depărta de asemenea înfăptuire. Când ţi-am poruncit moartea preotului Cristea din Alba Iulia, nădăjduiam că e singurul care se pune de-a curmezişul. M-am înşelat.

Contele îl măsură pe gânduri.

— Cu alte cuvinte n-aţi făcut decât să le stârniţi aducerea aminte.

— N-au uitat o clipită că se trag din aceleaşi rădăcini. Cât despre supunere… Nobilul Gavril de Noţig a cerut generalului Rabutin să facă numărătoarea pentru a-i dovedi că mulţimea cea mare o alcătuiesc românii. În sunducul fiecăruia se află păstrat cu sfinţenie câte un zapis din vechime, care dovedeşte că ei au fost stăpâni dintâi. Îşi culeg învăţătura în şcolile noastre spre a putea buchisi slovele acelor cărţi care vorbesc despre popasul lor pe meleagul Transilvaniei la cele dintâi începuturi, fără a se urni pe urmă din loc. Sasul Laurentiu Toppeltin din Mediaş a avut neghiobia să însemne în scrierile sale{33} că românii de la cetatea Romei se trag. Valentin Frank von Frankenstein face risipă de prostie aducând probe despre colonizarea saşilor după 1140, pe timpul craiului Geza al II-lea{34}.

— Neghiobii!

— Adaugă scrierile moldo-valahilor, aflate în mare cinstire, care umblă din mână în mână, adaugă sprijinul arătat de principii Ţărilor Române şi mai cu seamă letopiseţele de piatră ocrotite cu grijă.

— Chibzuieşti la acele urme de aşezări străvechi?

— Aşezări, oale vârstate după obiceiul dacilor, unelte sau parale bătute în aur, argint şi aramă. Am să-ţi istorisesc o întâmplare, Carol. O baroneasă din Saxonia a poftit să înfieze doi copii uliţarnici. Unul nu-şi cunoştea mama şi pământul pe care se născuse. A catadicsit degrabă. Celălalt

trăia cu icoana părinţilor în suflet, păstra cu sfinţenie în sân un petic de pergament ce-i desluşea neamul. Toate încercările baronesei au fost zadarnice până când cineva i-a şoptit să-i fure acel pergament şi să-l ardă. Cinci ani mai târziu pruncul s-a dat pe brazdă. Îşi feri ochii de lumina opaiţului. Câtă vreme mărturiile vor dăinui, va dăinui şi îndărătnicia românilor transilvăneni.

Radu Andronic căută privirea lui Machidon. Slujitorul înţelese. Se uită la iscoadă. Înţelesese şi Filip D'Antin.

— Îndrăzneaţă socoată.

— E singura cale, Saint-Lô. Dovezile se cer nimicite, o ispravă trudnică la care oamenii mei s-au şi înhămat. Zapisele aflate în sunducuri trebuie adunate sub cuvânt că vor fi înfăţişate împăratului spre deplină încredinţare a întâietăţii românilor pe pământul transilvănean. Sate întregi vor fi strămutate, iar dregătorilor li se va lepăda poruncă să strâmbe numele celor rămaşi astfel, încât să fie socotite nemţeşti sau ungureşti la numărătoare. Vorba cea dulce despre care pomeneai, strecurată din belşug în Diploma Leopoldină, şi apăsarea îi vor rupe până la urmă de Biserica Ortodoxă. Moldo-valahii dau de pe acum semne de mânie, în ziua aceea le vor întoarce spatele.

Logofătul şi Ilie Machidon ascultau încremeniţi. Ochiul lui Filip D'Antin sticlea rece.

— Pricep de ce m-ai povăţuit să le cercetez graiul şi obiceiurile. Ai trebuinţă de un om care cunoaşte vorba acelor letopiseţe.

Misionarul îşi întinse buzele a zâmbet.

— Ştiam înainte de a părăsi cancelaria Vianei că momeala nu-i va ispiti vreme prea îndelungată. Dovadă: sunt din ce în ce mai tari românii care ne încredinţează letopiseţele „spre a fi cercetate de Leopold". Mai mult, în cinci rânduri au încercat să-mi trimită moartea.

— Pentru ce nu m-ai înştiinţat de la început, Carol? Socoteam că între noi nu se află taine.

— Sunt trei ani de când nu ne-am văzut, iar soarta destăinuirilor scrise e să ajungă dinaintea altor ochi. Cere-i lui Barbezieux încuviinţarea călătoriei spre Lehia şi, ajuns în Transilvania, caută-l pe generalul Rabutin. În preajma lui voi fi eu. Îi puse mâna pe braţ: Oamenii mei se descurcă greu. Ţi-am poruncit să fereşti în ultima vreme ţinuturile aflate sub stăpânirea lui Leopold spre a nu stârni bănuială. Acum poterele franceze şi-au astâmpărat umbletul. Am nevoie de tine, Filip.

— Voi veni, spuse contele după o clipă de chibzuială. Pe chipul misionarului se aşternu lumina.

— Ce se aude cu fortăreaţa lui Vauban?

— N-ai desluşit însemnările mele?

— Care însemnări?

Contele de Saint-Lô tresări. În ochiul teafăr sticli spaima.

— Pergamentele din baston.

— Glumeşti, D’Antin. Tainiţa cuprindea numai cartea de întâmpinare.

— Numai?!

— Îmi fac nădejdi că nu pui în cumpănă credinţa lui von Blaremberg.

Contele sări în picioare, muşcat de un gând.

— Logofătul Andronic! Îi desluşi dintr-o răsuflare: Iscoadele Cantacuzinului au dezlegat taina, Carol. Dovada vânzării se află acum sub ochii lui Ludovic.

Azvârli o privire pe ferestruica îngustă, apoi săltă chepengul ascuns sub scoarţă.

— Repede! Hanul e înconjurat de muşchetari.

Se mistuiră în întuneric.

Logofătul porunci slujitorului:

— Aleargă spre catedrala cea mare, Machidoane. E plină de hrube.

Boierul ocoli *Şoimul de Aramă* şi se năpusti în odaia hangiului.

— Te aşteaptă galera, neguţătorule! N-ai înştiinţat oamenii regelui că odaia lui Saint-Lô e vizuină.

Omul da semne de nesupunere şi logofătul îi cetlui gâtlejul între degete.

— Unde-i capătul drumului de taină? Vorbeşte, altminteri nu mai apuci osânda lui Ludovic.

— Sub Podul cel Nou, seniore, şopti înecat hangiul.

Boierul îl lepădă treanţă şi porni vânteş spre malul Senei. Lumina puţină îi împiedica paşii. La capătul podului, văzu două umbre urcând malul pieptiş.

— Saint-Lô! strigă logofătul.

Filip D'Antin se opri scoţându-şi armele.

— Fugi, Carol!

Misionarul lipi umbrele cu pas de pisică, căutând izbăvirea spre celălalt mal. Ochiul verde al franţuzului înota în otravă.

— Îndrăzneşte, valahule!

— Închină-te!

Înainta ţinându-şi ascuţişurile plecate. Ajuns la două lungimi de braţ, sabia iscoadei fulgeră ţintind pântecele logofătului. Radu Andronic o îndepărtă din mers cu o zvâcnire a încheieturii. Saint-Lô bătu înapoi, prinzând jungherul de vârf.

— Apucă slujitorul cel mic după cuviinţă, D'Antin, cunosc vicleşugul. Cu asemenea lovitură netrebnică l-ai omorât pe scundac sub ferestrele lui von Blaremberg. Primeşte!

Sabia boierului reteză întâi noaptea cruciş şi numai după aceea născoci rană adâncă pe braţul nărăvit în ticăloşii. Contele scăpă jungherul.

— Drept răsplată pentru osârdia valahilor de a-ţi înfăţişa cele mai bune bucate ale lor, urmă Radu Andronic, ai poruncit hangiului din târgul Lyonului să-mi necinstească ospăţul cu otravă. Primeşte!

Ascuţişurile lungi se încrucişară de şase ori deasupra capului şi la vintre, apoi sabia logofătului crestă de-a curmezişul buzele lui Saint-Lô retezându-i sudalma.

Spaima cea rea încolţise în ochiul franţuzului. Încercă lovitura mincinoasă a lombarzilor la pântece spre a-i găsi gâtul fără apărare, apoi iscuseala împunsăturii din Andaluzia. Oţelul logofătului se răsuci şarpe şi-i smulse sabia.

— Ridică-ţi scula, D’Antin! Încă n-am isprăvit.

— Satană! bâlbâi franţuzul culegându-şi arma.

— Te-am izbăvit de tăişurile oştenilor tâlhari în codrii de la poalele Parisului şi în loc de recunoştinţă m-ai osândit la cazne. Fereşte-ţi mâna care a dat poruncă gâdelui!

Toţi diavolii cuibăriţi în cugetul franţuzului îşi scoseseră coamele. Contele lupta cu deznădejdea făpturii ce nu mai are nimic de pierdut. Sabia lui Radu Andronic ţesea giulgiu subţire, dar D’Antin îi găsi răspuns sărind lăturiş şi înapoi.

— Păzeşte-ţi dreapta, Saint-Lô! poftori logofătul. Ea va primi osânda.

Braţul franţuzului, care uitase de mult cum se croieşte semnul crucii, primi curând împunsătură adâncă şi scăpă pentru a doua oară sabia. Filip D’Antin rămase în vileagul podului răsuflând greu. Logofătul măsură cu silă zdreala de om numai răni.

— Am voit să-ţi osândesc şi ochiul poftalnic să cunoască obiceiurile valahilor… Fii pe pace, Saint-Lô! Ţi-l las teafăr, căci doresc să vezi cum arată harapnicul în ziua când vei ajunge pe galere. Strigă către muşchetarii aduşi de Machidon: Luaţi-l!

Slujitorii regelui împinseră trupul betegit spre Bastilia.

— Şi neamţul? întrebă Ilie.

— A scăpat.

Suci capul la strigătul oştenilor. Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, alerga spre inima podului. Încalecă iuteş parmaclâcul.

În aceeaşi clipă, o săgeată i se înfipse între umeri. Vaiet răguşit de fiară înjunghiată sperie noaptea şi Saint-Lô se prăbuşi în apele întunecate. Logofătul întoarse capul.

Jupâniţa Tofana, în straie de băietan, îşi ascundea arcul sub mantie.

— Îmi fac griji pentru soarta Brâncoveanului, rosti fata, dacă toţi slujitorii săi dovedesc aceeaşi risipă de înţelepciune.

Ilie Machidon văzu cum ochii logofătului se încrucişează împunşi de draci. Vorbe fără pereche în ascuţime, culese din Curtea Miracolelor, i se învălmăşeau pe buze. Nu mai avu vreme să le rânduiască după cuviinţă, căci jupâniţa dispăruse. Râsul batjocoritor mai stărui o vreme, apoi pieri.

Scutură-ţi colbul târgului blestemat, de pe veşminte şi cuget, şi fii binevenit, frate cetitorule!

Ştiu, ai bătut drum lung, bogat în primejdii, te-au ispitit tâlharii şi deşertăciunile ăstei lumi bicisnice, gândul spurcat al misionarului neamţ ţi-a picurat otravă în suflet. Acum ai grabnică trebuinţă să-ţi clăteşti ochii. Potriveşte-ţi dară paşii după călcătura beteagă a nevrednicului Pahomie şi hai cu moşul să-ţi desluşească frumuseţea cea fără de prihană din ţara mioriţelor bârsane. Cătinel bre, omule, căci nu mai am anii buiaci ai domniei tale! Aşa, de-amu e bine.

Intrăm în împărăţia Bârsei înţărcată cu mireasma florii de munte, şi a cetinii, şi a aburului născocit de grohotişuri. Cărăruia asta duce spre Tamana, râul care se prăvale de sus peste Piatra Craiului. Aerul chişcă mai dihai ca chiperiul, s-adapă din apa fărâmiţată pulbere la temelia prăpastiei ca s-o stupească ploaie zorită asupra cetinii. Hai să ne adăpostim în beuca aceea până trece duşmanca. Hm, o gură de răchie? Nu ştiu dacă se cuvine unui hârb de moşneag... Puah! Tare-i ră! Mai umple, rogu-te, o măsură, parcă mă cată răcoarea la şale...

Iaca, am amăgit drumul cu vorba şi l-am biruit. De aici, din vârfi poţi să-ţi mulţumeşti ochii citind bucuriile Bucegilor. Voinicul cela de munte, pieptos, e Postăvarul, cu zestre mare de potecuţe rupte, când ţi-e lumea mai dragă. Dacă te uiţi la poalele trufaşului, ai să-ţi hodineşti

căutătura în horbota de spumă a Timişului. Aşa, amu cearcă să-ţi întinzi bătaia privirii spre Măgura Codlei şi Piatra Craiului.

Află, frate cetitorule, că între aceste minuni de frumuseţe, dacii au născocit cea dintâi aşezare a Braşovului. Ian şezi oleacă să-ţi spun două vorbe despre târgul aista, căci prin el vei păşi, împreună cu dumnealui, logofătul de taină... Zici c-o mai rămas o chicătură de... cum îi zice? Oare nu mi-o face rău? Ei, toarnă amu, dacă tot ai desfăcut butelca. Aşa!

Oameni cu roua cinstei şi-a prieteşugului în cuget, daco-romanii i-au îngăduit pe ungurii veniţi taman din Atelkuz să-şi tragă sufletul priponindu-şi caii în satul Blumăna, care cu trecerea timpului avea să ajungă o mahala a târgului. Se vede treaba că tare le-a mai plăcut locul, căci nu s-au mai urnit. Trebuşoara aiasta se întâmpla la praznicul anului 1000. Peste alte 150 de toamne, au venit în cumetrie saşii, o sămânţă de flandri de pe Rinul de mijloc... Poftiţi şi domniile voastre, oameni buni, au zis ai noştri, mutându-şi catrafusele în Schei, cealaltă margine a aşezării.

Andrei al II-lea al ungurilor a poruncit pe la 1211 cavalerilor teutoni să dea poftiţilor o mână de ajutor. Şi-au lepădat flăcăii cămeşile turnate în fier şi s-au pus pe treabă înălţând case trainice, după gustul nemţesc, şi o cetate pe Tâmpa pentru ceasurile de primejdie.

Amu, să nu vorbim cu păcat, saşii s-au dovedit oameni harnici şi buni gospodari, dând pildă de sârguinţă. După vreo 13 ani, teutonii stricând brânza cu Andrei al II-lea şi-au înveşmântat armurile şi s-au dus, Duluţă!

Văzând Vlaicu Vodă că bieţii creştini au rămas de căruţă le-a îngăduit să-şi verse mărfurile în Valahia, de unde luau, la rându-le, ceară, peşte, vin şi piei de fiară.

Trebuie să mai ştii domnia ta, frate cetitorule, că alţi saşi, neguţători la fel de pricepuţi, se aflau la acea vreme în târgul Sibiului. Şi unde s-au luat la uciganie suduindu-se pre limba dumnealor. A trebuit să-i despartă principele Ţării Româneşti cu vorbe pline de blândeţe: Osândi-v-ar

Dumnezeu! Dacă nu şedeţi binişor bre, zghihuiţilor, slobod poruncă să nu mai calce picior de neamţ în cetatea de scaun!

La anul 1421, turcul Amurad, călăuzit de Radu Praznaglava, adică chelbosul, bate Braşovul cu oştire mare, semănând pustiu. Deprinzând drumul la plăcinte calde, după 13 ani a venit din nou. Numai că de astă dată s-a lins dumnealui pe botişor căci oraşul era cetluit în două chingi de ziduri. În jurul lor se afla şi un şanţ cu apă spre a reteza de tot pofta năvălitorilor. Brâul de piatră fusese înălţat din punga şi truda târgoveţilor împărţiţi pe bresle. O sută de gospodari neguţători şi meşteri, aflaţi sub ochiul unui jude, născoceau legi după pilda burgurilor nemţeşti. Când se aflau la un pas de păruială venea degrabă să-i împace contele sas din Sibiu, „Comes Saxonum“.

Românii din Schei, porecliţi „trocari“ după scula cu care meştereau ceaprazurile, au deprins de la megieşi cinstea muncii, curăţenia, cumpătul la vorbă şi mai vârtos la parale. Dregătorii saşi au dovedit mare grijă pentru gazdele lor de la anul 1150, cea dintâi fiind să nu prindă aceştia cumva osânză la pungă.

I-au lipsit dară de truda născocirilor la care opinteau nemţii şi a sculatului în zori. Cei din mahalaua Scheiului puteau să târguiască bucate începând de la ceasurile nouă, adică după ce neamţul smântânise oalele.

De-amu, ce-a fost a fost, vorba e că împreună au pus umărul la nevoie, biruind anii aducători de spaime, spre a lăsa urmaşilor târg fără pereche. Satele de prinprejur le-au luat pilda hărniciei, ridicând aşezări rupte parcă din uliţele Braşovului.

Prin aceste aşezări vei păşi şi domnia ta îndată ce pana părintelui Ilarie îşi va mântui treburile în cetatea Bucureştilor...

Ian cată, puiul cela de vânticel a prins aripi, născoceşte dihonie în cetină, speriind ciocănitoarele. Se cheamă că de-acuma ziua şi-a cheltuit paralele, întinde mâna către soare

după pilda milogilor. S-ar cuveni s-o luăm cătinel la vale, că odată începe să plouă cu întunecime.

Ce spuneai, frate cetitorule? Să deşert, drept mulţămită pentru învăţătură, ce mai şuşoteşte în sticla ceea? Mă rog, păcatul să fie al domniei tale, că eu mi-am căptuşit de mult buzunarele.

Stau la măsuţa din pridvor şi citesc ce am scris. Bre, bre, multă minte îţi mai lipseşte, moş Pahomie!

Capitolul XII

SE ALEG VITEJII

După cele din urmă cuvinte ale logofătului se aşternu liniştea. În Cancelaria Neagră fanarele clipeau lumină tulbure din pricina sticlelor neprimenite, căci slugile pătrundeau rar în odăile de taină. Anevoie ai fi putut prepui aici, între zidurile păcurii – unde dăinuiau, în ciuda focului de butuci şi a hârtiei de Armenia arsă fără contenire, aromă şi răceală jilavă de temniţă – dimineaţa înaltă, cu străvezimi de cleştar ce da târcoale palatului. Stolnicul Cantacuzino se rupsese de harta ţintuită în perete şi tăind cămara din câţiva paşi îşi rezemase coatele în poalele unui pupitru italian. În căuşul palmei, păstra găvanul lulelei stinse. Ochii pâclii, mistuiţi de jarul nesomnului, scociorau obrazul boierului.

— Mi-ai istorisit faptele, dar nu mi-ai spus ce gândeşti.

Boierul îşi dezmierdă canaful de la mânecile contăşului strecurându-i privire încurcată. Stolnicul nu obişnuia să ţină seama de chibzuielile slujbaşilor, de aceea în Cancelaria Neagră ploua cu porunci în vreme ce întrebările abia picurau.

— Nemţii şi-au limpezit politichia.

— Anume?

— Ceea ce domnia ta prepuia de mult a prins cheag. Viana pofteşte să frângă cerbicia transilvănenilor,

retezându-le rădăcina. Astfel vor putea fi adăugiţi lesne la plămada imperiului.

Cantacuzinul lepădă luleaua. Cu unghia degetului mic îşi înghesuia colţul buzelor.

— Hm, nu-i cunoşteam pe nemţi atât de dibaci. Şi dacă au avut totdeauna răbdare în meşteşugurile lor, n-au dovedit-o până acum în ţesăturile diplomaticeşti. Ceea ce seamănă ei va rodi peste sute de ani… Cum a primit Riga Soare vestea acestor iscuseli?

Radu Andronic îşi mîji ochii. Fanarul zugrăvea un covrig de lumină peste capul bătrânului. Îl văzu o clipă aşa cum aveau să-l vadă urmaşii peste veacuri, ţintuit pe zid de mănăstire, la Horezu.

— Craiul Franciei, spuse ocolind cu un pas flacăra, are sfetnici bogaţi la minte. Tălmăcirea unor asemenea iscuseli cade în seama lor.

— Îţi pricep gândul, logofete, dar te înşeli. Bourbonul nu-i neghiob. Nu-i neghiob cel de ştie să-şi aleagă dregători vrednici şi izbuteşte vreme de cincizeci de ani să nu scape cârma din mână. Pentru Ludovic însă, Transilvania, Valahia ori Moldova nu înseamnă decât petice de ţarină anume născocite de Dumnezeu spre a împiedica drumul turcului către inima Evropei şi a fi apoi stăpânite de vecini puternici. În locul lui Leopold, Bourbonul ar fi cercetat cu aceleaşi socotinţe spre Ţările Române. Oftă adumbrit: Trebuie să-l vestesc pe Vodă.

Se auzi ceasul din turn bătând de unsprezece, apoi glasul unui apar şi roţi de căruţă hurducate pe bolovănişul din ulicioara Cucului.

— Găteşte-te de drum, logofete, porunci stolnicul intrând. Măria Sa pofteşte să iei fără zăbavă calea Braşovului. Boier Sandu Miclăuş, scutierul lui Gavril de Noţig, te va îndruma către acei români, târgoveţi, nobili ori plugari, ce ţin piept cancelariei imperiale. Îţi vei alcătui o ceată şi vei căuta să dobândeşti înaintea lui Neurautter letopiseţe ori semne

iscate în fier şi piatră care dovedesc obârşia şi dreptul străvechi al transilvănenilor asupra meleagului lor. Acele dovezi le vei aduce în Valahia, unde vor găsi tainiţă de nădejde în aşteptarea unor zile mai blânde. Semnele care nu pot fi urnite trudeşte să le ascunzi. Îi căută luminile ochilor: Măria Sa îşi pune mare nădejde în iscusinţa domniei tale.

* * *

O ciocârlie reteză snopii de lumină, îşi lepădă viersul în văzduh şi pieri spre inima codrului. Talanga aninată la grumajii unui taur clopoţea departe alungând fluturii şi albinele. La capătul imaşului, între uluci date cu var, picotea în soarele amiezii Mănăstirea Sfânta Ecaterina. Din pădure se ivi o măicuţă tânără, rumenă în obraji, cu un paneraş plin ochi de hribi. Dădu bineţe fără să-şi dezlipească ochii din pământ şi îşi urmă drumul păşind mărunţit. Marghioliţa se răsuci, cercetându-i straiul înnegurat.

— Oftezi? zâmbi logofătul.

Negustoreasa nu-i răspunse. Din pricina arşiţei îşi înnodase cozile cunună şi înveşmântase ie de borangic subţire ce-i lăsa în slobozenie gâtul şi umerii.

— Când chibzuieşti să pleci? întrebă muierea.

— La noapte.

— Diavolul cel bătrân ţi-a poruncit drumul?

— Ghiceşti repede, Marghioliţă.

— Oare? Mi-ar plăcea de pildă, să ghicesc de ce intrând în Bucureşti, pe podul lui Şerban Vodă, nu mi-ai bătut în fereşti spre a-mi vesti întoarcerea?

Logofătul o învălui în privire mângâioasă. Obrajii, gura, ochii negustoresei pârjoleau.

— Nu scăpăraseră încă zorile, Marghioliţă, şi-mi era teamă că-ţi voi alunga somnul.

— Hm! Acum un an dovedeai mai multă îndrăzneală. Pesemne tot de teamă mi-ai ocolit şi prăvălia în drum spre Curte.

— Veştile aduse nu mi-au îngăduit zăbavă.

— Pricep. Şi mai pricep că milogii şi-au pierdut cu adevărat vederea, că Avram cavaful a dobândit peste noapte orbul găinilor, iar privirea plăcintarilor de pe Dâmboviţa se vaită de beteşug, de vreme ce cu toţii te-au zărit mânându-ţi armăsarul spre casele domniei tale de la Mesteceni şi-abia după un ceas către Curtea Măriei Sale.

Radu Andronic izbucni în râs. Încercă să-i prindă mâna, dar muierea şi-o smulse, şi o vârî pumn sub ilicul mărgeluit.

— Ai umplut Bucureştiul de iscoade, Marghioliţă. Stolnicul poate lua învăţătură… Eram încredinţat că am ferit până şi urechile străjilor.

— Tolocănind în schimb cele ale vornicului Leurdeanu care, numai bine sculat din crivatul ibovnicii, poftea să afle veşti din ţara Bourbonului. V-aţi întâmpinat pe pod, dinaintea dughenii arvanitului.

— Uite un arici, Marghioliţă!

— Uite un logofăt de taină care şi-a rătăcit dibăcia vorbei…

Boierul se opri în mijlocul potecii şi îi prinse umerii în căuşul palmelor. Negustoriţa se făcu mică sub privirea caldă care o cerceta cu blândeţe. Buzele muierii, rubinii, tremurau, şoapta i se umplu de lacrimi:

— Ce se cere să pricep?

Logofătul îşi desprinse mâinile cu suspin abia auzit. Urmară drumul. O adiere fierbinte clătea aromele de cetină, fân încins şi muşchi.

— Nu-ţi cer să mă duci la biserică, şopti negustoreasa. Nu ţi-am cerut-o nici altă dată, căci cunosc rânduiala şi până unde mi se cuvine a năzui.

— De asemenea oprelişti neroade nu m-am împiedicat niciodată. Ai toate darurile din lume, Marghioliţă.

— Oricât de multe, tot nu-s de ajuns pentru domnia ta.

— Mi-aduc aminte de o întâmplare istorisită odinioară… La cincisprezece ani te-a peţit un negustor din mahala. Era chipeş, tânăr, avut, te îndrăgea.

— Dar nu-l îndrăgeam eu! Aspre vorbe, logofete!

— Minciuna nu-şi poate statornici cotlon între noi. Mi-eşti prea dragă pentru a te amăgi.

— Adevărul nu-i totdeauna bun, suflă gâtuit muierea.

Radu Andronic îi dezmierdă cununa de plete, apoi mâna alunecă cu gingăşie în lungul obrajilor şi prinse în vârful degetelor bărbia rotundă. Lacrimile umpleau de stele ochii verzi şi negustoreasa îşi coborî pleoapele frănjurite.

Lupta cu năvala plânsului înfigându-şi unghiile în braţe. Fluturii ei semănau licurici pe potecă.

— Ce-mi lipseşte, Doamne? şopti. Luminează-mă! Ce-mi lipseşte?

Logofătul o privi neputincios.

— Nu-i pot porunci inimii, deşi aş dori-o din adâncul sufletului.

Ultimele cuvinte se pierdură în larmă de zurgălăi, chiote şi tropot de copite. Două rădvane se iviră la cotul potecii stricând liniştea codrului şi somnul cucuvăilor. Ioniţă Fărcăşan mâna în picioare, suduind fără pricină surugiul. Vreo şapte-opt boieri tineri îl stârneau să gonească. Erau roşii la chip, cu caftanele descopciate, şi câte o ploscuţă în fiece mână. În urmă, trăsura Negoescului îi ţinea pereche la zgomot şi alergătură. Se străduia s-o ia înaintea gămanului, dar Ioniţă nu-i îngăduia potecă, mânând caii şerpeşte. Armăşelul Stroe, cu ochii îndreptaţi către cer, încercă să sece amândouă ploscuţele dintr-o dată. Izbuti să le deşerte pe piepţii anteriului de canavăţ.

Logofătul o trase din drum pe Marghioliţa, căutând ascunziş între stejari.

— Smintitul o să-i răstoarne… Vin de la crâşma din Copăceni, şi pun prinsoare că se îndreaptă spre Rădiţa.

Negustoreasa scoase marama din sân şi-şi primeni obrajii uzi.

— Să te măriţi, Marghioliţă, rosti boierul cu blândeţe.

Negustoriţa simţi că i se face frig. Sprâncenele negre şi drepte legară nod strâns pe frunte.

— De aceea îmi vâri târlicii în picioare, ca să mă căpătuiesc?

— Şi de aceea. Vreau să-ţi fie bucuroşi anii care vin. Ai fi poftit să te amăgesc?

— Nu ştiu. Nu-ţi port pică, Radu Andronic, şi nu te afurisesc, căci mi-e inima prea plină de făptura domniei tale. Dimpotrivă, mă rog să te ferească Dumnezeu de ziua când vei întâmpină muiere care să-ţi aprindă cugetul, iar când te-o frige mai vârtos, să-ţi dea povaţă de însurătoare, apoi să-şi strângă fustele şi s-o ţină tot la vale.

Toaca Mănăstirii Sfânta Ecaterina începu a mărunţi văzduhul. Soarele înfipsese făclie pe crestele cerului, învăluind codrul în mantie fierbinte şi strălucitoare. Pe imaş, romaniţa şi ciuboţica-cucului îşi plecaseră capetele orbite de lumină.

* * *

Slujitorul, dar mai cu seamă Simion îl aşteptau la hotarul Braşovului, după înţelegere. Ilie Machidon dăduse ascultare inimii gonindu-şi armăsarul spre Chipriana, iar acum se afla din nou la porunca logofătului.

— Te-a recunoscut Smărăndiţa, împărate? întrebă Radu Andronic coborând din şa.

Se aflau sub o sprânceană a muntelui, loc tainic de care aveau ştiinţă numai olacii Măriei Sale. Aţa cărăruii, dosită privirii, cosea inima pădurii cu vicleşug. Slujitorul îşi potrivea din cosor o bâtă călită la flacără. Purta cămaşă nouă, cu belşug de împunsături, în care boierul ghici mâna Smărăndiţei. Simion era şi el muchelef, în blană curată.

— Apoi, cinstite boierule, răspunse într-un târziu Machidon cu surâs doselnic, am încredinţarea că domnia ta

ai auzit de văru-meu, Tudorică.

— Ţi-ai hrănit traista cu istorii, Ilie? Înălţă ochii spre ceruri: Doamne, dă răbdare urechilor mele căci cugetul mi l-ai împăcat de mult! Acum poţi înnoda vorba.

— Tudorică aista, urmă slujitorul, s-a dus într-o zi să macine doi saci cu grăunţe de păpuşoi. Bun!… Nevastă-sa, o zgâtie de muiere din cele fără o coastă la numărătoare, tocmai întindea albiturile sub zâmbetul zilei, când iaca vine popa cu sfeştania. Ce mă povăţuieşti, părinte? întreabă muierea. Amu, dacă bărbatu-meu e plecat la moară, să-l aştept ori să-mi iau altul? Clătină din cap. Tare mă tem că drumurile poruncite de Măria Sa or să pună la grea cumpănă statornicia celor care ne aşteaptă şi n-or să ne mai afle chipul…

Logofătul îşi aduse aminte de chipul Marghioliţei şi inima i se adumbri. Săltă din umeri.

— Pe mine nu mă aşteaptă nimeni, Machidoane!

— Nu pofteşti.

— Nu poftesc să poftesc!

— Mare blestem!

Se măsurară o clipită, fiecare cu gândurile lui, apoi slujitorul înfăşură copitele cailor în trenţe spre a amăgi urechea poteraşilor nemţi.

Duceau armăsarii de dârlogi, călcând cu multă luare-aminte. Cărăruia se strecura hoţeşte numai pe sub cetină deasă, numai! prin grohotişuri stăpânite de ceaţă. Răcoarea muntelui curgea domoală şi Ilie Machidon îşi strânse dulama la piept.

— Se cere să-ţi schimbi cămaşa, şopti cu fereală logofătul. Florile Smărăndiţei desluşesc limpede dincotro vii. Adăugă moale: Îmi pare rău, Ilie.

— Unde nu dă Dumnezeu numai asemenea păreri de rău!

Boierul îl măsură iute şi îşi urmă drumul. Urcau anevoie căci răsuflarea dimineţii umpluse poteca de rouă. O lumină suleagă vlăguită de sihlă întindea torţe alburii. La porunca

slujitorului, Simion o luase înainte spre a citi primejdiile drumului.

Ajunşi pe creasta ieşită din strânsura codrului, Radu Andronic hotărî popas.

— Aşteptăm dezlegarea străjerilor Măriei Sale. Vor înălţa fum pe spinarea golaşă a muntelui îndată ce nemţii slăbesc drumeagul din priviri. Strâmbă-ţi înfăţişarea, Machidoane!

Slujitorul cercetă veşmintele logofătului. Purta mintean din aba sinilie, după gustul neguţătorilor braşoveni, berneveci strâmţi şi ciubote unse cu dohot. Îşi cercetă desagii şi scoase un rând de straie croite în aceeaşi sâmbătă.

— Cunoşti graiul nemţilor, împărate?

— Cum să nu! Mamaia mi-a tocmit doică pe muierea împăratului Leopold… Dacă nu mi se înnoadă limba în măsele, socotesc să-ţi pot fi de mare folosinţă.

— În târgul Parisului, nu fie de deochi, te-ai descurcat frumuşel.

— Aşa-i! Ştiu mâinile istea ale mele o franţuzească că mă dor şi amu de-atâta sporovăială.

În ochii boierului clipoci râsul. Îşi hrăni luleaua, privind spre locul statornicit pentru vestitorii Măriei Sale. Dimineaţa prinsese vlagă, prăvălea întunericul în prăpastia născocită de ape la câţiva stânjeni depărtare. Mirosul florilor de munte zburda nestingherit, îmbăta răcoarea.

— Trebuşoara la care ne-am înhămat nu-i lipsită de primejdie, Machidoane. Trebuie să-l slobozim pe nobilul Gavril de Noţig, cetluit în cetatea Braşovului din porunca generalului conte Rabutin de Bussy… Nemţii îl strâng cu uşa poftind să afle unde a tăinuit dovezile despre statornicia românilor pe meleagul Transilvaniei.

Slujitorul rupse un fir de iarbă şi prinse a-l mesteca.

— Am fost noi pe cale să bortim zidurile Bastiliei, n-o să ne sperie dară o cetăţuie, acolo… Dacă dă şi Simion un dinte de ajutor, cu voinţa lui Dumnezeu ajungem toţi trei repede sub porunca securii nemţeşti.

— Ajutoare vom alege dintre românii transilvăneni deprinşi cu sabia şi vicleşugurile.

— Pricep. Cât ne-am desfătat noi ochii în târgul blestemat, sămânţa vitejilor a pierit din Valahia.

— Îţi strâmbi priceperea după obicei, Machidoane. Măria Sa pofteşte să aducem biruinţă împreună ca să le aprindă curajul. Îşi vor însoţi zestrea letopiseţelor până la hotare. Boier Miclăuş cunoaşte pre acei bărbaţi destoinici, dornici să-şi apere avutul.

Vom opri numai doi, pentru că o ceată prea numeroasă ar putea isca prepuielile iscoadelor împărăteşti.

Ilie Machidon scuipă firul de iarbă socotind pe degete.

— Doi, cu domnia ta trei, cu Simion patru, şi cu mine zece, fac paisprezece… E bine! Râse: Şuguiesc, logofete, eu oricum sunt a cincea roată la căruţă, căci n-am deprins să mă slujesc decât cu prăpădita iasta de bâtă.

Logofătul sări în picioare. Pe muntele cel chilug se înălţa o zdreală subţiratică de fum.

— Drumul e slobod, Machidoane.

* * *

Când soarele rămase aninat în răscrucea zilei, slujitorii Măriei Sale ajunseră la Sărata, moşia boierului român Gheorghe Miclăuş. Conacul alb, cu pântecele încins în brâu de flori şi poame, după gustul lui Vodă Brâncoveanu, desluşea fără zăbavă încotro bat gândurile stăpânului. Cafasul, rezemat pe stâlpi scundaci, părea rupt din Palatul Mogoşoaiei şi numai porţile înalte, chindisite cu dalta, arătau strădania întru frumuseţe a sătenilor transilvăneni: astrul zilei se afla înfăţişat prin obrazul unui băietan râzăreţ, luna ţinea chip de fecioară, puzderie de stele plouau lemnul.

Ilie Machidon cercetă lucrătura cu luare-aminte. Iscusinţa celor din Chipriana bătea alte poteci.

Îi întâmpină cu potop de bineţe Miclăuş cel tânăr, scutier la Curtea nobilului Gavril de Noţig. Bătrânul Miclăuş aştepta stană în cafas. Ochii verzi, adânci, buchisiră pe îndelete dohotul din privirea logofătului. Dădu mulţumit din cap şi coborî cu braţele deschise.

— Din înfăţişarea boierului Costache Andronic, bag de seamă că n-ai luat decât căutătura cinstită. Fii binevenit, logofete!

— Domnia ta îl cunoaşte pe tata?!

— Hotarele n-au putere când oamenii trudesc sub stăpânirea aceluiaşi gând. Iar dacă acel gând se dovedeşte curat, poţi găsi mulţi prieteni în Valahia. Pofteşte, rogu-te!

Rotofei şi nu prea înalt, cetluit în haine de la Liov, bătrânul Miclăuş îşi stăpânea anevoie glasul aspru, deprins cu porunca. Păşea ţeapăn, cu un soi de semeţie care-i aduse logofătului zâmbetul pe buze. Cercetă zidurile casei trupeşe şi chibzui că bătrânul poruncise să i se înalţe cetate, nu conac. Avea odăi puţine, şase sau şapte, dar chivernisite de ochi subţire. Toată lemnăria era cioplită cu flori bogate în vrejuri. Podelele zugrăvite în răsuriu, apoi ceruite din belşug străluceau, peste tot stăpânea aromă de gutuie pârguită. Armele bătrânului spânzurau încrucişate pe o blană de urs în ungherul răsăritului, candela sinilie stârnea lumină săracă la picioarele Sfântului Gheorghe, turnat în argint. Nezărind niciunde o singură ulcică cu flori, Radu Andronic îşi zise că pe Miclăuş cel bătrân l-a iertat Dumnezeu de moara neferecată a muierii.

Una dintre odăi adăpostea baia. Sus, aproape de bagdadie, se afla zidit un poloboc pântecos, ochi de apă, ce putea fi îndreptat stropitoare asupra trupului. Logofătul lepădă colbul drumului, îşi primeni straiele şi pătrunse în odaia de oaspeţi. Se iviră îndată slugile cu chisele de dulceţuri şi apă rece, scoasă din inima pământului. Radu Andronic ar fi poftit un cofăiel de vin şi o lulea bine îndesată, dar citind obrazul bătrânului, pricepu iuteş că

asemenea desfătări nu-şi găsesc adăpost în casele dumnealui.

— Noi, spuse Miclăuş cel iernatic, poruncim prânzul după ce soarele ia în stăpânire spatele conacului, dar dacă domnia ta pofteşte, putem schimba rânduiala statornicită de străbunul meu Dimitrie, mare jude al obcinei.

Logofătul socoti că nu era el omul care să strice obiceiurile judelui. Înghiţi dară dulceaţa cu noduri, ticluind vorbe de mulţumită. Jeţul neprietenos îi sta junghi în spinare, aroma de gutuie îi cetluia nările.

Miclăuş cel tânăr, primind încuviinţarea bătrânului, descălţă ciubotele şi pătrunse cu sfială în încăpere. Se aşeză într-un ungher mâncând din ochi făptura lui Radu Andronic. Toate întrebările pământului i se adunaseră pe buze, dar una nu cuteza să răsufle.

— Te ascult, logofete! tună boierul.

Radu Andronic deşiră pe îndelete diavolia pusă la cale de Carol Neurautter, desluşi povaţa Măriei Sale Vodă Brâncoveanu către românii transilvăneni. Miclăuş cel bătrân ceru să-i poftorească a doua oară diavolia neamţului şi numai după aceea încruntă sprâncenele.

— Feciorul meu priceput-a oare?

— Am priceput, tată.

— Atunci e bine.

— Asemenea ticăloşie… îndrăzni Miclăuş cel tânăr, dar se opri fulgerat de căutătura bătrânului.

Radu Andronic întrebă repede:

— Când socoteşte domnia ta că poate să-i adune pe acei viteji hotărâţi să mă urmeze?

— Apoi departe tare nu-s. Feciorul meu va pleca de îndată să-i vestească şi mâine în zori îţi vor sta sub poruncă.

Miclăuş, scutierul nobilului Gavril de Noţig, sări titirez în picioare, sărută cu smerenie mâna bătrânului, se închină adânc dinaintea logofătului şi ieşi. Tropote de cai ştiriciră în curând că vestitorii au prins să bată drumurile.

Grija cea grea stăpânea chipul bătrânului. Privi o vreme colbul stârnit de copitele armăsarilor, apoi ochii căutară ungherul icoanelor.

Radu Andronic desluşi roua lăcrămiţelor lunecându-i pe obraji.

La cel dintâi ceas al dimineţii, cinci sute de români, căptuşiţi de arme, umpleau moşia Miclăuşilor. Logofătul, ieşit în cerdac, fluieră a pagubă.

— Dacă domnia ta îngăduie, zise bătrânul, nemulţumit de osteneala feciorului, până în prânzul cel bun mai adunăm cinci sute.

— N-am de gând să cuceresc Viana, cinstite boier Miclăuş. Porunceşte, rogu-te, vestitorilor să nu încalece, căci vâlva stârnită va deschide ochii vrăjmaşi.

Machidon se apropie alungind urmele somnului. Pricepu isprava scutierului şi prinse a râde.

— După socotinţele mele, până la vremea omătului om izbuti, cu ajutorul lui Dumnezeu, să-i supunem la încercare pe toţi. Văd mulţi croiţi din stejar, dar şi slăbii…

— Cinsteşte-le bărbăţia, Ilie! Un singur zvon de primejdie a fost de ajuns pentru a-i ridica peste noapte. Cheamă-l pe feciorul boierului.

Miclăuş cel tânăr veni în grabă. Osteneala îşi tipărise semnele pe chip, era totul o apă.

— Câte ceasuri ai petrecut în şa? întrebă logofătul.

— Chibzuiam să le socotesc după ce sfârşim lucrarea.

— Ai făcut treabă cinstită, scutierule. Pentru început însă, drumurile noastre cer slujitori mai puţini.

— Să-i cernem la jumătate.

— Mulţi!

— Unul din cinci?

Scădea cu durere şi spaimă. Radu Andronic îi petrecu braţul pe după umeri.

— Nu vreau să-ţi necinstesc osârdia, boier Miclăuş. Graba cu care i-ai vestit şi ai găsit ascultare vă cinsteşte

deopotrivă. Vina o port eu căci nu te-am înştiinţat de la început. Adăugă încet: Numai de doi oameni am trebuinţă.

Ochii scutierului holbăţiră privire buimacă.

— Numai doi?!

— Opreşte dară zece căpetenii şi roagă-i pe ceilalţi să se împrăştie ştiricind că un şugubăţ i-a amăgit cu năvala tătarilor. Poftesc ca iscoadele imperialilor să nu ne ţină cărările de poale.

Zece bărbaţi aleşi pe sprânceană rezemau umbra gardului. La porunca logofătului, Ilie Machidon rostui o stânca aproape la şaizeci de ocale[{35}] şi o lepădă în vileagul curţii. Măsură apoi de la acea stânca patru coţi şi trase o roată jur-împrejur. Era născocirea dascălului franţuz, cheltuielnic în ocări, care asuda să oţelească braţul viitoarelor iscoade ale Cancelariei Negre. Învăţăcelul trebuia să înalţe bolovanul deasupra capului şi să-l azvârle în afara cercului.

Radu Andronic desluşi transilvănenilor legile prinsorii şi-i pofti să-şi arate bărbăţia.

Miclăuş cel bătrân sta în cafas alături de logofăt, cel tânăr nu-şi găsea locul. Era un pui de dimineaţă cuminte, dezmierdată de răcoarea iscată din răsuflarea muntelui. Bolta cerului purta scutec siniliu, terteluit pe margini de codri. Pe o spinare de deal, soarele înălţase sprânceană cireşie.

Rând pe rând, vitejii săltară piatra zvârlind-o mai aproape ori mai departe de roata lui Ilie Machidon. Se înfăţişă apoi un taur de creştin, lat în spate. Purta pieptar din piele moale, fără mâneci, ce lăsa slobode două braţe croite parcă din cedru. Palmele, pe măsura ceaunelor moldoveneşti, le ţinea departe de trup, la priveală, un chimir împodobit după ştiinţa bacilor îi strângea mijlocul. Obrazul cioplit în piatră, dar mai cu seamă ochii în culoarea bahnei stătute mărturiseau că nu cunoşteau moliciunea zâmbetului. Se închină în faţa boierilor din cafas şi săltă

piatra cu uşurinţă. Un murmur lung ţâşni din mulţime. Stânca azvârlită de novac zburase peste gard.

— Cum te cheamă, omule? întrebă logofătul mulţumit de lucrare.

— Drăgan.

Vorba se strecură oftat adânc. Tăcu măsurând cu credinţă privirea lui Radu Andronic. Boierul făcu un semn şi Ilie Machidon se desprinse de cerdac cu două bâte la subţioară. Zvârli un par novacului, poruncind:

— Apără-te!

Drăgan cercetă scula şi o lepădă în tină. Desfăcu picioarele ridicând uşurel lopeţile palmelor. Slujitorul îl privi nedumerit apoi căută spre Radu Andronic. Logofătul clătină din cap. Bâta zugrăvi în văzduh tot felul de semne, căci novacul sărea buiac lăturiş. Machidon simţi un cleşte cetluindu-i încheietura, se văzu făcut roată la un cot de pământ, apoi înţelese că zboară peste zăplaz, luând urma pietroiului.

Cei de faţă rămaseră o clipită cu răsuflarea tăiată, după care prinseră a-şi măcina gureşi mirarea. Radu Andronic râdea cu poftă.

— Ce cauţi pe după uluci, Machidoane?

Slujitorul se ivi cercetându-şi oasele.

— Traista cu poveţele chiprienilor, logofete. Printre ele se află una care sfătuieşte să nu-l ispiteşti pe necuratul. Întinse zâmbind mâna lui Drăgan: M-ai înfrânt în luptă cinstită, omule. Spune-mi, rogu-te, nu cumva maica domniei tale te-a înţărcat cu păsat de cremene? Sfântă Paraschivă! adăugă pipăindu-i ţesătura braţelor. Fier nu alta!

Radu Andronic pofti să afle:

— De unde eşti, Drăgane?

— Din Ţara Moţilor.

Răspunsese scurt şi îşi înfipsese din nou ochii în privirea logofătului. Boierul îi cercetă căutătura curată.

— Dacă slujitorul meu nu voieşte să te mai încerce o dată…

— Doamne fereşte şi apără! spuse repede Machidon. Am acasă copii şi oleacă de muiere…

— Atunci, urmă logofătul, fă-ţi bunătate, frate Drăgane, şi adă înapoi stânca să-i supunem întrecerii şi pe ceilalţi.

Ultimul carele se desprinse de gard era un băietan subţiratic, cu sticle nemţeşti la ochi, născocite în sprijinul vederii.

Când se ivi în bătaia privirii, boier Miclăuş cel bătrân socoti că vânticelul călător spre asfinţit are să-l dea la pământ cu uşurinţă. Culoare lipsită de vlagă îi vopsea chipul. Avea frunte înaltă şi degete lungi, vlăguite.

— Ioan Singuru, feciorul preotului Ştefan, din Sânzieni, spuse Radu Andronic. Nu domnia ta eşti acela care însoţeai o anume jupâniţa în Bucureşti?

— Întocmai.

— Pofteşte, rogu-te!

Cei rămaşi în priveală chibzuiau pe şoptite că nu era nici o nădejde să clintească stânca. Băiatul popii îngenunchease lângă piatră poftind parcă s-o asculte cu urechea.

— Îi spune *ocinaşele*, şopti Ilie Machidon logofătului.

Ioan Singuru se ridică şi porni spre cafas aplecat, după obiceiul racului, stârnind şi mai vârtos mirarea boierilor. Ajuns cu spatele la ziduri, scapără amnarul. Un şarpe de foc porni iuteş spre piatră sâsâind gânsăceşte. Îndată ce-i atinse coastele, stârni bufnitură năprasnică şi un nour de fum. Vântul alungă nourul dovedind că în locul cu pricina nu se mai află fărâmă de stânca. Radu Andronic aşteptă colbul să se domolească, apoi grăi:

— Asemenea meşteşug ne poate aduce foloase fără număr. Unde l-ai dobândit?

— În şcolile nemţeşti din Saxonia, zâmbi cu sfială Singuru. Dacă domnia ta pofteşte, pot să-i desluşesc şi altele.

Avea vorba domoală, grădinărită cu grijă. Ilie Machidon îşi potrivi bâta sub braţ dând din cap.

— Eşti încredinţat bre, omule, că taica părintele nu-i slujeşte celui cu corniţe?

Auzi îndată pocnet de harapnic şi văzu cum ciomagul îi zboară, smuls de-o mână nevăzută. Întoarse capul năuc. Ioan Singuru cântărea în palmă un pistol turcesc care fumega.

Radu Andronic îi cercetă căutătura, dar nu putu s-o buchisească din pricina sticlelor aninate de nas. Se răsuci spre Miclăuş cel bătrân.

— Vom lua cu noi pe Drăgan şi Singuru. Am pofti de asemenea, dacă se dovedeşte cu putinţă, să-l avem alături şi pe feciorul domniei tale, spre a ne descâlci cărările.

Scutierul îşi ridică ochii plini de rugăciuni, spre chipul părintelui. Bătrânul îi dădu slobozenie.

— Să nu-mi faci neamul de ocară dovedindu-te nevrednic, băiete!

Soarele aflase stăpânire temeinică pe sineala cerului. Alungate de învăţătura lui Ioan Singuru, păsările, deprinse cu conacul, năpădiseră ulmii înşiraţi, fără rânduială anume, pe tăpşanul închinat apusului. Vânticelul îşi vlăguise puterile, opintea fără credinţă să vânture văzduhul. Radu Andronic măsură depărtările, apoi se întoarse spre bătrân.

— Porunceşte, rogu-te, cinstite boier Miclăuş, olacilor să ştiricească acelor români, păstrători de dovezi, îngăduinţa Măriei Sale Vodă Brâncoveanu al Valahiei de a le primi în păstrare. În noaptea asta, cu ajutorul Celui de Sus şi al bărbaţilor transilvăneni, nădăjduiesc să-i aducem slobozenie nobilului Gavril de Noţig, iar de mâine vom purcede să strângem hrisoavele.

Nu-şi sfârşi vorba. Tropot de cal zorit se iscă dintr-o dată pe drumeagul conacului. Un armăsar roib zbură nălucă peste gard şi opri forăind leoarcă de spumă. Îl călărea o nuia de fată, în ilic şi catrinţă lungă din piele de căprioară, ciuboţele răsurii şi ie lipsită de podoabă. Obrajii cu pometi înalţi erau pârguiţi de bătaia vântului, ochii, pietre mari smulse din munţii cei albaştri ai cerului, fulgerau spre

tâmple. Pletele negre, muncite de alergătură, se sloboziseră de mult din rânduială statornicită. Plesni biciuşca de carâmb bortind cu privirea chipul bătrânului.

Radu Andronic înălţă, fluierând a pagubă, ochii spre ceruri. O recunoscuse pe Tofana.

— Poftesc să ştiu, boier Miclăuş, pentru ce n-am fost vestită că oaspeţii domniei tale ne aleg vitejii?

— Cine-i jupâniţa? întrebă Radu Andronic, socotind că a venit ziua să-i afle rosturile.

Ochii fetei îşi adunară albastrul într-un semn scurt. Miclăuş cel bătrân plecă căutătura. Răspunse cu sărăcie.

— Om de încredere. Pofteşte să-şi arate vredniciile.

— Spune-i, rogu-te, zise logofătul, că valahii preţuiesc îndeajuns fecioarele Transilvaniei ca să nu le necinstească mâinile în treburi poruncite muierilor. Hrana o vom rostui după pilda haiducilor, iar de primeneli vom griji singuri.

Vorbise fără s-o privească. Un şuierat subţire îi trecu pe lângă ureche şi simţi că palma i se lipeşte de canatul uşii. Căscă ochii şi văzu cu buimăceală mare că o săgeată îi ţintuia o mânecă a contăşului de uşor. Altă săgeată îi cetlui braţul drept. Rămăsese răstignit. Fata anină arcul de oblânc şi îi grăi cu asprime:

— Învaţă, muntene, să-ţi cântăreşti cuvintele înainte de a le rosti! Cinstim ajutorul, nu şi buruiana vorbei deşarte.

Ilie Machidon îşi frecă mâinile.

— Mulţumescu-ţi, Doamne, că m-ai învrednicit să văd în faptă socotelile vărului meu Leonte: trebuie să fie şi un lup mâncat de miel.

Radu Andronic izbuti să-şi adune braţele, lăsând zălog mânecile contăşului. Vorbi boierului ocolind cu bună ştiinţă arătarea ce-i zvârlise săgeţile:

— Aibi bunătatea, cinstite boier Miclăuş, şi spune-i jupâniţei cu obicei de lotru că în Valahia asemenea ispravă se osândeşte roşindu-ţi palma pe spinarea cea moale a cutezătorului.

Din ochii fetei ţâşneau scântei albastre. Suci calul de dârlogi şi-l biciui scurt, sărind zăplazul într-un vârtej de colb.

Când înserarea îşi arătă colţii, logofătul se smulse din aşternut. Poruncise oamenilor odihnă temeinică: după socotelile domniei sale, îi aşteptau ceasuri trudnice, fără de sfârşit.

Scutierul nu izbutise să aşeze geană peste geană. Gândul că până la întâiul cântat al cocoşilor îşi va vedea stăpânul slobod, îi surghiunise somnul. Nici Ioan Singuru nu arăta nou-născut. Împărţise odaia cu Drăgan, iar de-ndată ce moţul pusese capul jos, dovedise aceeaşi bărbăţie şi în horăituri, speriind întreaga suflare de pe moşia boierului Miclăuş. Bubuit înfricoşător de tunet şi şuierături haiduceşti însoţiseră răsuflarea novacului zguduind geamurile şi carnea de pe slujitorime.

— L-am căutat pe dracu’ şi-am dat peste tătâne-său! spuse Ilie Machidon stăpânului. Ştiu încaltea că buhaiul ista de bărbat n-o să ne ruşineze pustietatea somnului.

Îmbrăcară haine întunecate şi la cel dintâi licăr al stelelor se aflau pe drumul Braşovului.

Ciudat peste măsură i se păru logofătului Radu Andronic un anume lucru: bătuse ţara Franciei şi republicile italiene, Florintia, Toscana, Veneţia, retezase de la un cap la altul imperiul Habsburgului, se călătorise în ţara muscalului şi trecuse de trei ori hotarul padişahului, iar în atâta prisos de haimanalâc nu străpunsese o singură dată porţile meşterilor braşoveni. Miclăuş cel tânăr nesocoti veghea zidurilor şi a străjerilor imperiali, purtându-i în cetate printr-o hrubă tainică, născocită sub pământ de neguţătorii dornici să-şi ferească marfa de căutătura vameşilor.

Ţinând umbra scutierului prin ulicioare covrigate şi strâmte – într-atâta de sulege, încât din doi bărbaţi ce s-ar fi întâmpinat pe drum, unul ar fi trebuit să lipească zidul spre a nu-şi zăticni umerii şi paşii – boierul valah simţea

răcoarea străpungându-i postavul contăşului. Copitele cailor, legate în scutece, călcau mut pietrele drumului grămădite ca nişte pâinişoare de casă sărmană. Miclăuş cel tânăr păşea în frunte, pândind umbrele.

O lună de ceară se împiedica în zidurile înalte ale târgului, pustiind uliţele de lumină. Sub ochiul stelelor strălucea nins doar Turnul Alb răsărit dinaintea lăcaşului cel mare, falnică întemeiere a meşterului Conradus Lapicida. Târgoveţii se deprinseseră de vreo unsprezece leaturi să-i spună Biserica Neagră, căci limbile de foc ce-i încercaseră trupul în anul diavolului 1689 se citeau şi azi pe ziduri. Târgul arsese atunci căpiţă de fân, iar asemenea văpaie – socoteau oamenii – nu putuse fi scornită decât de aprig blestem.

Pace îndelungată nu-i fusese sortită sfântului lăcaş încă de la zămislire. Capela, ridicată din osârdia unor monahi, fusese dărâmată de tătari prin leat 1241. Altă temelie se pusese la 1385, iar crucea o înfipseseră strănepoţii acelor întemeietori abia peste o sută de ani.

Radu Andronic trăgea cu urechea la zgomotele nopţii. Moţul cerceta cotloanele porţilor înalte, Ioan Singuru grijea în toată clipa să-i fie strânsă năframa împrejurul grumajilor betegi.

Despre târgul Braşovului ca şi despre întreaga ţară a Transilvaniei scutierul le grăise fără istov de cum părăsiseră conacul bătrânului. În cuvintele lui, logofătul desluşise dragoste nesecată şi clocotul sângelui aprins de prea multă tinereţe.

Calice, ori îmbrăcate în strai scump, casele ţineau strâns umăr lângă umăr, după rânduială de luptă a străbunilor. Căci cimbrii şi teutonii, când opinteau dinaintea vrăjmaşului, se aflau legaţi cu frânghii trainice între ei, ridicând zid de netrecut. Uliţa sforii, Schnurgasse – vorbă care izbutise să-i înnoade zdravăn limba lui Ilie Machidon – ridica pildă.

Duceau caii de dârlogi. Miclăuş oprea ceata la orice curmătură de uliţă scormonind împrejurimile. Căuta drum lăturiş spre a nu ieşi în calea străjilor, ori a te miri cărui pândar de dugheană chivernisită. În vremea aceasta, Machidon şi logofătul, străini de meleag, cercetau hudubăile înghesuite una într-alta, fără a-şi lăsa răsuflet. Se aflau în buricul târgului stăpânit de saşi.

Sub acoperişurile ascuţite, cu frunte teşită, căsca ochi un geamlâc mititel pe unde adesea se strecura ţeava flintei. Dedesubt, ferestrele înguste, oblonite, spărgeau zidurile cu zugrăveală rozalbă, şofranie ori verde. Porţile înalte, fără podoabă, nu îngăduiau privire în ogrăzile dinlăuntru, neguroase şi încâlcite, cu prisos de ganguri şi bolţi ce iscau umbră plină de răcoare.

Aici zăceau la vreme de izbelişte vătămaţii căzuţi pe metereze şi tot aci chindiseau la gherghef, în ceasurile cuminţi ale după-prânzului cel bun, jupâniţe dogorite la obraji, cu fuste creţe şi cornete albe din moţul cărora curgea câte o horbotă scumpă.

Hudiţele desluşeau puzderie de prăvălii mărunte, cu două-trei măsuţe, în care la vreme de zi se mâncau dulciuri făcute fără furtişag. Fanarul de fier înfipt în grumazul casei răspândea cu zgârcenie un pumn de lumină săpunie…

La toate acestea chibzuia logofătul Andronic prepuindu-se tot mai mult în inima unui burg nemţesc. Erau case trainice şi fără fesfesele, ridicate de târgoveţi cu sârg de muncă şi chiverniseală. Fala deşartă nu-şi găsea cuvânt în pravila răsbunicilor. Straiul negru, de postav săsesc, trainic, moştenit adesea din tată în fiu şi lăsat cu limbă de moarte nepotului, nu lipsea de pe trupul dumnealor, după cum şorţul de piele nu lipseşte fierarului.

Seara, înaintea primului căscat, se adunau în odaia cea bună pentru a cânta din flaut sau diblă muzicile vechi, născocite în Evropa papistaşă. Alteori luau drumul crâşmei. Berea le dogorea obrajii şi-i pocnea cu ciomagul în moalele capului spre jumătatea de veac, pentru a lăsa în urmă două

rânduri de straie, douăsprezece linguri şi un ceainic din argint, taleri care fac pui şi o Biblie în scoarţe de piele neagră.

Cercetat din vârful Bisericii Negre, târgul se dovedea priponit ca într-un lighean de zidurile cetăţii. Turnurile lăcaşului Sfântul Nicolae împungeau luna ivită în priveală spre a o sili să-şi lepede lacrima de argint peste mahalaua Scheiului, locuită de români.

Valea săracă şi strâmbă poruncise caselor să se caţere pe stânci, ori să-şi vâre şoldul una într-alta. Porţile înalte grăiau limpede despre dragostea de frumos dobândită din strămoşi. Dregătorii cetăţii nemaigăsind piatră şi pentru uliţele românilor le lăsaseră în stăpânirea colbului. Nici fanare nu se aflau, trăiau din milosârdia lunii.

Meşteşugari de mărunţişuri şi cărăuşi neîntrecuţi, cumpătaţi la vorbă şi tari de virtute, românii Scheiului şi-au scris istoria lor. Nu i-a îndoit nici porunca saşilor de-a lua drumul bisericii protestante, nici a Vianei de-a se uni cu Roma. Domnii Ţărilor Române nu i-au lăsat de izbelişte. Pilda a dat-o Vlad Călugărul, cel în tinereţe pribeag, trimiţând bani şi meşteri pentru a ridica Biserica Sfântul Nicolae. I-au urmat-o, fără şovăieli, Vlad şi Neagoe Basarab, şi Petru Cercel, şi Aron Tiranul al Moldovei.

Şi parcă spre a curma şirul faptelor cu belşug de preţuire marele logofăt Neculai Ruset, ginerele Brâncoveanului, avea să întoarcă dania soaţei sale către sfânta biserică – o cunună de adamante preţuite la 2500 de taleri – înapoi în besactea, căci spre a dobândi carte de conte, acel Ruset trecuse la credinţa papistaşilor.

În inima Braşovului, căruia urmaşii aveau să-i spună Braşovechi, ceasul Bisericii Bartolomeu bătu de două ori. Era cel mai bătrân lăcaş înălţat prin anul Domnului 1223. Geamurile cafenii ascundeau ochiului pereţii dinăuntru, albi şi lipsiţi de podoabă.

Privirea se poticnea apoi în zidurile cetăţii acoperite cu ţiglă. Turnul Negru cel lătăreţ căta cârcotaş la trupul de

fecioară gorjancă al Turnului Alb. Bastionul fierarilor ridica o sprânceană spre poarta cea mare, ticluită după înfăţişarea arcurilor de triumf romane, care închidea adeseori drumul românilor spre cetate. Tot la această poartă era stăvilit şi alaiul burlacilor din Schei.

Flăcăii care nu-şi închinaseră inima vreunei catrinţe îşi începeau jocurile în Săptămâna Luminată sub poruncile unui vătaf. Surla păstrată vreme de un an în Biserica Sfântul Nicolae vestea de Blagoviştenie şi Duminica Floriilor serbările românilor buiaci. În prima zi de Paşte, burlacii, îmbrăcaţi în straie ţărăneşti cu flori la pălării şi arme la brâu, toţi călări, băteau uliţele Scheiului vestind gospodarii dornici de desfătare.

Zvârlirea buzduganului cât mai sus, spre a fi prins apoi din zbor, se afla la mare preţ în ochii privitorilor, stârnind haz ori de câte ori vreun motântoc dovedea nepricepere. Nici *aruncarea în ţol* nu se bucura de mai puţină căutare. La porunca vătafului, burlacii prindeau un covor de colţuri spre a sălta de trei ori în înaltul cerului flăcăii cu inima slobodă.

Ziua de miercuri îşi avea tâlcul ei. Datina poruncea alaiului să dea ocol hudubăii care adăpostea Sfatul Celor O Sută. Izbutind asemenea ispravă, cetatea ar fi intrat în stăpânirea românilor din Schei. Dar porţile erau zdravăn ferecate de saşi.

Gând de-o clipă răsări în mintea logofătului. Călca pe urmele lăsate de paşii lui Mircea cel Bătrân, carele a înnodat cel dintâi firul sorţii româneşti a târgului. Şirul voievozilor valahi şi moldoveni intraţi cu alai sau în pribegie pe porţile Braşovului n-avea sfârşit: Vlad Dracul, Vlad Ţepeş, după ce-şi osândise megieşii nestatornici din Ţara Bârsei, Petru Rareş, întors cu izbândă după bătălia de la Feldioara cu craiul Ferdinand. Tunurile sale, aşa cum aveau să spună urmaşii, „stricaseră bunătate de ziduri“ spre a supune cetatea.

Drumurile lui Rareş spre acele locuri n-au contenit nici când se afla în pribegie. Sângele aprins al părintelui, marele voievod Ştefan, i-a poruncit să născocească un prunc împreună cu nevasta lui Weis Iorg, din Sfatul Celor O Sută. Petru Cercel n-a uitat să-şi vadă ctitoria în timp ce se călătorea către Francia. L-au urmat paşii lui Mihai cel Viteaz şi umbletul apăsat al lui Radu Şerban, şi cel molatic al lui Nicolae Pătraşcu, feciorul lui Mihai…

— Primejdie! şopti scutierul venind în goană. Imperialii cercetează uliţele.

Lipiră zidurile ţinând botul cailor. Radu Andronic apucă braţul lui Ilie Machidon.

— Strâmbă-le vadul!

Slujitorul se prelinse în umbră până la încrucişarea uliţelor. Dibăci în traistă praştia şi trimise o piatră cât gutuia peste şirul de case. Ţipătul olanelor sparte spori paşii oştenilor pe alte ulicioare.

— Slobod! spuse Machidon.

După ştiinţa scutierului, nobilul Gavril de Noţig se afla priponit în turnul Sfatului Celor O Sută. Îl măsurară la adăpostul întunericului în fel şi chip. Avea patru feţe şi era încins cu un cafas. Sub para aşezată în creştet, la vreo 40 de stânjeni pescăreşti, se afla un foişor de pază cu un singur străjer. Luna răsărită le arătă încă patru vestitori de primejdie aflaţi în cafas, câte unul de fiece faţă a turnului.

Radu Andronic îşi muşcă înciudat buzele. Jur-împrejurul hudubăii locul era pleşuv, iar nourii fugăriţi de pe cer n-aveau putere să astupe ochiul lunii. Nici un cloţan n-ar fi izbutit să se furişeze fără ştiinţa oştenilor de caraulă.

Logofătul citi feţele oamenilor. Ilie Machidon dezmierdă fără credinţă blana câinelui, semn că-şi frământă mintea, Singuru îşi ştergea pe gânduri sticlele cu o băsmăluţă, Drăgan cerceta întunecat turnul. Radu Andronic se întoarse către Miclăuş cel tânăr.

— Alt chip de a pătrunde înlăuntru nu se află?

— Nu.

— Priveala străjerului din vârf, şopti Machidon, o putem amăgi iscând tărăboi în altă parte. Rămâne cel din cafas cu ochii către noi.

— Aici e buba, Ilie.

Glasul domol al lui Singuru ajunse firicel de fum la urechea logofătului:

— După socotelile mele, la răscrucea nopţii se stârneşte vântul. Asta înseamnă că norii iscaţi de Tâmpa se vor prăvăli asupra târgului născocind umbrele de trebuinţă.

— Îngăduie, logofete.

Vorbise scutierul. Îşi frământă degetele, privirea avea jăratic.

— Spune.

— La miezul nopţii, străjile primesc întărituri. Oşteni cu făclii veghează jos, la porţi.

— De unde ştii?

— E a cincea noapte când mă strecor în locul ăsta, chibzuind cum să ajung la stăpânul meu.

Clopotul orologiului nemţesc al tomului vesti ceasurile zece. Străjerul din cafas îşi astupă urechile. Se frânse dintr-o dată, ducându-şi degetele la gât. Lumina lunii desluşi pricina: avea înfiptă sub bărbie o săgeată.

Logofătul întoarse repede capul. La două întinderi de braţ, în spatele lor, se afla jupâniţa cu arcul. Îl privea fără să-şi ascundă batjocura.

— Drumul e slobod, muntene!

Străbătură piaţa pisiceşte, dintr-o singură suflare, şi priponiră zidurile hudubăii. La semnul logofătului, moţul lunecă către uşorul porţii. Îşi făcu semnul crucii apoi aceleaşi degete se întinseră spre gâtlejul străjerului înţepenit în prag. Papistaşul dovedi cuminţenia puiului de găină. Se lăsă purtat pe sus până la rădăcina umbrelor şi numai după aceea se năruí supus pentru veşnicie.

Pătrunseră în sala Sfatului. Miclăuş cel tânăr arătă o uşă măruntă. De la acea uşă coborau trepte din piatră muşcate

de umblet. Îi urmară drumul pe vârfuri, grijind să nu-şi lovească armele de ziduri. Poalele scării se odihneau pe buza unui coridor suleag, luminat de torţe priponite în belciuge.

O vorbă nemţească, al cărei înţeles Machidon n-avea să-l desluşească niciodată, îi opri locului. Paisprezece oşteni turnaţi în fier ţâşniră din amândouă capetele coridorului. Fără să mai aştepte poruncile logofătului, oamenii se împărţiră frăţeşte spre a stăvili năvala. Miclăuş, Drăgan şi Singuru ţineau piept nemţilor căzuţi în spinare, Simion, Machidon şi Radu Andronic opinteau de cealaltă parte. Bâta slujitorului şi loviturile viclene de spadă ale logofătului molcomiră vrednicia nemţilor. Dădeau rac înapoi, slobozind icnete adânci ori de câte ori parul plugarului le îndesa coifurile pe cap. Ascuţişul logofătului, deprins cu tainele armurii, se strecura hoţeşte pe la încheieturi, dând vad sângelui.

La piciorul scării, Miclăuş cel tânăr tăia vârtos cu spada. Singuru descărca pistoalele rânduite la cingătoare; moţul, credincios palmelor goale, strujea nemţimea de vlagă, zvârlindu-i pe cei băgăreţi de piatra zidului.

Un strigăt gâtuit întoarse capul lui Radu Andronic. Nesocotind celelalte primejdii, patru săbii străpunseră trupul scutierului. Miclăuş cel tânăr se nărui căutând ochii boierului valah.

— Asta-i tot ce-am putut face pentru domnia ta şi stăpânul meu. Nădăjduiesc ca tata…

Moartea îi cetlui ultimele cuvinte. În ochii oamenilor se adunase toată talpa iadului. Năvăliră spre nemţii teferi împărţind lovituri şi blesteme.

Două grămezi de leşuri plăteau viaţa scutierului. Radu Andronic îngenunche luminându-i chipul. Murise cu ochii deschişi, voind parcă să vadă sfârşitul lucrării.

— Ţi-ai cinstit moartea, boier Miclăuş, şopti logofătul. Odih-neşte-te în pace!

Îi închise pleoapele şi se ridică. Machidon, Drăgan şi Singuru aşteptau cu frunţile plecate.

Capătul coridorului sfârşea într-altul, bortit de temniţe fără număr. Ieşirea din acele temniţe era stăvilită de porţi trainice de fier. Trecură zoriţi pe lângă ele strigând:

— Gavril de Noţig!

— Aici!

Răspunsul ţâşnise dintr-o hrubă neguroasă. Rând pe rând, Radu Andronic, Singuru şi Machidon cercetară în van taina rătezului, moţul îi puse la încercare bărbăţia cu umărul. Poarta din lemn gros, încinsă în şerpare de fier, rămase neclintită.

— Supune-o prafului de puşcă, porunci logofătul.

Ioan Singuru meşteri cu jungherul o bortă la rădăcina uşorului, în furca coridoarelor, Machidon pândea zgomotele.

— Nobile Noţig, grăi feciorul popii din Sânzieni, lipeşte, rogu-te, peretele!

Făcu celorlalţi semn să se depărteze şi zvârli făclia la poalele uşii. Bubuitura zgâlţâi zidurile, născocind ceaţă şoricie de fum. Din ea se desprinse, tuşind vârtos, un bărbat croit pe măsura lui Ilie Machidon. Purta ciubote întunecate, berneveci leşeşti şi o cămaşă ferfeniţită, cu urme de sânge.

— Eşti vătămat? întrebă Radu Andronic.

— Nu domniile voastre sunteţi pricina. Îi petrecu din ochi: Cine ar fi prepuit că patru oameni pot dobândi asemenea izbândă?

— Am fost cinci. Să mergem! Tevatura stârnită va grămădi, curând oştenii imperiali dimprejurul turnului.

Când văzu trupul scutierului, privirea nobilului se îngustă aţă. Îi trecu degetele peste obraji îngânând:

— Bietul copil!

— Feciorul boierului Miclăuş s-a dovedit bărbat de soi ales. Făcu semn moţului să-l ridice şi urcară zoriţi treptele.

* * *

Cinci săbii răscoleau pământul Tâmpei spre a-i statornici scutierului loc de îngropăciune, după datina datorată celor viteji, îi aşezară armele alături, iar la căpătâi o cruce meşterită de Ioan Singuru dintr-o inimă de cedru.

Noaptea îşi rătăcise întunericul, da semne de slăbiciune. Din porunca boierului Miclăuş cel bătrân, două care braşoveneşti încărcate cu poloboace, doniţe şi lăzi de zestre, adăstau într-o văiugă. „Marfa“ avea să lege la ochi prepuielile poterelor. Aşa socotea logofătul poruncind lui Drăgan, slujitorului şi lui Ioan Singuru să îmbrace anteriul cărăuşilor.

— Şi eu? întrebă Gavril de Noţig.

— Cunosc dorinţa românilor de a pune umărul şi o preţuiesc cum se cuvine. Domnia ta, însă, ai grabnică trebuinţă de odihnă.

— De altceva am trebuinţă! spuse nobilul smulgându-şi cămaşa. Priveşte!

Pe spinare şi grumaji avea semne vineţii de harapnic, aşternute de-a curmezişul.

— Nimeni din neamul meu n-a îngăduit asemenea umilinţă şi nu-mi voi găsi odihna până când nu deschid cu hangerul tot atâtea inimi de papistaşi.

— Pentru ce te-au supus caznelor? întrebă Ioan Singuru.

— Carol Neurautter poftea să-i desluşesc drumul spre tainiţa ce adăposteşte dovezile străbunilor.

— Neamţul se dovedeşte zorit, grăi Ilie Machidon.

— Nu pricep.

Radu Andronic poftori gândul satanicesc al misionarului şi poruncile Măriei Sale, Vodă Brâncoveanu.

— De douăsprezece ceasuri vestitorii boierului Miclăuş bat drumurile Transilvaniei ştiricind românilor să strângă mărturiile încrustate în fier şi piatră. Vom strâmba drumul ştiut spre acele dovezi ale pământului ce nu pot fi clintite, născocind altul calp.

Nobilul Gavril de Noţig măsură pe gânduri semnele dimineţii, apoi chipurile oamenilor aflaţi sub porunca lui Radu Andronic.

— Vrednică lucrare, dar cu atât mai primejdioasă. Cunoaşteţi cărările ascunse oştenilor imperiali?

— Pentru Ţara Moţilor îl avem pe Drăgan.

Novacul clătină capul şi rămase apoi stană de piatră. Nu scăpase toată noaptea un singur cuvinţel.

— Dacă domniile voastre îngăduie, prin Maramureş şi obcinele Bucovinei vă pot călăuzi eu, spuse Singuru.

— Pământurile de pe Târnave şi Mureş le cunoştea Miclăuş cel tânăr, adăugă logofătul.

Gavril de Noţig zâmbi cu amărăciune.

— Le-a bătut alături de mine, numărând satele de români. Eu îi voi ţine locul, căci numai astfel pot să-mi dovedesc recunoştinţa.

Logofătul citi în ochii cetaşilor lumina mulţumitei şi zâmbi larg.

— Hotărârea domniei tale mă vâră în mare încurcătură. N-am avut până la ceasul de faţă călăuză cu herb…

— Sloboade-ţi poruncile fără grijă, logofete, şi mă voi supune cu dragă inimă. Fapta e mai presus de fala celor de neam.

Făcură roată pe un dâmb bogat în verdeaţă, spre a chibzui cărările ce aveau să urmeze. Hotărâră să urce până la obcinele Bucovinei şi numai după aceea să pogoare spre Alba Iulia şi Cetatea Huniazilor.

— Socoteala e bună, muntene!

Radu Andronic ridică biciuit privirea. Rezemată de roata ultimului car, fata cu arcul surâdea. Ilie Machidon buchisi în căutătura logofătului pofta nestăvilită de a-şi încerca şerparul pe anume loc al jupâniţei.

— Văru-meu Postolache, spuse, şase toamne s-a ţinut de catrinţa unei zvârlugi de copile, pline de incuri, care nu-l poftea şi pace bună. Ştiţi ce i-a zis flăcăul când a văzut că

nu se arată semnele biruinţei? Iubeşte-mă sau te tai! Istoria asta, bag de seamă, a făcut pui…

Logofătul se stăpânea anevoie. Întrebă cu duhul blândeţii:

— Numele domniei tale!

— Tofana.

— Uite care-i povestea, jupâniţă Tofana, urmă dăscăleşte boierul, trudind să-şi alunge paraponul, am datorinţe mari pentru isprava cu străjerul din cafas şi nădăjduiesc să mi le plătesc la timpul cuvenit. Până atunci însă, ai bunătatea şi rămâi la rosturile cuvenite unei fecioare!

Albastrul din ochii fetei se îngustă ascuţiş de brici.

— Rostul meu e să-mi slujesc neamul şi nu domnia ta, muntene, ai căderea să-mi ridici stavilă. Despre buna mea credinţă a pus chezăşie boier Miclăuş. Ioan Singuru o poate întări.

Radu Andronic rupse roata ridicându-se.

— Hotărâţi.

Se depărtă cosind îndrăcit buruienile cu sabia. Cel dintâi vorbi Gavril de Noţig:

— Gândul e bun şi-ţi face cinste, dar nu în asemenea lucrări, îmi cer cuvenita iertare…

Privi spre Drăgan, semn să-şi spună cuvântul. Moţul chibzui gospodăreşte vreme îndelungată, apoi rosti răspicat:

— Nu-i de trebuinţă muierea.

Părea ostenit peste măsură de atâta vorbă. Se lăsă stâncă aplecată într-un cot. Ioan Singuru îşi potrivi sticlele la ochi căutând lăturiş.

— Batem drum cu primejdie şi în loc de ajutor poţi să ne fii povară. Iartă-mă!

Era rândul lui Ilie Machidon. Îşi netezi musteaţa, măsurând dintr-o parte chipul întunecat al fetei.

— Apoi, cinstită jupâniţa, tare mă încearcă necuratul să-ţi istorisesc o pătăranie. Umblă vorba că a fost odată un moşneag carele avea patru cucoşei în ogradă şi nici o altă

orătanie. Cucoşeii iştia trăiau precum fraţii gemeni, în înţelegere deplină. Într-o zi, iaca rostuieşte moşneagul o puicuţă albă cu ispită satanicească în călcătură. Râse încetişor, clătinând din cap: Ştii domnia ta ce s-a întâmplat cu acei cocoşi? Şi-au scos ochii unul altuia! Cine are urechi poate lua învăţătură.

În căutătura jupâniţei jucau flăcări albastre. Încălecă din mers, după năravul nohailor, şi pieri în cetină.

„La mulţimea faptelor mele cele rele, cugetând eu ticălosul mă cutremur de înfricoşata zi a judecăţii. Ci îndrăznind spre mila milostivirii tale, ca David strig ţie: miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila ta!“

Închin a zecea mătanie. Balamalele oaselor se tânguie speriate de slujba la care le supun. Ucenicul mă ajunge din urmă în celălalt ungher:

…Ca David strig ţie!…

Amândoi ispăşim canon greu. Pe mine m-a osândit bădiţa Grigore, fratele meu cel mare, preot la Pufeşti, lui Niculăiţă eu i-am poruncit osândă.

Toată dosădirea a pornit de la un şip cu răchie adus de prietenul Alecsandri pentru ceasurile când mă urgiseşte vremea cea rea. Ucenicul, pus pe şotii, a deşertat în lipsa mea bunătate de băuturică la rădăcina pridvorului, turnând până la semn apă sfinţită. Să mă apuce pandaliile şi mai multe nu când am dus sticla la gură! Rămasă slobodă, agheasmă necuratului a umplut conacul de vorbe. Taman atunci pică frăţâne-meu.

— Ai călcat poruncile sfinţilor părinţi! zice.

— Neclintit stau în faţa lor, părinte şi bădiţă Grigore, precum masa aiasta.

N-am sfârşit bine minciuna şi unde o ia la vale masa cu pricina! Bădiţa, crezând că-i semn de sus, a căzut în genunchi îndesind cruci mărunţele, eu am rezemat peretele.

Un chicotit subţiratic ne-a desluşit vicleşugul. Niculăiţă legase piciorul mesei cu o sfoară şi a trecut-o apoi pe sub

ţol până în chilioara lui…

Mă doare sufletul, frate cetitorule, căci din pricina canonului nu voi putea călători alături de domnia ta prin ţinutul Someşului. Trebuie să înfăptuiesc o sută de mătănii şi de tot atâtea ori rugăciunea de pocăinţă.

„Ca fiul cel desfrânat am venit şi eu, îndurate, carele toată viaţa am cheltuit pentru îndestulare…“

Niculăiţă urmează oftând din rărunchi.

„Primeşte-mă acum când mă pocăiesc, Mântuitorule, şi mă miluieşte…“

Seara şi-a lipit ochii vineţi de ferestruică.

Ne cercetează.

Capitolul XIII

TOFANA

Înaintau anevoie pe drumeaguri nedeprinse cu pasul. Zestrea de urice şi hrisoave, culeasă în ţinutul Braşovului, se afla în tainiţa născocită de Ioan Singuru într-un poloboc cu două funduri. Simion alerga cercetaş în frunte. Îl urmau, călări, Radu Andronic şi Gavril Noţig. Înaintaşii carelor se aflau mânaţi de Drăgan şi feciorul popii din Sânzieni. Slujitorul logofătului păzea urma stupind gros, năpăstuit de colb.

Lumina răsăritului făcuse pui, solomonea văzduhul rezemat pe cula dealului. Ciuboţelele cucului zvârlite prin pârloage îşi clătinau carâmbii subţiri, suduind într-un glas cu Machidon ţărână răscolită de copite. În vale sticlea stins oglinda unei ape.

Radu Andronic cercetă harta întocmită de Ioan Singuru. La poalele acelei ape se afla, sub straja pământului, letopiseţul de piatră al Gavei, aşezare a veacului VIII. Zidurile, vătămate de ani şi de pribegia noroadelor, se năruiseră de mult, lăsând mărturie doar temelia întinsă până la buza iazului. Năvala undelor era stăvilită de o întăritură temeinică din piatră.

Carele făcură popas la umbra unui stejar rătăcit de pădure. După ce burduful cu vin trecu din mână în mână alungând uscăciunea gurii, logofătul porunci lui Singuru să măsoare pământul aşezării. Sculele mânuite de feciorul

popii desluşiră că stăvilarul străbunilor fusese ridicat cu chibzuinţă

— După ochiul meu, spuse Radu Andronic, dacă-l smintim, apele vor năvăli acoperind urmele cetăţii.

Ioan Singuru rândui cifrăraia încurcată pe un pergament şi numai după aceea îşi scoase sticlele de la ochi.

— Sculele nemţeşti chibzuiesc ca şi domnia ta. Aş povăţui să bortim adânc zăgazul la rădăcină, în douăsprezece locuri, şi să îndestulăm acele borţi cu praf de puşcă. Doar aşa îl putem birui.

Cu dalta şi ciocanul în mână, cetaşii se rânduiră de-a lungul stăvilarului. Vechii locuitori ai aşezării făcuseră treabă temeinică, folosind piatră fără de moarte, astfel că truda nu fii deloc uşoară. Gavril de Noţig, deprins mai degrabă cu pana şi cugetările grecilor vechi, îşi stâlci degetele binişor stârnind zâmbetul slujitorului.

— Îngăduie, cinstite boierule, spuse Ilie Machidon, să sfârşesc eu lucrarea.

Nobilul, leoarcă de năduşeală, clătină catâr din cap opintind cu nădejde. Drăgan meşterea tăcut, după obicei, Ioan Singuru ferindu-şi sticlele din bătaia scânteilor de cremene. Nici mâinile lui Radu Andronic nu dovedeau iscusinţă, dar trebăluiau înainte temând limba cea spurcată a lui Machidon. De câte ori da pe de lături cu ciocanul, logofătul privea scula mânios.

— E strâmbă!

— Văru-meu, Lixandru, spuse slujitorul, avea o vorbă: Mâna care nu ştie să scrie, dă vina pe condei…

Soarele ajuns deasupra copacilor îşi lepăda vrăjmaş căldura, limpeziciunea apei îmbia mai dihai ca aşternutul vădanei aflate în floare. Suspinau înfundat, căci logofătul hotărâse scalda după mutatul apelor. Ioan Singuru măsură încă o dată borţile.

— De ajuns.

Înşirară douăsprezece potecuţe de pulbere înnodate în una singură, îndeajuns de lungă, apoi ghiftuiră scobiturile.

Feciorul popii porunci cetaşilor să se zvârle pe pântece şi scapără amnarul. Vlaga prafului de puşcă birui stăvilarul, bubuind înfricoşător. Apele iazului năvăliră puhoi asupra aşezării, apărând-o de gândul cel netrebnic al misionarului Carol Neurautter.

Stejarul ales loc de popas întindea braţe vânjoase, perdeluite de frunziş. La adăpostul lor, jupâniţa Tofana privea cu zâmbet satanicesc forfota cetaşilor aflaţi dedesubt. Îşi lepădau în mare grabă straiele ispitiţi de undele iazului. Când rămaseră numai în cămeşuici, fata zvârli dibace năvodul rostuit anume pentru asemenea ispravă. Poalele împletiturii aveau belciuge grele din fier, însăilate de o frânghie cu laţ. Capătul acelei frânghii, trecut pe deasupra unei crengi groscioare, se afla legat de şaua roibului.

Tofana fluieră scurt şi armăsarul opinti, ridicând săculeţe prostovolul plin ochi de bărbaţi tineri şi blesteme bătrâneşti. Ilie Machidon sta scrumbie, cu picioarele în sus, între Gavril de Noţig, Ioan şi Simion, Radu Andronic, îndoit la jumătate, ţinea ocalele moţului pe şale. Dădură semne de mare mirare până când auziră clopoţind vorba jupâniţei:

— Trage-ţi cămaşa, muntene, nu se cuvine să zăboveşti astfel dinaintea unei fecioare!

Izbucniră deodată, făgăduindu-i chinurile iadului şi cele lumeşti:

— O gâtui!

— O jupesc!

— O înec!…

Ilie Machidon fu cuprins de râs cu sughiţuri.

— Sfântă-i vorba chiprienilor! Fereşte-mă, Doamne, de născocirile celui cu corniţe, dar mai dihai de-ale purtătoarelor de cosiţe! Bre, bre, ştiu încaltea că ne-a copt-o, diavoliţa!

Tofana îi asculta, legănându-şi a joacă ciuboţelele. Când făgăduielile prinşilor osteniră, grăi fără patimă:

— Mi-ai dispreţuit ajutorul în două rânduri, muntene! Primeşte-ţi dară osânda! Vei putrezi cu malul cela de moţ în spinare, căci nu-i chip de izbăvire.

Dracii buluciţi la gura logofătului izbutiră să îngâne:

— Nu scapi de mâna mea, jupâniţă, nici pe lumea cealaltă!

— Gavril de Noţig, urmă fata, am auzit că ai săvârşit multe fapte care-ţi cinstesc herbul. Pentru ultima ispravă te osândesc!

În ochii nobilului clipocea trufia.

— Dovedeşti cutezanţă fără pereche! Nu îngădui nimănui asemenea şagă.

— Crezi că şuguiesc?! Ridică din umeri. Află, moţule, că nu-s „muiere“, şi nu domniei tale se cere să-i fiu „de trebuinţă“.

Drăgan scrâşni aprig din măsele şi logofătul simţi că-i pârâie oasele.

— Nici istoria cu tâlc a lui Machidon nu mi-a plăcut, şi nici teama lui Ioan Singuru, spuse Tofana liniştită.

Sângele slujitorului prinse să-i izbească cu pumnii în tâmple, curmându-i râsul.

— Aferim, cocoş, că te bat găinile! Îngăduie, sfioasă jupâniţă să-ţi stârnesc aducerea aminte. Printre osândiţi se află şi câinele meu, carele n-a spus un singur cuvinţel împotriva domniei tale. Slobozeşte-l, rogu-te!

— Voi chibzui.

Chibzuia moşnegeşte, trudind să-şi ascundă râsul. Căutătura albastră fulgera din când în când cetaşii priponiţi. În cele din urmă, le desluşi că inima ei bună îi porunceşte să le aducă iertare dacă jură să nu-şi verse paraponul, ci, dimpotrivă, s-o poftească frumos alături de dumnealor.

Machidon se repezi cel dintâi, adăugind că pătărania cu cucoşeii moşului e scornită. Îl urmară Ioan Singuru şi, cu o

jumătate de gură, Gavril de Noţig. Radu Andronic mormăi ceva nedesluşit.

— Tare şi rar, muntene, porunci jupâniţa, după cum ai dovedit că ştii s-o faci în două rânduri când m-ai alungat!

Trebui să poftorească legământul de trei ori, căci Tofana da semne de beteşug la ureche. Drăgan în schimb rămase mut.

— Jură bre, creştine, îl înghionti Ilie Machidon, cât mai am o chicătură de viaţă.

— Nu!

— Leagă-te, pentru numele lui Dumnezeu, omule, că m-ai deşălat! gemu logofătul.

— Nu.

Clătina încăpăţânat capul stârnind zavera. Jură numai după ce Radu Andronic slobozi poruncă aspră.

Jupâniţa îşi jucă o vreme ciubotele, chibzuind să primească ori nu rugămintea de-ai urma, apoi rosti cu suspin:

— Bine… Dacă altminteri nu se poate, voi purcede alături de domniile voastre.

Scoase jungherul şi reteză frânghia. Năvodul vărsă cetaşii claie peste grămadă la pământ.

* * *

Istoria cea veche a românilor someşeni se afla scrisă pe ulcioare, unelte şi lucrături de podoabă ieşite la lumină la săpatul vreunei fântâni. Radu Andronic le rânduise într-un poloboc pântecos, vârfuindu-l cu ceară topită.

Înaintau către miazănoapte, spre obcinele Bucovinei, în fereală mare. Din spusa localnicilor, poteraşii imperiali răscoleau ţinutul. O pânză de ploaie iscată de aburul muntelui bătea vrăjmaşă stârnind mireasma buruienii şi a pământului răscolit de plug. Jupâniţa călărea pe urmele lui Simion, în frunte, cu pletele lăsate de izbelişte. Apa îi şiroia

pe obraji, se înnoda sub bărbie ţuţuroi neîntrerupt. Ilie Machidon cercetă căutătura logofătului.

— Martor mi-e Dumnezeu că n-am poftit răul nimănui, spuse boierul în şoaptă, dar multă bucurie ar aduce inimii mele Cel de Sus poruncind măcar un gutunar diavoliţei.

Gavril de Noţig tăifăsuia cu Ioan Singuru.

— Calul roib, socoti nobilul, s-a dovedit rău tovarăş la vreme udă... Odată-şi leapădă povara. Nu zic să-şi frângă gâtul, Doamne fereşte, însă ar putea să dobândească un picior în lopăţele…

Rezemat de roata carului, cu tălpile ciubotelor îndreptate spre foc, Ilie Machidon căuta peste creştetul fagilor, la bolta pâclie, fără stele.

Făcuseră popas în luminiş iscat la poalele codrului cu două ceasuri înainte de miezul nopţii şi socoteau să se urnească la cel dintâi pâlpâit al zorilor. Temând mereu junghiul, Ioan Singuru, abia descălecat, aţâţase foc din belşug în mai puţină vreme – socoti moţul – decât lotrii cu oasele înnodate de trai haiducesc.

Tofana, pierită fără vorbă în inima pădurii, se întorsese cu vânat de preţ: un pui de căprioară răpus, ce prindea coajă rumenă acum în frigarea întocmită de Machidon.

Caii, slobozi, căutau cu botul muşchiul jilav, cozile băteau alene văzduhul. Pierit de somn, nobilul Noţig adormise pe un mindir, între pânzele coviltirului. Ochii logofătului rătăceau, fără gând anume, pe feţele cetaşilor. Drăgan stâlpea un trunchi viersuind abia auzit din frunză. Cântecul zăticnit de flacără se topea, cu aripi arse, în văzduh.

Din chipul jupânesei se desluşeau doar pometii pârguiţi de soare. Văpaia îi zugrăvea cu aramă, fulgerată arar de albastrul căutăturii. Dibăcise într-o besactea mititică, de abanos, unsoare pentru grijitul mâinilor. Pe buzele lui Radu Andronic înflori surâsul. Fata îşi freca degetele măslinii cu luare-aminte, zăbovind îndelung şi fără fereală de ochiul sau zâmbetul bărbaţilor.

Coşcovit dinaintea focului, cu gulerul dulamei săltat peste urechi, Singuru meşterea drăcării din găteje şi cetină. N-avea astâmpăr, muncit de diavolul născocirilor. Ilie Machidon nu întâmpină privirea logofătului. Mâna îi poposea pe capul lui Simion care pândea frigarea cu ochi mijiţi de somn. Gândurile slujitorului zburătăceau spre Chipriana…

…Satul grămădit sub coviltirul nopţii stinsese opaiţul. Plugarului i se înfăţişau atât de limpede casele, chipurile oamenilor, le simţea atât de aproape, încât îi venea să sară din loc, să reteze într-o fugă pădurea. Iacă, uliţa mare, prunduită de bunicii răzeşi în an îmbelşugat, care desluşeşte cărare de omăt în nopţi cu lună holbată, duzii ţaţei Mărioara, avan scărmănaţi de prunci cu obrajii şi pântecele cămăşuicii mânjite, bisericuţa cu acoperiş de tablă albă, ridicată de chiprinaşi Sfântului Vasile cel Mare.

Nu-i creştin în toată aşezarea să nu-şi boteze la fel primul prunc, iar în Ghenarie, la zi de întâi, cât ar fi gerul de mare, oamenii încing foc năprasnic în ograda bisericii, frig gâşte şi beau vin opărit cu cimbru şi busuioc… De la biserică până la fântâna Tătarului sunt douăzeci şi opt de paşi număraţi, iar de-aici până în ograda lui Machidon mai puţin de atâta. Supusă gustului Smărăndiţei, casa are cuşmă de olane răsurii şi zidurile năpădite de zorele. La ferestre râd flori de muşcată, lalelele mascate aduse de Machidon din împărăţia turcului născocesc cupe felurit zugrăvite, sub cerdac. Din pricina lor cumetrele şopocăiesc fără abatere că Smărăndiţa şi-a repezit nasul spre luceferi. Mai şopocăiesc şi din alte pricini: Smărăndiţa e subţire în boi, mlădie ca şarpele, când te cercetează, ochii verzi îţi picură lacrimă pe inimă. Pe omul ei l-a lovit strechea. Nu dovedeşte sârg de gospodărie şi muiere, căci cine a intrat în slujba drumului are sâmbetele pălite cu leuca. Smărăndiţa, îi drept, nu umblă fără copcă la catrinţă, nu păşeşte cu ochii în ţărână, dar nici nu-i saltă peste gardul megieşilor. Iacă însă lupii au început a da târcoale ogrăzii.

Ionică a lui Sătulu, de-o pildă! Zor-nevoie, toată ziua la uşa nevestei după povaţă, de parcă n-ar fi popă în sat ori moşnegi cu prisos de înţelepciune cât să îndeşi, ba să şi dea pe de lături, o ladă braşovenească.

Crunt la chip, slujitorul îşi smulse ochii din crestele fagilor şi cât ai clipi făcu cale întoarsă din Chipriana.

— Sloboade cu credinţă, Drăgane, să auzim şi noi, îl îmbie logofătul întinzându-se într-o rână.

Moţul clătină capul.

— Ăsta se cere şoptit, mă rog frumos.

Şoapta născocită de buzele novacului tremura sfioasă, gata să se stingă la cel dintâi opintit. Drăgan îşi vărsa durerile lui tăinuite.

Ilie Machidon se uită la Singuru şi oftă cu poftă. Aista chiar că n-avea griji. Pe obrajii rozalbi, de fecioară, stăruia pururi zâmbet vesel, ochii cercetau cu blândeţe şi mirare de prunc din spatele sticlelor. Mânia nu-l încerca oricât l-ai fi tras de coadă, părea că ştie toate cele, dar le rostea fără ifos, cu zâmbet şi râs, ca într-o joacă.

Singuru îi simţi căutătura, clipi în semn de înţelegere şi gândurile i se răsuciră spre alte meleaguri.

…De n-ar fi fost Flavia, fata primului grămătic al lui Duma de Maramureş, nu s-ar fi aflat acum printre cetaşi. Oamenii aceştia îi plăceau şi trăia mereu bucurie nouă că le e tovarăş de trebuinţă. Îi plăceau mintea şi trupul boierului valah, cutezătoare deopotrivă amândouă, făcea haz mare de vorbele slujitorului cel hâtru şi-i ţinea pulpana spre a nu prăpădi un singur cuvinţel. În Drăgan se strânsese puterea clocotitoare a pământului, pieptul şi umerii dăltuiţi în stânca i-i zămisliseră munţii, văzduhul tare, ameţitor, ca basamacul moţilor, codrii şi apele sălbatice… Iar Tofana…

Ioan Singuru chicoti înfundat. Doamne! De-ar şti ei cine-i jupâniţa cu plete păcurii… Ioan o ţinea minte şi pe mama Tofanei, o muiere răsărită cu ochi mari cafenii, două rândunici avântate spre tâmple… N-avea prunc şi multe

lumânări şi sărindare istovise în zadar. Apoi, mama lui Ioan, în ascuns de ştiinţa părintelui, o învăţase, după obiceiul sânziencelor, să fiarbă trandafir şi liliac alb în vin, să bea zeama şi să se scalde în fiertură de crăpusnic, hamei şi romaniţă. La urmă, păstrând taină straşnică – preotul Ştefan era în stare să le afurisească – ispitiră pe pălimarul bisericii, care strecură sub sfânta masă din altar o cordică. Cordica rămase acolo vreme de douăsprezece liturghii şi după ce jupâneasa se încinsese cu acea cordică, purcese grea cu Tofana…

Singuru clipi mărunt, alungind usturimea ochilor. Gândul poposea îndărătnic, dar fără amărăciune, asupra Flaviei.

„M-o fi pomenind“, zâmbi. Flavia e croită după alt tipar: rotundă, bălană, are părul în cozi aşternute cuminte, una pe piept, cealaltă pe spinare. Ioan se întreba, clipind nedumerit spre foc, dacă o îndrăgise cu adevărat. De la şcolile nemţeşti îi trimitea răvaş în care dădea rost de tot ce săvârşise peste săptămână.

Răspunsul se călătorea repede: „Am chindisit, am pus porcul la bute, am fost la biserică, muierea lui Becker se ţine cu vagmistrul, am fost cu taica la curte, mi-am retezat cosiţă şi ţi-am împletit ghiul.“ O dată cu zvonul primelor cete de răzvrătiţi români, începuse a întoarce umerii. La voroava căutată cu dinadinsul în odaia bună a grămăticului, Flavia îşi descopciase gura. Vorbele însângeraseră obrajii lui Ioan… „Vitejii sunt acum în codri, doar cine nu-i bărbat păzeşte plita.“ Năvala ocărilor astupase cu vuiet urechile. „Prunc şcolit, cu grumajii betegi, nu-mi face trebuinţă.“

Lui Singuru i se păru că focul a îmbătrânit şi azvârli o mână de vreascuri.

— Doamne, că tare-i bine! oftă grămădindu-se lângă Ilie Machidon.

— Mă rog?

— Ziceam că-i bine.

— Este.

— Mai postim mult, împărate? întrebă logofătul, cu voce săracă.

Voia parcă să ocrotească liniştea. Liniştea ţesută de gânduri şi sihăstria pădurii.

Machidon clătină capul. Nu era în apele lui şi boierul nu-l îndesă cu vorba.

Tofana închise tolba, o vârî sub ceafă şi se întinse pe aşternutul de frunze şi rămurele proaspete de răchită. Asemenea rămurele sunt moi şi nu strâng răceala pământului. Îşi încrucişa braţele peste chip şi trupul se desluşi vergea mlădie sub veşmântul de piele. Jupâniţa ascultă o vreme necazurile moţului mărturisite din frunză. Aminteau ghiersul ascuns peste iarnă în ungher de sobă…

…O sobă albă de porţelan cu ghirlande de roze, poruncită la Viana. Crivatul cu polog din catifea azurie se află de cealaltă parte a odăii. De pe gheridon, nu lipsesc nicicând florile, în văscior zvelt de argint. De atâta folosinţă, herbul emailat ţinut de hulubii născociţi la buza ulcelei a început să piardă smalţul. Mistreţul şi-a prăpădit un picior, câmpul de purpură parcă nu mai are hotar… Baba Raveca grijeşte de flori şi tot ea înfige la puiul serii lumânare nouă în sfeşnicul de alabastru. E din sat de români, Adâncata, dar a luat portul săsoaicelor. Scufiţă albă de horbotă, rochie neagră, creaţă, cu înflorituri de hurmuz, tot negru, şi cruce grea de aur pe piept. În fiece an, citeşte, de la un capăt la altul, Biblia. Chipul zgrunţuros pare tăvălit în nisip, ochii blajini lăcrămează uşor.

Sub ferestrele înalte, perdeluite cu un rând de dantelă şi altul de catifea, se aude lătratul vesel al câinilor întorşi de la vânătoare. La vreme de iarnă, negura coboară atât de repede… Cina e statornicită la şapte ceasuri, în trapeza cu pereţii îmbrăcaţi în paltin. Argintul e prea greu pentru mâna fetiţei şi de aceea i s-au poruncit tacâmuri mititele, cu mâner de fildeş… Dincolo de porţile înalte, cu suliţe, urlă

lupii. În iatacul cald aşteaptă greierii pitiţi în sobă, stihurile lui Ronsard şi somnul…

— Mi-e foame, o scăpă Ioan Singuru şi zâmbi cerându-şi parcă iertăciune.

Drăgan îl cercetă cu mirare. Judecând după trupul şiştav, fără vină, ai fi zis că Singuru nu îmbucă decât la asfinţit de săptămână, când îşi aduce aminte. Iar ţinerea de minte îi e scurtă. Moţul mânca o dată în zi, la crăpatul zorilor, un cuptor de pâine, o oală de borş, un godăcel de zece zile. Aşa se deprinsese pe vremea când lotrea minele de aur. Prăduiala din miez de noapte stârneşte pântecele. Şi mai abitir îl îndeamnă goana până în satul din cula dealului, unde aurul i se fărâmiţează între degete. Plugarii sunt amărâţi, nu ştii care sunt mai mulţi: copiii ori nevoile… În scăldătoarea abia născuţilor, după datina străbunilor daci, oamenii pun pietricică pentru ca pruncul să fie răbduriu dinaintea necazurilor precum piatra…

Logofătul îşi răsuci privirea spre Ioan Singuru.

— Ai de ajunat zdravăn, omule, căci mi-am luat mireasă, nu slujitor. În schimb, tare repede-i mai lucrează limba. Hm, mi-am rupt mâinile născocind găteje, iar dumnealui răsuceşte frigarea ceea în dorul lelii!

Diavolul cel şugubăţ din Ilie Machidon, plecat o vreme să zideascâ biserici, se întoarse vânteş la rosturile lui:

— Sfântă-i vorba lui văru-meu Trandafir! Iepuroaica fată şi iepurele se vaită de inimă…

Singuru chicoti înfundat. Machidon îi înţepa aducerea aminte. Tătâne-său, părintele Ştefan, avea drept paracliser făptură ciudată şi cam într-o ureche. La orice vorbă purta un singur răspuns: Ba! „De câşlegi, om drege clopotniţa…“ „Ba!“ „Săptămână asta intrăm în postul Sfintei Marii.“ „Ba“ o întorcea creştinul. „Vrei răchie?“ „Ba!“ şi întindea mâna…

Radu Andronic sări în picioare şi scotocind între bodroanţele carului scoase un burduf de vin dulce, darul românilor someşeni. Trase o duşcă zdravănă şi-l întinse moţului. Într-aceeaşi clipă burduful îi fu rupt din mâini. Fără

a rosti un cuvânt, jupâniţa Tofana vărsă în ţărână trei degete spre a curaţi şipul de buzele logofătului, apoi îl duse la gură şi înghiţi pe nerăsuflate o măsură bună, sub ochii holbaţi ai cetaşilor. După care trecu burduful lui Drăgan.

Un zâmbet descreţi musteţile lui Machidon. „Îndrăcită muiere!“ Şi-o închipuia anevoie plămădind pâine, veghind coada vacii şi dând năvală desculţă la mă-sa fiindcă a scărmănat-o oleacă bărbatul. „Aiasta pune singură mâna pe par, nu-şi mai aşteaptă fraţii! Vai de flăcăul care o încerca să-i împiedice picioarele! Mai bine lefegiu în oastea împărătească…“ Împunse spinarea rumenită a vânatului cu jungherul. Zeama ţâşni untdelemnie şi jăraticul scrâşni.

— Gătiţi-vă pântecele, cinstiţi boieri! îi gata.

Aşează carnea pe scoarţă de mesteacăn, trecută prin foc. Simion scâncea de poftă, dar privirea stăpânului îl struni. Machidon scoase din traistă un ardei verde, îl descotorosi de mărul seminţelor albe, apoi îl umplu cu basamac. Nu că n-ar fi fost deprins cu clondirul, dar holerca deşertată din asemenea cupă are gust şi aromă fără pereche, prinde putere îndoită. Doar vrâncenii cunoşteau vicleşugul.

Zvon harnic de fălci îi săltă privirea. Rămase ca la panoramă. Uitând de ceilalţi, Drăgan se aşezase turceşte în faţa maldărului de cărnărie şi trudea vârtos s-o mântuie.

Ochii moţului căutau doar spre îmbucătura următoare, iar plugarul îşi zise că din trei înghiţituri gămanul venea de hac unei halci ce-ar fi îndestulat o casă de gospodari cu prunci, oaspeţi şi popa din sat aflat în cinstea mesei. Oasele se sfărâmau vreascuri netrebnice între fălcile novacului, nu lepăda nimic, rămăşiţă cât de mică, ai fi zis că lăcustele s-au pornit la seceră pe buzele lui.

Ioan Singuru îl cerceta cu gura căscată. Asemenea pustie n-ar fi izbutit toate drăcăriile domniei sale puse stivă. Se trăsese mai aproape de mâncău să-i vadă bine isprava. Şi Simion rămăsese de lemn, după pilda logofătului. Radu Andronic măsura cu răsuflarea tăiată sârgul arătat de

Drăgan în lucrarea sa. În ochii jupâniţei Tofana, un sfârâiac de flacără vestea râsul abia stăvilit.

Până la ciotul cozii n-ar fi băgat nimic de seamă novacul de nu l-a fi cercat setea. Întinse mâna după burduf fără a-şi ridica privirea de la bucate. Cum acesta nu-i ieşi în întâmpinare, ghiontit de dogoarea gurii, răsuci grumajii. Căutătura moţului desluşi patru stane încrememte de mirare. Întoarse ochii la merinde. Din puiul de căprioară rămăsese o ciozvârtă, s-o dai de pomană la calici, cu un măr şi un blid de colivă.

Namila se vârî între umeri, îşi întinse picioarele şi scoase încurcat din chimir punga cu mahorcă.

— No, bine! suflă.

Şoapta fu auzită la celălalt capăt de meleag. Tofana ţâşni ciută şi-o luă la goană printre copaci dezlegându-şi baierele râsului. Fu molimă! Dintâi izbucni Ioan Singuru – râdea ca pruncii şi muierile, cu şiroaie de lacrimi – apoi hohotele gâlgâiră în toate piepturile. Trezit, nobilul Noţig ieşi de sub coviltir cu ochii plini de somn. Se lăsă lângă foc, mormăi ceva despre râsul în pustiu şi dădu să înfigă jungherul. Privirea i se holbă limpezită de mahmureala viselor.

— Atât mi-aţi hotărât din ditamai dobitocul? Bulzul ista de carne? Hm, trag nădejde că cel puţin v-aţi îndestulat…

Râsul izbucni cu putere întreită făcând să răsune pădurea. Sticlele de pe nasul lui Ioan se aburiseră, iar Machidon uită frântură de ceas drumurile lui Ionică din Chipriana pe sub ferestrele Smărăndiţei.

Moţul ar fi vrut să se desluşească, dar cugetul împurpurat căuta zadarnic cuvintele.

* * *

Obcinele Bucovinei plesneau de frumuseţe. Păreau fecioare gătite pentru nuntă, primăveri cu prisos de floare, catrinţe chindisite în mănăstiri. Cerul purta maramă sinilie,

mirosea a rufă curată. Vânticelul de miazănoapte furase miresmele florilor din Ţara Maramureşului şi trudea să umple careta cetaşilor.

Înaintau către Munţii Cernahora cu poalele clătite de apa celor două Tise, Albă şi Neagră. După însemnările lui Ioan Singuru, undeva pe o creastă, se aflau urmele cetăţuii ridicate de românii vechi cu vreo 300 de ani înainte de-a descăleca întemeietorul Moldovei, Bogdan din Cuhea, voievod de Maramureş.

Două zile şi multe ceasuri de noapte cheltuiră cetaşii opintind să biruiască drumurile. Ajunseră la vremea când dimineaţa mântuise să-şi împletească cosiţele. Zidurile negre, trecute prin focul şi sabia şleahticilor, depuneau mărturie despre iscusinţa dovedită de meşterii români. Fuseseră arducate pe vârf de munte bont, cetluit de prăpăstii adânci.

— O vară întreagă i-am dat târcoale, spuse Singuru. Nu se află sămânţă de potecă pentru piciorul omului şi-al sălbăticiunilor.

Ilie Machidon măsura cuprins de uimire crestele golaşe, prăvălite drept.

— Să nu-mi spui, rogu-te, că a născocit-o făptură pământească.

— Peste hăul prăpastiei, desluşi feciorul popii din Sânzieni, se afla, în vremurile ce s-au călătorit de mult, un pod umblător carele era înălţat în ceasurile de primejdie. Bătrânii prepuiesc că numai o iscoadă aflată în cetate a putut înlesni pătrunderea vrăjmaşilor.

— Hotărât!

Radu Andronic răsuflă cu uşurare.

— Dacă acel pod nu se mai află, aşezarea scapă poftelor lui Neurautter.

— Mă tem că nu. Sunt opt luni de când nemţii trudesc să înnoade o punte. După ştiinţa mea, până acum n-au izbândit.

Tăcură. Şase perechi de ochi răscoleau grohotişurile. Azurul din căutătura jupâniţei Tofana prinse dintr-o dată a se întuneca. Fata arătă cu degetul un furnicar de oşteni, scări şi frânghii pe-o creastă a muntelui. Logofătul numără peste o sută de oameni.

— Greu de biruit! spuse nobilul Noţig.

— Greu, greu! oftă Ilie Machidon. Se cere născocit un vicleşug.

Jupâniţa îşi muşcă buzele. Avea dinţi albi, măşcaţi, după tiparul logofătului.

— Dacă am prăvăli stâncile?

— E peste putinţă să ajungi la ele, spuse Singuru.

— Mda…

Radu Andronic făcu semn slujitorului să-l urmeze. Lunecară umbre prin cetină, ocolind luminişurile şi cărăruia cu urme proaspete de paşi. Suiră un gorgan şi aflară marginea pădurii. Nemţimea, scăpată de strânsoarea straielor turnate în fier, se înfăţişă privirii la mai puţin de cincisprezece stânjeni.

Oştenii opinteau cu nădejde la un odgon, cât braţul logofătului de gros, împletit în opt. Năduşeau sub porunca unui omuleţ spelb, înconjurat de pergamente înnegrite cu socoteli.

Radu Andronic privi prin deschizătura cortului ridicat alături şi degetele îi zvâcniră pe umărul lui Machidon.

— Ştii cine se află înăuntru? Filip D’Antin!

— Şuguieşti, logofete! şopti slujitorul. S-a înecat sub ochii mei în apele cele mari din târgul blestemat.

— Priveşte!

Contele de Saint-Lô ieşi dintre pânze şi se apropie de omul cu poruncile. Braţul drept îi spânzura într-o parte, tăietura buzelor pricinuită de logofăt pe podul cel nou purta semnele cusăturii.

— De-amu gata, m-am luminat! Aista-i necuratu’ gol!

— Adăposteşte toată talpa iadului, Machidoane, dacă având atâtea stricăciuni a putut birui Sena.

— Îndrăznesc să-ţi judec fapta, boierule. Mărinimia îşi are socoatele ei, iar contele nu-şi găseşte loc printre ele. Trebuia răpus!

Radu Andronic măsura întunecat ochiul teafăr al vânzătorului.

— Aşa i-a fost scris.

— Tare mă mânie câteodată cel care scrie!

Ceru îngăduinţa logofătului şi urcă pisiceşte într-un brad răsărit, spre a cerceta isprava nemţilor. Un fluierat subţire îi scăpă de pe buze. Oştenii izbutiseră să întindă deasupra prăpastiei o punte trainică, spânzurată de două hârzoabe. Capetele acelor hârzoabe se aflau înnodate la gâtul unor ţăruşi zdraveni, din fier, îngropaţi în stâncă. Machidon socoti că imperialii mai au de trebăluit cale de trei-patru ceasuri spre a întări podina de scândurele.

— La vărsatul nopţii puntea e gata! şopti logofătului îndată ce coborî. Lucrare nemţească, fără moarte…

— Oare?

Ţăranul pricepu. În ochi îi juca lumina chibzuielilor.

— Mda. Îndată ce se prăvale noaptea, cu oleacă de noroc m-aş putea strecura până la buza împletiturilor.

— Ne vom strecura împreună, Machidoane!

Muntele trăgea seara de mânecă, ceaţa pogorâse. Răcoarea se strecura hoţeşte până la umerii jupâniţei Tofana. Îmbrăcată subţire, fata da semne că tremură gros.

Radu Andronic se lepădă de gândul cel rău încercat pe ploaie, îşi scoase dulama şi i-o puse la îndemână. Ochii albaştri sclipiră oţel.

— Păstrează-ţi bodroanţa, muntene! Curând ai să scânceşti.

Logofătul săltă umerii şi voi să se îmbrace, dar jupâniţa îi smulse haina apoi se depărta.

Slujitorul ispiti surâzând anume semne şi spuse:

— Numai două ceasuri va bate luna.

— Întocmai, întări Ioan Singuru.

Radu Andronic îşi împărţi poruncile şi porni urmat de Machidon spre pădure. Întunericul ştergea umbrele, cetina groasă născocea vrăjmaşi la tot pasul. Slujitorul purta jungherul la brâu, pe umeri colac de funie subţire, dar trainică. Urcară pieptiş creasta de care era priponită puntea, grijind să nu stârnească pietrele.

Vorba cea bolovănoasă a nemţilor şi lumina unor fanare se desluşiră curând. Culcat pe pântece, deasupra stâncii mărginaşe, Machidon cerceta tabăra. Socotise bine. Ostaşii îşi mântuiseră treaba şi acum strângeau sculele.

Filip D'Antin tăifăsuia cu omuleţul spelb la gura cortului. Fu statornicită straja, apoi, rând pe rând, fanarele se stinseră. Oamenii îşi căutau hodina.

Aşteptară un ceas ferind liniştea, până când nemţimea prinse să mâne porcii la jir. Abia atunci logofătul legă zdravăn frânghia la rădăcina unui brad şi porunci slujitorului să ţină locul sub privire. Luna, urmând socotelile lui Machidon, îşi ascunse obrazul. Radu Andronic trecu funia peste creastă şi începu să coboare în mâini, ferind stânca de orice atingere, până ajunse la ţăruşii de fier. Dedesubt străjile, două mogâldeţe cu săbii şi flinte, cerneau noaptea din ochi. Urletul lupului poruncit de logofăt moţului, la temelia prăpastiei, de îndată ce lumina lunii se va fi stins, priponise căutătura nemţilor. Picioarele boierului ghiciră ţăruşii. Se aplecă şi reteză iuteş cu jungherul cele două odgoane întinse arc.

* * *

Drăgan, cu mâinile căuş la gură, născocea urlete lungi. Alături, Gavril de Noţig, jupâniţa şi Ioan Singuru priveau podina zvârlită deasupra hăului. Feciorul părintelui Ştefan din Sânzieni socotea înfierbântat lungimea acelei podine şi adâncimea prăpastiei. Puteau îndeplini porunca logofătului numai dacă amândouă erau deopotrivă. Iar porunca lui

Radu Andronic era să născocească foc vârtos la capătul punţii de îndată ce aceasta se va nărui.

— Nu pricep rostul, spuse Gavril de Noţig. Retezând hârzoabele truda nemţilor oricum e zăticnită.

Ioan Singuru clătină capul.

— Oştenii pot ridica puntea la loc pogorând frânghii trainice. Supunând-o focului totul trebuie luat de la Adam, iar în trei luni se betegeşte vremea. Asta înseamnă că până la cealaltă iarbă verde cetăţuia scapă de năpastă.

Jupâniţa îşi roti căutătura. Fundul prăpastiei, însemnat cu prăvălitură de piatră, era udat de aţa unui pârâiaş zorit. Jepi mărunţi născoceau pe alocuri umbre de fiară. Tofana se grămădi sub dulama logofătului suspinând înfricoşată. Ioan Singuru îi desluşi spaima şi zâmbi ascuns.

— Gândesc că era mai bine să rămâi lângă care, jupâniţa. Grohotişurile adăpostesc jivine târâtoare.

— Mişună viperele! întări Gavril de Noţig cântându-i în strună.

Fata sări pe o stânca zvârlind priviri în jur. Zgomot prelung, poftorit de ecou, îi chirci inima. Capătul punţii se năruise.

— Diavolul şi-a pus papucii pe dos! spuse înciudat Singuru.

Podina rămăsese aninată la patru stânjeni deasupra pârâiaşului… O priveau neputincioşi. Moţul scrâşni:

— Născoceşte ceva!

— Ce? întrebă feciorul părintelui Ştefan. Vremea-i măsurată, într-un sfert de ceas oştenii ne taie ieşirea.

Peretele prăpastiei era croit cu cuţitul, fără o crăpătură de care să te poţi anina. Jupâniţa Tofana îşi lepădă spaimele şi începu să meşterească făclii la capătul săgeţilor. Singuru îi pricepu gândul.

— Grijeşte de amnar şi cremene, Drăgane!

Moţul îşi scoase sculele fără credinţă. Patru flăcări ţâşniră bortind întunericul, patru limbi de foc încolăciră capătul podinei.

Cetaşii, cu unghiile înfipte în podul palmei, aşteptau. Pălălaia şovăitoare prinse puteri, scândurile începură să trosnească. Răsuflără cu uşurare.

— Să mergem! porunci Gavril de Noţig. Zăresc fanarele nemţilor.

Un şirag de luminiţe căutau fundul prăpastiei. Moţul, deprins cu umbletul de noapte, porni în frunte citind repede drumul.

Bucuria izbânzii le dănţuia în priviri. Scăpaţi din strânsoarea imperialilor, îşi mânau caii, pe drum tainic, spre Ţara Maramureşului. Ioan Singuru lăudă logofătului născocirea jupâniţei.

— Ne-a fost de mare folos, recunoscu Gavril de Noţig.

Radu Andronic se uită la Tofana.

— Bag de seamă că datorinţele faţă de domnia ta umplu răbojul.

— Va veni şi ziua socotelilor, muntene, spuse fata. Până atunci caută, rogu-te, o babă să-ţi descânte oamenii de spaime. Tremurau vârtos la gândul că vreo râmă de şarpe s-ar putea ivi…

Dădu pinteni roibului şi ţâşni nălucă pe urmele lui Simion.

* * *

Când ciocârlia începu a trage de pulpana somnului, în codru, unde zorile poposesc anevoie, stăruia lumină de candelă albastră. Jupâniţa se ridică în capul oaselor. Singur treaz, între cetaşi, se afla doar Simion. Se apropie vesel călcând fără grijă peste trupul moţului. Fata îl dezmierdă sub grumaji căutând spre ceilalţi.

Logofătul dormea pe pântece şi răsuflarea adâncă îi sălta umerii puternici. Alături îşi cercetau odihna Machidon şi Ioan Singuru. Pe chipul slujitorului stăruia surâsul visului

bun. Feciorul părintelui Ştefan, înfofolit până peste cap, desluşea doar o movilă de mantii şi bodroanţe. Drăgan, cu trupul răstignit în bătaia luceafărului de dimineaţă, horăia haiduceşte, iar din car atârnau ciubotele din piele de bivol ale nobilului Noţig.

Păşind în şoaptă mare, Tofana îşi luă tolba şi arcul, apoi dibui ceva în clapcele de la şa. Simion, aşezat în priveală, îi urmărea fiece mişcare, căutând să-i desluşească rostul.

Jupâniţa duse degetul la buze şi se îndepărtă printre copaci. Călca sprintenă şi cu grabă. Văzduhul tare, stropit de rouă îi bucura răsuflarea, vietăţi de-o şchioapă, gonind după bucatele prânzului cel mic, îi fereau ciuboţelele şi piereau fără zăbavă în inima codrului.

Tofana răsuci capul. Simion îi păşea pe călcâie adulmecând tot ce-i ieşea în cale: vreascuri, rădăcini cioturoase, hribi vicleni cu cuşme sângerii. Cercă zadarnic să-l gonească. Chiprinaşul habar n-avea, o cerceta vesel stâlpit în coadă şi de îndată ce Tofana întorcea spatele, i-o lua pe urme.

Mireasma de brotac şi buruiană udă vesti apa înainte de a coborî grohotişul. O adiere zornică primenea undele, le gonea în creţuri mărunte spre mal. Soarele începu să se caţăre în copaci. I se desluşea talgerul printre ramuri, puzderie de cioburi din sticlă roşie. Tofana îşi zvârli armele, deschise larg braţele şi râse dimineţii.

Cu picurişul, dezbumbind cu răbdare straiele, dezmierdându-se parcă, începu a se dezbrăca. Sub veşmintele de piele purta fustă subţire de borangic. O lepădă smulgând o singură copcă. Soarele înveli trupul suleag, cu rotunjime de arc, în mantie arămie.

Simion, rămas la pândă printre rămurelele unui merişor, plecă ochii, după care, fără a prăpădi vreme chibzuind, întoarse coada. Urcă grohotişul şi o luă repejor spre tabără.

La locul de popas stăruia grija. Cel dintâi care băgase de seamă că jupâniţa Tofana lipseşte fusese Ioan Singuru. Se

învârtise ce se învârtise în jurul taberei, frecase până la scânteie sticlele, apoi nemairăbdându-l inima, îşi slobozise gândul către logofăt. Oare n-a fost răpită jupâniţa?

Plecată de bunăvoie nu era, căci calul şi tacâmul său se aflau lângă care. Grija se lăţise pecingine către ceilalţi. După sfat scurt, hotărâră să se risipească în cele patru vânturi pentru a scotoci pădurea.

Simion lătra de zor, dar nimeni nu-l lua în seamă şi, de nu s-ar fi aflat în priveala lui Machidon, moţul, mânios, ar fi zvârlit cu ceva după el. Când însă dulăul îi lăsă în plata Domnului, luând cu dinadinsul anume cărare, logofătul şi slujitorul se învoiră a-l urma.

Tofana se răsuci şerpeşte pe spinare, simţi dezmierdarea undei în jurul pântecelui şi se lăsă plută în voia apei.

Din tipsia de cleştar răsăreau chipul cu nimb de plete păcurii, bumbii sânilor şi degetele picioarelor. Dintâi îşi lăuse trupul şi părul cu săpun nemţesc, aromit cu iasomie, apoi se frecase cu nisip, după pilda rămasă de la Cimberi, spre a alunga trândăvia sângelui. În răgazul scurt ce-i rămăsese, retezase lacul înot, iar acum cu ochii închişi, primind soarele pe umerii înalţi ai obrajilor, lungea bucuria, căci înainte de-a isprăvi număratul sutei trebuia să fie înveşmântată, gata să ia gorganul în piept.

Clipele trecură nălucă. Jupâniţa îşi îngădui încă o scufundătură, după care căută fundul cu picioarele. Se descotorosi de apa din urechi, lăsându-şi capul pe un umăr şi celălalt, trecând după aceea la storsul şi rânduitul pletelor.

Pitit în spatele unui tufiş de jepi, logofătul surâdea frumuseţii trupului turnat în aramă. Drept, cu şolduri şi umeri înguşti, părea închipuit şi dăltuit de meşterii vechiului Eghipet.

Jupâneasa Irina, de pildă, ar fi socotit-o croită prea zgârcit – asemenea coapse zămislesc prunci piperniciţi,

care-ţi vin de-a-ndoaselea – şi oricum, neîngăduit de neagră. În Valahia, până şi ţigăncile se fereau de pălitura soarelui. Muierea trebuie să fie doar miere, lapte şi boboc de rozã, singura îmbinare ce hotărăşte frumuseţea. Dar feciorul dumneaei socotea altfel…

Tot altfel socotea şi nobilul Noţig, care lipea trunchiul unui cedru. Domnia sa trăise ani îndelungaţi în republicile cele însorite ale Italiei, văzuse sumedenie de muieri despuiate, în carne şi oase, ori zugrăvite pe pânză, şi având pildă bogată o asemuia pe Tofana cu anume zeiţă a unui anume meşter, Giorgione.

Moţul, ferind să nu prăvale stânca, îşi simţea cugetul lăcrămând. Tot aşa lăcrăma dinaintea florilor albastre pe care vârful de munte le născoceşte sub pojghiţa de zăpadă a lui Mărţişor. Ioan Singuru, cu obrajii bobotaie, cerceta dintâia oară, de după sticlele înceţoşate, alcătuirea trupului de muiere. Se simţea amarnic de ruşinat şi-l mustra cugetul, căci preţuia icoană chipul şi sufletul jupâniţei.

Machidon, singurul cu căpătâi din ceată, chibzuia că ce-i frumos îi plăcut şi Domnului şi deci, se cere privit.

Jupâniţa deschise ochii şi-l văzu pe Simion pândind gorganul, cu botul pe labe. Făcu roată împrejurimile. O flacără îi învăpăie albastrul căutăturii şi se apropie de mal înotând voiniceşte. Începu a cotrobăi printre bodroanţe. Moşmondea cu spinarea îndoită, căci ia şi fusta de borangic alunecau greu pe trupul ud.

Soarele arducase încă o palmă, în apropiere o ciocănitoare robace îşi începuse slujba.

Dintr-o dată, Tofana ţâşni luminare în picioare, întinse arcul şi slobozi săgeată către tufişul de jepi. Strigătul îi dovedi că nu şi-a greşit ţinta. Într-aceeaşi clipă, se iviră din ascunziş de stânca, copac ori tufiş cetaşii. Machidon o luă la sănătoasa spre jepi, ocărându-l pe Simion care-i pusese pe urmele fetei.

Logofătul îi ieşi în întâmpinare cercând să-şi smulgă săgeata din umăr.

— Afurisita! şopti Radu Andronic.

Slujitorul oftă cu tâlc.

— Tot băieţii bătrâni dovedesc judecată şi învăţătură bună. Nu căuta la muierea fără catrinţă şi pe popă sub patrafir. Dacă jupâniţa ştia că domnia ta eşti cel care o aţinteşte cu atâta sârg, nu-şi greşea ţinta…

— Domnia ta aţinteai stelele, prepuiesc.

— Vorbeşti cu păcat, boierule. Eu, mulţumesc lui Dumnezeu, sunt om însurat.

Tofana îşi sumecase fustele şi alerga spre ei mâncând pământul. Se opri la un pas suflând repede. În ochi i se desluşea spaima, dar şi strădania de-a o ascunde. Porunci cu glas tremurat:

— Arată-mi rana, muntene!

Radu Andronic o cercetă iute, apoi scutură dârz capul. Izbutise să smulgă săgeata şi se clătina fulgerat de dureri. Sângele năvălea harnic zugrăvindu-i cămaşa. Chipul fetei se albi. Se întoarse spre moţ şi îndreptă cu voce şi ochi de căprioară rugăciunea:

— Să-l ducem în tabără.

Apăsând în fel şi chip, jupâniţa izbutise să-l înduplece a-i griji rana. Îi reteză cămaşa în dreptul pieptului, spălă sângele, scoase din sipeţel scutece şi sumedenie de alifii tămăduitoare.

Dezmierdarea degetelor, gingaşă ca aripa de fluture, scăpăra bucurie în trupul logofătului. Gemea surd şi caznele prepuite încovoiau inima jupâniţei. Machidon, cârtitor din fire, îşi îngăduise privire iute asupra vătămăturii, după care căutase cu dinadinsul ochii boierului. Râse după obicei, din colţul musteţii, dovedindu-i că în el unul nu-şi găsise muşteriu. Drumul săgeţii era fără primejdie, o înţepătură acolo. Pentru asemenea betegeală, altă dată, Radu Andronic nu şi-ar fi scos nici măcar cămeşa. Privirea logofătului îl aţinti mânioasă. Slujitorul nu-şi şterse zâmbetul, abia dacă-l dosi.

— A prins vulpea rană! spuse. Hai, Simioane, să-ţi desluşesc ce s-a întâmplat în ziua aceea…

Grijind să-i fie moale, Tofana săltase în poale capul tuciuriu al boierului. Grăia cu dulceaţă, spre mirarea cetaşilor deprinşi cu vorba de până atunci, scurtă şi aspră.

— Trupul ţi-e însemnat în multe locuri, logofete.

Fata îl rătăcise dintr-o dată pe „muntene“. Radu Andronic băgă de seamă cu mulţumire, dar nu spuse nimic. Tofana urmă:

— Tăieturile dovedesc trai primejdios pe meleaguri vrăjmaşe.

— De cinci ani mă aflu în slujba lui Vodă Brâncoveanu. Sunt un om bătrân…

— Eşti un prunc! Nu te supăra, rogu-te, pozna de azi o dovedeşte.

— Nu mă supăr. Socotesc că în preajma domniei tale e mai sănătos. M-ai pescuit cu năvodul, mi-ai betegit umărul…

— Te doare?

— L-aş mânia pe Dumnezeu să spun că nu.

Minţea fără să roşească.

— Îmi pare rău, şopti jupâniţa. Cinstit!

— Când nu eşti cinstită?

Tofana ocoli răspunsul. Ochii albaştri se întristară, măsurând o rană veche care-i însemna celălalt umăr şi pieptul până la brăcinar.

— Unde ai dobândit asemenea crestătură?

— La Marsilia. Am zăcut patruzeci de zile, îşi aminti zâmbind logofătul, şi-am luat învăţătură pentru toată viaţa să feresc corsarii cu vlagă în braţul stâng.

Tofana mântuise oblojitul şi boierul, temându-se că-l va alunga din poale, căuta vorbe şi isprăvi ce i-ar fi putut abate luarea-aminte. Jupâneasa mirosea a livadă de cireşi dată în floare. Degetele adiau vânticel de primăvară, clopoţeii vorbelor clipoceau în şoaptă subţiratică, cerul ochilor întindea văluri înstelate.

Fata îl iscodea singură, cercetându-i semnele. Pădurea se trezise de-a binelea, soarele aprindea nimbii păpădiilor, iscate în luminişuri. Cetaşii pieriseră după vânat. Numai Ilie Machidon, aflat sub porunca diavolului şugubăţ, nu se rupea de poalele logofătului.

Radu Andronic îi auzi fluieratul. Când slujitorul fluiera era semn că ciopleşte par nou şi pilde vechi. Îi veghea doar Simion, care dovedea totdeauna râvnă pentru asemenea privelişti.

— Bag de seamă, ciripi Tofana, că norocul îţi ţine umbra. Nici rana de la tâmplă n-a fost fără primejdie.

— Aceasta o datorez unei spade tătărăşti. Puţin a lipsit să mă doboare, dar vrăjmaşul a lovit cu milă, având braţul vătămat.

Machidon suspină din adâncul rărunchilor.

— Ia învăţătură, Simioane! Să nu-ţi istoriseşti vrednicia uitând pe cei care te-au ocrotit…

Logofătul răsuci iute capul, poftind să-l gâtuie cu privirea.

— Şi semnul de sub coaste?

— L-am primit în Toledo, pe Uliţa Crucii. Sarazinii fac încredinţare doar jungherului cu două tăişuri. Îl mânuiesc cu dibăcie vicleană.

Ochii fetei cătară departe, printre fagi.

— Uliţa Crucii, şopti cu zâmbet tremurat. Lângă dugheana cu ceaprazărie e hanul *Gâscanul din Toledo*, apoi prăvălia de cofeturi a lui moş Hassan. Nicăieri nu se află sirop de coacăze mai gustos. Simţi tot rodul livezii într-o singură sorbitură. Să stai în pragul lui moş Hassan, să-ţi răcoreşti palmele pe cupa rece şi să priveşti Piaţa Albă, pustiită de bobotaia soarelui…

Boierul o cercetă cu nespusă mirare.

— Cu ce prilej te-ai aflat, jupâniţa, în ţara spaniolului?

Tofana tresări scurt dezmeticindu-se. Râse, cercând să ocolească răspunsul drept.

— A trecut o vreme de-atunci şi teamă mi-e că am uitat.

Radu Andronic se săltă într-un cot. Îşi aminti că-i vătămat şi se lăsă înapoi cu vaiet, grijind să nu osândească genunchiul fetei.

— Leacul domniei tale ogoieşte, dar strecoară slăbiciune în trup. Ai călătorit mult, jupâniţa?

Simţea că întrebările n-o bucură, dar nu le putea stăvili năvala. Când o trăgeai de limbă, ochii Tofanei se întunecau, păreau ferestre oblonite dintr-o dată.

— Nu cât aş fi poftit.

— Tinereţea ţi-e bogată, spuse boierul, şi nenumărate cărări ţi se pot aşterne dinainte. Iar de vei avea parte de bărbat drumeţ…

Tofana îi reteză vorba râzând:

— Ne-om petrece toată viaţa în rădvan. Dar cunoşti asemenea bărbat, logofete, să-şi ia muierea în hălăduială?

— Cunosc.

Ilie Machidon îşi drese glasul mângâind urechile câinelui.

— Află de asemenea, Simioane tată, că trei lucruri îi sunt urâte lui Dumnezeu: bogatul nemilostiv, calicul fudul şi muieraticul umblat.

Radu Andronic ridică ochii către ceruri, apoi îi întoarse sfioşi spre Tofana. Gândurile fetei zburătăceau departe. Plimba în dreptul buzelor o albăstriţă, geamănă cu cercelul mic ce aprindea scânteie azurie printre cosiţele întunecate. Întrebarea năbuşită atâta vreme rupse zăgazul:

— Cum te cheamă, jupâniţă Tofana?

Fata zâmbi.

— Tofana.

De astă dată logofătul îşi uită de-a binelea vătămătura. Se ridică într-un cot căutându-i ochii.

— Cum te cheamă? Cine eşti? De ce te ascunzi de noi? Unde-ai deprins să tragi cu arcul? Cum se face că jupâniţa de neam ales – o desluşeşte totul, vorba, păşitul, privirea – bate drumurile Evropei, apoi însoţeşte slobodă ceată de paladini?

Fata îi urmă rana de la tâmplă cu degetul, îl cercetă parcă înveselită, apoi începu a-şi rândui părul înnodându-l conci în creştetul capului.

— Bag de seamă că leacul meu ţi-a fost de ajutor, logofete. Mă bucur, căci mi-era teamă ca betegeala să nu ne fie cu zăbavă la drum.

— Nu mi-ai dat răspuns.

Tofana săltă umerii.

— La ce ţi-ar folosi?

— Lui Ioan la ce-i foloseşte?

— Ioan… Ioan e altceva.

Un piron căută inima logofătului. Şoapta răsună înfrigurată:

— De ce Ioan e altceva?

— Întâmplarea l-a scos de sub porunca vrerii mele.

— Te cunoaşte de mult, pricepu Radu Andronic.

— Să chemăm oamenii, căci am zăbovit prea îndelung.

Ilie Machidon simţi iar coamele necuratului.

— Să nu-ţi osteneşti mintea, Simioane fiule, cercetând tainele ăstei lumi, ci urmează învăţătura vărului meu Lixandru: pe muiere o cunoşti după rochii, iar hoţul după ochi.

Logofătul nu slobozi privirea jupâniţei.

— Taina e a domniei tale ori poruncită de alţii?

Capul Tofanei zvâcni. Vorbele ţâşniră trufaşe:

— Nu mă aflu sub porunca nimănui.

— Atunci? Cruţi pe cineva anume!

— N-am pe cine cruţa. Încercă să zâmbească: Nu-mi plac oamenii îndărătnici, logofete.

— Am priceput, oftă boierul. N-am să te mai supăr. Dar oare… Oare îmi vei spune vreodată cine eşti, jupâniţa Tofana?

Ilie Machidon râse încetişor.

— Ia învăţătură, Simioane! În oala acoperită nimeni nu ştie ce fierbe.

Se iviră toţi deodată, chemaţi parcă de trâmbiţă, şi la început logofătul nu pricepu ce-i pălise. Umbriţi la chip scoteau gemete înfundate, ţinând în priveală betegeli proaspete. Iacă, moţul îşi strivise un deget, mai mare mila, cioplind parul, Machidon se alesese cu palma crestată, Singuru dobândise ceva la falcă, nobilul Noţig se văita de umăr şi vârfuind atâta alean, Simion începuse a păşi în trei picioare. Oamenii se priviră lung şi plecară ochii.

Logofătul izbucni în râs. Hohotele îl zgâlţâiau într-atâta că umărul începu să-l doară cu adevărat. Tofana zâmbi într-anume fel. Se prefăcu a nu le fi desluşit gândul şi, fără a rosti cuvânt, aduse sipeţelul cu leacuri.

Peste jumătate de ceas strânseră tabăra şi ceata se urni. Dimineaţa de Cireşar îşi lepăda cu dărnicie frumuseţile. Simion ţinea urma fetei şchiopătând. Când nu se simţea în primejdia privirii, păşea ca dobitoacele pe toate patru picioarele.

Un soare strălucitor împărăţea pământul.

* * *

— Stai!

Porunca ţâşnise săgeată. Peste o sută de flinte nemţeşti făcură roată cetaşii, ţintuindu-i în inima drumului. Ilie Machidon îşi măsură cu asprime câinele. În loc să adulmece primejdia alergând cercetaş, tigoarea se gudură pe lângă jupâniţă cerşetorindu-i dezmierdarea.

Din cetină se desprinse un căpitan bălan, subţire în boi şi lat în umeri, cu ochii înecaţi în albastru, după pilda Tofanei. Călărea armăsar alb, bogăţia de fireturi îi dădea strălucire de luceafăr. Făcu roată pălăria în faţa fetei, apoi pofti să ştie cine sunt şi încotro umblă.

Radu Andronic deschise gura să-i poarte răspuns, dar jupâniţa i-o luă înainte într-o nemţească dulce cum nu mai

pomeniseră imperialii.

— Treburile neguţătoriei. Cu îngăduinţa domniei tale, ducem ceara târguită în Bucovina către târgul Aradului. Arătă spre cetaşi. Sunt slujitorii mei.

Surâdea diavoleşte. Căpitanul desluşi cu vorbe meşteşugite, care dovedeau creştere aleasă, că ar fi bucuros să-i cinstească tabăra măcar o pereche de ceasuri. Făcu semn şi oştenii deschiseră potecă printre pinii grămădiţi la marginea drumului.

Tăiară perdeaua de verdeaţă ajungând într-un luminiş cu puzderie de corturi. Logofătul citi dintr-o privire rosturile imperialilor: îndemnau o armată de trenţăroşi să smulgă aurul pământului. Mai află din vorbele schimbate cu Tofana că pe căpitan îl cheamă von Gunther.

Drăgan mâna caii înhămaţi la căruţe. Suflă lui Machidon:

— Urâtă treabă.

— Potriveşte-ţi căutătura, şopti slujitorul, ai brice în loc de ochi. Dacă intră la prepuieli, deschid poloboacele.

— Primejdie mare! spuse Ioan Singuru, trecând pe lângă ei. Nu mă înşeală niciodată inima.

Von Gunther le arătă locul unde să oprească şi slobozi câteva porunci. Patru oşteni bucătari aduseră îndată merinde calde şi o bute de vin. Se aflau la umbra unui brad singuratic, într-o coastă a luminişului. Pe cortul căpitanului, rânduit către mijloc, se afla zugrăvit herbul domniei sale: un mistreţ călcând în picioare stelele cerului.

— Tare mi-e teamă că strămunii neamţului n-au greşit alegerea blazonului, spuse Radu Andronic. Omul ăsta nu-mi place.

— Cunoşti povestea cu mâţa cea blândă? întrebă Gavril de Noţig.

Bucatele fuseseră aşternute pe ştergar cu împunsături, din Ţara Oaşului. Mestecau fără poftă, stâlpind pe sub gene masa aşezată în faţa cortului. Jupâniţa şi von Gunther înălţau cupele. Ilie Machidon râse încetişor.

— Vorba ceea, frumos la frumos trage, dar noi sluţii ce ne-om face?

Neamţul era într-adevăr rupt din soare, însă logofătul, Noţig şi Ioan Singuru cârniră cu minciună din nas.

— Cam spălăcit, spuse Radu Andronic.

— Fără vlagă, adăugă nobilul.

— Nici o muiere de pe la noi nu l-ar băga în seamă, hotărî feciorul părintelui Ştefan.

Pentru prima oară, moţul dovedea cumpătare dinaintea bucatelor. Lingura frământată între degete îşi schimbă repede înfăţişarea. Soarele rătăcit printre vârfurile brazilor născocea umbre lungi, răcoare domoală, ciocârliile coseau cerul. Logofătul îşi rupse căutătura de la masa neamţului şi măsură fluierând chipurile fără griji, depărtările.

— Aşezarea e fără asemuire…

— Hotărât, apăsă Ioan Singuru. Izbucni cu ciudă: Ce draci îndeasă spurcatul cela la urechea jupâniţei?

Von Gunther turuia vârtos stârnind veselia fetei.

— Râde! băgă de seamă întunecat nobilul Noţig.

— Gata, s-a mântuit! Aici o las! rosti logofătul ridicându-se. Întâlni zâmbetul lui Ilie Machidon şi se lungi din nou. Muierile noastre n-ar cuteza să-i râdă vrăjmaşului… Dacă era dobrogean ori moldovean se putea hlizi până îi trosneau fălcile.

— Îmi creşte inima, începu slujitorul, când văd cât de adâncă-i grija domniei tale, logofete, pentru cinstea pământenilor.

— Mă superi, Ilie!

La masa lui von Gunther slujitorii grijeau să umple cupele. Talgerele cu bucate alese curgeau bistriţă. Neamţul porunci ceva şi îndată se iviră doisprezece oşteni. Se închinară adânc, lepădară fiarele de pe ei, apoi cel mai îndesat se desprinse poftind luptă cu rămăşag. Rânduială era lesne de înţeles. Potrivnicii aruncau într-un coif câte un galben. Învingătorul poftea pe al doilea doritor să-şi încerce puterile care trebuia să plătească şi el, apoi pe al treilea.

Doar dacă înfrângea trei voinici la rând, putea lua agoniseala. Pravila era greu de înfăptuit, căci totdeauna al doilea sau al treilea se dovedea mai tare.

Moţul scoase din chimir galbenul statornicit şi se apropie cu pas de urs. Potrivnicul rămas în întrecere după întâia izbândă se năpusti tăureşte, chibzuind să-i cetluiască grumajii în încheietura cotului. Spre uimirea tuturor, Drăgan sări sprinten într-o parte şi răsucindu-se fulger prinse coatele vrăjmaşului de la spate. Cetaşii îl văzură cântărind din ochi drumul până la von Gunther. Cât ai clipi, neamţul zbură ghiulea pe masa căpitanului, pricinuindu-i pagube însemnate.

Palmele jupâniţei bătură aripi de turturică. Cum oştenii nu se înghesuiau la colivă, von Gunther prinse să-şi dezbrace mundirul. Rămas într-o cămaşă iscată din dantelă, zvârli un pumn de aur în coiful birarului şi se apropie cu braţele deschise. Ighemoniconul nu îngăduia unui nobil să poarte luptă cu cei de rând, dar căpetenia socoti că obrazul oştenilor imperiali e mai presus de asemenea poruncă.

Miere din belşug să fi curs în cugetul cetaşilor şi tot n-ar fi încercat bucurie mai mare. Stăteau lungiţi pe pântece, cu bărbiile rezemate în pumni, hotărâţi să nu prăpădească din ochi o singură mişcare.

Von Gunther feri cu pricepere labele de urs ale moţului, chibzuind să-i ajungă în spate. Drăgan pricepu tărăşenia. Se prefăcu că l-a prăpădit din bătaia privirii şi îndată ce neamţul întinse braţele să-l cuprindă, se răsuci şopârlă şi i le cetlui în menghina palmelor.

— E pierdut! suflă Ilie Machidon.

— Părea om de ispravă, sărmanul, îl căina inima cea bună a logofătului.

— Măcar de l-ar buşi cu credinţă, oftă nobilul.

Ioan Singuru îşi frecă degetele cu mulţumire.

— Nu-ţi fă griji, cinstite Noţig, două-trei luni tot rămâne neamţul la aşternut.

Drăgan îşi răşchiră picioarele, cercetă iarba din vârful ciubotei, dacă nu-i vicleană, şi numai după aceea prinse a se roti titirez cu braţele întinse. Rupt de pământ, von Gunther urmă roata moţului şi zbură piatră în bradul rânduit cetaşilor. Un oftat lung de uimire străbătu nemţimea. Radu Andronic citi ochii jupâniţei şi se lumină. Râdeau. Ilie Machidon, mulţumit de lucrare, îşi ridică privirea.

— Dă-te bre, creştine, jos din copac, spuse, că ne tulburi umbra.

Spre înnegurarea tuturor, von Gunther coborî nevătămat. Scoase din mindir o pungă dolofană şi i-o zvârli moţului:

— Ţi se cuvine!

Se aşeză lângă Tofana şi porunci cupe noi. Drăgan se învârtea aşteptând al treilea potrivnic. Două cepe mari îi crescură în ochi când îl văzu pe slujitorul logofătului plătind birul.

— Bine o fi?

— Nu, Machidoane! strigă jupâniţa, ducând înspăimântată degetele la gură.

— E limpede, spuse Radu Andronic, rămâne vădană Smărăndiţa. S-a îndurat bunul Dumnezeu să-mi ia de pe cap ciocanul ăsta.

Simion, ghicind primejdia, începu să se tânguie ascuţit pe limba lui. Slujitorul cerceta zâmbind după obicei chipul lui Drăgan.

— Îndrăzneşte!

Moţul îşi depărta braţele clătinându-se pe un picior sau pe celălalt, după cum şerpuia Machidon. Ţăranul pândi clipa când Drăgan rămase în cumpănă pe ciubota stângă şi se azvârli cu capul înainte retezând-o de la pământ. Moţul ajuns pe pântece îşi simţi îndată gâtlejul strâns în clapca cotului. Ce a urmat, numai Cel de Sus poate desluşi, căci din vălmăşagul de trupuri zvârcolite în fel şi chip nu descurcai o singură buche.

O jumătate de ceas s-au tăvălit cheltuind iscusinţă şi vlagă fără a dovedi a cui e biruinţa. Când se ridicară din nou în picioare, cu braţele desfăcute, gata s-o ia de la capăt, jupâniţa Tofana se aruncă între ei.

— Ajunge! Buzele îi tremurau. Porunceşte, logofete, să sfârşească.

— Aţi dovedit aceeaşi bărbăţie, hotărî Radu Andronic apropiindu-se.

Zâmbetul răsări din nou pe chipul slujitorului. Drăgan îi întinse mâna, stăpânit de uimire.

— Nu pricep! Acolo, la Sărata…

— Pofteam să te numeri printre cei aleşi de logofăt, moţule. Mi-ai plăcut.

Drăgan şi Machidon însurară banii agonisiţi pe patru poloboace cu vin, poftind nemţimea la zaiafet. Radu Andronic zgâlţâi umerii slujitorului pus pe împărţirea ulcelelor pline.

— Mare pehlivan eşti, Ilie! Ai luptat strâmb în ograda lui Miclăuş cel bătrân.

— Apoi, cinstite boierule, am încredinţarea că domnia ta îl cunoşti pe vărul meu Vintilă.

— S-auzim învăţătura…

— Vintilă avea o vorbă: din doi săraci, lesne scoţi o pereche de calici. Moţul ista şi cu mine suntem aduşi pe lume în ziua când noroacele băteau la curţile căftăniţilor. Am socotit, dară, că-i mai cu folos să sudui în doi decât singur.

— Văd că lesne aţi zvârlit galbenii.

— Porunca jupâniţei.

— Aha! Ştiam că te afli în slujba mea…

Când se aprinseră fanarele, imperialii cântau de mama focului zgâriind urechile cetaşilor. Un ceas mai târziu se prăvăliră cu rândul. Tofana îl trase pe Radu Andronic deoparte.

— Le-am viclenit băutura. Până se iscă zorile nu mişcă unul. Sloboade băieşii închişi în mină.

Logofătul o măsură, apoi izbucni în râs.

— Cum Dumnezeu ţi-a trecut prin cap asemenea năzbâtie? Îi prinse mâinile: Ai să-mi ierţi vreodată neghiobia de a fi cercat să mă lipsesc de domnia ta?

— Voi chibzui, Radu Andronic.

Tresări. Dintâia oară jupâniţa îi rostise numele.

Blestemaţii de soartă, osândiţi să trudească sub pământ, luaseră de mult calea codrilor cărând aurul poftit de imperiali. Urmând povaţa lui Ilie Machidon, băieşii strujiseră oştenii adormiţi de cai, arme şi bodroanţe, lăsându-i numai în izmene. Isprava nu era lipsită de socotinţe, căci, astfel înveşmântaţi, nu le-ar fi dat nemţilor mâna să răscolească sihla în căutarea lotrilor şi nici pe urmele lui Radu Andronic nu aveau să plece curând.

Dintâi, un nor vineţiu bolovani cerul. Se aflau spre înserare şi vipie aprigă apăsase întreaga zi. Machidon, sleit de fierbinţeală, cerceta cerul cu nădejde.

— De-ar da Domnul o sfântă de ploicică, încaltea nu mi-ar părea rău.

Moţul ridică bărbia şi rămase neclintit, încercând parcă să desluşească glasul văzduhului. Semăna cu o jivină care adulmecă primejdia. Vântul săltase capul dintre buruieni, se năpustise cu sminteală asupra copacilor.

— Nu-i bine, rosti Drăgan.

Singuru, zgribulit, îşi ascunse nasul în gulerul dulamei şi legă încă un nod la maramă.

— Patru ceasuri ne despart de prima aşezare omenească, iar drumul e ca-n palmă, nu poţi rostui adăpost nici pentru o vrabie.

Dădură pinteni cailor, în vreme ce primele picături de ploaie săpau gropniţe cât unghia în colbul drumului. Rană sângerie spintecă cerul şi un bubuit prelung vesti mânia

furtunii. Apoi ploaia se porni harnică, deşertată cu hârdăul. Călăreţii goneau pe deşălate, îşi croiau drum, retezând suliţele de apă.

Gospodăria era calică. Ceata ceru îngăduinţă pădurarului să înnopteze într-un şopron al cărui acoperiş părea să ţină piept furtunii. Singuru griji ca de obicei de foc şi oamenii îşi lepădară straiele, leoarcă.

În bătaia flăcării, ochii Tofanei străluceau, pe umerii obrajilor i se căţăraseră două mere roşii şi râdea veselă, găsind la orice mărunţiş prilej de straşnică veselie. Logofătul nu-şi dezlipea ochii de chipul jupâniţei şi socotea că nicicând nu fusese atât de frumoasă. Schimbase veşmintele cu alt rând de straie, din piele albă de viţel, şi cum sta cu braţele rezemate pe genunchii aduşi sub bărbie, i se desluşea, prin ia albastră, scoica gingaşă a subţiorii. Ioan Singuru îi cercetă cosiţele ude din care apa mai şiroia şi clătină capul. Îi întinse un săculete cu pulbere de muştar şi păr de porc ars, îmbiind-o:

— Freacă-ţi pieptul şi spinarea, jupâniţa. E leac de nădejde, ce alungă primejdia junghiului.

Tofana îşi scutură pletele râzând:

— N-am zăcut niciodată, Ioane.

Nobilul Noţig pândea cu ochi poftalnici ceaunelul urcat pe pirostrii. Vinul îndulcit sta gata să dea în undă şi aroma iute de cimbru şi scorţişoară îi aţâţa nările.

— Acesta-i leac cinstit şi fără greş. Nu cunosc meteahnă să nu-i vină de hac.

— Aha! făcu Machidon şi pe chip i se citi că s-a dumirit de adevăr mare, după care tânjise mult. Nu ştiam pricina pentru care văru-meu Chirică, şchiop sărmanul, nu dezlipeşte şipul cu holercă de la gură. Creştinul îşi grijeşte piciorul, vasăzică.

Închinară cupele. Vinul fierbinte, sorbit cu înghiţituri mărunte, picură moleşeală dulce în trupurile ostenite.

Furtuna trudea din greu, se auzeau streşinile plângând, crengi frânte se desprindeau cu scrâşnet ascuţit.

— Eram prunc, spuse Noţig cu glas ce vestea aducerea aminte, şi mă aflam cu părintele meu Alexandru de Noţig şi scutierul său în drum spre marele iarmaroc, urmat de turnir, de la Bolonia. Urgia ne-a ajuns din urmă la hotarul oraşului. Dintâia oară am văzut copaci smulşi din rădăcini, case furate de apă, oameni şi dobitoace înghiţiţi de lăcovişte şi mâl…

Ilie Machidon îşi sorbi fiertura.

— Eu, zise, am cunoscut puterea văzduhului, cea adevărată, la vremea când, dragă Doamne, mi-a răsărit peste noapte o păpădie de musteaţă şi în nări nu aveam decât miros de catrinţă. Dam bună ziua toată ziua unei puiculiţe de vădane, din cele cu jar în căutătură. Pleca muierea la Milcov să-şi clătească albiturile, gata şi eu cu prostovolul; bătea cărările pădurii după găteje, popândău şi Ilie s-adune hribi! Odată, pe la sfântul care şi-a luat numele după al meu, ţineam de urât ulucilor din gardul dumneaei. Purtam cămeşă nouă, cu arnici, gândind să îndoi inima vădanei. Măiculiţă Doamne, şi unde se rup baierele cerului, şi unde prinde să bată cu piatră cât zarzărea. Chibzuind că urgia poate să-i aducă stricăciuni cămeşii, am scos-o degrabă împreună cu bernevecii spre a-i ticlui adăpost. Am uitat să spun domniilor voastre că trebuşoara aiasta se petrecea la vreme de noapte. N-aveam dară de ce să tem căutătura babelor. Bun! Ajung eu acasă numa’ în ciuboţele şi cu cuşma pe scăfirlie, când, iaca, dau ochi cu bunelu’ Grigore, venit taman din Galaţi să-l suduie pe tata că de-o vreme a uitat drumul crâşmei. Aflând pătărania, se uită moşu’ lung la mine şi zice: Apoi, măi nepoate, cuşmă văd că ai, cap ce-ţi mai trebuie…

Logofătul nu-l mai asculta. Un zâmbet blând îi stăruia pe chip. Tofana, răpusă de osteneală, adormise cu fruntea rezemată în pumn. Somnul nu-i alungase rumeneala

obrajilor, răsuflă iute şi scurt ca pruncii. Moţul mugi, scuturându-i de amorţeală:

— Nu-i bine!

Cetaşii îl priviră nedumeriţi, dar Drăgan tăcea cu ochii aţintiţi asupra fetei. Machidon îşi lepădă luleaua şi întrebă cu anume blândeţe:

— Ce nu-i bine?

Moţul împinse cu degetul spre Tofana.

— Are fierbinţeală mare. Nările-s lipite, ca de ceară, răsufletul fără capăt.

Ceilalţi îl scrutară uimiţi. Nicicând Drăgan nu slobozise atâtea cuvinte în şir necurmat. Singuru cercetă: degetele fetei apoi obrajii.

— Jupâniţă! şopti. Jupâniţă Tofana!

Intrat în sperieţi, începu s-o zgâlţâie de umeri. Fata tăcea; sub pleoapele culcate ochii se zbăteau ciocârlii speriate.

Muierea pădurarului, chemată în pripă, porunci cetaşilor să iasă afară, căci se cerea să-i frece grabnic trupul cu oţet de mere pădureţe. Rămaseră în bătătură cu ochii aninaţi de uşa şopronului. Ploaia bătea vrăjmaşă chipurile de cremene, dar nimeni nu poftea adăpost.

Gavril de Noţig, cu mâinile înfundate în buzunarele bernevecilor, frământa glodul ogrăzii. Se opri în faţa logofătului zvârlindu-i privire întunecată:

— Iată-ţi nădejdea împlinită, mai repede decât gândeai.

Grija logofătului, cu altoi de mânie, scapără scânteie.

— Nu-ţi pricep vorbele, nobile Noţig!

— Deşi am grăit desluşit. Ai chemat boala asupra jupâniţei şi blestemul s-a dovedit iute de picioare.

Umerii boierului prinseră a tremura. Se apropie de Noţig cu pumnii încleştaţi.

— A fost cuvânt spus în şagă, după cum ştii prea bine.

— Când şaga trage după ea nenorocul, pricina-i una singură: gura ori gândul spurcat.

— Cum cutezi…

Lepădându-se de cumpăt, logofătul dădu să-i sară în grumaji. Se vârî piedică Machidon, iar moţul cetlui braţele lui Radu Andronic.

— Dă-mi drumul!

— Răgaz, logofete.

Ioan Singuru îşi ascuţi căutătura:

— Blestem i-ai zvârlit şi domnia ta, nobile Noţig! Îţi aminteşti?

Ilie Machidon prinse clipa de linişte, când nu le vorbeau decât ochii, şi începu să depene cu tâlc:

— …Se aflau odată, într-o ogradă, patru cocoşi care se aveau între ei ca fraţii cei gemeni. Şi iacă, într-o zi, gospodarul aduce şi o puicuţă… Clătină din cap: Ştiam că veţi urma pilda pintenaţilor. Păcat, boieri dumneavoastră!

Ioan Singuru încercă să râdă. Braţele lui Radu Andronic se înmuiară şi Drăgan îl slobozi.

— Ai dreptate, Ilie.

Noţig, răsuflând greu, glăsui cu ochii plecaţi.

— Cer iertăciune pentru vorbele necugetate.

Fierbinţeala ogoită o vreme de leacurile muierii spori din nou spre crucea nopţii, mai aprinsă. Jupâniţa se zvârcolea rostind vorbe fără şir, privirea albastră cerceta oarbă încăperea. Cetaşii încremeniseră stană de piatră. Căutau cu spaimă cum leacurile îşi dovedeau rând pe rând neputinţa. Ce nu încercase baba spre tămăduirea Tofanei? Şi descântec, şi farmec, o trăsese cu alifie, apoi o afumase, o silise să înghită nalba cea bună pentru tuse, îmbinată cu hreanul răsfiert în miere de albine.

Se pricepea muierea pădurarului, nici vorbă. Moţul numărase treizeci şi trei de descântece, dondănite la căpătâiul jupâniţei, după ce cuţitul fusese înfipt în mijlocul ogrăzii spre înjunghierea deochiului. Ce tolocănise înainte, când stupise ţărână cu sânge de cocoş negru, nu mai intra la socoteală.

Logofătul, cercetând neputincios chipul zbuciumat de friguri, afurisea amar pustietatea pădurii. Acasă, în Valahia,

când bolii nu-i veneau de hac nici babele, nici popa, nici doftorii, puneai betegitul pe o cergă dinaintea casei, în uliţă, şi tot mai rămânea o nădejde. Căci orişicare drumeţ ce avea ştiinţă despre asemenea năpastă – că bolise el ori unul de-ai săi – putea da leac şi povaţă.

Dar până la uliţă erau doctorii ovrei şi talieni. Îi cunoşteai după potcapiul cenuşiu şi cutia ce-o purtau sub braţ, îndesată cu pietre tămăduitoare. Te cuprindea mirarea şi te cruceai văzând ce minuni săvârşeau acele pietre! De pildă, *Nefretica* lecuia rinichii, *Judaica* alunga răutăţile din trupul omului, *Selenita* oprea cât ai clipi sângerările, *Piatra Vulturului* purtată pe pântece împiedica lepădatul pruncului.

Aceştia erau vracii uliţelor, dar mai presus de ei se aflau doftorii de curte, a căror ştiinţă părea a fi binecuvântată de însuşi Dumnezeu. Cine nu auzise la Bucureşti de leacurile doftorului Pilarino, ale lui Pantaleone, ori Ioan Comnenul? Cu opt sute de taleri îi plătea Brâncoveanu pe Enache şi Iacob, iar Pandele primea o mie. Adevărat, însă, Pandele doftorul venise de hac mâncărimilor ce urgiseau trupul lui beizadea Mateiaş. Trei zile sorbise coconul din zeama de revent şi siminică şi-i fusese de ajuns spre a-şi alina necazul. Şi nu tot jupân Pandele umpluse de păr – păr des şi cârlionţat de nu mai intra pieptenul în asemenea căpiţă -ţeasta pleşuvă a vornicului Leurdeanu? Jupâneasa Irina depusese multă străduinţă pentru a afla leacul, căci Pandele, hapsân şi lacom de arginţi, îşi tăinuia straşnic tămăduielile. Izbutise însă şi în harţaloagele dumneaei se găsea următoarea povaţă fără preţ:

„Ia un încălţel de muiere, rupe-i talpa, taie dintr-însa partea dinspre călcâi, pune-o pe foc. Fă-o cenuşă, îmbin-o cu untdelemn, fă-o alifie şi freacă-te pe ţeastă…“

Adevărat că acum vornicul zăcea prin străini căutându-şi în Veneţia un beteşug al capului, dar acesta i se trăgea de bună seamă de la firea domniei sale din cale-afară de muieratică.

Ţipătul babei îi răsuci cui în inimă.

— Se prăpădeşte, oameni bun! Dă sângele în foc şi se duce!

Măselele moţului scrâşniră cumplit. Buzele lui Radu Andronic prinseră să tremure. Ioan Singuru se năpusti pe uşă.

Smuls somnului, pădurarul cel gângav le ştirici următoarele: vraci, moaşă ori babă doftoroaie nu se afla în împrejurimi. De pildă, Zehan din Viroaga, când i-a zăcut feciorul, l-a dus cu căruţa până la Sighişoara, cale de douăzeci de poşte. Dar nu de Zehan e vorba… De ce adică să bată drum până la Sighişoara de vreme ce se află un doftor la moşia contelui Milan de Söböhazy? Pricina? Muierea domniei sale, o leahă chipeşă cu năravpentru calul roib – nu încalecă şi nu înhamă la caretă alt soi de bidiviu – stă să nască… Unde se grăbesc domnii? Spre a ajunge la moşia contelui trebuie să reteze apa şi imaşul de dincolo de deal şi apoi s-o ţină tot pe mâna dreaptă prin pădure. Bun la bordei omul zornic, dar nu din cale-afară… Primul conac ce se vede e al baroanei Karolyi. Abia hudubaia cârmâzie…

Ultimele vorbe le rosti zidurilor. Cetaşii se azvârliră în şa şi, până să ajungă pădurarul în prag, se făcuseră una cu drumul. Omul închină o cruce şi, înfrigurat, se grăbi să închidă uşa.

Goneau nălucă, croind drum drept în negură. Primeau în faţă vijelia, crengi vrăjmaşe le crestau obrajii, întunericul se lăsa greu biruit de fanarul logofătului.

Fulgere lungi crăpau cerul desluşind cinci mogâldeţe prăvălite pe grumajii cailor. Spintecau săgeată noaptea haină, sub stăpânirea aceluiaşi gând: jupâniţa se prăpădeşte.

Lacrimile ploii se împleteau cu altele, izvorâte din durere. Armăsarii, năpădiţi de spumă, nechezau scurt sub împunsătura pintenilor. Toată suflarea iadului nu le-ar fi

putut struni goana. Trup lânga trup, cai şi călăreţi muşcau pământul, zoriţi să aducă zâmbetul ochilor albaştri.

Prăpădiră în urmă sihla, năpustindu-se pe drum aşternut cu piatră. Douăzeci de copite iscau snopi de scântei, cosiţi de urgia cerului. Pădurea le smulsese cuşmele, rupsese hainele de pe ei. Zburau cu pletele slobode în bataia ploii şi a vântului chilug scăpat din chingile copacilor.

Satul îşi vesti răsufletul, tăind în întuneric ferestre de lumină. Fu spintecat de-a curmezişul. Călăreţii trecură fulger prin ogrăzi, săriră porţi şi zăplazuri stârnind spaima gospodarilor aflaţi în priveală.

Conacul avea ferestrele treze. La primul cat, contele Milan aştepta vestea moaşei dinaintea focului, cu o cupă de vinars în mână. În odăile aflate dedesubt, forfotea slujitorimea călcând pe vârfuri. Leaha încă nu adusese pruncul pe lume. Doftorul, un omuleţ şiştav, numai zbârcituri, cu mânecile sumecate, surâdea blând după pilda sfântului priponit în odoare de argint la căpătâiul muierii.

Cinci călăreţi zburară peste ulucii gardului, oprind la buza cerdacului. Radu Andronic sparse uşa cu o izbitură de umăr şi năvăli în cămară. Ochii îi ardeau tăciuni, avea zgârieturi temeinice pe obraji, veşmintele ferfeniţă. Săltă de brăcinar omuleţul înspăimântat şi-l zvârli lui Noţig, ivit în ceardac. De aici, moşneagul ajunse pepene în braţele lui Ilie Machidon, apoi în subţioara moţului aflat călare. Drăgan îşi îndemnă armăsarul şi porni nălucă înapoi spre căsuţa pădurarului. Singuru înhăţă în fugă taşca doctorului. Un ţipăt scurt îi desluşi că leaha născuse. Feciorul popii se opri în prag.

— De se va dovedi fată, spuse moaşei, s-o botezaţi Tofana.

Săriră pe cai gonind pe urmele moţului…

Şaisprezece ani mai târziu, drumurile lui Ioan Singuru prin ţara şleahticilor aveau să se întretaie cu o primăvară de fată, cu ochi albaştri. Iar acea fată se numea Tofana, contesă de Söböhazy.

Licuriciul de viaţă pâlpâia pe buzele jupâniţei gata să se stingă. Moşneagul, slobozit de la subţioara lui Drăgan, se nărui pe podele sfârşit de spaimă. Radu Andronic îi deşertă o doniţă cu apă pe creştet şi când doctorul deschise ochii fu cât pe-aci să se prăbuşească din nou. Cinci mâini frământau jungherele în palmă.

— Dacă n-o scapi, spuse logofătul, te spintec!

Te-oi supăra, nu te-oi supăra, frate cetitorule, dar eu de-amu te las singur. Gata! S-a mântuit! Am înţărcat-o cu scrisul, nu mai aştern o singură slovă! Când nu te ajută pana, se cheamă că prăpădeşti cu păcat bunătate de hârtie.

Eeeh! Sunt negru pe dinăuntru! Taie-mă şi nu curge chicătură de sânge. Astăzi m-a cercetat prietenul Vasile Alecsandri. Pe măsuţă se aflau desluşirile aduse de mine, după cât m-a slujit capul, despre craiul Ludovic al Franciei. Am azvârlit repejor un ştergar deasupra, dar ochiul poetului a apucat să citească porunca slobozită de Bourbon: „Ian mai duceţi-vă, bre, pe la casele voastre, că nu v-am legat de prispa mea…“

Eeeh! A citit-o, a prins să-i salte musteaţa a râs! Şi-o dată mi s-a înnoptat cugetul. Eu, în mintea mea, cea nedeprinsă cu umbletul, chibzuiam să născocesc prilej de lacrimi. Dacă pe boier Vasile Alecsandri l-a umflat hlizitul, cum s-ar zice, ai pus la fiert fasulă de Paşti, moş Pahomie!

Mâine rup tot ce-a ieşit din hârbul ista de cap şi-l las pe părintele Ilarie să-şi mâne singur istoria.

Ruşinea a tras zăvorul la uşa chilioarei mele, şăd huhurez, fără opaiţ, să nu-mi dogorească obrazul la căutătura lui Niculăiţă…

Capitolul XIV

CINCI BĂRBAŢI ŞI O JUPÂNIŢA

Culcuşul i-l alcătuiseră într-unul din care Drăgan şi Ioan Singuru. Dintâi, înlăturaseră coviltirul pentru ca trupul jupâniţei să primească dezmierdarea cea sănătoasă a soarelui, apoi aşternuseră peste butii maldăr de cetină şi fâneaţă, şi numai după aceea sarica moţului.

Se împotriviseră cu jumătate de glas la dorinţa Tofanei de a-i însoţi. Cu inima purice, gândind că ar putea să se supună, îi puseseră de-a curmezişul vlaga beteagă de după boală, primejdia hălăduielii în văzduhul slobod, obrajii cărora zăcutul izbutise să le şteargă rumeneala.

Se bucuraseră vârtos când fata le ştiricise răspicat că nu pofteşte cu nici un chip să rămână în casa pădurarului. Cârtind unul de ochii celuilalt şi răsfirând prepuielile primejdiei, începuseră a încărca multă hărnicie plină de mulţumire.

— Mi-e cugetul împăcat, spuse Gavril de Noţig. Nu eu împart poruncile. Dacă era după chibzuielile mele…

Radu Andronic suspină ridicându-şi braţele a neputinţă.

— Ai băgat de seamă cât am trudit s-o împiedic.

— Adevărat.

— Se cere să ne călcăm încă o dată pe inimă, şopti Ioan Singuru, şi s-o luăm cu noi. Suntem creştini şi ne-ar osândi Dumnezeu săvârşind altminteri.

Diavolii lui Ilie Machidon îşi arătară corniţele.

— Chibzuiesc că părintele Ştefan, din Sânzieni, amarnic s-ar mai bucura văzându-şi feciorul bătând cărări străine fariseului cu două limbi. Îmi lăcrămează inima de mulţămită, boieri dumneavoastră, când bag de seamă că numai gânduri creştineşti vă întind piedică…

Pentru a o cruţa de răcoarea zorilor, se porniră la drum după ce buruiana îşi lepădă roua. Ceasornicul logofătului căta spre zece. Moţul însă nu făcea încredinţare unor asemenea drăcovenii, desluşind timpul după ştiinţă greu de împărtăşit: cerceta creştetul copacilor, iar după aceea cerea încredinţare dobitoacelor. De pildă, goana iepurelui către apus vestea amiaza, când veveriţa începea să coboare spre poalele bradului era trecut de chindie, ariciul se face ghem la ceasurile şase, fără greş, ale înserării. Furnicile sunt zornice, coada vulpii se pleoşteşte o dată cu aţipitul găinilor…

Acum, în dimineaţa înaltă de Cireşar, timpul îl dovedeau cerul dat într-o leşie, soarele căruia văpaia încă nu izbutise să-i topească hotarul, vopseaua proaspătă a hribilor, ochiul încleiat de somn al popândăului, viersul văzduhului, tors în grumaji de grauri, ciocârlii şi filomele, zâmbetul Tofanei. Cu braţul petrecut sub ceafă, fata căta spre înălţimile de necuprins, iar ochii, prea mari pe obrazul pălit de boală, închipuiau cioburi de azur. Dimineciora adunase toate bucuriile acelei primăveri blagoslovite cu belşug de floare, şi fluturi viu coloraţi, şi un văzduh curat lacrimă. O zdreală de vânt, scăpat din sipeţelul de arome ale muntelui, se hârjonea cu fulgii de păpădie, născocind giumbuşlucuri.

Privirile cetaşilor poposeau cu grijă asupra trupului împuţinat ce desluşea tipar de prunc sub veşmântul alb croit din piele. Cunună de romaniţe, maci şi albăstriţe îi ţinea fruntea. I-o împletise Radu Andronic.

Spre a nu rămâne de căruţă, Ioan Singuru îi întocmise cât ai clipi morişcă dibace care, statornicită în bătaia vântului, alunga viespea, şi musca, şi orice altă bâzdâganie a văzduhului. Nobilul Gavril de Noţig, pizmaş, scotocea în

minte după dar gingaş căci până şi Simion, căţărat lângă căpătâiul jupâniţei, îşi făcea de lucru alungând cu laba gâze închipuite.

— Tigoarea aiasta de câine, spuse slujitorul către Drăgan, a deprins năravuri boiereşti, nici nu mă mai cunoaşte. Simioane, Simioane, cireşile trec, dar obrazul rămâne!

Machidon îi ţinea de urât moţului istorisind de pe la Chipriana. Vorbele dădeau târcoale Smărăndiţei, troiţei din capul uliţei mari, grădinilor aflate acum sub stăpânirea sulcinei şi maghiranului.

Moţul află cu uimire isprăvile verilor Chirică, Dobrică, Niculete, Pantelimon – steaguri întregi de neamuri.

Logofătul călărea lângă Ioan Singuru cercând să pătrundă taina jupâniţei.

— Domnia ta, grăi, o ştii de mult.

— O ştiu.

— Din pruncie…

— Din.

— Se cheamă că aţi deprins împreună az-bucoavna.

Feciorul părintelui Ştefan clătină capul.

— Zadarnic mă ispiteşti, logofete! N-am să-ţi desluşesc cine e.

— De ce?

— Aşa mi-a poruncit.

— După socotinţele mele, numai cei desprinşi dintre blestemaţii de soartă îşi ascund cu grijă obârşia.

— Poate…

— La orice pas, Tofana aduce dovada creşterii alese.

— Aduce.

— Atunci?

Sprâncenele lui Ioan Singuru se ascuţiră săgeată:

— Cu îngăduinţa domniei tale, logofete, trebuie să îndrept hamurile cailor fruntaşi.

Dădu pinteni armăsarului şi se depărtă.

Jupâniţa se desfăta de frumuseţea zilei. Nicicând nu-şi simţise cugetul mai împăcat, strădania cetaşilor de a-i

înflori clipa isca sărbătoare inimii.

De n-ar sfârşi drumul niciodată… Deşi crudă, Tofana simţea că asemenea zile nu se întorc. Ferice de cel ce are parte de ele, dar şi vai, căci nu căieşti decât ce-ai prăpădit. Împărătiţă între bărbaţi viteji, cu inima de prunci, iacă o zestre de bucurii ce n-o găseşti în lada oricărei fecioare!

Jupâniţa afla pentru întâia oară sâmburele cel de aur al prieteşugului. Sâmbure alcătuit din credinţă, gând şi faptă neviclenită, preţuire curată. Fusese Tofana preţuită îndeajuns pe acolo unde-i rătăciseră ciuboţelele, la îndepărtatele curţi nemţeşti, ori ale zburlitului Petru, straşnic vegheat de mustăcioara estonianei Ecaterina. În palatele leşeşti şi ale nobililor florentini, bărbaţii îşi rupeau şalele îndoindu-se dinaintea ei. Dar pe cât le era spinarea de smerită, pe atât de necuviincios cutezătoare se dovedea căutătura ce-i scormonea horbota străvezie a pieptului.

Tofana ştia că cetaşii o îndrăgesc. De le-ar fi cerut luceafărul, ar fi ridicat scară până la cer ca să i-l vâre în tolbă, dar oare cutezase vreunul să ridice ochii dincolo de tivul rochiei? Râsul se aşternu peste gândurile fetei. Machidon îi acoperi ticăit picioarele cu ţolul.

— Nu eşti cuminte, jupâniţa Tofana. Încă n-am ieşit de sub stăpânirea muntelui. Piatra are inimă de cremene, şi nu îngăduie să-i umbreşti frumuseţile cu frumuseţea neasemuită a domniei tale.

— Vorbeşti cu meşteşug, Ilie.

— Limba se îndulceşte numai la gândul mierii, d-apoi când ai fagurele înaintea ochilor?

Tânjind după locul slujitorului, logofătul făcea voroavă câinelui:

— Ce te munceşte bre, Simioane? Te prăpădeşti de grija stăpânului?

Câinele, slobod de orice necazuri, prindea muşte. Dar boierul, prepuind pesemne că doar se preface, urmă a-i picura linişte în cuget:

— Fii pe pace! Un creştin aşezat, cu gospodărie, soaţă şi unsprezece prunci, nu-şi leapădă mintea în poală străină. Iar de-l vezi stând la tăifăsuială cu jupâniţa chipeşă, încredinţat fii că-i vorbeşte de Vieţile Sfinţilor.

Machidon căută o singură clipă spre licuricii veseli din ochii Tofanei şi-şi muşcă buzele să nu râdă. Logofătul îi răsplătea vorbele apăsând pe grijile de gospodar căpătuit, ba adăugind de la domnia sa opt prunci pentru ca spaima jupâniţei – de a fi stat o singură clipă în cumpănă – să-i fie deplină.

Prefăcându-se cu urechile astupate, slujitorul se apropie şi mai mult de marginea căruţei, ba, ca din nebăgare de seamă, îşi rezemă mâna de loitre la un deget de braţul jupâniţei.

— Ştiu, frate Simioane, urmă logofătul, eram de faţă când i-a juruit nevestei să rămână la un stânjen de orice catrinţă.

Făcând haz nespus, Tofana îşi îndreptă privirea spre chiprinaş:

— Nu mi-ai isprăvit istoria vărului Chirică. Din câte am priceput, sărăcise în urma unor târguri nechibzuite, pricină pentru care l-a lepădat muierea.

— Întocmai, jupâniţă, căci omul când cade îl părăseşte şi umbra. Ajunsese bietul creştin de mâncau trei dintr-un ou: el, nevasta şi soacră-sa. Muierea a hotărât dară să-şi ia lumea în cap. Şi-a încărcat boscârţele şi fiind, vezi bine, suflet milostiv, ca să nu rămâie omul singur, i-a lăsat răsplată cenuşa din vatră şi pe mă-sa.

— Bună răsplată, Ilie.

— Nu zi vorbă mare, jupâniţa, căci s-au pomenit altele şi mai şi! Ţi-o spune unul carele slujeşte obraz boieresc…

Cum logofătul îl împungea cu privirea, Ilie Machidon îşi încovoie grumajii peste loitrea carului.

— Îngăduie, rogu-te, să alung viespea ticăloasă ce ţi s-a aninat în plete.

Mâna slujitorului dezmierdă o clipă tâmpla Tofanei şi logofătul căscă ochii hăbăuc:

— Văzut-ai sămânţă de gânganie, Simioane?

Câinele însă flutură coada flamură şi nu-i purtă răspuns, căci se număra printre făpturile care nu pot săvârşi două fapte într-aceeaşi clipă.

Muncit de gândul diavolului, slujitorul o rugă din vârful buzelor pe Tofana să-i şoptească la ureche Tatăl nostru, în întregime. Albastrul din ochii jupâniţei spori cu mirare.

— Pentru ce?

— Îmi place râsul domniei tale. Iar dacă socoata se adevereşte, peste un ceas îl voi auzi din nou, cu toţi clopoţeii.

Tofana îi îndeplini voia. Ilie Machidon asculta dând din cap apoi rosti îndeajuns de tare spre a fi auzit de ceilalţi:

— Asta era taina? Îţi mulţumesc pentru încredere, jupâniţă. Poţi fi fără grijă, mi-am cetluit gura sub jurământ. Se răsuci spre Gavril de Noţig care-şi îndesa calul încercând să-l rupă de car: Ţi-aş rămâne cu mare datorinţă, cinstite boierule, dacă te-ai învoi să-mi desluşeşti pricina pentru care îmi împungi şalele. Iar după aceea, te-aş ruga să-i ţii de urât jupâniţei, căci logofătul se află în zi mohorâtă şi fără drag de vorbă.

Se îndepărtă cu zâmbet subţire simţindu-şi dulama spintecată de privirea lui Radu Andronic. Gavril de Noţig, cu chipul învăpăiat de bucurie, îşi căută cuvintele:

— Sluga domniei tale, jupâniţă Tofana.

— Nu te-am prea zărit toată dimineaţa, iar răsuflarea ţi-e opintită, surâse fata. Oare pe unde ai gonit, nobile Noţig?

— Când liniştea cugetului mi-e tulburată de mare bucurie, deprins sunt a-mi căzni calul în ocoluri largi şi vânteşe.

Tofana zâmbi după pilda îngerilor.

— Ce anume ţi-a stârnit atâta lumină?

Noţig, cu obrajii ouă de Paşti, se uită repede la Radu Andronic. Logofătul încetase să-l mai tragă de limbă pe Simion şi acum se prefăcea că ia aminte la albastrul cerului.

— Icoana unui chip. Iartă-mă, rogu-te, graiul mi-e împiedicat, vorba stângace, adăugă încet nobilul.

Musteaţa logofătului zvâcni dimpreună cu colţul buzelor: „Pehlivanul! Nicicând asemenea gânduri n-au fost rostite mai limpede… Numai afurisitul de Machidon, bătu-l-ar sfântul, poartă vina. L-a vârât degrabă în ochii jupâniţei.“

Îşi îndemnă armăsarul şi se desprinse de car, înnegurat. Tofana îl urmă cu ochii o vreme, apoi se întoarse la vorbele lui Noţig.

— Pricep. Ţi-ai adus aminte de măicuţa domniei tale!

— Nu în asemenea clipe, jupâniţa. Mama avea ochi de tăciune, iar acum altă căutătură îmi porunceşte nelinişte.

Tofana pricepu repede primejdia. Înflăcărarea nobilului putea stârni dihonie între cetaşi. Spuse cu blândeţe:

— Preţuiesc mult bărbaţii care ştiu să-şi ţină buzele cetluite.

Băgă de seamă că locul logofătului îl luase Ioan Singuru şi abia îşi ascunse râsul. Cel mai tânăr din ceată îl aţintea pe Noţig fără sfială şi nobilul simţi că începe să-i fiarbă sângele.

— Inima îmi şopteşte să-i strig bucuria, dar… Se răsuci aţâţat spre feciorul părintelui Ştefan: Ai trebuinţă de ceva?

— Nu.

— Spune, nu te ruşina.

— Încă nu-i vremea potrivită.

Jupâniţa stinse repede flacăra răsucindu-se către Gavril de Noţig.

— Ce ascunzi în pumn?

— Dar mărunt şi nevrednic pentru domnia ta. Desfăcu degetele cu fereală de căutătura lui Singuru. Primeşte-l, rogu-te.

Tofana văzu o cruce cu lanţ iscată din zamfiruri şi adamante. Meşteşugul rar al giuvaiergiului se dovedea în verigile înnodate solzi de peşte şi potriveala pietrelor.

— E de prea mare preţ ca să-l pot primi, spuse jupâniţa.

— Îndrept darul cu rugăciune smerită. L-am găsit la poalele gorganului, prăpădit de cine ştie câtă vreme, dar giuvaierul – se bagă lesne de seamă – nu-i potrivit grumajilor unui bărbat.

„Ia te uită! se minună Ioan Singuru, cercetând chipul mincinosului. Până mai adineauri i se potrivea de minune. La fiece scăldat i-am văzut crucea pe piept.“

I se păru că darul a tulburat-o pe jupâniţă şi începu să-şi scotocească mintea după spini în mămăligă.

— Acesta să fie drumul cel bun, de Noţig? Mi-e teamă să nu-l fi rătăcit, căci nu recunosc meleagul.

Întrebarea îl pişcase ţânţar şi nobilul dădu din mână înciudat.

— Acesta e, şi dacă vrei încredinţare cercetează-l pe Drăgan.

Singuru se arătă mulţumit de răspuns şi rămase o jumătate de cal în urmă alăturându-se moţului. Noţig răsuflă cu uşurare şi îşi îndesă şoapta:

— Mi-e cugetul plin de domnia ta, jupâniţa. Sărut locul unde-ţi odihneşti privirea… Primeşte-mi darul şi inima şi îngăduie să-ţi îngenunchez dinainte…

— Drăgan, spuse Singuru iţindu-se, socoate că până la Hoinăreşti e cale de două ceasuri.

— Domnul cu el! se mânie Noţig.

— Chibzuieşte de asemenea că prin vâlcea retezăm bună bucată de drum.

— Retezaţi-o!

Feciorul părintelui Ştefan clătină umerii a nehotărâre.

— Zice că să ne povăţuim dintâi, căci carele nu ţin la hurducătură.

— Povăţuiţi-vă! spuse gâtuit nobilul.

— Pe de altă parte, dacă apucăm Vadul Roşu…

Noţig îşi pierdu cumpătul.

— Dă-mi pace, măi creştine, şi-apucaţi pe unde ştiţi! N-am pomenit asemenea scaiete de om!

Tofana îşi ascunse chipul în îndoitura cotului. Când trupul încetă să se zgâlţâne, dezdoi braţul şi ochii se iviră leoarcă de atâta râs. Singuru îi azvârli căutătură pleoştită, ca omul ocărât de pomană, şi rămase iar în urmă.

— A bolunzit, sărmanul, răsuflă adânc Gavril de Noţig. Mă asculţi, jupâniţă? Turui pe nerăsuflate: De ajuns să rosteşti un singur cuvânt… Popă aflăm în primul sat.

— E printre noi feciorul părintelui Ştefan din Sânzieni care cunoaşte tipicul. La ce slujbă chibzuieşti?

— Ştii foarte bine. Am şi inele…

— Ah! făcu Tofana, te aşteptai să mă întâlneşti…

— Te aştept de când m-am născut. Vei duce trai de împărătiţă! Unde vrea domnia ta… La Cluj, la Viana, ori în Florintia…

Feciorul popii da semne că are treburi însemnate de ştiricit.

— Tot moţul zice că popasul cel bun e satul Vitregei, unde se află han la drumul mare cu odăi şi merinde alese… Încotro goneşti, de Noţig?

Nobilul, vârfuit de draci, îşi luase lumea în cap afurisind înfundat. Tofana râdea să se prăpădească. Dinţii, cu margine albăstrie, străluceau în lumina soarelui. Singuru zâmbi stângaci.

— Pe unii, bieţii, îi apucă din senin.

— Ioane, Ioane… Tot pruncul pus pe şotii al părintelui Ştefan ai rămas! Mai că-mi vine să-ţi scotocesc clăpcile dulamei după veveriţe şi popândăi. Nu ştiu cum se face, dar noi încă n-am avut clipă de voroavă.

— Eu ştiu, rosti Singuru cu tâlc privind spre cetaşi.

Ochii lui Radu Andronic îi dădeau târcoale. Machidon ştia pricina. În sfârşit, logofătul îşi îndemnă glasul tuşind uşurel.

— Din câte ştiu, frate Iliuţă, între noi doi n-au încăput taine.

— Aşa e, frate Răduţule, cuteză slujitorul.

— Poftesc dară să-mi desluşeşti taina jupâniţei.

— Nu pricep.

— Lasă farafastâcurile muiereşti, Machidoane. Eram la o lungime de cal în spate când ţi-a şoptit-o! Cine e, de unde vine?

Plugarul îşi ţuguie buzele încăpăţânat:

— Nu pot săvârşi asemenea faptă nevrednică! Am juruit să pun gura sub lăcată.

— Te dezleagă văru-tău, popa…

— La noi în Chipriana, nefiind sămânţă de boier, oamenii îşi cinstesc cuvântul dat.

Logofătul îi prinse umerii. Spuse apăsat:

— Te afli în slujba mea, Ilie! Îţi poruncesc să vorbeşti!

Machidon oftă să-şi dea sufletul ridicând ochii spre ceruri.

— Martor îmi eşti, Doamne, că voit-am să-l cruţ! Îşi roti privirea jur-împrejur: Sângele apă nu se face, boierule! N-ai băgat de seamă că jupâniţa are ceva din firea cea îndărătnică a domniei tale?

— Ba da.

— Dar croiala buzelor şi a nasului nu-ţi mărturisesc nimic? N-o pângări cu căutătură poftalnică, logofete, căci săvârşeşti păcat fără putinţă de iertare!

Radu Andronic îl măsură întunecat.

— Ce vrei să spui?

— Boierul Costache Andronic a bătut vreme îndelungată drumurile Evropei şi nimeni nu pune mâna în foc că a fost uşă de biserică… Şopti apăsat: Jupâniţa ţi-e soră.

Gavril de Noţig sta gata să pună la picioarele lui Machidon marea cu sarea, numai să afle taina Tofanei. Slujitorul se lăsă o vreme piatră de moară. Răsuflă „vestea“, după ce nobilul se învineţi la obraji:

— I-ai citit, rogu-te, culoarea feţei?

— Nu înţeleg.

— Buchiseşte-o pe îndelete şi-ai să-i desluşeşti istoria. În urmă cu optsprezece ani, o zlătăreasă bogată în frumuseţe

şi-a necinstit bărbatul, zămislind în taină un prunc cu zapciul din Baia. L-a adus pe lume într-o noapte urgisită de fulgere pe moşia contelui ungur Teklay.

— Îl cunosc.

— Atunci aibi oleacă de răbdare şi-o să-ţi spună dumnealui restul istoriei.

Îşi umplu ticăit pipa. Gavril de Noţig era numai urechi.

— Urmează!

— Pruncul lepădat de zlătăreasă s-a dovedit a fi sămânţă muierească. Contele a crescut-o la curte.

— Vrei să spui că…

— Povaţa mea ar fi să-i citeşti cu alţi ochi obrazul cinstite boierule.

Moţul, sărac în vorbe, făgădui să-i sucească gâtul dacă nu-i varsă taina. Ilie Machidon îl luă într-o parte:

— Jupâniţa se străduieşte să răscumpere păcatele părinţilor, căci tătâne-său e acela care a poruncit prigoana românilor transilvăneni.

Drăgan îşi holbă ochii cepe.

— Neurautter?

— Cată ceva mai sus.

— Generalul Rabutin?!

— Învăţătura dovedită şi purtările alese grăiesc de la sine. Rosti cu smerenie: E fata craiului Leopold al nemţilor!

Logofătul, Gavril de Noţig şi Drăgan şuşotiră o vreme între dumnealor, apoi scoaseră armele din teacă căutându-l din priviri pe Machidon.

Slujitorul socoti că a sosit clipa să plece grabnic, cercetaş în fruntea carelor.

Ochii jupâniţei dezmierdau argintiul stejarilor care stâlpeau drumul. Un surâs firav îi pâlpâi pe chip.

— Mai trăiesc stejarii din ograda bisericii?… Ce neghiobie! Fireşte… Ţi-aduci aminte, Ioane? De Paşti, maica

preoteasă ascundea la rădăcinile lor, sub rămurele de salcie, paneraşele cu ouă roşii şi cozonăcei. În fiece an, într-acelaşi loc, şi de fiece dată uitam. Când venea seara, să mă ia rădvanul, mi se arduca nod în gât. O poveste frumoasă sfârşită dintr-o dată. Anevoie tare mă întorceam la curte…

— Baba Rabeca îţi descânta atunci urechile, râse Singuru, faptă care avan mai îmi dezmierdă cugetul. Mă făceai să plâng în toată ziua…

Tofana îi prinse mâna. Logofătul se ivi din pământ întrebând în treacăt:

— Ai ostenit, jupâniţă?

— Încă nu, logofete… Vorbeşte-mi, Ioane, ce face taica părintele, preoteasa, Pantelimon „Ba“? Au trecut atâţia ani… De cum adie a primăvară, îmi hotărăsc drum cu popas îndelungat la Sânzieni. De fiecare dată se întâmplă câte ceva…

— E ciudat, surâse Singuru. Cu mult mai multe se petrec într-o săptămână, decât într-un an sau zece. După atâta vreme, nu mai ai ce povesti. Bagi de seamă că toate au fost mărunţişuri, lipsite de însemnătate. Pe taica au început a-l osteni anii. Când nu-i la biserică e la stupi, când îl alungă albinele se întoarce la liturghier ori sporovăieşte cu moş Pantelimon.

— Vrei o răchie? îşi aminti Tofana. Ba! Dar ce vrei, creştine? Ad-o încoa…

— Tot sucit e şi-acum. Când au venit nemţii în sat, l-au chemat la primărie: „Tu eşti paracliserul de la Sfintu’ Niculae?“, „Ba!“ „Nu te cheamă Pantelimon Aţă?“ „Ba!“ „Dar cum îţi zice, olahule?“ „Ba Pantelimon, nu Olahu…“

— Bietul moşneag, surâse jupâniţa. Şi Flavia? Ce face Flavia?

Tofana îi simţi piedica din cuvinte şi nu mai apăsă. Moţul da târcoale căruţei.

— Îi târg mare cu iarmaroc la Trăineşti, spuse luându-şi inima în dinţi. Dacă porunceşti ocol, acum trebuie cotit.

— Cum poftiţi voi, Drăgane…

Novacul îşi scociorî mintea după altă cugetare. Cum cuvintele nu-şi găseau drum, socoti că nu se cade a zăbovi fără pricină şi se depărta cu mormăit nedesluşit.

— Încă unul! clătină capul Singuru. Îi arde lui de iarmaroc, ca scumpului de dat praznic. Te mirai că n-am găsit clipă de răgaz…

— Nici n-ai căutat-o, Ioane.

Singuru îşi plecă privirea şoptind:

— Adevărat, n-am căutat-o.

— De ce? Eram prieteni buni.

— N-am cutezat. Sticlele de la ochi se păienjeniseră. Cuvintele prinseră a se revărsa şuvoi nestăvilit: Cu cine să mă iau la întrecere pentru inima domniei tale? Cu logofătul? E mai chipeş ca un arhanghel. Mă şi mânii când văd atâta risipă de daruri asupra unei singure făpturi, căci cugetul îi e pe potriva trupului şi chipului… Cu nobilul Noţig, bărbat vestit, viteaz şi de seminţie rară? Şi chiar cu Drăgan? Mă simt furnică netrebnică alături de-o stâncă.

Jupâniţa îi privi uimită obrajii învăpăiaţi. Buzele tremurânde slobozeau gânduri răscolite de patimă.

— Nu mi-ai grăit astfel niciodată.

— La ce bun, Tofană? Coana preoteasă m-a croit cu zgârcenie, nu şi nătâng. Am priceput degrabă că pentru tine voi rămâne veşnic băietanul neîntrecut în născociri de trebuinţă în anii zburdălniciei. Au venit apoi alţi ani şi porunca altor cărări.

— Ai călătorit mult.

— Destul.

— Şi eu. Cum de nu te-am întâmpinat?

— Cupeul şi căruţa umblă pe drumuri deosebite, Tofana… Şi totuşi ochii mei s-au bucurat în câteva rânduri zărinduţe. La Viana, de pildă, cunoşteam zilele când erai poftită la palat şi aşteptam la margine de uliţă ceasuri şi ceasuri ca să-ţi zăresc rădvanul şi-o petică din mantia de cacom. De-ţi zăream şi vârful nasului, mă îmbătăm de bucurie.

— Trebuia să mă opreşti.

— Nu trebuia, jupâniţă! Să-ţi fi grăit la Florintia între pintenaţii şi firetaţii ce-ţi cerşetoreau zâmbetul în grădinile palatului Medici ori al Orettanilor? La Cluj, la Sânzieni ori la Padova n-am uitat o frântură de clipă că mie, Ioan Singuru, feciorul părintelui Ştefan de la Biserica Sfântul Nicolae, nu mi-e îngăduit să ridic ochii la domnia ta. Obârşie, avuţie, frumuseţe neasemuită, toate acestea înalţă stavilă de netrecut între mezinul popii din Sânzieni şi Tofana de…

Fata îi astupă buzele, căci Machidon răsărise nechemat.

— Jupân Singuru, fiind priceput în toate cele, eşti bun să-mi cercetezi oleacă armăsarul la pântece? S-o fi pălit, gândesc, în parii de la curtea contelui.

Ioan cătă cu tristeţe spre chipul slujitorului.

— Trăgeam nădejde ca măcar dintr-o parte să n-am tulburare.

— Mama, sărmana, spuse Machidon, m-a înţărcat cu acea fiertură aducătoare de cucuie care se cheamă dreptate. Vasăzică îl ţin de poale pe logofăt, iau muierea dinaintea moţului, opintesc după pilda altora să-l mânii bine pe nobilul Noţig – numai ce l-am văzut adineauri vânăt lobodă – şi să te cruţ pe domnia ta? Ei, iacă, nu mă aşteptam să mă îndemni la asemenea strâmbătate. Şi-apoi să-ţi mai spui una. Când ochiul şi vorba cea bună a părintelui dezmiardă un singur prunc, lesne se iscă dihonia printre ceilalţi. Nu o dată fraţii i-au purtat sâmbetele mezinului care se bucura de osebită preţuire… Văru-meu Pălitu…

— Îndurare, Machidoane! se sperie Singuru. Pilda mi-o spui altă dată… Dar mă înşel oare, sau te strigă logofătul?

— Te înşeli, jupâne, însă eu m-oi socoti chemat, căci deprins sunt pe unde mă duc să nu-mi zică nimeni mai stai.

Peste ochii jupâniţei lunecă o umbră. Îşi rezemă capul pe mindir privind cerul.

— A vorbit cu dreptate.

— Ştiu.

— Poate că era mai bine să nu fi intrat în ceată, printre voi.

Căutătura lui Singuru cuprinse într-o icoană chipul fetei. O lacrimă sugrumată îi strica glasul.

— Poate… De când e lumea şi pământul, nimănui nu i-a fost dat să-şi lepede umbra. De trei ani fug de tine, Tofana. Cea din urmă oară, te-am văzut la serbarea dogelui, în Veneţia… Stam amestecat în prostime şi oricât mă străduiam, nu puteam desluşi printre toate frumuseţile acelea chip care să ţi se asemuie. Purtai strai minunat, în culoarea florii de cais, cunună de crini, iar pe umărul gol îţi poposise o turturică. O lună de argint spoia Piaţa San-Marco. Atunci…

Singuru tăcu. Tofana îl cercetă scurt şi îşi muşcă buzele.

— Atunci?

— Atunci… Ioan înghiţi anevoie nodul din gâtlej. Mi-am luat rămas-bun de la tine. Din răvaşele tatei îţi cunoşteam locul de popas. De era Florintia, eu alergam la Padova. Din Padova aşterneam drum lung la Avignon… De-acolo la Viana, în Buda ori Pesta. Urzind gând de nuntă cu Flavia, fi-voi iertat, tot de tine alergam. Când te-am văzut însă în curtea boierului Miclăuş, am priceput…

Singuru simţi în ceafă răsuflarea moţului, dar nu-l luă în seamă. Râse încetişor:

— Nu, umbra nu ţi-o poţi anina în cui.

— Îmi pare rău, şopti fata.

— Ştiu, Tofana. Eu, suspină, de-acum n-am să te mai necăjesc. Grijeşte însă cum te descurci cu ceilalţi.

Un stol de rândunici, buchii negre pe bolta cerului, se îndrepta către miazăzi. Jupâniţa rosti încet:

— Am să pier fără urmă într-o noapte… N-o să ştie nimeni.

— Asta să n-o faci, Tofana! Fapta nu li se cuvine, nu-i pe potriva credinţei lor şi ar fi de ocară numelui ce-l porţi. Tu nu poţi pleca decât în miez de zi, în priveală slobodă, cu cugetul neîmpovărat.

— Chibzuiesc mereu la vorbele lui Machidon… Tem clipa aceea, Ioane. Un singur cuvânt necugetat şi răstălmăcit va

isca dihonia.

— Aşa e, Tofana… Mă duc, căci moţul nu ştie multe.

— Aşteaptă! Serbările de la curtea dogelui, din Francia şi ducatele nemţeşti, strânse laolaltă, nu mi-au adus o fărâmă din bucuria zilelor petrecute printre voi! Să nu-mi vorbeşti de obârşie! Preţuieşti mai mult decât pintenaţii castelelor, săraci la cuget şi inimă! Am cunoscut bărbaţi butie de învăţătură, dar pot ei sta alături de mintea cea ascuţită a lui Ilie Machidon? Gavril de Noţig, Moţul şi logofătul Andronic mi-au dăruit credinţa că alături de ei aş putea străbate fără teamă şi iadul. Sufletul meu a înflorit la căldura voastră, iscă floarea rară a prieteşugului. Ajută-mă s-o păstrez, Ioane!

Singuru suspină şi plesni scurt crupa calului. Tofana aşteptă o vreme ca Drăgan să-şi dezlege limba. Soarele înfipt în lancia amiezii îmbia la somn. Închise ochii. Mădularele ostenite primeau lacome fierbinţeala prin straiul subţire. Glasurile cetaşilor începură a se depărta, visul îi deschise braţele.

O smulse mişcare uşoară lângă căpătâi şi crăpă pleoapele. Făcu ochii mari. Drăgan, prins asupra faptei, roşi făclie şi fără un cuvânt porni calul săgeată.

Tofana surâse printre lacrimi. Pe mindir, ghem de spaimă, poposise darul moţului, un pui de arici.

Machidon strecură privire aţă către novac.

— Şi tu, Drăgane?

Moţul se răsuci în şa şi slujitorul se întrebă încă o dată cum de nu se prăvale calul sub povară. Şoapta şi ochii moţului îi străpunseră inima:

— Eu nu-s om?

Prânziră într-un imaş ce ţinea de satul Sărata, aşezare vestită în întreaga Transilvanie. Pentru ce anume era vestită, desluşi Ioan Singuru în vreme ce moţul se mulţumea a-i întări spusele cu clătinări de cap.

— În Sărata, oamenii „îşi vând“ pruncii nevolnici. De pildă, se întâmplă câte o muiere care n-are noroc să-i trăiască băieţii. Atunci ocheşte o cumătră, cu odrasle voinice, şi cad la înţelegere. La ziua cuvenită, vecina vine cu banii în maramă şi primeşte pe fereastră pruncul fără vlagă.

— Pricep că-i prefăcătorie, spuse Radu Andronic.

— De bună seamă, logofete! Cu copilul în braţe, vecina face înconjurul casei, apoi bate la uşă cerând găzduire, fiind chipurile străină de locuri şi împovărată de prunc. Mama îi deschide, o pofteşte pe laiţă şi-o întreabă numele omuleţului. Spre a-l sili pe Ducă-se pe pustii să-i rătăcească urma, vecina rosteşte alt nume.

De-l cheamă Gheorghiţă îi zice Dumitru ori Stan sau ce-i trece prin minte.

— La noi, mormăi moţul, pentru alungarea duhurilor celor rele pruncul primeşte nume de fiară. Pe mine, când m-a „vândut“ maica, vecina m-a botezat Ursu.

Cetaşii îl cercetară cu zâmbet, iar Machidon îşi aminti că asemenea isprăvi se petrec şi în Moldova. Chiar Bogdan, pruncul lui Ştefan cel Sfânt, spuneau bătrânii, primise din aceeaşi pricină al doilea nume, Vlad. Mai voroviră o vreme, apoi logofătul porunci strânsul calabalâcului. Până la Dobrotiţa, unde aveau să facă următorul popas, era cale de mai multe poşte.

Carele se urniră cu scrâşnet luând urma călăreţilor. Soarele picotea de chindie îndemnând-o pe jupâniţa la somn.

Drumul cel bun se isprăvea dintr-o dată între două şolduri de munte, apoi se vărsa cărare în repeguş, împiedicată de bolovăniş şi cioturi de stâncă. Printre acestea trudea anevoie să răzbată un firicel de râu.

Dintâi se opri Simion. Uitându-şi betegeala, cotarla ţinea fruntea cetei. Adulmecă tufişurile de merişori şi chivără

albastră a florii-voinicului, cercă câţiva paşi la vale şi se întoarse la drumul cel cuminte.

Cetaşii opriseră chibzuind. Până să ia hotărâre, moţul se apucă să cerceteze carele la osii şi roţi, cercă chingile ce aveau să fie greu trudite prin cele grohotişuri. Dând răspuns întrebărilor nerostite de logofăt, nobilul Noţig desluşi:

— Aceasta se cheamă Poteca Băjenarului. E anevoioasă, dar aduce bun câştig de vreme.

— Cât?

— Opt-nouă ceasuri. Drumul celălalt, al Chintileştilor, o ţine neted, însă cu înconjur mare.

— Două întrebări mă apasă, spuse Radu Andronic cu ochii la cerul albit de pâcla înserării. Ţin carele la asemenea drum, căci o stricăciune în aceste pustietăţi ar spori zăbava oricărui înconjur, dar mai cu seamă, cum va îndura jupâniţa hainia povârnişului?

— Carele ţin, mormăi Drăgan, priponind în lanţ roata dinspre asfinţit.

Tofana, cu genunchii aduşi sub bărbie, necăjea puiul de arici împungându-l cu o nuieluşă de alun.

— Luaţi drumul cel scurt, logofete, căci mă simt pe de-a-ntregul înzdrăvenită.

Părea atât de firavă în văzduhul albăstriu, glasul îi răsuna atât de şiştav, încât Singuru îşi simţi inima ghem. Pieptul şi umerii moţului fură cuprinşi de tremur. Pe chip i se desluşea mare tulburare.

— N-ai drept la poruncă. Fâstâcit de privirea mirată a fetei, adăugi: Acum, după zăcut… Primejdie…

Amuţi şi îşi ascunse iute faţa urmându-şi trebăluiala. Logofătul surâse cu înţeles spre slujitor, care-l purica pe Simion de scaieţi.

— Drăgan are dreptate. Vom lua hotărâre peste vrerea jupâniţei.

— Aşadară, pricepu Noţig, apucăm drumul cotit.

— N-avem încotro.

Tofana sări fulg din car, vârî ariciul în tolbă, înşfacă arcul şi cât ai clipi se depărta de cetaşi.

— Drumul cotit aduce pagubă de multe ceasuri şi primejdia poteraşilor nemţi! Nu poftesc să fiu eu pricina!

— Jupâniţă!

Fata potrivi o săgeată şi întinse arcul spre Radu Andronic.

— Porunceşte drumul scurt, logofete!

Se clătina din pricina slăbiciunii. Ilie Machidon îşi umezi buzele.

— Cu îngăduinţa domniilor voastre, am putea împăca şi capra şi curechiul, dacă unul dintre noi se învoieşte să poarte jupâniţa în braţe cât ţine povârnişul.

Noţig se holbă.

— Straşnic ai chibzuit.

— Am cugetul slobod, cinstite boierule.

Tofana îi cercetă amuţită căutând de-a curmezişul. Ilie Machidon, strecurând privire subţire către ceilalţi, spuse fără zâmbet:

— Chibzuiesc, de asemenea, că cel mai nimerit pentru asemenea trebuşoară sunt eu, având muiere în Chipriana şi unsprezece prunci legiuiţi, başca ce-a mai dat Dumnezeu în lipsa mea.

Logofătul îl cercetă strâmb pe sub sprâncene. Ioan Singuru deznodă marama de la gât şi culcă gulerul dulamei.

— Sunt încredinţat că mie mi se cuvine povara. O cunosc de copilă pe jupâniţa, iar prietenia încărunţită în atâta amar de vreme n-are trebuinţă de alt zălog.

Moţul se ridică ştergându-şi mâinile pe coapsele bernevecilor.

— Îi trebuinţă de braţe zdravene care să îndepărteze primejdia. Mi-s cel mai potrivit!

— Braţe zdravene pentru povară de floare! râse Noţig. Cât eşti de butucănos, îi vei aduce vătămare. Să nu întindem vorba! Voi purta eu jupâniţa.

— De ce? întrebă Radu Andronic.

— Să nu-ţi fie cu supărare, logofete, căci te cinstesc adânc, dar mă socot a fi de neamul cel mai ales. N-ai nici o vină că viţa mea duce până la Dragoş Voievod.

— Puţin, de vreme ce numai slujitorul meu îi neam cu împăratul Machidon! Poţi lesne pricepe atunci cam ce seminţie are stăpânu-său… Nu fi caraghios, de Noţig!

— Atunci să aleagă jupâniţa, hotărî Ioan.

Tofana le urmărea vorbele cu buzele strânse. O boare de roşu i se căţăra spre albul ochilor. Scutură pletele îndărătnică.

— Mă pot descurca singură!

Dar era limpede că-i va fi peste putinţă. O vedea lesne chiar şi Simion, care-i scutura fustele de colb vânturându-şi cu zor mare coada.

Machidon, rezemat într-o lene de pântecele bidiviului, asculta cu zâmbet.

— Zăbavă mare pentru pricină de nimic, logofete!

— Aşa e, întări Tofana. Să pornim!

— Când oi întâmpina prima muiere înzestrată cu duhul răbdării, ridic biserică nouă în Chipriana, jurui slujitorul. Voiam să-ţi spun, logofete, că jupâniţa are putinţă de alegere…

— Nu aleg pe nimeni! îi curmă fata vorbele.

Ţăranul oftă căutând către cerul fără picuriş de nor.

— Jupâniţa are putere de alegere fără a rosti vreun nume.

Tăcu lăsând privirile cetaşilor să-i înfigă piroane pe chip. Moţul stăpânit de nerăbdare întrebă:

— Cum?

— Leagă-ţi marama la capăt de săgeată, jupâniţa, şi sloboade-o spre plopul cel singuratic. Ne vom prinde în întrecere dreaptă şi cel care va smulge cel dintâi săgeata…

— Va purta jupâniţa în braţe pe Poteca Băjenarului, ghici de Noţig. Ai chibzuit bine.

— Şi de astă dată! adăugă slujitorul. Bine că măcar domnia ta bagă de seamă. Stăpânul meu are urechile înfundate...

Se înşirară călări la marginea drumului. Logofătul se uită plin de prepuieli la slujitor.

— Tu la ce te mai vâri?

— Slujitor îţi sunt, logofete, şi se cade a te urma pretutindeni. Aşa am depus jurământ cucoanei Irina.

Radu Andronic strâmbă din musteaţă. Jupâniţa potrivi săgeata în arc şi o slobozi. Marama chindisită cu terţei azuriu călători pasăre albastră prin văzduh, apoi se înfipse în plop. Într-aceeaşi clipă, cetaşii dădură pinteni bidiviilor.

Zburau pe toloacă, lipiţi de grumajii armăsarilor. Copitele scurmau pământul, zvârleau ţărână născocind vârtejuri de colb. Cinci perechi de ochi aninau de marama rămasă în bătaia vântului. Calul lui Radu Andronic prinse a da senine de beteşug şi rămase în urmă.

— Cine m-a blestemat?! scrâşni logofătul.

— Sări pe-al meu!

Slujitorul descălecase din goană. Radu Andronic călări o vreme cu picioarele pe şa, după obiceiul nohailor, şi dintr-un salt cetlui între pulpe pântecele bidiviului lepădat de slujitor.

— Mulţumesc, împărate!

Ţăranul, ieşit din strânsoarea colbului, privea întrecerea cu anume zâmbet. În frunte gonea Gavril de Noţig. Îl urmau la o întindere de braţ moţul şi Ioan Singuru, din urmă venea furtună logofătul. Zece stânjeni îi despărţeau de maramă. Radu Andronic trecu de Drăgan şi feciorul popii, dar calul nobilului se ţinea vârtos, avea o lungime de gât înainte. Logofătul chiui haiduceşte stârnind sângele armăsarului. Se apropia palmă cu palmă. Ajunseră în dreptul plopului amândoi odată. Două mâini căutau marama zbuciumată de vânt.

Oftat plin de pismă sloboziră trei inimi când braţele logofătului cuprinseră cu nespusă dulceaţă trupul jupâniţei. Îl urmară mohorâţi, dar fără gând vrăjmaş, căci boierul câştigase în luptă dreaptă, bărbătească. Adevărat, că dacă Machidon nu i-ar fi trecut armăsarul, şi-ar fi ţinut acum nasul în ţărână, dar iar era adevărat că câştigul slujitorului n-ar fi adăugat nimic la norocul lor. Şi-apoi câţi oare ar fi cutezat să sară nălucă, pe armăsar iuteş, fără a-l opri o clipă din goana bezmetică? Acum, înţeleşi parcă, îl lăsară pe logofăt să se îndepărteze, să-i fie bucuria deplină. Dintru început, Simion nu pricepuse şi se împiedica în picioarele logofătului. Apoi prinse a chibzui şi-i dădu pace.

Pletele Tofanei aromeau a verbină şi rozmarin. Cu inima cât o pâine moldovenească, logofătul ţinea buzele îngropate în volbura castanie. Ochii negri striveau lacrima bucuriei. Jupâniţa le simţea roua în glas. Căci glasul lui Radu Andronic îşi rătăcise porunca, se mlădia în şoaptă catifelie pe care puţini o auziseră. O singură dată înălţă Tofana privirea spre boier. Închise repede ochii. Doar fericirea zugrăveşte cu asemenea culori chipul unui om. Iar gândul că eşti pricina acestei fericiri, ce tot din pricina ta dăinuie cât clipa, striveşte sufletul.

— De-mi sunt vorbele necugetate, cer cuvenita iertăciune, jupâniţă. Mi-e inima prea plină pentru a le cumpăni înţelesul. Nicicând lumină mai dulce nu mi-a stăpânit cugetul.

— Eşti încă tânăr, logofete, şopti fata.

Ochii boierului poposiră pe obrazul mic. Sprâncenele se avântau îndrăzneţe spre tâmple. Sub pleoapele viorii se simţea zbuciumul ochilor.

— Nu tinereţea-i pricina. Inima poartă rod îmbelşugat de floare şi la optzeci de ani, ştii bine. Îngăduie… Braţele-i tremurau uşurel, strângeau cu teamă trupul suleag: Îngăduie, jupâniţa, să-ţi spun pe nume. Tofana…

Cuvântul fusese rostit cu anume şoaptă. Tot aşa răsună în cuget şi pe buze vorbele sfinte.

— Îngădui, zâmbi fata.

— Şi mai îngăduie… Logofătul trase aer în adâncul pieptului, îngăduie să-ţi spun, cruţându-mi neghiobia, ce însemni în viaţa unei făpturi netrebnice.

Tofana, vrând să abată pe altă albie firul vorbei, cercă să râdă:

— Chibzuieşti la misionarul neamţ?

— N-ai să-mi ierţi niciodată neghiobia dovedită în ograda boierului Miclăuş şi la poalele Tâmpei, când m-am lepădat de tine.

— Nu-mi iert că m-am împotrivit.

— Tofana!

— Atunci ai judecat cu dreptate. Acum…

Tăcu fără să-şi fi isprăvit gândul. Sub ie, pieptul zugrăvi suspin mic.

— Te ascult, şopti logofătul.

— Uneori împrejurările strâmbă ochiul. Domnia ta trăieşte una dintre acestea.

— Adică?

— Când în măr se află o singură poamă, aceea e cea mai gustoasă. Şir întreg de săptămâni am fost singura muiere între voi… Acum ai înţeles?

— Nu, Tofana. Şi nu astfel poţi cuminţi inima unui bărbat.

— Învaţă-mă cum s-o fac.

— O vrei cu dinadinsul?

Glasul lui Radu Andronic tremura.

— O vreau.

— De ce, Tofana?

— Nu-i acum ceasul potrivit isprăvilor de dragoste.

— Va fi altă dată?

— Nu ştiu, poate… Tofana îşi muşcă buzele: Nu te mai gândi la mine, logofete. Mi se cuvine cu mult mai puţin decât îmi dărui.

— Aceasta eu am dreptul s-o chibzuiesc. Mi-ai răsădit zarzăr înflorit în suflet, Tofana, şi n-am să-ţi îngădui a-i stârpi floarea.

— Nu trebuia să mă alătur cetei…

Radu Andronic se opri cătând cale de trecere, căci bulboană adâncă tăia Poteca Băjenarului. Socotind că ar putea-o răzbi dintr-o săritură, boierul o rugă pe jupâniţă să i se anine de grumaji. Fata ridică braţele asemenea lujerilor de crini şi logofătul închise ochii, ameţit de dulceaţa dezmierdării.

Ajunşi de partea cealaltă, mâinile Tofanei se deznodară încet, dar logofătul nu băgă de seamă. Miresmele înserării se împleteau cu verbina şi rozmarinul din pletele jupâniţei. Închipuirea lui Radu Andronic zbura ciocârlie pe drum presărat cu luceferi. Din cioburi de aur alcătui viaţă alături de Tofana… Conac arătos, umilind chiar hudubaia Dudescului, o dimineaţă de Cireşar răzbind în iatacul azuriu, cu horbotă de livadă în floare şi ciorchini de liliac, nopţi albastre ninse de răsuflarea dulce a Tofanei… Tofana cu tipsie de cozonaci calzi, în duminica Paştelui, în sanie rumenă sub căciuliţa de samur, în drum spre Conacul Morii… Încovrigată la gura sobei, în scrânciobul din grădină, călări, amândoi, prin codrii Cotrocenilor… Aveau să mai fie şi drumurile poruncite de slujba lui Vodă, drumuri de primejdie. Nu va îngădui Tofanei să-l urmeze… Dar oare Tofana va îngădui să nu îngăduie?

Tuse apăsată îl aduse pe dramul Băjenarului. Machidon, prepuind sudălmile ce înghionteau limba logofătului, ţinea ochii în pământ. La câţiva paşi, adăstau cetaşii.

— Drumul cel rău a încetat, spuse încet slujitorul.

Radu Andronic oftă surd. Nevăzut de nimeni, depuse sărutare uşoară în pletele Tofanei.

Sâcâit, logofătul se răsuci spre Machidon.

— Mustăceşti de vreme îndelungată. Vorbeşte dacă ai ceva de spus.

Deschideau drumul. O lună îmbelşugată spinteca pânzele nopţii. Coviltirele carelor îşi desluşeau spinările, alunecând pe lângă plopii muţi. În urmă, Noţig şi Singuru schimbau şoapte. Tofana adormise cu mâna uitată pe urechea lui Simion, iar dulăul nu cuteza să se mişte spre a nu-i speria somnul.

— Vorbesc, logofete. Am lăsat doar să se scurgă cuvenitul răgaz spre a-ţi lepăda tulburarea.

— Mulţumesc de grijă multă. Ascult.

— Pea bine, boierule. În vreme ce treceam poteca aceea blestemată, am stat oleacă şi-am chibzuit.

— Ai deprins năravuri noi, Ilie…

— Ghicesc ce se petrece în cugetul domniei tale.

— N-aş fi zis. Şi?

— Socot, atât cât mă duce capul ista uscat, că-n slujba pe care o săvârşim noi e cu primejdie să-ţi legi dârlogii de inimă.

Ochii lui Radu Andronic aprinseră torţe, izbuti să-şi stăpânească glasul.

— Vorbeşte desluşit!

— Eşti căpetenia cetei. Nu vreau să-ţi asmut mânia, boierule, dar teamă mi-e că din pricina jupâniţei îţi rătăceşti judecata şi ochiul cel limpede. Când nu caţi dincolo de catrinţa muierii, lesne te răzbeşte vrăjmaşul.

Radu Andronic trase adânc aer în piept.

— Aşa…

— Aşa, logofete!

— Ţi s-a părut că mi-am uitat slujba, ori poate că am săvârşit de mântuială treburi ce porunceau mai multă luare-aminte?

— Am încredinţarea. Mai cu seamă de când am părăsit casa pădurarului, o clipă nu ţi-ai desprins ochii de pe chipul jupâniţei. Nu-ţi fie cu supărare.

— Necazul e că vorbeşti cu păcat, Ilie.

— Să dea Dumnezeu.

— Nu-i destul să dea, se cere să şi primeşti. Îl învălui într-o căutătură caldă. Chibzuiam să nu-ţi înveninez inima, dar gândul se dovedeşte deşert. N-ai priceput nimic, Ilie!

— Oare?

— Temerile şi cârteala îţi sunt fără temei. Oftă: Cel dintâi cătun prin care am trecut se chema Volbura. Adevărat?

— Adevărat.

— Deşi miezul nopţii se călătorise de multişor, ghimirlia din fruntea satului ţipa de lumină. Cele două ferestre mari aprindeau torţe, la a treia pâlpâia lucoare şiştavă.

— O fi bolit careva din casă.

— Hm, făcu Radu Andronic îndoit, nu-i de ajuns pentru ca să faci prăpăd de lumânări în bordei sărman.

— Nu pricep. Cum s-ar zice…

— Pe lângă înţelepciune, Dumnezeu v-a bucurat pe cei din Chipriana şi cu răbdare. Ia pildă de la ei, Machidoane! Am străbătut apoi drum hapsân pe malul apei. În două rânduri s-a auzit desluşit ţipăt de acvilă.

— N-am băgat de seamă.

— Rău ai făcut! Căci e anevoie de ghicit ce caută acvila în luncă…

Ilie Machidon se scarpină la ceafă.

— Mă sperii, logofete!

— Acelaşi ţipăt de acvilă, deci al treilea, s-a poftorit scurt şi gâtuit, după puţină vreme, la intrarea în văgăuni. Când am tăiat Stăvilarii, satul acela de ortomani, ne-au întâmpinat trei muieri cu doniţe de lapte. Două ne-au poftit să ne astâmpărăm setea, a treia a dovedit zgârcenie.

Sprâncenele slujitorului se înălţară spre creştet.

— Ai apăsat mereu asupra numărului. Două chiuituri de vultur şi apoi încă unul. Două fereşti încinse, a treia vlăguită… Ce trebuie să desluşesc în toate acestea?

— Semne, Machidoane! De n-ai fi stat cloşcă cu capul între urechi, luând aminte încotro îmi bate inima, ai fi priceput că drumul ne e presărat de veşti cu rânduială dinainte tocmită, căci trimiţătorul nu se putea apropia de

ceată. Iar cel căruia îi erau hărăzite veştile le-a primit astfel, fără a se dovedi.

Machidon, cu grumajii înţepeniţi – o clipă nu-şi dezlipise ochii de obrazul smead al lui Radu Andronic – întrebă sugrumat:

— Cine trebuia să citească acele semne, logofete?

— Unul din cetaşi, spuse boierul cu glas scăzut. Printre noi s-a strecurat o iscoadă.

Slujesc cu privirea îngropăciunea zilei, fără păreri de rău. Vânticelul de seară îmi tulbură barba, hulubii aşteaptă la buza cerdacului dezmierdarea privirii şi nu-i văd, chiseaua cu dulceaţă de zmeură îmi dă coate şi nu întind mâna.

Mă gândesc la domnia ta, frate cetitorule. Ţi-a tresărit inimioara? Ştiu, nădăjduieşti să se fi amăgit logofătul de taină al Măriei Sale. Asemenea gând m-a încercat şi pe mine când am citit pentru întâia oară isprăvile acelor bărbaţi munteni şi transilvăneni credincioşi pământului, şi tare mai poftea boţul ista de inimă al meu ca nimic să nu adumbrească lumina prieteşugului şi a credinţei aprinse de cetaşi.

La zestrea de păcate agonisite, se îndeasă popeşte încă unul. Să-ţi ştiricesc dezlegarea. Nu pot săvârşi însă asemenea faptă, căci aş necinsti truda părintelui Ilarie. Ascultă, dară, rugămintea mea, prietene, zăboveşte oleacă şi nu ponegri cu prepuieli deşarte pe unul sau pre celălalt, ca să nu-şi dogorească obrazul la o adică.

Deasupra conacului a pogorât hodina. Flacăra opaiţului bate sfioasă geamul chilioarei, sfinţii zugrăviţi pe icoane mă cercetează cu îngăduinţă. Numai scripcile greierilor şi pana nevrednicului Pahomie mai cutează să strice liniştea.

Aşadară…

Capitolul XV

ISCOADA

În cămară începuse a încolţi întunericul, dar Carol Neurautter, misionarul craiului Leopold în Transilvania, nu poruncise încă lumânările. Prin ferestruica îngustă se zărea cerul muşcat de dinţii meterezelor, straja înveşmântată în strai vineţiu. O adiere de zâmbet juca pe chipul neamţului. Slujitorul Brâncoveanului, acel logofăt valah, se arăta a fi vrăjmaş de soi. O dovedeau trupul lui D'Antin crestat cu multă hărnicie, înţelepciunea dovedită în alegerea drumurilor, cutezanţa hotărârilor.

Contele străbătea înfrigurat cămara dând cu ciubota pintenată în bodroanţele ieşite în cale. O cupă de argint cu ierburi aromitoare căzu de pe mescioară rostogolindu-se la picioarele jeţului, din care, cândva, îşi slobozea poruncile Iancu de Hunedoara.

— Nu pricep de ce zăboveşti, Carol! Valahul e mai viclean ca Satana şi, pun rămăşag, ţi se va strecura printre degete.

— În dragoste şi bătălii izbândeşte cel ce ştie să-şi ţină nerăbdarea în frâu. Cândva te-ai folosit mult de acest adevăr, D'Antin!

— Răbdare. Odată trecut hotarul…

— Nu-l va trece!

— Nu-l cunoşti! scrâşni Filip D'Antin şi verdele putred din ochiul norocos zvârli un pumn de otravă. Nu-l cunoşti şi zadarnic cerci să-mi faci încredinţare.

— Vrăjmăşia îţi întunecă mintea, conte.

Franţuzul rezemă umbrele tulburi înghesuite în odaie.

— Trebuie să-l desfac! Altminteri nu-mi găsesc odihna. Fiecare clipă dobândită de valah e înţepătură de bold, fiecare zi, muşcătură de pumnal.

— Răbdare!

— Răbdare, răbdare! Am ajuns la capătul puterilor, nu mai pot răbda!

— Învaţă!

Filip D'Antin îl împunse cu privirea.

— Dă-mi slobozenie, Carol! E ultima mea rugăminte.

— N-ai priceput nimic, franţuzule! Era pentru prima oară când i se adresa astfel şi contele tresări. Valahul, urmă misionarul, opinteşte pentru noi fără să bage de seamă. Strânge acele dovezi, hrisoave şi hârburi pe care românii le încredinţează bucuroşi Brâncoveanului spre păstrare. De noi le ascund şi le ferecă. Vom pune mâna pe care când îşi va fi isprăvit lucrarea. Atunci – adăugă apăsat – şi numai atunci Radu Andronic va fi al tău.

— Dar va fi? Valahul e născocit de diavol.

— Opt sute de oşteni hârşiţi în treburi de taină îl ţin sub bătaia privirii.

— Va scăpa!

— Am întreit paza hotarelor.

— Le va străpunge!

— Leapădă-te de mânie, altminteri n-ai să ajungi priceperea din urmă.

Filip D'Antin râse. Un râs spelb, lipsit de bucurie.

— La Paris se afla cetluit în lanţuri, odaia de cazne era păzită cu străşnicie, slujitorii mei ţineau toate ieşirile sub porunca jungherelor.

— Ştiu.

— Şi totuşi a scăpat.

— La Paris, spuse liniştit misionarul, nu avea în preajmă prieten viclean.

Ochiul franţuzului încremeni.

— Adică?
— Printre cetaşi se află omul meu de încredere.

* * *

Pe chipul lui Singuru surâsul amorţise. Frământă între degete o ghindă, strecurând priviri speriate către cetaşi. Focul tânjea şi întunericul prinse a birui poiana.

Pe halca de pastramă rămasă neatinsă în faţa moţului năpădiseră furnicile. Drăgan o zvârli lui Simion. Câinele îşi plimbă botul asupra cărnii, apoi se încolăci la picioarele Tofanei.

Stăruia liniştea. Ioan cercă să închege vorba, dar nimeni nu se înghesui cu răspunsul. De Noţig trudea fără credinţă la un ascuţiş de jungher, logofătul rezemat de un trunchi trăgea adumbrit din lulea. În ochii Tofanei clipocea amarul.

De ce muriseră viersul moţului, veselia de prunc a lui Singuru, focul îmbelşugat şi împunsătura plină de tâlc a lui Machidon? De ce oare râsul a pierit din ochii logofătului, iar buzele nobilului de Noţig întind lamă de hanger? Până şi în umbletul lui Simion stăruia tristeţea, coada harnică ostenise, zăcea zdreanţă în ţărână.

Radu Andronic şi slujitorul nu suflaseră o vorbă despre iscoada strecurată printre ei şi totuşi vântul cel rece al dihoniei stăpânea ceata. Se măsurau cu ochii străini, tresăreau la răsuflarea adâncă a pădurii. Slujitorul apăsat de griji îşi foia privirea de la unul la celălalt. Simţea primejdia împungându-i ceafa, ochi de iscoadă bine tupilaţi în beznă dându-le târcoale… Cine să fie cumaşul? A treia oară îi lua la rând. Pe Noţig l-au scăpat din temniţă, mai păstrează încă semnul caznelor cumplite. Pentru Ioan Singuru puseseră chezăşie boier Miclăuş şi maramureşenii; moţul, plăvan la trup, dar şiştav la minte, iese din socoteală… Asemenea isprăvi cer judecată ageră, nu să-ţi

rostesc una de Sfântă Mărie şi s-o pricepi la Bobotează. Jupâniţa? Îi drept, îşi ţine în taină mare rostul şi neamul, dar o iscoadă bună fuge de lucrul deşanţ, arată că le săvârşeşte pe toate la lumina soarelui, opinteşte în orice mărunţiş să facă încredinţare.

Liniştea, ciotcă de prepuieli, stăruia îndărătnică. Din inima pădurii ţâşni urlet lung de fiară.

Răbdarea lui Machidon luă foc. Sări în picioare şi din doi paşi se alătură logofătului. Radu Andronic îl cercetă iute şi prinse a zâmbi.

— Frumoasă noapte…

— Nu mă fierbe, logofete! Domnia ta ştii cine-i Iuda!

— Ştiu.

— Era o vreme când între noi nu încăpeau taine.

Radu Andronic îşi aminti clipa când poftise să afle de la Machidon taina jupâniţei. Slujitorul îi poftorea vorbele…

— De vrei să dovedeşti înţelepciune, nu mă cerceta, căci vestea îţi va înnegri amarnic cugetul.

— Grăieşte, logofete!

— Cum ţi-e voia, oftă Radu Andronic, eu unul am vrut să te scutesc de necaz…

Mai trase de două ori din lulea, ţinându-şi slujitorul într-o ciubotă, apoi urmă cu zăbavă mare între vorbe.

— Află, împărate, că în drumurile sale, părintele tău, cinstitul gospodar Anton Machidon, a întâmpinat acum vreo douăzeci de ani muiere tare chipeşă.

— Taica n-a păşit mai departe de al doilea sat.

— Tot drum se cheamă şi acela. Din această întâmpinare s-a întâmplat un prunc… Iar pruncul, îi lesne de înţeles, având stirpe în Chipriana, s-a nălţat isteţ din cale-afară. Fiind atâta de isteţ şi cu chimirul uşurel, s-a dat în slujba nemţilor. Iscoada deci, împărate, ţi-e frate, ori poate soră, căci aceasta nu mai am dezlegarea să ţi-o desluşesc. Ţi-o istorisi mărunţişurile alde văru-tău Săculeţe, carele pe toate le ştie.

* * *

Steagurile paşalâcului înălţate pe zidurile Timişoarei înnodară inimile cetaşilor. Şaisprezece ani mai târziu ele aveau să fie înlocuite cu flamurile prinţului Eugen de Savoia, fără ca nimeni s-o prepuiască însă în acea zi.

Îndată ce trecură poarta închinată răsăritului, Castelul Huniazilor se înfăţişă privirii păstrând ceva din măreţia vechilor cneji români aflaţi la stirpea familiei: Voicu şi fraţii săi, Iancu şi Matei Corvin, craiul Ungariei. Zidurile, întocmite la vărsarea veacului XIV, căutau trufaşe la celălalt castel ce se înălţa în cinstea paşei.

Printre vechile case ale târgoveţilor ridicau capul hudubăile iscate din porunca stăpânitorilor, fără podoabă, azvârlite până în vileagul uliţei. Pieţele, atât de dragi burgurilor evropene, căzuseră una câte una sub călcătura temeliilor noi, lipsite de orânduială. Coranul îngăduia supuşilor săi case înalte de trei caturi, iar pentru ghiauri, ceva mai mărunţele.

Radu Andronic, umblat prin împărăţia turcului, desluşea lui Noţig, în şoaptă, semnele statornicite de păgâni. Coşmeliile stăpâniţilor se cereau întocmite din lemn, căci piatra era hărăzită moscheelor, şi vopsite cu negru spre înţelegerea drept-credincioşilor. Lângă hudubăile turceşti se aflau lipite sarnidihii, poloboace veşnic pline cu apă. Mahomedanii temeau focul şi slinul deopotrivă. În coasta caselor mai arătoase, înălţau capetele flori de toate seminţiile şi cu deosebire laleaua îndrăgită de profet.

Înaintau către *chearban-serai*, locul statornicit de paşă pentru caravane, cu moartea în suflet.

Rămaseră în bătaia soarelui şi a ochilor neguroşi ai ienicerilor înşiraţi roată împrejurul carelor. Radu Andronic cerceta printre gene făptura muftiului, tolănit în rădvan. După litera Coranului doar sfinţia sa şi serascherul se

puteau urni pe patru roţi. Acelaşi Coran însă statornicea doi cai, chingi, în loc de arcuri truda urcuşului şi a coborâşului slobode de scăriţă. Iar caleaşca muftiului număra patru armăsari, îngăduiţi numai sultanului, belşug de odoare şi născociri nemţeşti la osii pentru a alunga hurducăturile.

Şi mai avea dumnealui dinţi de aur şi nu de argint cum povăţuia Mohamed, tertelul din mătase cuvenit brâului sărea de patru degete, roşul şi galbenul oprite drept-credincioşilor i se desluşeau limpede prin bodroanţe. Purta belşug de osânză şi căutătura şarpelui de munte.

„Păstorul paginilor e în slujba necuratului“, îşi zise Radu Andronic.

Paşa fiind chemat peste noapte de Alah, rânduiala cetăţii se afla, până una-alta, sub porunca muftiului. Pungile cu galbeni înşirate de logofăt peşcheş nu avură darul să-i alunge prepuielile. Ochi de viperă sfredeleau doagele poloboacelor.

— Desfăceţi-le!

Cetaşii încremeniră. Degetele strângeau plăselele jungherelor aşteptând semnul logofătului. Ilie Machidon numără dintr-o privire peste 200 de şalvaragii, purtători de arme. Îşi făcu semnul crucii cu limba şi apucă zdravăn capătul ciomagului.

Zvon harnic de copite răsuci capul lui Radu Andronic. Un călăreţ zbura pe vileagul uliţei stârnind colbul şi olecăitul târgoveţilor rămaşi în priveală.

— Boier Costache Andronic! suflă gâfâit slujitorul.

Nu-şi credea ochilor. Bătrânul, supus veşnic vorbei şi prişniţelor jupânesei Irina, sărise buiac din şa la picioarele muftiului.

— Porunca prealuminatului sultan Mustafa, umbra lui Alah pe pământ: sloboziţi carele.

Logofătul cerceta cu ochii subţiaţi de râs pergamentul născocit de slujbaşii Cancelariei Negre. Slova şi sigiliul

sultanului dovedeau îndemânarea fără cusur a diecilor domneşti, deprinşi cu asemenea ticluiri.

— Stolnicul a prepuit dară întâlnirea cu şalvaragiii, spuse logofătul.

Boierul cel bătrân îşi îndestulă găvanul ciubucului fără să-l privească.

— Asta îi e slujba.

— Şi dumneata?! Nu ştiam că nesocoteşti poveţele jupânesei Irina.

— M-aş bucura să fie aceasta singura ispravă despre care n-ai ştiinţă, băiete.

Băteau drum aspru, născocit în stânca, către Cetatea Hunedoarei, în urmă, trudeau carele şi cetaşii. Radu Andronic cerceta cu zâmbet bun făptura bătrânului.

— Cine ţi-a ştiricit că suntem în strâmtoare şi când? Din târgul Bucureştilor până la paşalâcul Timişoarei e cale însemnată. Să cred oare…

— Crede! rosti liniştit Costache Andronic. M-am aflat tot timpul pe urmele voastre. Iar între urmele voastre şi ale mele s-a aşternut alt rând de urme, mult mai numeroase.

— Oamenii lui Neurautter…

— Le-ai desluşit paşii?

— Nu, dar chibzuiam că departe nu pot fi de vreme ce iscoada lor călărea alături de mine.

Chipul bătrânului dobândi lumina surâsului. Îi puse mâna pe umăr.

— Mă temeam că înoţi, prunc nevinovat, în apele acelor ochi albaştri, ispititori peste măsură…

Logofătul îşi coborî privirea. Bătrânul pufăi o vreme mulţumit din lulea, scrutând depărtările. Pădurea trăgea seara de poale, răsufla abur fumuriu.

— Ştii cine e? întrebă într-un târziu Costache Andronic.

— Ştiu, tată.

Tăifăsuiră o vreme grijind ca vântul cel sturlubatic să nu le poarte vorbele la urechi vrăjmaşe, apoi boier Costache strânse mâinile feciorului.

— Am sub poruncă trei sute de ascuţişuri, alese dintre românii transilvăneni credincioşi pământului. Dacă vicleşugul nu dă roade, leapădă-mi semn.

— Nădăjduiesc să înlătur vărsarea de sânge, tată.

— Şi eu. Nu îndrăgesc asemenea isprăvi. Tuşi cu tâlc dregându-şi glasul: Şi mai puţin îmi plac inimile însângerate.

Împunse bidiviul cu pintenii şi pieri pe cărăruie tainică de munte.

Călăreau umbre tăcute, departe unul de celălalt. Dihonia alungase prieteşugul, zâmbetul şi lumina din priviri, căutătura slujitorului le înfigea piroane înroşite în ceafă.

După ce hotărî locul de popas pentru noapte, Radu Andronic se îndepărtă spre a cerceta împrejurimile.

Se aflau în apropierea Măgurii, sat românesc iţit între două gorgane, cu coamă bogată de ulmi şi stejari. Un pârâu firav chenăruia aşezarea. Chibzuielile logofătului cam cârteau pentru asemenea popasuri, căci stârneau primejdie, vrăjmaşul putând lesne reteza orice cale de scăpare.

Simion se anină de poala boierului, apoi, curmând o scurtă şovăială, şi dumnealui, nobilul Noţig. Logofătul nu-l luă în seamă. Abia când îi ajunse lângă umăr, spuse încet, fără să se întoarcă:

— Te-ai hotărât? Toată ziua mi-ai pândit paşii. Mă înşel?

— Nu te înşeli, logofete, răspunse cu acelaşi glas scăzut de Noţig. Am a schimba câteva vorbe numai cu domnia ta.

Boierul îl căută în luminile ochilor. Desluşi înlăuntrul lor hotărâre amară.

— Ce fel de vorbe?

— Drepte, Andronic, izvorâte din inimă şi fără picuriş de viclenie. De paisprezece ceasuri trudesc să le curăţ de minciună.

— Vorbe drepte… Mă bucur. Poate-ţi vei da atunci osteneală să-mi spui şi ce hram purtai înainte de a te tocmi iscoadă.

Pasul nobilului înţepeni. Şopti, gâtuit de mirare:

— Ai priceput dară…

— Că nu eşti Gavril de Noţig? Destul de curând după slobozirea din temniţă.

— Misionarul a avut dreptate…

— Nu ştiu cine a chibzuit tărăşenia, Neurautter, contele franţuz ori domnia ta, dar sunt încredinţat că dibăcia nu v-a prisosit. Cea dintâi neghiobie aţi săvârşit-o la temniţa din turnul Sfatului. Străjile luptau fără credinţă, au grijit să nu ne aducă stricăciuni, trudind în schimb vârtos asupra lui Miclăuş cel tânăr. Patru ascuţişuri i-au cercetat pieptul, pentru că scutierul era singurul dintre noi care cunoştea chipul nobilului Noţig.

Sângele fugise din obrazul iscoadei, dar asculta cu linişte şi – i se păru ciudat boierului – fără necazul neizbândei.

— N-aveam altă cale, logofete.

— Nu vreau să te înjosesc, dar teamă mi-e că altceva v-a lipsit… Când ţi-ai smuls cămaşa, la poalele Tâmpei, cu greu mi-am stăpânit zâmbetul…

— În lipsa lui Miclăuş, urmele caznelor trebuiau să-ţi aducă dovada că eu sunt Noţig. Pentru asta m-au însemnat.

— Însemnat, râse Radu Andronic, dar nevătămat! Urme de bici, dar nu de cleşte şi foc, crestături uşoare de jungher, nu unghii smulse şi nici oase fărâmate. Să-ţi istorisesc eu cât de pricepuţi sunt nemţii în biruirea buzelor cetluite? Doar gâzii osmanlâilor de la Şapte Turnuri le pot ţine pereche… Lipsa de iscusinţă ţi-a fost tovarăş de nădejde la drum. Unde se afla oare loc de popas mai bun pentru ceată decât la moşiile nobilului Noţig? Pe acestea însă domnia ta le-a ocolit mereu, cu îndărătnicie, cârtind ba asupra oamenilor, ba asupra drumului. Acolo unde Noţig era bine ştiut, te-au vestit prietenii nemţi, spre a te răzleţi de ceată. Treabă nemţească, după tipic: două ferestre de bordei

sărman mai luminate decât palatul Brâncoveanului, a treia oarbă, două ţipete de uliu statornicit în luncă, al treilea gâtuit, două muieri milostive…

Logofătul se opri, râzând încetişor. Rezemă un ulm, scoase luleaua, o îndesă fără grabă cu tutun, apoi scapără amnarul. Simion prinse a lătra fără pricină. Neluat în seamă, se aşează lângă ciubotele boierului.

— Mi-ai descurcat bine pânzele, logofete, vorbi iscoada. Pentru gândul vrăjmaş, cer iertăciune.

— Te-am iertat de mult. Dacă erai român, fapta domniei tale altfel se chema şi alta îţi era răsplata.

Sprâncenele iscoadei ridicară mare semn de mirare.

— Aceasta cum ai mai desluşit-o oare? Vă cunosc bine deprinderile, graiul nu mă trădează.

— Nu, căci l-ai deprins de mititel, prepuiesc, trăind prin aceste locuri. Te-ai dovedit în noaptea când a prins-o junghiul pe jupâniţa. La lumină de fulger te-am văzut închinând cruce, nu cu degetele îmbinate, ci cu palma deschisă precum papistaşii. Or, o ştiu şi pruncii că nobilul român Gavril de Noţig nu s-a rupt de credinţa strămoşească.

— Ochiul ţi-i ager, logofete, râse cu mulţumire iscoada.

Radu Andronic îl cercetă lung.

— Să fie prilej de bucurie pentru domnia ta?

— O să afli. Încerc să-ţi descâlcesc gândul. Mi-ai citit rosturile de la primii paşi. Pentru ce m-ai îngăduit atunci în ceată?

— De ce te-aş fi alungat? Totdeauna e cu folos să ştii ce cărări bate vrăjmaşul. Şi mai lesne îl ghiceşti pândindu-l de la jumătate de pas. Şi apoi, câtă vreme te aflai printre noi, ceata şi carele erau scutite de primejdie. Ostaşii misionarului ne-au ţinut umbra fără hodină, poterele ne-au curăţat drumul. Chibzuiesc că n-or să ne tulbure încă o bucată de vreme.

— Până la Hunedoara, logofete. Sub poalele cetăţii te aşteaptă Neurautter cu două mii de nemţi.

Radu Andronic tresări. Cunoştea vorba petrecută prin colbul minciunii, glasul prefăcut. Iar glasul şi vorba iscoadei aveau altă plămadă. Îi căută ochii. Îl priveau făţiş, cu zâmbet neticluit.

— Socoteşti dacă se cade sau nu să-mi faci încredinţare.

Boierul clătină capul.

— La altceva socotesc, omule. Pentru ce de astă dată mi-ai mărturisit adevărul?

— Încă n-ai priceput? Nu ştiam că m-ai ghicit şi-am venit întins să-ţi răsuflu taina.

— De ce?

Iscoada rămase neclintită în bătaia lunii. Umbrele nopţii trudeau fără spor să-i alunge bucuria de pe chip.

— Cu mine s-a petrecut un lucru de mirare.

Tăcu dintr-o dată. Radu Andronic îi întinse punga cu tutun, îşi săturară lulelele, fumară o vreme fără să se privească.

— Ce lucru de mirare s-a petrecut cu domnia ta? întrebă într-un târziu logofătul.

Râsul amar, râsul ceasului când ştii că baba cu coasa îţi dă târcoale şi priveşti în urmă la anii care s-au petrecut, stăpânea ochii şi buzele lefegiului.

— Slujesc aurului de-o viaţă. De-o viaţă trăiesc din vânzare, jur strâmb, ochii mei s-au deprins să citească numai dedesubturile, urechile să audă doar şoaptele de taină. Atât! A venit apoi o zi când ochii mei au văzut cu mirare că pe lume cresc flori cu belşug de frumuseţe, că luna blestemată de iscoade veghează cu blândeţe căpătâiul osteniţilor. Urechile mele au auzit dintâia oară viersul privighetorii şi susurul izvorului… Domniile voastre m-aţi învăţat să le văd şi să le aud. O viaţă am prepuit în fiece făptură vrăjmaşul. Singuru, Machidon şi moţul m-au deprins cu căldura prieteşugului, jupâniţa…

Îşi muşcă buzele.

— Urmează, şopti Radu Andronic.

— M-am lăsat ispitit de prietenia voastră, logofete, şi mi-e peste putinţă să vă plătesc cu strâmbătate. N-o pot vinde pe jupâniţă, pe domnia ta, pe Drăgan, pe Singuru ori pe Machidon. Nici măcar pe câinele ăsta.

Glasul udat de rouă se pierdu în şoaptă nedesluşită:

— Nu mă crezi!

Radu Andronic îi prinse braţul:

— Te cred, omule.

— Atunci îngăduie-mi să părăsesc ceata.

— Eşti slobod.

Iscoada se codi. Spuse în cele din urmă:

— Nu istorisi, rogu-te, cetaşilor nelegiuirea mea. Şi mai cu seamă… mai cu seamă jupâniţei Tofana.

— Îţi voi împlini ruga. Chiar dacă gândul ţi-a fost potrivnic venind către noi, el s-a îndreptat cu folos. Voi mai adăugi că nu te socot vrăjmaş, ci prieten.

Iscoada frământă luleaua în palmă cu tulburare.

— Mă bucur mult că am avut prilejul să te întâlnesc, logofete. Oameni pe măsura domniei tale sunt rari.

— Pleci fără să-ţi fi împlinit slujba?

— Voi încerca să-mi rătăcesc urma prin republicile italiene.

— Nu, Hultanule!

Iscoada făcu ochii mari.

— Ştii cum mi se spune?!

— Tata ştia. Chibzuiesc că Neurautter ţi-a lepădat anume poruncă pentru ziua când aş fi ghicit ce hram porţi.

— Adevărat! În acea zi, trebuia să îndes pulbere sub pântecele carelor şi să-i dau foc.

— Fă-o!

Hultanul îl cercetă neîncrezător.

— Domnia ta mă împingi la asemenea faptă, logofete?!

Radu Andronic surâse.

— Carele sunt colb viclean în priveala nemţilor. Încărcătura cea adevărată o mână tata spre hotarele

Valahiei. Drum bun, prietene! Mi-ar plăcea să ne mai întâmpinăm vreodată.

Logofătul rămase rezemat de ulm, privindu-l cum se îndepărtează. După câţiva paşi iscoada întoarse capul:

— Să nu afle Tofana! Mi-ai făgăduit… Bun-rămas, logofete!

Radu Andronic făcu cale întoarsă spre tabără, după ce bubuitul prelung zgudui văzduhul. Iscoada îşi isprăvise lucrarea şi pentru izbândă avea să primească hiritisirile lui Carol Neurautter, poate chiar ale dumnealui, craiul Leopold.

Gândul îl înveselea pe logofăt. Spre a aţâţa vrednicia supuşilor săi, împăratul se deprinsese a-i răsplăti cu herburi ce le înălţa numele, flamură, peste veacuri. Nicicând cancelaria imperială nu iscase atâţia conţi şi baroni, stârnind dispreţul Siegmaringenilor, Hoffensteinilor şi altora pe potrivă, cu sângele şi nasul subţiat de agoniseala străbunilor. Peste o sută-două de ani, urmaşii iscoadei aveau să se semeţească cu fapta răsbunicului, ce-l îndatorase pe însuşi Leopold prin slujbă prea iscusită şi credincioasă. Aşa se scriu letopiseţele…

Ceata fierbea. Din care şi încărcătură rămăsese doar o mână de hârburi. Zărindu-l singur pe Radu Andronic, pricepură că Noţig pierise. Zâmbetul logofătului îi domoli, stârnindu-le însă nedumerire mare.

— Nobilul Gavril de Noţig, rosti liniştit boierul, a fost silit să părăsească ceata fără a-şi lua rămas-bun. Gânduri de sănătate şi prietenie îndreaptă către toţi prin glasul meu.

Ochii albaştri ai Tofanei îl aţintiră lung. Ioan Singuru, deprins de mititel să-şi astâmpere nedumerirea, îşi stăpânea greu năvala vorbelor. Slujitorul întrebă apăsat:

— El a pus pulbere carelor, logofete?

— Nobilul Gavril de Noţig nu putea săvârşi asemenea ispravă, Machidoane! Cinsteşte-i, rogu-te, numele aşa cum se cuvine. Adăugă răspicat: Eu le-am pricinuit sfârşitul.

— Fapta se cere desluşită, mărâi moţul.

Privirea ţăranului sfredelea chipul lui Radu Andronic, zâmbetul cel strâmb îi sucise gura şi boierul înţelese că nu i-a făcut încredinţare.

— Încărcătura carelor, spuse, e mincinoasă.

Jupâniţa, Drăgan şi Singuru întrebară într-un glas:

— Cum?!?

— Dovezile cele adevărate, urmă logofătul, se află de două zile în grija boierului Costache Andronic. Văzând carele sfărâmate, iscoadele care au asudat vârtos să nu ne scape din ochi tot drumul vor prepui că truda noastră a fost zadarnică, şi nu vor mai avea temei să ne ţină umbra.

— Nouă de ce nu ne-ai spus-o, logofete? Oare nobilul Noţig se bucura singur de încrederea domniei tale?

În glasul Tofanei se desluşea nemulţumire şi mustrare. Ioan Singuru şopti adumbrit:

— După ce boier Costache ne-a slobozit din vămile turcului, am dormit neîntorşi paisprezece ceasuri. În vremea aceasta, chibzuiesc, s-a înfăptuit schimbul poloboacelor. Puse cu amărăciune: Nădăjduiam mai mult…

— N-am vrut să aduc nimănui ocară, spuse blând logofătul. Slujba pe care mi-a încredinţat-o Măria Sa Vodă Constantin e de prea mare însemnătate, rodul trudei noastre de prea mare preţ ca să nu-i fi adus toate ocrotirile. Nu de vânzarea cetaşilor mi-a fost teamă, ci de caznele gâzilor imperiali. Când însă nu cunoşti taina, n-o poţi răsufla nici lui Dumnezeu Tatăl.

— Aşa-i, făcu moţul şi umerii până atunci adunaţi parcă se deznodară.

Ioan Singuru îşi cercetă la flacără sticlele, alungă o gâzuliţă, apoi le puse din nou la ochi.

— Judecata-i fără cusur. Ce spui, Machidoane?

— Ferice de slujitorul care are asemenea stăpân!

Radu Andronic îl fulgeră cu privirea. Ochii ţăranului cârteau.

Slujitorul îşi trase mindirul mai aproape. Se auzea răsuflarea grea a moţului; din Ioan, ca de obicei, nu zărea decât o movilă de bodroanţe. Tofana surâdea somnului la rădăcina unui ulm. Dihonia furişată printre cetaşi pierise nălucă.

Radu Andronic, rezemat într-un cot, chibzuia că era ultima noapte pe care o petreceau împreună. Un cârcel îi da târcoale inimii. Ce drum avea să aleagă jupâniţa?…

— Văru-meu Mătăcină… începu Machidon.

— Mulţi veri ai, împărate, oftă logofătul, şi toţi năpârlesc de prea multă înţelepciune.

— Cum îţi spuneam, frate Simioane, urmă slujitorul mângâind creştetul câinelui, văru-meu Mătăcină socoteşte mai bună o minciună iscusită decât un adevăr prost. Gura stăpânului nostru, fără pereche în cinste, n-a rostit însă vorbă strâmbă, geaba stai bubă! Numele lui Gavril de Noţig pe bună dreptate se cere preţuit, căci nu el s-a aflat printre cetaşi, ci anume iscoadă… Pofteşti să ştii de ce l-a lăsat slobod? Prea multe ceri unui plugar prost ca mine…

Radu Andronic îi căută ochii.

— Ascultă, Machidoane, veşnic te tângui că ai mintea strâmtă, deşi pricepi lesne. Făleşte-te, rogu-te, cu bogăţia ei măcar o dată.

Slujitorul rămase de vorbă cu câinele.

— Ochii jupâniţelor au împins purtătorii de nădragi la multă strâmbătate, Simioane, fiule. Ce zici?… Aha! Adică ochii jupâniţei Tofana să fi şters din cugetul iscoadei gândul cel rău? Bre, bre, dar ştiu încaltea că nu porţi capul cela degeaba pe umeri.

— Şi el e din Chipriana, suspină logofătul.

* * *

Semnul străjerilor Măriei Sale Vodă Brâncoveanu se putea desluşi numai de pe anume stâncă aflată cu un cap

deasupra celorlalte. Drumul era anevoios, căci prăpastia îl îmbrăţişa din trei părţi. Logofătul izbuti să ajungă în vârf şi se lăsă într-o rână stâlpind depărtările cu privirea.

Filip D’Antin socoti că a risipit patru ceasuri de când pândea spatele boierului valah. Văzând că în cele din urmă s-a desprins de ceată, răsuflă adânc. Poteca urmată de Andronic era slobodă ochiului, putea fi zărit oricând de moţ sau Ioan Singuru, aşa că alese drum pieptiş, născocit de ape la marginea hăului.

Înainta cu trudă mare, căci la fiece pas îl pândea moartea. Gândul că va reteza curând zilele logofătului îi sporea vlaga. Prinse jungherul între dinţi, după năravul dobândit de la lotrii mărilor, şi se caţără pisică.

Fumul vestitor se înălţa subţiratic peste creste. Radu Andronic hotărî să coboare, dar în aceeaşi clipă un ţipăt înăbuşit îi întoarse privirea.

La un stânjen în spate, franţuzul cel chior spânzura în mâini deasupra prăpastiei.

— D’Antin!

Spaimele morţii se grămădiseră în ochiul teafăr al contelui. Căuta zadarnic să găsească reazem picioarelor. Degetele înfipte într-un ciot de stânca i se albiseră, dădeau semne de slăbiciune.

Inima logofătului se chirci. Îşi desprinse cingătoarea şi îi întinse capătul.

— Anină-te!

O clipă, Filip D’Antin fu ispitit să-l apuce, apoi clătină hotărât din cap.

— Nu, logofete! M-ai umilit destul! În târgul Bucureştilor… La Veneţia… Pe Pont Neuf… Prea destul!

Gâfâia, vorbele i se strecurau anevoie printre dinţi.

— Moşnegii voştri au dreptate: pe vânzători nu-i rabdă pământul…

Degetele se prelinseră pe stânca. Fără ţipăt, Filip D’Antin, conte de Saint-Lô, se nărui în prăpastie.

* * *

Dacă ţineai drumul cel străjuit de plopi şi o luai apoi pe mâna stângă lăsând în urmă fântâna Leurdeanului, te întâmpină cărare bolovănită care te mâna cu dinadinsul către porţile răsărite ale hanului. Acel han se numea *Ciuta*, avea ocniţe titirite în muchia zidurilor, chilii pentru popasuri mai îndelungate, ogradă încăpătoare unde slujitori, muşterii, care şi dobitoace răsuflau în voie, dar mai cu seamă avea vin dulce, untdelemniu, de la Drăgăşani, căci rătezul se afla la o singură poştă de hotar.

Hangiul, un unchiaş la vreo şaizeci de toamne stăpânite de zloată, iute titirez, cu obraji şofranii, ţăcălie albă şi cercel de aur la ureche, ştirici cetaşilor că încă din veac îndepărtat obrazele alese au adus laudă pentru bucatele şi vinarsul *Ciutei*: Vodă Mihai Viteazul, apoi drumeţul cel fără de hodină din îndepărtatul Aram, Paul de Alep, Domniţa Ruxandra a Moldovei, cavalerii nemţi şi însuşi contele franţuz Jean-Louis D’Alençon… Cum, cinstiţii oaspeţi n-au auzit de domnul D’Alençon?

Unchiaşul se prăpădea de mirare. Porunca logofătului i-o alungă pe dată, gonindu-l către cuhnii.

— D’Alençon, Mihai Viteazul şi chiar merovingianul Vercingetorix! râse Radu Andronic. Acum douăzeci de ani locul era curat ca-n palmă. Întâia oară l-am crezut şi eu, nu-mi venea să păşesc pragul de prea multă cinste.

Doar Ilie Machidon făcu haz de viclenia ghiujului. Ochii îi scăpărau bucurie mare, căci gândurile slujitorului trecuseră de mult hotarul Transilvaniei. O poştă înseamnă mai puţin decât oleacă, vasăzică te puteai socoti în Valahia. În două zile, cel mult trei, gonind vânteş, avea să se închine de bun găsit troiţei din creştetul Chiprianei…

Radu Andronic, desluşindu-i socotinţele, zâmbea domol. Căuta mereu spre chipul Tofanei cercând să-i ghicească hotărârea. Jupâniţa purtă cupa de vinars la buze privind pe fereastra hanului. Soarele dimineţii se strecura snop de aur prin ocniţe, reteza umbrele.

Ioan Singuru îndesa cupele voind să alunge roua din colţul ochilor. Uitase beteşugul grumajilor, lepădase marama şi gâtul îi răsărea lujer firav dintre umerii dulamei.

Popasul acesta hotărât de cetaşi înainte de a se împrăştia puf de păpădie în bătaia vântului îl muncea din cale-afară. Peste un ceas-două, n-avea să mai rămână nimic din tovărăşia lor. Ridică ochii spre obrajii arămii ai Tofanei. Nu cu el va pleca jupâniţa, nu încăpeau prepuieli, nici măcar nu se căznise să tragă nădejde. Îl va însoţi pesemne pe logofăt… Tofana trudise să amuţească şoapta inimii, dar acum, taina nu-şi mai avea rostul.

„Îmbinată pereche“, gândi cu suspin Singuru.

— Tu încotro te îndrepţi, Ioane? întrebă jupâniţa.

Feciorul părintelui Ştefan păru trezit din somn. Clipi mărunt şi răspunse iute, cu bătaie de inimă:

— Acasă la Sânzieni.

— Îmbrăţişează-i pe părinte şi pe maica preoteasă, spuse Tofana zâmbind cu dulceaţă. Într-o zi, tot găsesc vreme să mă reped până la domniile lor.

Logofătul îi îndreptă privire apăsată, dar nu spuse nimic. Intrase hangiul urmat de slujitori cu tipsii şi talere. Îşi freca mâinile împărţind porunci, aşteptă până se vârfuiră blidele şi le ură pântece bun, pe potriva poftei şi a merindelor.

Singuru cătă cu silă la cărnăria dreasă cu haşmă şi zeamă de usturoi. Nodul din gât îl împiedica să ia înghiţitură. De-acum, ştia ce drum avea să urmeze. Va opri câteva zile la bătrâni, apoi îşi va rătăci umbra în republicile italieneşti. Toscana, poate Florintia cea plină de soare, până s-o milostivi Dumnezeu şi i-o îngădui uitare blândă…

Moţul luă de două ori, apoi întinse talerul:

— Aşa…

Machidon îl măsură dintr-o parte. Drăgan pleftori amar:

— Aşa… Apoi, păru să se mire: Acasă dară…

Vorbele lipsite de credinţă desluşeau drum colbuit ce nu ducea nicăieri.

— Vino cu noi, îl îmbie Radu Andronic.

— Nu mi-s deprins să fiu slugă.

— Ţi-om găsi alt rost, surâse boierul. Poate vreo neguţătorie.

— Nici la cifrărie nu mă înghesui… Roşi sfeclă de atâtea cuvinte rostite lanţ şi adăugă: Mulţumesc de gând bun, logofete.

Simion căta în ochii jupâniţei. Mâncase pe săturate, iar acum, fără a desluşi pricina, îl cerca nevoie aprigă de plâns. Scheuna moale, grijind cu spaimă să nu fie alungat în ogradă. De-afară venea zvon harnic de slugi, nechezat de cai, un cocoş trândav trâmbiţă prânzul cel mic mult lăsat în urmă, stricând rânduială ceasurilor. Tăcerea aşternuse pânză albă în cămară.

— Aşadară… mormăi moţul.

— Mda, făcu feciorul părintelui Ştefan.

Liniştea căznită îi ajunse repede din urmă. Machidon, singur în bucuria lui, opintea să ţeasă voroavă.

— Trag nădejde că de vă veţi afla prin preajma Chiprianei n-o să-mi ocoliţi ograda.

Singuru dădu din cap fără a rosti vorbă, de teamă ca lacrimile să nu-i răzbească glasul. Logofătul îşi asculta tropotul inimii. Nu cuteza – nu cutezase nimeni – s-o întrebe pe jupâniţă ce cărare avea să aleagă, dar socotea peste putinţă ca Tofana să plece, să piară nălucă la un nod de drum. Fata zâmbea şters, jucându-şi între degetele dogorite de soare un lănţugel ce-i atârna la gât. Se înzdrăvenise, albastrul ochilor, scânteietor, părea din nou argint.

— Ne-om mai întâmpină oare vreodată? Toţi?

O lacrimă răzbi pe obrazul lui Singuru. Jupâniţa i-o culese cu colţul maramei, şoptind cu blândeţe:

— Nu trebuie, Ioane…

Frământau pocalele între degete, cercetând lung scândurile crâşmei. Ilie Machidon tuşi dregându-şi glasul. Chibzuise să înşire o păţanie cu miez, dar pricepu repede că s-ar potrivi ca nuca-n perete.

— Eu, şopti moţul, eu… Eu zic să nu stricăm ceata.

— Cum aşa, Drăgane? întrebă tulburat Radu Andronic.

— Aşa, bine! Să n-o fărâmăm… Dibuim o palmă de moşie…

— În Chipriana-i loc berechet, surâse Machidon.

— O palmă de moşie, spuse iar moţul privind crunt blidele. Mai apoi om vedea.

Cercară toţi să râdă. Aveau inimile muiate, ochii le luceau în anume fel.

— Au fost zile neasemuite, spuse Tofana pe gânduri. Primeam înserarea cu părere de rău. Zilele bucuroase n-ar trebui să aibă somn… Risipesc ceasuri multe.

Îşi muşcă buzele. În genele lungi, răsucite, sclipeau licurici. Căutătura înfrigurată a lui Radu Andronic îi ardea obrajii.

— Până una-alta, se îndărătnici Drăgan, ne-om aciua pe vreo moşie de-a logofătului.

Nu primi răspuns nici de astă dată.

Ioan, istovit, aţintea bucatele sleite. Asemenea vorbe nu trebuie rostite. Sfâşie, intră unghii lungi în suflet.

— Să ne urnim, şopti Tofana. Machidon se ridică primul.

— Văru-meu Mirică are o vorbă: Porneşte-te la drum înainte de a ţi se încurca umbra în picioare.

Logofătul îi azvârli privire neagră.

— Nu pleacă Chipriana de pe Milcov, Ilie.

Slujitorul îi cercetă chipul întunecat şi-i ceru din ochi iertăciune.

Hangiul se uită lung în urma cetaşilor. Suciţi oameni! Altora, vinul le bucura cugetele, le turna plumb în picioare. Apoi îşi văzu de treburi.

Tofana griji să rămână în urmă cu Radu Andronic.

— Eu plec, logofete.

Hotărârea jupâniţei, deşi o temuse tot timpul, îi reteză răsuflarea, îngână anevoie:

— Nu e cu putinţă!

— Trebuie!

— Tofana!

— Rămas-bun!

Jupâniţa ţinea strâns dârlogii, buzele lipsite de sânge îi tremurau a plâns.

— Nu, Tofana! Nu! Spaima îneca glasul lui Radu Andronic. Dacă te-am necăjit, ori vorbele mi-au fost nechibzuite…

Nu putu urma. Durerea i se aninase de inimă. Fata îi cercetă chipul smead, ochii negri plini de rugăciune. Îşi trecu degetele peste semnul de rană veche tipărit pe tâmpla logofătului.

— Trebuie să plec.

— De ce, Tofana?

Buzele fetei păreau cetluite. Boierul îi prinse braţul:

— Nu-mi reteza orice nădejde! Unde să te caut? Cine eşti?

— Să nu mă cauţi, logofete. Sunt pricini… Pricini mai presus de tovărăşia noastră. Ajută-mă să-mi păstrez cugetul slobod! Îi astupă buzele cu palma înmănuşată. Taci! Nu mă iscodi! Zilele petrecute alături de voi mi-au picurat lumină în suflet. N-o alunga! Ajută-mă să păstrez neîntinate în inimă icoanele voastre, într-o zi ai să afli adevărul…

— Aştept acea zi.

Jupâniţa clătină capul.

— Atunci va fi târziu…

— Tofana!

Strigătul boierului biciui văzduhul.

— Iartă-mă!

Prin păienjeniş de lacrimi, boierul o văzu luându-şi bun-rămas de la cetaşi. Moţul îi prinse cu nespusă gingăşie tivul straiului alb, de piele, şi-l duse la buze. Ioan plângea în voie, fără fereală.

Tofana dezmierdă capul lui Simion, apoi dădu pinteni armăsarului. Se opri în cotul drumului străjuit de plopi şi întoarse capul către cetaşi. Flutură încă o dată mâna, apoi pieri.

N-au mai întâlnit-o. Cine era, de ce bătea Evropa şi pentru care pricină îşi ascundea obârşia, avea să rămână o taină pentru ei.

Cetaşii se răzleţiră în cele patru vânturi lăsate de Dumnezeu. Ioan apucă spre Sânzieni, Drăgan luă în piept miazănoaptea. Radu Andronic şi slujitorul se răsuciră către hotar.

Coada lui Simion rătăcea dâră lungă în colbul drumului.

ÎNCHINĂCIUNE

Plouă cu lumină, cu blândeţe, cu răcoare suleagă. Vipia urcă moşnegeşte drumul Focşenilor, până la ceasurile zece nu-şi arată colţii. Cum s-ar zice, pot dară tâmplări oleacă ulucile cele noi la gardul grădiniţei. Se cere însănătoşit, căci prea s-au lipsit de obraz stârcuţele. Cârciumăresele lepădate la treptele pridvorului şi-au spălat pestelca în rouă, îmi zvârl căutături ruşinoase, florile mărunte ţes scoarţă oltenească…

Irra! Ian cată, volbura s-a strecurat hoţeşte peste noapte, să-mi gâtuie dediţelele! Asta se cheamă că trebuie smulsă. Hm, am atâtea de făcut…

Cerc toate vicleşugurile spre a nu mă rupe de domnia ta, frate cetitorule, acum, când însemnările părintelui Ilarie s-au mântuit. Călătorind împreună pe urmele slujitorilor Măriei Sale, noi doi am legat prieteşug trainic, căci inima mea cea hârbuită şi inimioara domniei tale s-au ghemuit arici la vreme de primejdie, după cum s-au bucurat deopotrivă la vreme de izbândă.

Iartă, rogu-te, vreascul ista de moşneag pentru vorba lui bolovănoasă, şi poartă-i un gând cumpătat. Iar dacă se va întâmpla să te cerceteze aducerile-aminte, bate-mi la uşa chilioarei. Dacă n-ai să afli răspuns, se cheamă că mă găseşti în ţintirimul din coasta Mănăstirii Domniţei.

Ploaia lăcrămează peste crucea de la căpătâiul părintelui Ilarie. Părintele Ilarie…

…Era un plugar slobod, cu cugetul împrimăvărat. Năvala tătarilor din leat 1711 l-a aflat departe de ogradă. Când s-a întors, şi-a găsit nevasta şi pruncii trecuţi prin suliţele

necredincioşilor. A luat drumul călugăriei socotind să-şi uite durerea şi tot într-un ascuţiş tătărăsc şi-a aflat moartea, opt ani mai târziu.

Iar acel plugar se numea Ilie Machidon.

Cuprins

Predoslovie 5

1. Noaptea iscoadelor 8
2. Bucureşti – leat 1700 31
3. Cum petrec boierii valahi 64
4. Vizuina 89
5. Grijile Măriei Sale 119
6. Vestitorul 134
7. Pe drumurile împărăţiilor 154
8. Târgul blestemat 174
9. Pânza de păianjen 214
10. Bourbonul 258
11. Gândul Satanei 276
12. Se aleg vitejii 287
13. Tofana 316
14. Cinci bărbaţi şi o jupâniţa 355
15. Iscoada 380

Închinăciune 400

{1} Haiducii minelor care furau aurul extras de imperiali şi îl împărţeau sărmanilor.

{2} Actualmente Piaţa Unirii.

{3} Grădina Icoanei de astăzi.

{4} Radu Vodă.

{5} Azi, Lipscani, nume dobîndit după 1750 când şi-au făcut apariţia negustorii din Leipzig.

{6} Hanul Constantin Vodă, pe locul căruia s-a construit Palatul Poştei, actualmente Muzeul de Istorie.

{7} Monedă turcească; circula în Ţara Românească.

{8} Strada rău famată din Paris, numită şi Curtea Miracolelor.

{9} Proprietatea se întindea între străzile Apolodor, G. Petrescu, Antim şi Vânători de azi.

{10} Centrul comercial al oraşului, format din Târgul Cucului (între Calea Moşilor şi Piaţa Unirii), Târgul de Jos (Calea Victoriei) şi Târgul de Jos (la sud de Curtea Veche).

{11} Biserica Dintr-o Zi.

{12} Azi, Grădina Cişmigiu.

{13} Rugăciune de dimineaţă (lb. turcă).

{14} Om fără credinţă şi lege (lb. turcă).

{15} Femei de moravuri uşoare.

{16} Azi, străzile Mihail Moxa şi Sevastopol.

{17} Locul pe care se află azi Spitalul Colţea.

{18} Locul unde se află azi Casa Centrală a Armatei.

{19} Hanul era cuprins între străzile de azi Eugeniu Carada, Doamnei şi Smârdan, pe locul unde se află Banca Naţională a României.

{20} Curtea Domnească, denumită şi Curtea Veche, se înscria într-un larg perimetru hotărnicit de Bulevardul 1848 şi de străzile 30 Decembrie, Smârdan şi Lipscani.

{21} Cremene.

{22} Vechi denumiri ale lunii ianuarie.

{23} Locul unde se află azi Romarta Copiilor.

{24} Fie numele Domnului binecuvîntat (lat.).

{25} Misionar militar.

{26} Îmi plac roşcovanele (fr.).

{27} Aproximativ 14 km.

{28} Françoise d’Aubigne, marchiză de Maintenon, văduva poetului Scarron, soţia morganatică a lui Ludovic după moartea Mariei Tereza, spaniola.

{29} Poreclă dată nepoatelor lui Mazarin.

{30} Louis le Tellier, marchiz de Barbezieux, ministru de Război.

{31} Oglinda, în limbajul preţioaselor.

{32} Fotoliu.
{33} *Origines et occasus Transsylvanorum*.
{34} *Breviculus originum nationum et praecipue saxonicae in Transsylvania*.
{35} Aproximativ 75 de kilograme.